

שניר ירון

ביטאון עמותת יד לשריון • גיליון 37
אדר ב' תשע"א, מאוס 2011 • 15 ש"ח

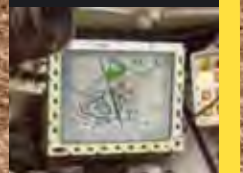

הצלחה מבצעית ראשונה למערכת "מעיל רוח" | עמוד 66
קשנ"ר: בתחום השריון והתמרון הממוכן יש לכולנו עבודה רבה | עמוד 4
"...לא הייתה כהרואל..." - ציון 10 לחטיבה 10 | עמוד 10
"כלנית" - הכדור הרב-תכליתי החדשני - פורחת בשריון | עמוד 16
התעשייה האווירית ממריאה ל... יבשה | עמוד 32
כל חבר עמותה וכל מתנדב - שותף ערכי להנצחה ולמורשת השריון | עמוד 64

עם השריון לאורך כל הקו

עמדת נשק
7.62 מ"מ

מענ"ק - מערכת
עזר לניהול קרב

"מכלול" - רדיו
טקטי תג"מ לרק"מ

מערכת גילוי לזירה

מטען עזר

מזה ארבעה עשורים שאלביט מערכות מביאה את חזית הטכנולוגיה לשדה קרב היבשה המודרני להבטחת יתרונו המבצעי והתקשובי של החיל.

אנו מציידים את טנקי השריון במערכות מתוחכמות לבקרת אש ובקרת צריח, מערכות התרעה והגנה רכה, מערכות ניהול קרב ומערכות "תומכות חיים", המבססות את כוח המחץ של החיל.

אלביט מערכות מברכת את חיל השריון, מפקדיו וחיליו, מחזקת את ידיו ומייחלת להמשך שיתוף הפעולה ההדוק למען ביטחון ישראל.

דבר העורך

נדירים הם הספרים שכתבו רופאים צבאיים על פעילות צבאית קרבית. ספרו של ד"ר אשר (קרלוס) פורת, בעל עיטור העוז על פעילותו במבצע כראמה (1968), שיצא לאור השנה, חושף את הלבטים של רופא צבאי בשריון תחת אש, בבואו לחלץ פצועים ולקבל החלטות הרות גורל לגביהם. סיפורו חושף גם אישיות ציונית מהזן הנדיר שקנאי לערכים הנעלים. חובה לקרוא את הספר שמקומו בארון הספרים הציוני, הצה"לי והשריונאי.

סיפור נדיר אחר הוא על רס"ן (במיל") אמנון לב, בעל עיטור העוז על פעילותו יוצאת הדופן במלחמת יום הכיפורים, והצלחתו להחזיר לכשירות-לחימה טנקים רבים שהיו כאוויר לנשימה בימים הקשים של המלחמה.

עוד בגיליון על כדור חדש ורב-משימתי בשם "כלנית", לתותחי 120 מ"מ של טנקי המרכבה הממלא, לשביעות רצון מלאה של השריון שלנו, מחסור שבו מתלבטים צבאות רבים. שאול ברונפלד בכתבה "אלביון הבוגדנית" מציג את מה שהתרחש בבריטניה, שמנעה בהליך לא הוגן כלפי ישראל את אספקת טנקי הצ'פטיין שהובטחו, לאחר שנוסו בארץ בתנאים מגוונים והוכנסו בהם שיפורים רבים על פי הידע והניסיון הישראלי. אברהם זהר מחזיר אותנו לימים הרחוקים של מלחמת יום הכיפורים בכותרת שטבע בשעתו אלוף ישראל טל (טליק): טנקים איימו על מדינת ישראל, טנקים הצילו את מדינת ישראל. בני מיכלסון מביא את תולדות מבצע "מצפן", על התבוסה האיטלקית בצפון-אפריקה בחודשים דצמבר 1940 – פברואר 1941 שהייתה גדולה אף יותר ומהדהדת יותר משל הגרמנים בסטלינגרד שנתיים אחר כך – 130 אלף שבוים לעומת 60 אלף בסטלינגרד.

סא"ל דוד ישראלי ז"ל היה סגן מפקד חטיבה 188 במלחמת יום הכיפורים שבה נהרג ביממה הראשונה. מעיזבונו הבאנו כתבה שהכין על **דמות המפקד**, בהיותו צוער בקורס קציני השריון (קק"ש) בשנת 1959. הדברים מרגשים ואקטואליים גם כיום.

חטיבת השריון הראל בעלת המורשת המפוארת, עוד בהיותה חטיבת רגלים במלחמת העצמאות וחטיבת שריון במלחמת ששת הימים, ממשיכה לעשות חיל, ובשנה שחלפה זכתה בפרס הרמטכ"ל ליחידות מילואים, וכן בפרס ראש אט"ל. על כך בכתבה לכבודה.

המיגון וההישרדות הם חלק בלתי נפרד בשיקולי התכנון של פעילות צבאית ובתכנון רק"ם. מבט עדכני על כך תמצאו בכתבה בנושא. ובגיליון עוד חומר מגוון כרגיל.

שלכם,
dike

**תודות למר יעקב ירב, מנכ"ל "יהב חמיאב",
על התמיכה בהוצאה לאור של גיליון 37**

4	דבר היו"ר • אלוף (במיל") חיים ארז
4	דבר קשנ"ר • תא"ל יגאל סלוביק
6	חלוק לבן כומתה שחורה • אל"ם (במיל") שאול נגר
8	קוראים מגיבים
10	"...לא הייתה כהראל..." - ציון 10 לחטיבה 10 • אל"ם איציק רונן
14	לימודי של"ח באתר יד לשריון • נחמה ברכוכבא
16	כלנית כדור 120 מ"מ רב-תכליתי וחדשני • רפי רובין
22	לקחים ממלחמת יה"כ שלא "זכו" לתשומת לב מספקת • אל"ם (במיל") שמעון בן שושן
24	השר יוסי פלד בן שבעים • אל"ם (במיל") שאול נגר
25	30 שעות באוקטובר • אל"ם (במיל") ד"ר שמואל גורדון
26	"אלביון הבוגדנית" - התיק • שאול ברונפלד
32	התעשייה האווירית ממריאה ל...יבשה, בתנופה מרקיעת שחקים • אל"ם (במיל") שאול נגר
34	שבעים שנה למבצע "מצפן" • אל"ם (במיל") בני מיכלסון
46	טנקים איימו על מדינת ישראל, טנקים הצילו את מדינת ישראל • סא"ל (במיל") אברהם זוהר
53	דמות המפקד • מעיזבונו של סא"ל דוד ישראלי ז"ל
55	אזכרה והנצחה לרב-אלוף דן שומרון ז"ל, הרמטכ"ל ה-13
56	ערב הוקרה לפצועי השריון • סגן ענת זגורי
58	ט"ו בשבט בלטרון - נטיעות של עצים ומורשת • אל"ם (במיל") שאול נגר
62	מחזור ראשון של מדריכות שריון • אל"ם (במיל") שאול נגר
64	עמותת יד לשריון - יעדים, הישגים ותכניות • תא"ל (במיל") מנשה ענבר
66	הצלחה מבצעית ראשונה למערכת "מעיל רוח" • אל"ם (במיל") שאול נגר
67	היינו 22 טנקים מול הארמייה השנייה • מריאנה בנסון
69	אתרי שריון באינטרנט • דבורי בורגר
70	המעשה הקרין מנהיגות וסחף את כולנו בעקבותיו • אל"ם (במיל") שאול נגר
72	מבט עדכני על מיגון והישרדות הרק"ם והצוות • אל"ם (במיל") שאול נגר
78	מרכז מידע לטרון • דבורי בורגר
80	סקירת ספרים • דבורי בורגר
83	מהנעשה בעמותה • תא"ל (במיל") איציק רבין

המערכת

לוחמי שריון באימונים.
צילומים: נחמיה גרשוני

- העורך הראשי: אל"ם (במיל") שאול נגר
- חברי המערכת: תא"ל (במיל") יצחק רבין, תא"ל (במיל") איתן קינן, נחמה ברכוכבא (בריל), תא"ל (במיל") מנשה (מנש) גולדבלט, אל"ם (במיל") בני מיכלסון, אל"ם ארז לברין, סא"ל אבי מרקס, דבורי בורגר, סא"ל (במיל") דוד כספי, סא"ל (במיל") מיכאל מט, רס"ן ערן פלג
- צלמי המערכת: אבנר גאגין, בר דמ"ר, ססיל רייזנפלד
- המפיק וסגן העורך: יוסי פרנקל
- עיצוב וביצוע גרפי: סטודיו logo
- המען למכתבים: עמותת יד לשריון, ת"ד 745 לוד, 71106
- כתובת העמותה: עמותת יד לשריון, לטרון, ד"נ שמשון 99762, טל': 08-9255268, פקס: 08-9255186

קשר למש"בים: טל': 08-9784315, פקס': 08-9255186

דואר אלקטרוני: res@yadlashirion.com • info@yadlashirion.com

אתר השריון החדש באינטרנט: www.yadlashirion.com

איגרת לחבר

עמותת יד לשריון הוקמה בשנת 1978 והניחה את אבן הפינה לאתר בלטרון בשנת 1982. לנגד עיני העמותה שתי מטרות עיקריות:

- להנציח את זכרם של חללי השריון במערכות ישראל.
- לספר לדורות הבאים את גבורת הלוחמים ולהעביר להם את מורשת השריון וגבורת לוחמיו.

שתי המשימות נעשות בדרך המשלבת מגוון פעילויות שבהן נוטלים חלק אנשי המקום ומתנדבים רבים, יחד עם המבקרים הרבים, ובהם בני כל הגילים, משפחות, בני נוער, תלמידים ואורחים מחוץ לארץ.

אתר יש לשריון הוא בגדר יצירת פאר של הנצחה פעילה וזיכרון בכל קנה מידה, אך הוא זקוק להשקעה ולטיפוח ולאחזקה מתמדת, כדי לשמור על רמתו ולעדכן אותו ברוח הזמן ולצרכים המתבררים עם הזמן.

אתר יד לשריון נבנה בסיוע של מתנדבים רבים וברוח חלוצית, ובסיוע של תרומות. עד היום גויסו תרומות בהיקף של 75 מיליון ₪ שהושקעו בפיתוח האתר ובהקמת התצוגות השונות. בין התצוגות והמבנים אפשר למנות את כותל השמות, מכלול הנצחה הפנימי ובו מגדל דמעות השריון, חדר הגבורה, חדר המפקדים, מרכז המידע, מרכז התערוכות, מרפסת התצפית, תצוגת הרק"ם, תצוגת מלחמת יום הכיפורים, קריית החינוך, אנדרטת בעלות הברית, אנדרטת הפרטיזנים, פארק עוצבות השריון, אמפיאטרון שאול, מרכז המבקרים, מרכז הדרכה של"ח, ועוד. בשנה זו יחודש ויעודכן המיצג "רעות ועוצמה" ויכללו בו גם מלחמת לבנון השנייה, מבצע "עופרת

יצוקה' וטנק המרכבה סימן 4, ותחודש ההקרנה הקבועה שלו באולם המרכבה.

רבים וטובים נושאים בעול שנים רבות ולא נס ליחם, אך אנו זקוקים לעוד כוחות ולהרחבת השורות של חברי העמותה. בשנה האחרונה נערכו בחירות למועצת העמותה, לחברי ההנהלה וליו"ר העמותה. היו "רעשים" בתהליך ואנו מצפים על כך, ומקווים שהכול נשאר מאחור, ופנינו כעת להמשך העשייה הגדולה שלפנינו.

בשלוש השנים הקרובות בכוונתנו לממש ארבע תכניות, בהיקף כולל של כ-50 מיליון שקלים, שיבואו כולם מתרומות:

- מוזאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה.
- מבנה מרכזי למרכז לחקר נדידת הציפורים.
- מבנה למכון לחקר לוחמת היבשה.
- מבנה של לב קריית החינוך.

בשנת 2011 בכוונתנו לממש שורה ארוכה של משימות, כפי שתראו בכתבה של מנכ"ל העמותה, תא"ל (במיל') מנשה ענבר, המפורטת בגיליון זה. המשימות מצריכות עזרה וסיוע של חברי העמותה.

כל חבר בעמותת יד לשריון וכל מתנדב התורם ממרצו ומזמנו, הינו שותף ערכי למימוש מטרות העמותה בהנצחת הנופלים ובהנחלת גבורת הלוחמים ומורשת השריון לדורות הבאים. כל שריון בסדיר ובמילואים, שעדיין אינו חבר בעמותה, צריך לראות את עצמו חייב להצטרף כחבר לעמותה, להטות שכס, ולהשפיע גם על התוויית הדרך והיעדים.

אלוף (במיל') חיים ארז
יו"ר עמותת "יד לשריון"

דבר קשנ"ר

רעי השריונאים,

אך לא מזמן חגגנו את ט"ו בשבט, הוא חג האילנות, ועומדים אנו בפתחם של חג הפורים וחג הפסח. אנצל הזדמנות זו ואאחל לכם ולבני משפחותיכם חג שמח!

בחודש האחרון שוב ביצענו סבב החלפות בין החטיבות המתאמנות לאלה שבתעסוקה המבצעית. עוצבת "ברק" החלה את אימון החורף ברמת הגולן לאחר פרק תעסוקה ארוך בעזה, בגבול הלבנון ובאזור יהודה ושומרון, והוחלפה על ידי עוצבת "עקבות הברזל", שסיימה את האימון שלה בתרגיל חטיבתי באש ברמת הגולן.

בין האירועים האחרונים, הפכנו למבצעית את מערכת ההגנה "מעיל רוח" בגדוד "עשת" במהלך האימון, והגדוד החל פרק של פעילות מבצעית בגבול רצועת עזה ובגזרת החולות. לראשונה ירינו מבצעית את הכדור החדש "כלנית", ירי שהוכיח את איכות וקטלניות הפגז.

התיל כמו גם זרוע היבשה כולה, עוסקים ועוסקים בימים אלה בהכנות הנדרשות לקראת התכנית הרב-שנתית הבאה, היא תכנית "חלמיש", ובתחום השריון והתמרון הממוכן יש לכולנו עבודה רבה. ברצוני לעדכן אתכם במספר נושאים:

- ערב הוקרה לפצועי חיל השריון בשיתוף עיריית תל-אביב-יפו התקיים במוצאי השבת, 29 בינואר 2011. ערב חשוב זה משמר את מסורת הקשר של התיל עם לוחמיו שנפצעו וכן מחזק את הקשר עם מסורת ומורשת התיל. הערכת רבה לכל מי שתרים לערב זה,

ובעיקר לעיריית תל אביב-יפו ולענף הנפגעים של חיל השריון.

- החלנו הליך של הכנות לקראת חידון תילי שעניינו מורשת חיל השריון ומקצועיות טנקאית. חידון זה, המתוכנן להתקיים במהלך חודש יוני, מסמל חידוש מסורת שפסקה לה לפני כעשר שנים.

- חשוב מאוד לציין את העצרת התילית העתידה להתקיים במהלך שנת העבודה 2011, עליה נעדכן בגיליון הבא.

- לאחרונה מונה מג"דים חדשים בגדודים הסדירים:

- סא"ל מולי כהן, בתפקידו הקודם קצין אג"ם בעוצבת "סער מגולן", מונה למג"ד "סער" בעוצבת "ברק" והחל בתפקיד בימים אלה.

- סא"ל רומן גופמן, בתפקידו הנוכחי רע"ן חש"ן במא"ש, סוכם למנותו למפקד גדוד "רומח" בעוצבת "סער מגולן".

- רס"ן דודו סונגו, בתפקידו הנוכחי קצין הדרכה בעוצבת "הפלדה", סוכם למנותו למפקד גדוד "שלח" בעוצבת "עקבות הברזל".

- סא"ל ראלי מרגלית, בתפקידו הנוכחי מפקד גדוד "סער", סוכם למנותו לסגן מפקד עוצבת "בני אור".

- סא"ל ג'וני כהן, בתפקידו הנוכחי מפקד גדוד "שלח", סוכם למנותו לקצין האג"ם בעוצבת "געש".

- סא"ל חובב ורדי, בתפקידו הנוכחי מפקד גדוד "רומח", סוכם למנותו למפקד גדוד "עוז" בעוצבת "בני אור".

לכל אלה בהצלחה רבה בתפקידים, בברכת חג שמח לכולם,

יגאל סלוביק, תא"ל
קצין השריון הראשי

אנשי התעשייה האווירית שולחים ברכת "אופקים משוריינים" למשפחת חיל השריון

אנו גאים להיות שותפים לאתגרים ולמשימות של חיל השריון
הלוקחים אותנו כל פעם למרחקים ולאופקים חדשים

מערכת הגנה אקטיבית נגד
מוקשים מגנטיים

משפחת מערכות ניווט וייצוב
לטנקים ולרכבים לוגיסטיים

שותפים בפיתוח וייצור מערכות
מיגון לטנקי ה"מרכבה"

להט - חימוש חכם משוגר קנה
להכרעה בטווחים רחוקים

משפחת מטעדי POP
לתצפית ואבטחה

חלוק לבן

כומתה שחורה

ספרו של אשר (קרלוס) פורת "חלוק לבן, כומתה שחורה - סיפורו של רופא צבאי במלחמות ישראל" (הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2011, 368 עמודים) הוא מאותם ספרי מופת הראויים להיכלל ב"ארון הספרים" היהודי, הצה"לי והציוני כאחד, ובוודאי ב"ארון הספרים" השריונאי. זהו סיפור יוצא דופן של מי שהיה רופא צבאי בחטיבה 7, ביצע חילוץ נועז וטיפול בפצועים שחולצו, שבמהלכו איבד יד, השתקם וחזר לשירות כרופא ביחידות שדה

אל"ם (בחיל') שאול נגר

מפקדים רבים מכול החילות, בארץ ובחול, כתבו ספרים על מלחמות וקרבות, אך לפנינו ספר נדיר ומיוחד שכתב רופא צבאי על מציאות צבאית מזווית הראייה של רופא ביחידה קרבית. ד"ר אשר (קרלוס) פורת נולד בצרפת ובילדותו היגרה משפחתו לארגנטינה. הוא עלה לארץ לאחר שסיים שלוש שנות לימודי רפואה בארגנטינה, השלים אל לימודי הרפואה באוניברסיטה העברית בירושלים וגויס לחיל הרפואה.

מבוא לספר כותב פורת:

"הסיפור שלי לא מתאים ולא יתאים לאף אחד מאלבומי הניצחון שפיארו את מלחמות ישראל. אנחנו - הרופאים וצוותי הרפואה הצבאיים, ראינו אז בעיקר את אלה שנפגעו בהן - עשרות פצועים, וגם רבים אחרים שאת חייהם לא יכולנו להציל והם אינם עמנו עוד. ואכן, הרבה מן האנשים ששמותיהם נזכרים כאן אינם עוד בין החיים, אם משום שנהרגו בקרבות או מפני שהלכו לעולמם, איש איש בדרכו ובמועדו. בחרתי לא להוסיף ז'ל ליד שמותיהם. הם ממשיכים לחיות בתודעתנו ובלבות אלה שהכירו אותם וכיבדו אותם.

"הספר נפתח, לא במקרה, בתיאור נרחב של המבצע הצבאי הקשה והמשמעותי ביותר שבו השתתפתי, 'מבצע תופת', שנודע בציבור יותר כ'פעולת כראמה', ושינה את מהלך חיי מקצה לקצה, לאחר שאיבדתי בו את ידי השמאלית. בפרק שלאחריו ביקשתי לתאר בפני הקורא כיצד היה עלי להסתגל לנכות שנכפתה עלי, ובו בזמן לשקם את חיי בכלל, וכרופא וקצין בצבא בפרט."

על ד"ר אשר פורת

ישבתי מול ד"ר אשר פורת בביתו, וסיפור הקרב בכראמה (מארס 1968) ופעילות החילוץ הנועזת

מלחמת ששת הימים, בפיקודו של סא"ל מקסי אביגד. בגדוד זה נפגש פורת עם ישראל השנייה והבעיות הקשות של החיילים, שהוא והמפקדים השכילו לקדם ולטעת בהם הזדהות עם צה"ל ועם המדינה. "המאמץ המשותף של מפקד הגדוד והמ"פים החל לשאת פרי", כותב פורת.

עם סיום הקריאה של הספר ישבתי לכתוב עליו, ובאריכות. קשה להישאר אדיש. (כתבה מלאה עליו ראו באתר השריון www.yadlashirion.com מיום 6 בפברואר 2011).

יהדות, ציונות ואכפתיות

ראוי להדגיש את התחושה המלווה את הקורא לאורך כל הדרך, על דמות מופלאה, ד"ר אשר (קרלוס) פורת, שכל חייו ראה את יהדותו ואת חובתו לעמו ולהגנה על עמו כחלק בלתי נפרד מאישיותו. כשהגיע לארץ נקלט בקיבוץ שער הנגב כחלק מהחלוציות שעליה התחנך וחלם בחור"ל. מאז שהתגייס לצה"ל, דרך שירות הקבע שלו כרופא צבאי, ובהמשך חייו - ראה לנגד עיניו את המחויבות לחברה כבעלת ערך עליון. בפרק הנקרא 'חשבון נפש' הוא מתאר שיחה שיזם ידיו שוקה, גם הוא רופא אך במילואים, כדי להניא את פורת לאחר פציעתו הקשה מלהמשיך בשירות כרופא צבאי (עמוד 128):

"שוקה, אתה רוצה שאני לא אהיה אני? אני לא חושב כמו אנשים מסוימים שאומרים לעצמם 'דפקתי במלחמה, זה רע, אבל יש לזה יתרונות: עבורי נגמרו המלחמות'. זה כמו להגיד שאני כבר לא חייב כלום לחברה, לארץ. לא! אני לא חושב כך! יש אנשים שיודעים להסביר למה מגיע להם ומה מגיע להם. יש אנשים שבגלל שכול או נכות מרגישים שהם יכולים להטיף מוסר לאחרים ולדרוש דרישות. גם אני יכול להגיד: אני נכה - אז מגיע לי. קיבלתי צל"ש - אז שוב מגיע לי. לא, אני

שעשה, קלח במשך כשעה וחצי. לא היה זה סיפור טכני אלא תיאור מופלא של רופא צבאי שעשה פעולת חילוץ נועזת, שבמהלכה עלו לבטים קשים והחלטות קשות שנדרשו מרופא תחת אש. בחייהם של רבים יש אירוע מכונן המשפיע על חייהם ממנו והלאה, ולעתים מסיט אותם מהמסלול שיועד להם. פעולת כראמה והחילוץ שעשה ד"ר פורת בהיותו רופא חטיבתי של חטיבה 7, שלא היה אמור להיות בכוח חילוץ קדמי, הפכה לאירוע מכונן בחייו. שני אנשי צוות טנק שנפצעו, חולצו במבצע מסוכן והוסעו על סיפון של טנק שבו נסע גם המחלץ ד"ר פורת. פצוע שלישי - שקרוב לוודאי היה הרוג - נותר בשטח בהחלטה רבת ייסורים, לנוכח סכנה ברורה למחלצים או לכל ניסיון חילוץ נוסף. בנסיעה עם הפצועים על סיפון הטנק שוב הייתה התלבטות האם לנסוע מהר כדי להיחלץ בדחיפות משטח מוכה אש, לסכן את הפצועים הקשורים על הסיפון אך להביאם מוקדם יותר לטיפול יותר יסודי ומציל חיים. במהלך הטיפול בפצועים בנקודה קדמית שאלה הוסעו הפצועים, החל ד"ר פורת בטיפול יותר יסודי ואז חטפו הפגזה שבה איבד את ידו השמאלית.

וככל פצוע ונכה צה"ל, החל ד"ר פורת במסע ארוך, נפשי ואישי, להגדרת זהותו ואישיותו החדשה. הוא רצה להשלים את התמחותו הרפואית וכן לחזור ולשרת ביחידת שדה. הספר מגולל את חייו כרופא צבאי עד לאחר מלחמת יום הכיפורים שבה שירת כמפקד גדוד רפואה באוגדה של מוסה פלד שלחמה ברמת הגולן, ומביא פרקים מאלפים מחייו כילד וכמתבגר יהודי בארגנטינה, בעל תודעה ציונית חזקה, בטרם עלייתו כבודד ארצה, כחלוץ לפני הוריו שעלו בעקבותיו.

חלוק לבן כומתה שחורה הוא גם שמו של אחד הפרקים בספר, המתאר את פעולתו של ד"ר פורת כרופא של גדוד החרמ"ש 9 של חטיבה 7 לפני

אפילו כדי לכתוב על הפגישה הזאת אני זקוק לנשימה עמוקה ולהפסקה קטנה. הייתי אז המום, איני זוכר אפילו אם אמרתי לו שלום. הפגישה הייתה הפתעה, ההשתהות הקצרה כל כך הפתיעה לא פחות, ודבריו של אושרי חדרו לי לחזה כמו דקירה ללא התרעה. הוא כאילו העמיד לנגד עיני מראה וכמו אמר לי: אל תרחם על עצמך. תראה אותי, תביט בי ואז תבין שזה יכול היה להיות יותר גרוע. שני המשפטים האלה סובבו לי את הראש והעמידו אותנו במקום. ותראו מי עשה את זה! שבר הכלי הזה! התמלאתי באושר מהול בעצב עמוק. מסתבר שהוא מודע למצבו, וזה עונש שלא מגיע לו. הוא ידע להבחין בעצבות שעל פניו, ואני לא קלטתי שהוא מודע למצבו.

מספרים שבאחד הישובים שבאזור הולדתו של אושרי חי נער שמאז ילדותו רוכב במהירות מופרזת על סוס ללא אוכף. ייתכן שרוחו של אושרי מפעמת בו, ואולי, באחד הימים, ייקח הנער הזה את מקומו של אושרי וימשיך במשימה, בנקודה שבה אושרי הפסיק. אבל בינתיים אושרי נמוג מן התודעה. מי זוכר אותו היום? אני בוודאי לא אשכח את החסד שעשו עמי דבריו. אולי יהיו שורות אלה תחליף לתודה עמוקה, שאף פעם לא אמרתי לו.

צינות בארץ רחוקה - ארגנטינה

בארגנטינה הרחוקה פעם הלב היהודי יחד עם הלבבות בישראל. פורת היה נער וחבר בתנועת נוער ציונית על שם קָר בורוכוב (170):

"עם החברים. הרגשתי שחלמנו יחד אותה חלום. הרגשנו כחבורת עילית בעלת עוצמה אדירה שתצליח לשנות את נתיב חייו של העם שלנו, תוך כדי שינוי מסלול חיינו הפרטיים, שמעתה יהיו קשורים לארץ ישראל. מישהו ציטט אֶמְרָה: "אנו לא צופים לעתיד, אנחנו נברא אותו". לא ידעתי לאן יובילו אותנו השינוי והחלום, אבל הרגשתי שהוכיבים - או כוח קוסמי כלשהו - ילווה אותנו לאורך כל הדרך."

יצחק שדה היה דמות מיתולוגית. דבריו הציתו את לבבות הנועד הציוני גם בחו"ל. פורת כותב כי שדה "ביטא במילים פשוטות ובצורה מדויקת את הרגשתי העמוקה ביותר". (עמוד 172):

"נוער, שמע!
מישהו אי־שם מחזיק את מאזני חיינו בידיו.
וכפות המאזניים עולות ויורדות, יורדות ועולות.
על כף אחת - שואת ישראל, תקומת ישראל
ומלחמות ישראל,

ועל הכף השנייה תכני מסחר ופוליטיקה,
והתככים משקלם ככד מאוד.

נוער, זכור :

בבוא השעה, השלך עצמך על כף המאזניים -
השלך עצמך בכוח ובאומץ!

זה יכריע, המאזן ישתנה!
נוער, שמע!,
בפתח הספר, לאחר ההקדשה לרעייתו ולילדיה

הוא מביא קטע מהדברים האלה:
"בבוא השעה, השלך עצמך על כף המאזניים..."

זה יכריע, המאזן ישתנה!
●

על פעולתו בחילוף בפעולת כרמה הוענק לד"ר אשר פורת עיטור העוז

תיאור המעשה: ביום ה' 21 מרס 1968, בפשיטת צה"ל על כראמה, שימש סרן ד"ר אשר פרלמן כקצין רפואה. במהלך הקרב עסק בפינוי פצועים, בשטח שהיה נתון לאש ארטילרית, אש נ"ט ואש מקלעים. סרן ד"ר אשר פרלמן נפצע בעצמו, תוך כדי טיפול בפצועים. על מעשה זה הוענק לו: עיטור העוז

ניסן תשל"ג אפריל 1973, דוד אלעזר, רב אלוף, ראש המטה הכללי

לא חושב כך. אני חושב שהחוב של כל אחד מאתנו לחברה לא נגמר אף פעם, אלא אם אתה במצב שאתה כבר לא יכול לתת כלום."

פגישה עם בנימין אושרי שסובבה לפורת את הראש והעמידה אותו במקום

סא"ל בנימין אושרי היה מג"ד מהולל של גדוד 82 שנפצע בראשו פציעה אנושה באוגוסט 1965 בקרב על המים. הוא פרש מן השירות ונשאר חסר מעש. רבים ניסו להתרחק ממנו בשל דיבוריו הארוכים. גם פורת היה במידת מה 'נגוע' בהתרחקות מאושרי, והנה אושרי בא לבקר אותו בעת אשפוזו, ובהמשך נעתקו המילים מפיו של פורת (עמוד 120):

"הוא התיישב לאט על כיסא שליד המיטה, הביט אל תוך עיני ואמר: "דוקטור, באתי רק למספר דקות. באתי לברך ולעודד אותך. אני רואה בְּפָנֶיךָ שלך שאתה מאוד עצוב. תתאושש! אתה תחזור לעצמך ותמצא את דרכך, ואתה תצליח. כאשר תהיה עצוב, תגיד לעצמך שהיה לך מזל לעומת מה שקרה לאושרי. אני נודניק שמסתובב עם ראש דפוק ואני חסר תועלת לחלוטין. אתה לא. העתיד לפניך. זה הכול". הושיט לי יד, קם מן הכיסא, סקר מבטו את החדר בחיפוש אחר דלת היציאה.

בהליכה איטית ובכתפיים שמוטות עזב את המקום.

כתיבת היסטוריה מחייבת אחריות

אל"ם (במילואים) משה גבעתי *

במאמרו של תא"ל (במילואים) ד"ר דני אשר: **נדודי הנדסה עם אוגדות השריון במלחמת יום הכיפורים**, שהתפרסם בגיליון 35, תמוז תש"ע, יוני 2010, נפלו כמה טעויות המחייבות תיקון: על מבצע 'קינוח' – כיבושו מחדש של כתף חרמון, כתב דני אשר: "כוח של מחלקת הנדסה בפיקוד מ"פ רכוב על זחל"מים, עם 2 טנקי דחפור ושני טרקטורים די-9, החל בפריצת ציר עליה נוסף (לימים נודע הציר כ'מעלה גולני'). בציר הכביש עלה גם כוח הנדסי שנועד לפתוח את ציר הכביש. הכוח עמד במשימתו ופתח את הציר. לא היו דברים מעולם. כביש הבט"ש הצר המכונה כיום 'מעלה גולני', נפרץ רק ב-1977 בעת שתא"ל אמיר דרורי היה מפקד אוגדה 36. הציר נפרץ כדי לאפשר בניית מוצב חדש בנ"ג 1614. במבצע 'קינוח' אכן השתתף כוח הנדסי כחלק מהטור הממונע בהרכב: מחלקת חה"ן במילואים מגדוד 641 של אוגדה 36 על שלושה זחל"מים; שני טנקי דחפור ודחפור די-9 מגדוד חה"ן 606 וצוות סילוק פצצות. דחפור די-9 נוסף הושאר בהמתנה ליד שער מחנה התעסוקה שבכפר מסעדה. הכוח הנדסי לא פרץ את ציר הכביש שהיה פתוח, אלא סייע רק בחשיפת מחרוזות מוקשים שגילה כוח רגלי מבא"ח 1. במהלך הבוקר עלה טנק דחפור בציר הכביש על מוקש וחסם את הציר. טנק דחפור זה ספג גם שתי פצצות אר-פי-גי והמפעיל, סמ"ר (במילואים) קולס זלמן מגדוד חה"ן 606, נהרג במקום. על הקרב הזה ניתן לקרוא בפרק ט' **מבצע קינוח** – **כיבוש החרמון מחדש**, אחד משלושת הפרקים שכתבתי בספר **הסורים על הגדרות**, שערך דני אשר ואף השתתף בכתיבתו. אגב, בפרק ד' של אותו ספר, פרק שכתב דני אשר, הוא מציין בעמ' 249 ש"מ"פ ההנדסה שפיקד על הכוח הנדסי נהרג בקרב. ההרוג היחיד של כוח החה"ן בקרב היה, כאמור, סמ"ר קולס זלמן.

הצילומים ששולבו בכתבה נועדו כנראה להמחשה של פעילות כוחות הנדסה, אך הכיתוב שלהם שגוי. להלן התיקון המתבקש: בכיתוב לתמונה המופיעה בעמוד 37 כתוב: פלסים במבצע 'דרך צלחה' בלבנון בפברואר 1972. מבצע דרך צלחה' לפריצת דרכים מהר דב 'לפתחלנד' אכן נערך ב-25 בפברואר 1972

תחת פיקוד יחידת חה"ן 801 ובהשתתפות כוחות מגדוד חה"ן 601, מגדוד הצליחה 634, 24 דחפורי די-9 וכוחות אבטחה, אך התמונה המופיעה במאמר צולמה בעת פתיחת ציר בבקעת הירדן בשלהי שנות השישים. כידוע הר דב ואזור 'הפתחלנד' (האזור שבין מורדות החרמון לנחל עיון) הוא סלעי מאוד ובעל תכסית של עצים וסבך לעומת הקרקע הצחיחה של בקעת הירדן המאופיינת בסלעי קירטון, גבס, חרסית, חול וחלוקים לסירוגין, שצבעם לבן כמופיע בתמונה.

בכיתוב לתמונה המופיעה בעמוד 38 כתוב: "כוחות הנדסה פורצים דרך ברמת הגולן במלחמת ששת הימים". בשני ימי הלחימה בגולן אכן השתתפו כוחות הנדסה בעיקר מגדוד חה"ן פיקודי 602 בפיקוד רס"ן אבישי כץ, שפרצו דרכים בגזרת ההבקעה של חטיבה 8 בצפון רמת הגולן, בגזרת גונן-רוויה ובגזרת תל קציר-תאופיק. התמונה צולמה כמה שנים לפני מלחמת ששת הימים ונראים בה טרקטור החורש את אחת מחלקות המריבה בשטח המפורז הדרומי, כשלוחמי חי"ר מאבטחים אותו מקרוב.

בכיתוב לתמונה המופיעה בעמוד 39 נאמר: "דחפור של חיל הנדסה במבצע עופרת יצוקה. בתמונה אכן נראה דחפור משוריין של צה"ל, אך היא צולמה בעת מלחמת לבנון השנייה בגבול הלבנון. משמאל לדחפור, ההורס כנראה בונקר של החיזבאללה, נראה מבנה של האו"ם. מבנים מסוג זה קיימים רק בגבול עם לבנון. מבצע 'עופרת יצוקה' נערך ברצועת עזה ושם למיטב ידיעתי אין תצפיות של האו"ם.

בהערות המופיעות בתחתית עמ' 40 מפנה ד"ר דני אשר את הקוראים לספרו **הסורים על הגדרות**. עם כל הכבוד, דני אשר היה העורך הראשי של הספר ואף כתב או השתתף בכתיבת שישה מתוך 25 פרקי הספר, אך בכתיבת הספר השתתפו עוד כחמישה עשר כותבים וחוקרי היסטוריה, ביניהם הח"מ, שתרומתם לספר אינה נופלת מתרומתו. צניעות מעולם לא הזיקה לאיש.

* **משה גבעתי משמש כחוקר במחלקה להיסטוריה של צה"ל**

מכתב תודה לביקור בלטרון

פרופ' רם (רמי) דגני

שלומות רבות,

עברו מספר ימים ועדיין קשה לי לעכל את

ה"חוויה המופלאה" שעברתי בביקורי ב"ד לשריון" שבלטרון. לא שיערתי ולא חשבתי על ביקור כה מרגש, כפי שעברנו אנוכי ותמי – זוגתו של גיל טל ז"ל. איני ממכבירי המילים, ברם קבלת הפנים שזכינו הייתה מעל ומעבר, כולל כל פרט קטן ובמיוחד הנחת הזר בקיר הזיכרון ליד שמו של גיל.

הסיור שערכנו בהדרכתך עם הסבר ממצה ומלא ידע היה מרכיב משמעותי בביקורנו. הפגישה במשרדך הייתה מרתקת וגם החומרים שהכנתם לקראת הביקור, אודות הקרבות ברמת הגולן במלחמת יום הכיפורים, פציעתי וכן על גיל ז"ל, בנוסף לסיפור של המג"ד שלנו צביקה דהב – כל זאת היה לי במידה רבה סגירת מעגל.

בעונותיי הנני מודה כי עד היום נמנעתי מבקר באתר, עתה בעקבות הביקור – שבו התרשמתי מאוד מהעשייה שלכם בנושא מורשת וחינוך במיוחד, כמובן שאצטרף לעמותה ובכך אולי אוכל לתרום במעט לפרויקט חשוב זה. ושוב תודה על הכול, לך ולכל הצוות – דבורי, אושרת וכולם וברכות הצלחה בהמשך הדרך במפעל החינוכי שהינך מוביל.

פעילות שוטרי התחנה

רפ"ק גבי ברקת

ביום שני השבוע, לקחו שוטרי תחנת בית שמש ומרחב ציון, פסק זמן מעבודתם וסיירו באתר יד לשריון בלטרון. במהלך הביקור קיימו טקס זיכרון מרגש בכותל השמות וערכו סיור במוזאון. השוטרים שמעו הרצאה מרתקת על קרבות השריון ביום הכיפורים. המרצה, אל"ם (במיל) רמי מתן דיבר עם השוטרים על ערכי הנחישות והחתיירה למגע כפי שבאו לידי ביטוי בקרבות במלחמת יום הכיפורים.

שוטרי מרחב ציון יצאו מהסיור מחוזקים וחדורי מוטיבציה.

תיקון טעות

בפרטים על סא"ל יצחק סמואל ז"ל בגיליון שריון 36 נפלו שתי טעויות. להלן הפרטים הנכונים:

- יצחק הותר אחריו אישה, שישה ילדים, אם, חמישה אחים וארבע אחיות.
- יצחק סמואל ז"ל אינו בעל צל"ש הרמטכ"ל. המערכת מתנצלת בפני המשפחה על השגגה.

מפקד, הדור הבא מחכה לשמוע ממך!

אפשר להירשם אצל דבורי בורגר,
מנהלת מרכז המידע בלטרון
באחד האופנים הבאים:

בטלפון: 08-9255268

בפקס: 08-9255186

בדוא"ל לדבורי:

dborger@017.net.il

בדואל למזל:

mazal@yadlashiryon.com

במכתב אל: עמותת יד לשריון,
ת"ד 745, לוד, 71106 (לידי דבורי)

**כל הפונה מתבקש
לציין את הפרטים הבאים:**

שם ודרגה, נושא ההרצאה, טלפונים,
כתובת דואר אלקטרוני ודואר רגיל.

בהגדה של פסח מצוין:

והגדת לבנך ביום ההוא לאמור, שכן רק
כך עוברת המורשת מדור לדור.

אנו קוראים בזאת לכל מפקד בשריון,
הרואה את עצמו ראוי ומתאים לספר
לדור הבא של לוחמי השריון **על מורשת
הקרב, על מנהיגות, על חינוך, על מעשה
מופת שחווה** - להירשם למאגר המפקדים
שיוזמנו בהזדמנויות שונות ליד לשריון
לספר לבני הדור הבא את סיפורו וסיפורי
מורשת נכל שיש בידו.

רפאל חברת
את לוחמי ומפקדי
חיל השריון
בהמשך עשייה משותפת
לבטחון ישראל

”מעיל רוח”

מערכת ההגנה האקטיבית המובילה בעולם להגנה מלאה

משרד הביטחון וחיל השריון בחרו במערכת ההגנה האקטיבית ”מעיל רוח” לשיפור ההגנה על לוחמי השריון. ”מעיל רוח”, המערכת החדשנית של רפאל, מציבה סטנדרטים חדשים בשרידות טנקים. ”מעיל רוח” מגלה, מזהה, עוקבת ומשמידה אוימי נ”ט במרחק בטוח מהטנק. ”מעיל רוח” נמצאת בשלבי ייצור סדרתי לקראת התקנתה בטנקי המרכבה.

בקרו אותנו באתר האינטרנט www.rafael.co.il

...לא הייתה

כהראל

ציון 10 לחטיבה 10

חטיבת השריון 10 הראל בפיקודו של אל"ם איציק רונן זכתה לאחרונה בפרס הרמטכ"ל ליחידות מילואים, וכן בפרס ראש אט"ל. אין זה דבר יום ביומו. החטיבה ואנשיה ראויים לכל שבח. האתגר הוא לשמר את המצוינות

אל"ם איציק רונן, מפקד החטיבה

הרעות כבסיס למצוינות

חטיבת הראל, היא במקורה חטיבת פלמ"ח שהוקמה בהרי ירושלים ב-16 באפריל 1948, מיד לאחר מבצע נחשון, והורכבה מגדודי הפלמ"ח שלחמו אז באזור במסגרת המבצע. היא מילאה תפקיד מרכזי בכל המבצעים ההתקפיים בחזית, עד הבקעת הפרוזדור הקבוע לירושלים, ביסוסו והרחבתו. מפקדיה במהלך מלחמת העצמאות היו יצחק רבין ויוסף טבנקין.

החטיבה השלימה את משימתה 19 שנה לאחר מכן, תחת פיקודו של אל"ם (במיל) אורי בן-ארי (ולימים תא"ל במיל), בכיבוש הפרוזדור הצפוני בדרך לירושלים, בואך העיר העתיקה, תוך שיתוף פעולה עם חטיבת הצנחנים של מוטה גור. במלחמת יום הכיפורים לחמה החטיבה בסיני, וחצתה את תעלת סואץ מערבה עד קווי הפסקת האש, בקילומטר ה-101 מקהיר. מאז החטיבה הועתקה לפיקוד הצפון, ולמעשה עיקר בניין הכוח שלה הוכון לזירה הצפונית.

המשפט "מהראל ועד הראל לא הייתה כהראל" נאמר על החטיבה בתקופת המלחמות על הדרך לירושלים. אמירה זו מסמלת את האתוס של החטיבה – דרך של מצוינות, יוזמה

משם, והחיבור המבצעי משלים היבטים של מקצועיות ורלוונטיות, כל זאת בהתבסס על רעות אמיתית בין מפקדים. נוספו לכך מספר פעילויות בהשתתפות "החטיבות האחיות" – אימון מכלול אש, השתלמות מקצועית בתחום האחזקה, סיוע בשימור הכשירות ועוד. בדרך זו אפשר לומר שאנו משמרים רלוונטיות בחטיבת המילואים.

האימונים – הרעות ביסוד הקרב המשולב

הדרך הטובה ביותר לשפר יכולות של יחידה מבצעית היא להעצים את האתגר שאותו חווים המפקדים באימונים. בתקופה זו העלנו באופן משמעותי את רף האימונים המשולבים, לא רק במופעים אשר מתקיימים דרך קבע בתכנית העבודה, אלא גם באימונים שהם פרי יוזמה של המפקדים, אשר באה גם מלמטה, משורת המג"דים.

על בסיס ערך הרעות בין מפקדים, החטיבה חיברה עצמה לאימוני חטיבות חי"ר בשטחים סבוכים ובנויים ובתרחישים מגוונים. אימונים אלה שיפרו משמעותית את רמת המקצועיות בלחימה במתארים עדכניים, ובנוסף לכך את

והתמדה. אתוס זה הינו אתגר משמעותי למימוש, שכן חטיבת מילואים מתגייסת לפרקים ואינה פועלת ברציפות יומית – ובכל זאת הצליחה החטיבה לזכות בפרס הרמטכ"ל בפעם השלישית בעשור האחרון, הפעם גם לצד זכייה בפרס ראש אגף הלוגיסטיקה.

האנשים – הרעות מביאה את המצוינים לפני

אין זה סוד שהאנשים הם אלה העושים את ההבדל – שים את המצוינים לפנים וכל השאר יבוא בהמשך. החטיבה מוזנת בכוח אדם מיוצאי היחידות הסדירות הטובות ביותר – לוחמי השריון וההנדסה מגיעים מחטיבה 7. עובדה זו מחייבת קשר מתמיד בין שתי החטיבות, ובאופן כזה המאפשר השפעה על איכות האנשים המגיעים לחטיבת המילואים. פרט לכך אנו משקיעים כל השנה מאמצים לשיפור וטיפוח כוח האדם שלנו, שבו אנו רואים כמובן את בסיס ההצלחה.

השנה הועצם שיתוף הפעולה בין החטיבות על ידי ביצוע אימון משמעותי בחניכת החטיבה הסדירה. למעשה אירוע זה "סגר מעגל" בין העובדה שמקור המפקדים הוא

הימים), ובו חלקנו כבוד למפקד שהוביל את החטיבה לניצחון המפואר. אירועים אלה ואחרים שהיו במעלה הדרך חיזקו את ה"דבק" בין המפקדים, חידדו את מחויבותנו כאמור להמשיך ולהצטיין.

המוכנות והכשירות

אבן דרך זו היא חיונית בחטיבת המילואים. תוכל לומר שאתה מוכן לכל תרחיש, רק אם בבסיס הקבע מוכנים לכך אמצעי הלחימה והמחסנים.

לצד כל העשייה שתוארה קיים מאמץ יומיומי שאותו מממשים למעשה קציני המטה ואנשי הקבע בחטיבה, והוא מאמץ שימור אמצעי הלחימה והציוד. לא בכדי זכו השנה הנגדים בחטיבה בפרס ראש אט"ל (אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה). המצוינות שלהם לאורך שנים, המסירות וההבנה שלהם כי הם שותפים אמיתיים לביצועי החטיבה, מחייב אותם לתת את מיטב יכולתם בתחום זה. עשייה זו הובלטה מול לוחמי החטיבה והמפקדים, שכולם הגיעו השנה לביקור בימ"ח, וראו במו עיניהם שהציוד מוכן לשעת כושר, זהו הציוד הטוב ביותר שקיים והוא לרשותם.

האוויר לפעול במשותף עימנו לא באה מכורח פקודה, אלא משיתוף פעולה שמקורו ברעות ובמחויבות, המתבסס על חיבור בין מפקד לקצין המטה, וליחידה הנותנת את שיתוף הפעולה. זהו אחד הגורמים למיצוי העוצמה החטיבתית בקרב, ובחטיבה בולט נושא זה בכל אגפי הסיוע הקרבי – האש, ההנדסה והמודיעין.

הרוח, המורשת והערכים

אין זה סוד שביחידה בעלת מורשת של ניצחון קיימת מחויבות מצד המפקדים להמשיך ולנצח בכל עימות אפשרי. על בסיס חשיבה זו יצאנו השנה לדרך בחיבור המחודש לחטיבת "הראל" מודל 1967. בדרך מקרית נוצר חיבור עם סא"ל (במיל) ד"ר נחום ברוכי, מ"פ חרמ"ש בחטיבה במלחמת ששת הימים, שהוביל למספר מופעים בהשתתפות המפקדים בהווה ומן העבר: הליכה בשבילי לוחמים בהשתתפות מפקדי ששת הימים, השתתפות המטה והמג"דים בטקס הממלכתי בגבעת התחמושת, והשתתפות בטקס הסרת הלוט ע"ש אורי בן-ארי ז"ל באנדרטת הראל בהר אדר בחודש יוני 2010 – פרי יוזמתו של אל"ם (במיל) צבי דהב (שהיה מג"ד טנקים בחטיבה במלחמת ששת

השפה המשותפת החיונית בין השריון לבין החי"ר. חשבנו שאימונים אלו ישפרו את מוכנותנו לחימה בהקשר המקצועי, ולמדנו שקרה הרבה מעבר לכך – הקשר שנוצר בין היחידות מהווה בסיס משמעותי לשיתוף פעולה איכותי במלחמה, ומכאן ההבנה שביסוד הקרב המשולב – הרעות היא מפתח.

הסיוע הקרבי – רעות כ"מכפיל כוח"

התמרון הינו הבסיס בעוצבת השריון. לצד זאת ברור שלאור האתגר המתגבש בשדה הקרב בשנים האחרונות, כל יחידה מחויבת לשפר את יכולת ההפעלה של מערך הסיוע הקרבי – ארטילריה, אוויר, הנדסה ומודיעין. תחומים אלה טופלו באופן משמעותי במסגרת אימוני החטיבה. הבולט בתחום זה השנה היה שיתוף הפעולה עם חיל האוויר. במסגרת המאמצים להביא כוח אדם איכותי, הצלחנו לקבל לשורותינו קצין סיוע אוויר שתפקידו לממש את הקרב המשולב בהקשר זה. המיוחד בקצין זה, רס"ן פ', בוגר היחידה לשיתוף פעולה בחיל האוויר, היא השפעתו על בניין הכוח בחטיבה בשילוב כוח אווירי בכל אימון. זוהי דוגמה נדירה, כיוון שהנכונות מצד אנשי

רב-אלוף אשכנזי העניק את פרס הרמטכ"ל ליחידות המצטיינות השנה

הרמטכ"ל רב-אלוף גבי אשכנזי העניק ביום 27 בדצמבר 2010 את פרס הרמטכ"ל ליחידות המצטיינות לשנת תש"ע. בטקס הוענקו תעודות הצטיינות ליחידות הזוכות בקטגוריות השונות: יחידות מבצעיות ביבשה ובזרועות, יחידות מילואים, יחידות הדרכה ואימונים ויחידות טכנולוגיה, תומכי לחימה ומנהלה.

"נתיבי ההצטיינות הם שונים ומגוונים, אך יש חוט של זהב הנמתח בין היחידות הללו ובין כל הנוכחים כאן היום, כולם יוצאים מהגבולות המוכרים של השגרה ושל הבינוניות, מובילים דרך ונורמות של תרומה והתפתחות, ומקדישים את זמנם כדי להוביל את השיירה השומרת על תושבי ישראל, לעבר חוף מבטחים של אחדות, דוגמה אישית ויחידתית, מקצועיות, חוסן ועוצמה", אמר הרמטכ"ל באירוע.

היחידות המצטיינות נבחרו על ידי ועדה שמונתה לצורך כך מטעם הרמטכ"ל והבחירה דווקא בהם נעשתה על סמך פעילותם בתחומים השונים במהלך השנה החולפת. **את יחידות המילואים הובילה חטיבת "הראל"**.

לחטיבה כמפקד מחלקה מיד לאחר הקמת הגדוד שבראשו הוא עומד (לא לפני שהספיק לפקד על המח"ט הנוכחי שלו כצוער בבה"ד 1); סא"ל מומי אביטל הגיע לחטיבה עם סיום שירותו בסדיר כמפקד קורס קציני שריון של חטיבה 7; סא"ל גיא אליהו גם הוא יוצא חטיבה 7 הגיע כמ"פ לחטיבה ומשם התפתח; מג"ד ההנדסה סא"ל אמנון כהן התפתח בגדוד מתפקיד מ"מ, והוא "המורעל שבחבורה". באחד האימונים ביקש להשאיר את כל הגדוד שבת, כחלק מחיזוק הגיבוש. במתקן האימון חששו מהתקדים המסוכן, שמה חיילים "יצביעו ברגלים" וניסו להניא את המג"ד מהחלטתו. כשהגעתי לסעודת השבת לא רק שכל הגדוד נכח שם, התקרה כמעט התנתקה מעוצמת השירה. סא"ל גיל סירקין, ראש המטה, גם הוא אישיות יוצאת דופן – גיל הוא בן למשפחה לוחמת – אביו שירת כקצין בחטיבת הצנחנים שפרצה לירושלים במלחמת ששת הימים (1967), וסבו "הינדס" את גשר הגלילים בדרך לתעלה במלחמת יום הכיפורים ב-1973. גיל הוא בעל תואר ד"ר ועד לאחרונה בנו שירת כמפקד טנק בחטיבה 7. החבורה הזו היא באמת "המוח שמניע את הכוח".

סיכום

שימור איכותה של עוצבה נתון לפני הכול באיכות האנשים, מתוך ההבנה שכל דור אחראי להעצים את הדור הבא – **רעות בין מפקדים שונים הולכים יחדיו היא בסיס לכך**. אנו פועלים ומשקיעים בטיפוח כוח האדם שלנו כבסיס לעמידה באתגרים הרבים. כאשר הדבר מתחבר לבנין כוח בפעילות אתגרית, עשייה מבצעית, טיפוח הרוח והמורשת, ושיתוף פעולה רב-חילי – הרי שיש בידך מנוע שלא יחדל מליצור עוצמה שנים קדימה.

אנשי הקבע והחיילים הסדירים חוברו גם הם למורשת החטיבה והיו שותפים לעשייה, שבשיאה הגיעו לאנדרטת החטיבה לפני יום הזיכרון, ושיפצו אותה במו ידם לצד תלמידי בית הספר של הישוב "הר אדר".

המנהיגות

בראש כל הערכים, המנהיגות היא להבנות הערך המשפיע ביותר. המפקדים בחטיבה התפתחו לאורך שנים תחת הכותרת "**המצוינים לפנים**". זו אינה סיסמה כי מדובר בחבורת פיקוד שלאורך שנים התפתחה תחת ערכים של רעות, מקצועיות, ובראשם שליחות. כתוצאה מכך אין זה מקרי שאתה מוצא בחטיבה שכלל המג"דים התפתחו בחטיבה – **אין פה "ייבוא" והכל "תוצרת עצמית"** – ששורה שלמה של מח"טים השפיעה עליה. סא"ל יוני יובל, ותיק מג"די השריון, הגיע

רעות ומורשת. צילום מטקס הנצחת שמו של אורי בן ארי שפיקד על החטיבה במלחמת ששת הימים, באנדרטת החטיבה בהר אדר (יוני 2010)

מאז הקמתה לפני כ-20 שנה, יוני-סקופ מערכות אופטיות בע"מ הינה היצרנית והספקית הבלעדית של מערכות פריסקופים ונלווים לכל הרק"מ הצה"לי, לרבות המרכבה והנמר.

החברה מייצרת ומספקת פריסקופים וציוד גם לחיילי החי"ר.

הפריסקופ המתקפל של יוני-סקופ נבחר ע"י הצבא הבריטי כחלק מציודו של החייל העתידי.

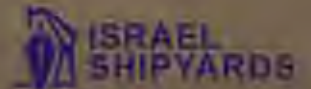
www.uni-scope.co.il

פקס: 04-9887023

טל: 04-9887022

מספנות ישראל בע"מ עוסקת בתכנון ובניית ספינות צבאיות ואזרחיות, תיקוני אוניות ועבודות מתכת כבדות
www.israel-shipyards.co.il

מפעלי נשק ישראל (IWI) בע"מ עוסקת בפיתוח, ייצור ושיווק של מערכות נשק מהמתקדמות בעולם
www.israel-weapon.com

מפרולייט בע"מ עוסקת בפיתוח, ייצור ושיווק מוצרים אופטיים ואלקטרואופטיים לנק"ל
www.meprolight.com

SIO עוסקת בפיתוח, ייצור ושיווק מערכות ראיית לילה לרק"מ
www.siolc.co.il

SIO

מפעל המתמחה בתכנון וייצור מיגונים לרכבים צבאיים ואזרחיים
www.globalshield.org

אינקומק בע"מ היא חברת תעשייתית העוסקת בייצור אלקטרוני וריהוט ציבורי
www.incomac.co.il

לימודי של"ח באתר יד לשריון בלטרון

מה"ד (מרכז הדרכה) של"ח (שדה, לאום, חברה) הפועל באתר יד לשריון בלטרון, הוא חלק משמעותי מן העשייה הרבה הלימודית-חינוכית במקום. מִרְכָּז פעילותו של מה"ד-של"ח ביד לשריון נמצא בפארק העוצבות, בין הרקפות והנרקיסים, סמוך לאנדרטות המרשימות של עוצבות השריון

נחמה בריכוכבא (בריל)*

ועד היום.
• **חוויה חברתית:** התנסויות בפעילויות משותפות, גיבושים חברתיים. התכנית החינוכית של מה"ד-של"ח בלטרון מתמקדת בסירים באזורים שבסביבתנו, בדגש על **גבורת הלוחמים**.
א. בעמק איילון ועמק האלה - תקופת

מטרת הלמידה בשל"ח של מינהל חברה ונוער במשרד החינוך בירושלים והעשייה בלטרון - מתמקדת בתחום הערכים שאותם חווים התלמידים באופן מעשי בטבע. הדגשים בהפעלת תוכניות של"ח הם:
• **ערכי טבע:** התמודדות עם תנאי שדה, מחנאות, שדאות וניווטים בשטח.
• **אהבת הארץ:** הכרת הארץ בסירים בדגש על מורשת ההיסטוריה שלנו מתקופת התנ"ך

לומדים לקשור קשרים
- תרתי משמע...

אתר של"ח ביד לשריון הומה פעילות

נערים בפעילות מחנאות במסגרת של"ח

ראש תחום של"ח אלי שיש, ומימינו מנשה ענבר מנכ"ל עמותת יד לשריון

אורנים ורקפות מרהיבות בפארק העוצבות ביד לשריון

יהושע בן-נון ("שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון" (יהושע ו' 12) - מלחמתו של יהושע נגד ברית חמשת מלכי האמורי); עמק איילון - בעקבות יהודה המכבי בקרב ליד אמאוס (כיום פארק קנדה).

ב. לוחמי תש"ח:

- לחימת תש"ח: 7 באזור, פריצת הדרך לירושלים - דרך בורמה.

- הפלמ"ח - הלחימה בדרך לירושלים, רכס תותחים, רכס משלטים, רכס שיירות בשער הגיא ובהרי יהודה.

- סיפור גבורת הל"ה להצלת גוש עציון.

פעילות מה"ד-של"ח ביד לשריון בלטרון החלה לפני כעשרים שנה. במהלך שנים אלו התפתחה העשייה במידה משמעותית וייחודית. כיום, מצויד המקום בכל המתקנים והאביזרים הדרושים להדרכה. המתחם מגודר, בטוח ובטיחותי, כולל כיתות טבע, מתחם להקמת אוהלים בטבע, מגורים לסגל המלווה, וכמובן ציוד הדרכה מתאים. איש משרד החינוך מנהל את המתחם, ולצדו מורות-חיילות מדריכות שדה. מדי שנה לומדים וחווים את הנושאים במקום אלפי תלמידים, בעיקר מחטיבות הביניים. קיימות פעילויות יום בלבד ופעילויות עם לינה. בעת הצורך משתלב סגל מה"ד בהדרכה בתוך האתר, לאוכלוסיות של משרד החינוך. הפעילויות המגוונות במה"ד-של"ח בלטרון

הייחודיים של הצעירים הבוחרים להיות מש"צים (מדריך של"ח צעיר), ובהמשך מהווים מנהיגות צעירה לבני נוער בארץ. הוא מציין בספרו שהעיסוק הערכי והמעשי בטיפוח אהבת הארץ, מעצים את אישיותם של המש"צים. קורסי הכשרה למש"צים מתקיימים במה"ד של"ח בלטרון.

השנה, התמנה למנהל מה"ד-של"ח בלטרון **איתי נדלר**, מורה של"ח עם ניסיון רב בנושא. הוא מתכנן לפתח את הנושאים הנלמדים במקום ולהעשירם בעשייה רחבה ורצופה, בהתאם לעקרונות הלימודיים החינוכיים הייחודיים המופעלים באתר כולו.

ברעות שריונאים
נחמה בריכוכבר (בריל)

מעשירות את התכניות הייחודיות שלנו במסגרת הביקורים באתר, בטיפוח והעשרת תכניות למידה וערכים לאנשי חינוך מובילים ולתלמידים.

סגל מה"ד מצטיין במקצועיות, מסירות, התנדבות והישגים מרשימים.

מר אלי שיש, המפקח הארצי של תחום של"ח במינהל חברה ונוער, מלווה את המה"ד הפועל באתר יד לשריון מיום הקמתו, והוא שותף להצלחה. במהלך ביקוריו הרבים במקום ביטא לא אחת את הערכתו הרבה לפעילות של"ח באתר.

המפקח **אלי שיש** פירסם ספר "הכי ישראלי שיש - הגדה חינוכית" (רימונים הוצאה לאור, 2008). בספר מתאר המחבר את המאפיינים

* **נחמה בריכוכבא (בריל)** - אלמנתו של אלוף משה בריכוכבא (בריל), היא יו"ר ועדת החינוך בעמותת יד לשריון

כלנית

כדור 120 מ"מ

רב-תכליתי וחדשני

"כלנית" זה שמו של כדור רב-תכליתי (ר"ת) חדשני פרי פיתוח מקורי שהושלם לאחרונה בתעשייה הצבאית עבור תותח 120 מ"מ של טנקים, כדוגמת מרכבה 3 ו-4. כדור זה שהפך מבצעי לאחרונה, נועד להשלים את הדרוש לתותח הטנק, לצד כדורי ה"חלול" וה"חץ" (חודר שריון)

רפי רובין,

"המעבדה מרכזית" בתעשייה הצבאית

הצטיידות טנקי מרכבה סימן 3 ו-4 בכדור המתקדם הנקרא "כלנית" ומרכיבי "מערכת" נוספים, תהווה שיפור משמעותי בעוצמת האש של חיל השריון, כמרכיב עיקרי ויעיל ביכולת התמודדות הטנק עם אימים שונים, המסכנים את צוותי הקרב המשולב ביבשה. ה"כלנית" פותחה כמענה לדרשה מבצעית של זרוע היבשה (ז"י), שעודכנה במהלך השנים האחרונות, לאור לקחי השימוש ב"דקפת" (כדור 105 מ"מ דומה מדור קודם), ובמגמה להתאימו לשינויים באימים הצפויים לטנק בזירות הלחימה, לתרחישים בשדה הקרב המשתנה, למבנה צוותי הקרב המשולב ולתורת הלחימה.

לכדור הכלנית יכולת התמודדות יעילה עם חוליות נ"ט וחי"ר חשופות או מסתתרות מאחורי מחסה, בשטחים פתוחים ועירוניים כאחד (ככדור עם ראש קרבי רסיק אוויר וכנפיץ, בעל יכולת חזירת קירות של מבנים ובונקרים). יעילות הכדור ויכולתו הרבה לצרכים מגוונים, מתבססות על מספר תכונות, המקנות גם אפשרויות גידול לעתיד:

- **קטלניות רבה:** לקלע החכם של כדור זה קטלניות רבה כלפי חי"ר, מבנים וביצורים, ורק"ם בעל שריון קל, ולמעשה נגד כלל האימים, למעט טנקים מתקדמים.

- **מוכנות מידית לירי:** בכדור זה מומשה דרישה מבצעית מובהקת נוספת של הקניית יכולת תגובה מידית לאימים השונים. בהיות הכדור טעון בבית הבליעה של התותח ומוכן לירי, יכול הצוות לקבוע את אופן השימוש בו בהתאם למאפייני האויב ומיקומו בשטח. כיוון אופן פעולת המרעום של הכדור הטעון (נגד חי"ר או נגד מבנים), נעשה בשליטה מרחוק באמצעות מערכת בקרת האש.
- **תקשורת לכדור הטעון:** שילובו של כדור זה בבטן הטנק, מהווה קפיצת מדרגה מבצעית וטכנולוגית בתחום התחמושת לתותח הטנק. החדשנות בעיקרה היא ביכולת לקיים תקשורת נתונים דו-צדדית, לפי החלטת הצוות, בין מערכות הטנק לבין הכדור הטעון והמוכן לירי. תקשורת זו מתקיימת ובת שינוי עד לרגע הירי, והיא מאפשרת העברת מידע מגוון למרכיבי התוכנה שבכדור, בהקשר לאופי השימוש הנבחר, ולנתונים חיוניים נוספים המבטיחים שימוש יעיל, בטוח ומהיר.
- **גמישות תפעולית בראייה עתידית:** כדור כלנית מהווה בסיס איתן לשינויים אפשריים שעשויים להידרש בעתיד, לאור מאפייני לחימה חדשים. גמישות טכנו-מבצעית זו, מבטיחה המשך שימוש בכדור מסוג זה לאורך זמן, ללא צורך בשינויים בו.
- **כדור "חכם" ומדויק:** בהתבסס על הדיוק

המובנה הגבוה של מערכת התותח 120 מ"מ בטנק, בירי מעמדה ובתנועה, כדור הכלנית על מרכיבי היכולת הייחודיים שבו, הופך לחימוש חכם במונחי ירי בקו ראייה, במסלול בליסטי חופשי. הדיוק במישור האנכי על פני המטרה, סביב נקודת המכוון, כלומר ברוחב ובגובה, משמעו סטיות קלות ביותר של עשרות בודדות של סנטימטרים, בטווחי הלחימה השכיחים. נוסף על דיוק זה במישור האנכי, יש לו גם דיוק גבוה בטווח, עקב האפשרות ליזום את הפעלתו בעת מעופו בטווח הדרוש. בעתיד יתאפשר שילובו במערכות חדשניות לתצפית, גילוי וזיהוי מטרות, וכן במערכות ניהול קרב דיגיטליות, ובדרך זו תתאפשר הרחבת מעטפת הביצועים של הכלנית מעבר לקיים.

- **פוטנציאל גידול:** כיוונים אפשריים – תוספת מצב (אורח פעולה), של "פעולה מידית בהקשה" לשם יצירת פתח כניסה גדול יחסית בעת הבקעת קירות ("יזום החנם" ברגע הפגיעה, לפני חזירה), מצב "רסיק אוויר" שפירושו יזום הקלע כמקשה אחת בעת מעופו, בכל טווח רצוי, ועוד.

כלנית - פיתרון רב-שימתי כמענה לצורך מבצעי משתנה

שורשי הצורך המבצעי בפיתוח כדור מסוג זה נעוצים במלחמת יום הכיפורים: הטילים נגד

Img#: 1168
Rate: 4700

T+248.613 ms

I.D. Scientific test plant

צילום פגז כלנית הפועל נגד ביצורים (נב"ר) - פיצוץ הקלע לאחר חדירת קיר בטון מזוין

מטרות פתע, מטרות משוריניות (נגמ"שים) או בלתי משוריניות (רכות), נקודתיות או מפוזרות, גלויות או מוסתרות מאחורי מחסה ("תקיפה עילית"), בכל קשת הטווחים האופיינית לחחימה של צוותי הקרב המשולב.

כדור כלנית - חבלי לידה ואבני דרך עיקריות

לגיבוש הכדור בתצורה הנבחרת הנוכחית, קדמו לגולים רבים: ראשיתו בשנת 1995, בהיעדר הסכמה בין גופי הפיתוח המעורבים בצה"ל (מז"י ומנת"ק) על מאפייניו של הכדור 120 מ"מ העתידי הנדרש לטנק המרכבה - האם **חלול ב'** (בעל יכולת נ"ט משופרת, נפיץ, ורסיק-אוויר) או **כלנית** - בעל יכולת כלשהי נגד טנקים, או ויתור מוחלט על יכולת נ"ט לטובת שיפור היכולת נגד מטרות "רכות" לסוגיה. כושר הנ"ט המסוים היה אמור להתקבל תוך שימוש בתתי-חימושים זעירים

טנקים (מסוג סאגר) שהופעלו על ידי צוותים קרקעיים לטווחים של עד 3 ק"מ, לצד רקטות אישיות קצרות טווח (אר-פיג"י-7), הפכו לאיום משמעותי, נוסף לטנקי האויב. איום זה החמיר לאור תפוצתן הגדולה מאוד של "חוליות הנ"ט", והשתפרותן הגדולה במרוצת השנים (בתחום הדיוק, כושר החדירה, טווחי השיגור ועוד). יחידות וחוליות חי"ר וקומנדו צוידו ביכולות השמדת טנקים באמצעות מערכות חימוש זולות יחסית, שאיתורן קשה, בהעדר "חתימת ירי" בולטת בעת שיגור הטילים.

בזכות מרכיבי היכולת החדשניים שיושמו בכדור כלנית, יימצא לראשונה בבטן הטנק כדור הנושא ראש קרבי רב-תכליתי איכותי ביותר, רב-משימתי, המתאים לשימוש בתרחישי הקרב בהתאמה למאפייני הלחימה המגוונים. כדור בעל "בורר" אופני פעולה, המבטיח יעילות מרבית בהתמודדות עם

כלנית

נתונים ואופני פעולה

- אורך הכדור: 984 מ"מ.
- משקל הכדור: 27 ק"ג.
- משקל הקלע: 18 ק"ג.
- משקל תתי-החימושים: 8 ק"ג.
- מהירות הלוע: 900 מ' בשנייה.
- טווח פעולה: החל ב-60 מטרים ועד 5000 מ'.
- דיוק אופייני (במישור אנכי בטווח של המטרה): 0.3 אלפיות בירי למטרות נקודה.

אופני הפעולה:

- הפלטה, לשימוש נגד אדם: על ידי ייזום באוויר של תתי-החימושים.
- הקשה עם השהייה, נגד ביצורים: ייזום הקלע כמקשה אחת, לאחר החדירה לתוך מבנים (כולל לחלל של רכב ורק"ם).
- כמו כן קיים מצב "רסיק-אוויר".

רבים, המצוידים במטענים חלולים (על בסיס פצצונת "שבתאי" המזוודות בפגזי מצרר 155 מ"מ) המאפשרים חדירת גגות של רק"ם, לאחר הפלטתם מגוף הקלע באזור המטרה.

בסופו של תהליך הפיתוח הראשוני שהתמשך, של שני סוגי הכדורים, לרבות עצירה מוחלטת של הפיתוח למספר שנים, הוחלט שלא לשפר את איכות כדור הנ"ט על בסיס מטען החלול, ולהתמקד בכדור כלנית. החלטה זו נפלה בסוף שנת 2000 לאחר שבראשית אותה שנה הותנעה "בדיקת היתכנות" לכדור, בשיתוף מפא"ת/מחלקת מח"ר (מערכות חימוש ורק"ם), ובעקבותיה הושלם "ניתוח המערכת" על ידי מפקדת זרוע היבשה בשיתוף עם מנת"ק, מפא"ת וחט"ל (החטיבה הטכנולוגית ליבשה). ניתוח זה קבע כי המענה לאיומי חי"ר ונ"ט יתבסס על קלע בעל 6 תתי-חימושים (כדוגמת כדור רקפת). עבודת ניתוח זו כימתה בין השאר, את רף הביצועים הנדרש נגד המטרות העיקריות (נגד אדם, נגד מבנים ונגד נגמ"שים). בשלהי 2002 שלחה התעשייה הצבאית מענה לבקשת משרד הביטחון להצעת הפיתוח, ובשנת 2005 הותנעה תכנית הפיתוח וההצטיידות בכדורי כלנית. התעשייה הצבאית נקבעה קבלן ראשי, חברת רשף כקבלן משנה לפיתוח המרעום, וחברת אלביט כספק הממשק בין מערכת בקרת האש לכדור, לצורך הזנת נתוני ירי (תקשורת נתונים). מנת"ק משמש כמתאם של כלל פעילויות הפיתוח ומנהל הפרויקט, מטעם משהב"ט.

הערה: את סוגיית הדיון לגבי שיפור כדור ה"חלול" (המוגדר כדור-תכליתי נ"ט/נפיץ), יש לבחון בראי הזמן. החתירה לשיפור הכדור עם הראש הקרבי חלול, הוגדרה במחצית שנות התשעים, כשיעילותו של המטען החלול נגד טנקי אויב לא הייתה מוטלת בספק. כיום מצוידים טנקים מודרניים וטנקים ישנים שעברו תהליך השבחה במיגון בליסטי מתקדם – פסיבי וריאקטיבי. למיגונים אלה יעילות רבה בעלי נגד מטענים חלולים שאינם מסוג טנדס (בעלי שני מטענים חלולים עוקבים).

לפיכך נוטים כיום צבאות מתקדמים להוציא מהשירות את הכדורים בעלי קלע של מטען חלול ולהתבסס על שני סוגי כדורים בלבד – ח"ש-חץ (חודר שריון קינטי) וכדור רב-תכליתי.

תרחישים מבצעיים: מענה לדרישה מבצעית מתעדכנת של ז"חיל השריון

• תרחיש עיקרי – מתאר עירוני (אורבני)

מאז מלחמת יום הכיפורים ויישום הלקחים ממנה, חלו תמורות מרחיקות לכת בתרחישים המבצעיים, בפרט בשני העשורים האחרונים. לא עוד קרבות שריון בשריון במרחבי התמרון כתרחיש ייחוס עיקרי, אלא מתן משקל מרבי ללחימה בשטחים עירוניים (אורבניים) האופייניים לזירה. מסגרות לוחמות של האויב, גם אם אינן יחידות של צבאות סדירים (בלחימה אסימטרית), מצוידות ומפעילות אמל"ח מתקדם ביותר נגד טנקים ונגמ"שים כבדים ונגד כוחות רגליים. תמורות אלה חייבו פיתוח תורות לחימה עדכניות ובתוכן שילוב בין כוחות הטנקים והח"ר וסיוע הדדי. ההתנסות המבצעית של צה"ל בדרום לבנון וברצועת עזה, במקביל לבחינת השינויים המתמידים בסוריה ולאורך הגבול ברמת הגולן (בינוי מואץ וצפוף לצד שטחים חקלאיים), ולימוד לקחי צבאות המערב ורוסיה, בעיקר בקרבות ועימותים על בעיראק, אפגניסטן ובגאורגיה, מצביעים על מספר מאפיינים בקרבות בשטחים עירוניים:

בד בבד עם תהליכי העיור, נוטה האויב המגן להעדיף לנצל ערים ואזורים בנויים כמקום להיערכות ולחימה מתוכננת. הכוחות המתגוננים מתבססים על חוליות קטנות ועצמאיות הנעות ברחובות, בין מבנים ובתוך מבנים (בין קומות ואגפים), מהווים איום קטלני נגד כוחות תוקפים, באמצעות מארבים והפעלת רובי צלפים, מטולי אר-פיג'י וטילים נגד טנקים המשוגרים מתוך מבנים. האויב פועל משטחים סגורים, כולל כפרים, שטחים סבוכים בפאתי הכפרים והעיירות, ומפעיל מארבים מתוכננים מראש. השריון נדרש

להיערך למענה באש יעילה נגד האיום הישיר עליו וכסיוע לח"ר (בפרט בשטחים בנויים). הכדור כלנית, באמצעות מספר אופני פעולה אפשריים הניתנים לבחירה על ידי הצוות (Selectable munition), מהווה מענה רב-תכליתי יעיל, הן לאמל"ח של האויב המופעל מתוך מבנים וביניהם (מאחורי קירות מגן), והן לאמל"ח המופעל ממרחבים פתוחים על ידי חי"ר גלוי או מאחורי מחסה.

• תרחישים נוספים

על אף מקומם המרכזי של התרחישים העיקריים האלה (עימותים מוגבלים דוגמת מלחמת לבנון השנייה ו"עופרת יצוקה"), ניתנה הדעת במהלך הפיתוח גם לתרחישים אפשריים נוספים (מלחמה כוללת וקרבות הבקעה מול יחידות סדירות). לכדור כלנית הוקנתה יכולת רב-משימתית שבאה לביטוי ביכולת פגיעה מדויקת במטרות נקודה ובטווחים ארוכים, בכושר חדירה והשמדה של כלי רכב לא ממוגנים ונגמ"שים, בכושר חדירת מבנים מוגנים או מבוצרים, וכן ביכולת הוצאה מכלל פעולה של חוליות חי"ר ונ"ט הפרוסות בשטחים פתוחים וגלויים או מאחורי מחסה. עבור מצבים של היתקלות הצוות והטנק באיומים שונים, נדרשה והוקנתה לכדור כלנית יכולת הפעלה מיידית נגד כל מטרה מאיימת (שאינה טנק), שבה יתקל הטנק או הכוח, כולל בתנועה.

כלנית – פתרון מערכתי גמיש

למעשה הוגדרה על ידי זרוע היבשה (ז"ח) לראשונה דרישה לפתרון מערכתי, המתבסס בין השאר על מערכות ומרכיבים קיימים בטנק (כגון מערכת בקרת האש ומד טווח לייזר), אשר יקנה לצוות גמישות בבחירת המענה המועדף מול מגוון איומים. המענה לדרישות זרוע היבשה יושם באמצעות מערכת רב-תכליתית, ידדיתית למשתמש, קלה להפעלה ומיידית. צוות הטנק יכול לשנות כל החלטה קודמת שלו על אורח הפעולה של הכדור שנטען, במקרים של שינוי משימה. כל זאת ללא צורך בהתפשרות במרכיבי האיכות

קלע של כדור כלנית במעופו

מבט על כדורים נגד אדם (נ"א) וכדורים רב-תכליתיים (ר"ת) חלופיים, בצה"ל ובעולם

• פלשט - כדור נ"א (חד תכליתי)

כדור הפלשט בקוטר 105 מ"מ, המכיל אלפי חיצי ברזל קטנים - המשוגרים לחזית תוך יצירת מעטפת מעוף חרוטית של כלל החיצים - היה המענה המידי לאיום הנ"ט מצד חיל הרגלים. כדור זה מתוצרת ארצות הברית, שהגיע לצה"ל בשלהי מלחמת יום הכיפורים (ולא הספיק להיכנס בה לשימוש), התגלה במרוצת השנים כבלתי יעיל מספיק - כוונון המרעום שלו ידני ויש קושי בהפעלתו בעת תנועת הטנק. יעילותו נגד חוליות חי"ר המשגרות טילים ממדרון אחורי או מאחורי מחסה הייתה מוגבלת מאוד. המרעום המכני המקורי הוחלף בצה"ל במרעום אלקטרוני, אולם חיל השריון פסל אותו ככדור בבטן הטנק לצד הכדורים חי"ש (חודר שריון קינטי), הכדור הגובל לשימוש ייעודי במסגרת "מארבי ארטישוק" בלבנון (תרגולת ירי משולב של כדורי פלשט ומעיך), בעיקר נגד חוליות מחבלים שנועו בחסות החשיכה. במסגרת זו ולפי הנחיית האלוף טל, הוסב הכדור לשימוש בטנקי מרכבה 3 החמושים בתותח 120 מ"מ עם תחילת שירותם המבצעי. כיוון שכדור הפלשט המקורי יועד לקנה מחורק ופעולתו מבוססת על סחרור הקלע, הירי מקנה 120 מ"מ חלק-קדח, שאינו מסחרר את הקלע, התאפשר באמצעות התקנת מערכת ייצוב הכוללת זנב בעל סנפירים נפתחים ואסימטריים, היוצרים סחרור בעת המעוף באוויר, ומנעלים ייעודיים לתיאום בין הקוטר המקורי לקוטר הקנה הגדול יותר.

• רקפת

הכדור רקפת (לתותח 105 מ"מ) פותח בתעשייה הצבאית כמענה לצורך מבצעי שפורסם על ידי מחלקת תורת חיל השריון

(תח"ש) בשלהי שנות השמונים, שהדגיש את מרכיב איכות המענה הנדרש נגד חוליות נ"ט, והתבסס על הפלטה וייזום של שישה תתי-חימושים מסתחררים ומתפוצצים מעל אזור המטרה. בשנות התשעים עודכנה הדרישה המבצעית ונוספה דרישה לכושר חדירה של מבנים ונגמ"שים ובהמשך אף נדרש שהכדור יוכל לפגוע ולהשמיד (גם אם באופן חלקי), מסוקי קרב בהיותם במצב "רחיפה" (לקראת שיגור). יש לציין כי בעת התנעת הפיתוח של כדור זה, מרבית הטנקים היו חמושים בתותח 105 מ"מ (טנקי שוט, מגח ומרכבה 2,1).

יעילות הכדור רקפת ככדור רב-תכליתי, הוכחה במהלך טבילת האש הראשונה שלו במלחמת לבנון השנייה (2006). הביקוש לכדור זה והצרכה גברו, בעיקר לאחר שהתאפשר שימוש יעיל בו עם התקנת מחשבי ירי משודרגים תוך כדי הלחימה.

יעילותו המבצעית של כדור רקפת בשימוש נגד חוליות חי"ר, נובעת לא מעט בזכות הכשרה ואימון הולם של צוותי הטנקים (ושל התותחן בפרט), בירי הכדור - בשלבי הכינון והלזירה (מדידת טווח בלייזר) למטרת שטח, והזנת הטווח הידנית במרעום שבחרטום הקלע (כמו בכדור פלשט) על ידי הטען, באמצעות מתקן טווח-ידני המחובר למערכת בקרת האש, לפני טעינת הכדור. השימוש בכדור בתנועה קשה במיוחד. תנועה לקראת מגע "עם כדור רקפת בקנה" אינה מעשית, לאור התלות המובהקת בידעיה מראש של הטווח, לצורך כוונון המרעום.

כדורים נפיצים ורב-תכליתיים מתקדמים בעולם

• DM-11 הוא כדור גרמני 120 מ"מ נפיץ כבד, בעל רסס מבוקר, של חברת ריינמטל.

לכדור שלושה אופני פעולה - הקשה ופיצוץ מידי, הקשה ופיצוץ מושהה (לדוגמה לאחר חדירת קיר) ורסיק-אוויר (פיצוץ הקלע גורם לרסס מבוקר הנע קדימה בתוך מעטפת מעוף חרוטית). העברת מידע ממערכת בקרת האש למרעום נעשית באמצעות "מחט העברת נתונים"

המקבילה ל"מחט הירי" שבסדן של התותח. הכדור טרם השלים את תהליך אישור הדגם בצבא גרמניה (נכון למחצית 2010), אך כמויות קטנות של כדורים אלה עם ביצועים חלקיים (ללא השהייה), סופקו למרינס של ארצות הברית, לשימוש באפגניסטן.

• IM HE-T - כדור 120 מ"מ נפיץ, לא רגיש (Insensitive Munition), נגד מבנים, של חברת נמו Nammo (שבדיה), בשיתוף פעולה עם חברת ג'נרל דיינמיקס בארצות הברית.

• כדור 125 מ"מ רב-תכליתי מפיתוח רוסי. מתאים לשימוש בטנקים מסוג טי-80 וטי-90, שבהם מותקנת מערכת הזנת נתונים משולבת במערכת הטעינה האוטומטית מסוג Ainet (המידע לא מאומת ונלקח מפרסומים בעיתונות המקצועית בלבד).

כלנית מאפשר תגובה בירי מידי בתנועה, נגד חוליות נ"ט ומטרות נקודה.

הערה: במסגרת מלחמה כוללת, עלולים כוחות מתמרנים להיתקל במסוקי קרב (מסק"רים). פרט חתך של כדור כלנית

ככדור כוננות תורן הטעון בקנה בעת תנועה לקראת מגע במרבית התרחישים, עם יכולת הפעלתו החל בטווחים הקרובים ביותר (חוליות נ"ט מצוידות במטולי אר-פי-ג'י), וכלה בטווחים רחוקים. אפשרות זו נראית מעשית בזכות כושרו לפגיעה והשמדה של כל מטרה מזדמנת, והיכולת להפעילו כפגז נפיץ אחוד (נגד ביצורים), או ככדור נגד "מטרת שטח" (חי"ר וחוליות נ"ט) באורח פעולה נ"א. כדור

ויעילות הפתרון. "מערכת כלנית" מתבססת על ארבעה המרכיבים החדשים העיקריים הבאים - כדור, עדכוני מחשבי הירי (בק"ש), מתנ"ד (מערכת תקשורת נתונים דו-כיוונית - יחידת הממשק בין מערכת בקרת האש לכדור הטעון) ותרגולות ירי ייעודיות.

היכולת הרב-תכליתית של כדור כלנית, תאפשר למגבשי טכניקות הירי ותורת ההפעלה בשריון לשקול שימוש בכדור זה

לאפשרות השימוש בכדורים קינטיים נגד מסק"רים, גם הפעלת כדור כלנית עשויה להיות יעילה. ירי באורח פעולה "הפלטת", צפוי לפגוע במטרה ולגרום לנטישת המסק"ר את הזירה המקומית ומעבר לאזור אחר.

המשאב האנושי – המענה לדרשה המורכבת של פיתרון מערכתי מסוג זה, הינו פרי שילוב של חוקרים, מפתחים וגורמי יצור, ניסוי ובחינה – עתירי ניסיון וידע, המתמחים בתחומים טכנולוגיים שונים. כל קבוצת עבודה תרמה את חלקה בהכוננה או במימוש יצירתי של פתרון בעיות טכניות והתמודדות מוצלחת בכל אתגר הנדסי. שילובם הצמוד של "מפעילי המערכת" בפיתוח – נציגי המשתמש (זרוע היבשה וחיל השריון), ושל גורמי הניהול, האמל"ח, הטכנולוגיה והלוגיסטיקה במערכת הביטחון לאורך התוכנית כולה – היווה מפתח לסיום מוצלח של תהליך הפיתוח. בתום תהליך הפיתוח הוצב פתרון רב-תכליתי ושלם לכלל מרכיבי הדרושה, המקנה לטנקי מרכבה סימן 3 ר-4 מספר יתרונות מבצעיים ייחודיים, שאותם אפשר יהיה לנצל בכל תרחיש בו יידרש שימוש בכדור כלנית.

התאמת "אופן הפעולה" לסוג המטרה

כאמור אפשר לירות את הכדור נגד מגוון מטרות. היעילות המרבית מושגת באמצעות בחירת "אופן הפעולה" בהתאמה לסוג המטרה שזוהתה. ההחלטה על אופן הפעולה מתקבלת על ידי מפקד הטנק. אופן הפעולה ("סוג תחמושת") והטווח למטרה – מוזנים על ידי התותחן. מידע זה מוזן לכדור באמצעות ממשקים ייעודיים בין מערכת בקרת האש למעגל הירי כאשר הכדור כבר טעון (הזנת הנתונים למערכת המרעום שבכדור הטעון היא אוטומטית).

אופן הפעולה העיקרי – נ"א

אופן פעולה זה מאפשר גניעה ב"מטרות שטח" (מטרות מפוזרות ללא ממד גובה אנכי), גלויות או מאחורי מחסה. הירי נעשה לאחר זיהוי המטרה, מדידת טווח אליה והזנת הנתונים. הפגיעה מתרחשת באמצעות רסס הנוצר משישה תתי-חמושים הנפלטים מגוף הקלע ומתפוצצים מעל המטרה בזה אחר זה, בגובה האופטימלי הנקבע על ידי מערכת בקרת האש (באמצעות זווית הכינור). אלפי רסיסים בעלי גודל מבוקר ובעלי רמת אנרגיה קינטית נדרשת, נוצרים בעקבות ייזום ליבת חומר הנפץ של תתי-חמושים. כלל הרסיסים המועפים למרחב, יוצרים מעין "מסדרון גלילי ארוך ורחב" של רסס קטלני, ששטח השפעתו על פני הקרקע, גדול וצפוף דיו ומבטיח סיכויים גבוהים להוצאה מכלל פעולה של האויב הנמצא בתוך המסדרון. לשם מיצוי מלוא הפוטנציאל

של הכדור, גובשו במהלך הפיתוח, במשותף עם מחלקות אמל"ח ותח"ש, תרגולות ירי ייעודיות, לרמת צוות הטנק. תרגולות אלה נבחנו הלכה למעשה במהלך ניסויים מבצעיים, ותרומתם לשיפור ביצועי "מערכת כלנית", הוכחה מעל כל ספק.

• אופן פעולה נגד ביצורים (נב"ר)

מבנה הכדור, והקלע המוקשח בפרט, מאפשרים למערכת הטנק והצוות, להשמיד גם איומים נקודתיים שונים: מבנים שבהם שוהה אויב, נגמ"שים, כלי רכב ומטרות דומות, נחדרים על ידי הקלע. במקרה זה חומר הנפץ מתפוצץ כשקלע מתפוצץ כמקשה אחת לאחר השהייה מסוימת (השהיה המאפשרת השלמת תהליך חדירת דופן המבנה טרם פיצוץ – וידועה בשם "מפתח קיר"), וגורם לנזק רב בנפח גדול יחסית (הנזק הרב נוצר מפגיעת רסס פראי שמקורו במעטפת הפלדה של גוף הקלע ושל רסס מבוקר המתפזר מתתי-חמושים, והן מחלקי המבנה, הנוצרים מדופן המבנה במהלך החדירה הקינטית של הקלע השלם). ייזום מאוחר זה של הקלע, מתאפשר הודות למנגנון השהייה ייעודי ומוקשח במערכת המרעום, בחלק האחורי שבמרעום הבסיס (המרעום שבחרטום הקלע אינו מתפקד במקרה זה). במקרה של קירות מגן עבים במיוחד, ייזום חומר הנפץ שבקלע מתרחש במהלך החדירה, והנזק הנגרם לחלל המבנה הנחדר דומה במאפייניו ל"מפתח קיר" המתואר לעיל.

תקשורת נתונים

אופי הפעולה המתבקש של הקלע (הפלטת לשימוש נ"א, הקשה עם השהייה נגד מטרות נקודה "קשות" בעיקר), ונתון זמן מעוף הקלע הנדרש עד ייזום, במקרים שבהם הירי הוא אל מטרות נ"א – מוזנים לכדור הטעון באמצעות מערכת בקרת האש, דרך "מערכת תקשורת נתונים דו-כיוונית" (מתנ"ד). ממשק זה מהווה ערוץ תקשורת בין מחשב הירי לכדור, המתבסס על יחידת מיתוג חדשנית וייחודית הממוקמת בתחל, ומבטיחה זיהוי חד-ערכי של הזרם המגיע דרך מחט הירי – כ"זרם תקשורת נתונים" (שאינו גורם לירי) או "כזרם ירי". תכן זה של התחל החשמלי, עמד בכל מבחני הבטיחות והאמינות (פתרון זה אפשר להימנע מיישום פתרונות חלופיים מורכבים, שהיו מחייבים הסבת הסדן בתותח למערכת ירי בעלת שני מעגלים מקבילים – לירי ולהזנת נתונים, ושינוי תכן בכרכוב של התרמיל המתכלה ולשתי "מחטי ירי" נפרדות). תקשורת הנתונים מיושמת באמצעות פרוטוקול התקשורת

שכולל נתוני מצב, נתוני ירי (אופן הפעולה ועיתוי הפעולה), ודיווחים דו-כיווניים שונים ממרכיבי מערכת המרעום ואליהם.

סיכום

כושר ההרג הנדרש מכדור כלנית (יכולת נ"א ונגד מבנים), נגזר מדרישות מפקדת זרוע היבשה וחיל השריון, ויושם באמצעות תכן ייעודי של הקלע ושל תתי-חמושים שבו. התכן נעשה בסיוע קבוצת חקר ביצועים שהגדירה את כלל הדרישות והמשתנים המשפיעים במונחים כמותיים, לקבלת ביצועים מיטביים. בתום תהליך פיתוח ארוך, הוקפא מבנה הקלע הכולל תתי-חמושים קטלניים ואמינים.

ניסויי זירה סטטיים ודינמיים (פיצוץ גוף הקלע על תכולתו ומדידת יעילות הרסס), הוכיחו עמידה בדרישה המבצעית של "סיכויי הוצאה מכלל פעולה", הן של חוליית נ"ט בשטח פתוח, והן של אויב מאחורי קירות מגן ודפנות בעלות עוביים שונים (קירות בטון, פלדה ואחרים).

היכולת הרב-תכליתית של הכדור מוקנית לו ביעילות הנדרשת, בין השאר באמצעות שילוב מערכת תקשורת הנתונים שהוזכרה, ומערכת המרעום האלקטרונית המתקדמת הכלולה בו. מערכת מרעום זו כוללת מרעום קדמי (בחרטום הקלע) המשמש להפלטת תתי-חמושים (במצב נ"א), מרעום אחורי (בירכתי הקלע) לצורך ייזום ופיצוץ הקלע כמקשה אחת במצב הקשה עם השהייה (נגד ביצורים), לשימוש כרסיק-אויר, ול"גיבור".

מרכיבי מערכת המרעום יחד עם מערכות הגיבוי בקלע ומנגנון ההפעלה הכפול בתתי-חמושים, מבטיחים פעולה תקינה ואמינה מאוד, כפי שהוכחה במהלך ניסויי ירי רבים שנערכו במהלך הפיתוח, שהתנהלו עם בקרה צמודה של מפקדת זרוע היבשה (אמל"ח וחט"ל) ומנת"ק.

כדור כלנית מהווה "פרח" נוסף ולא אחרון, בסדרת "פרחים" רב-תכליתיים עבור תותח הטנק, פרי פיתוח חטיבת מערכות חימוש בתעשייה הצבאית. כדור חדשני זה, המקנה גמישות רבה לצוותי הטנקים ולמגבשי תורת הלחימה בזרוע היבשה ובחיל השריון, יאפשר בשעת מבחן, שימוש יעיל ביותר בכל תרחיש.

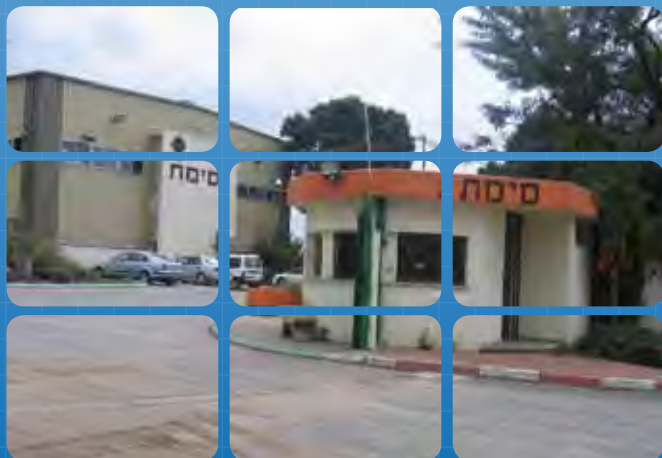
כדור כלנית שלם

סימת תעשיות בע"מ

סימת

איכות ומקצוענות

logoc

● מפעל עם ציוד חדיש לעיבוד שבבי מדוייק
לפריטים בודדים ולמכלולים מורכבים תחת
קורת גג אחת.

● התמחות מיוחדת בייצור ועיבוד חלקים
גדולים, עבור תעופה הייטק ורק"ם.

● מוסמכים ע"י החברות הגדולות המובילות
בארץ.

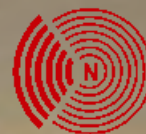
● תקן ISO 9001 AS 9100B

אזור תעשייה צפוני קרית שמונה טלפון: 04-6944555 פקס: 04-6940334

Orly.cohen@simat.co.il

נמדע-דיזל הנדסה

T-72

אנזרית

M-113 N-2000

קבוצת נמדע-דיזל הנדסה עם ניסיון של יותר מ-30 שנה בהנדסה וייצור
בעלת הידע והיכולת לשדרג כל טנק ונגמ"ש ברחבי העולם

נמדע-דיזל הנדסה לב פסח, א.ת. צפוני לוד 71106 טל': 08-9781111

www.nimda.co.il • www.diesel-eng.co.il

לקחים ממלחמת יום הכיפורים

שלא "זכו" לתשומת לב מספיקה ומתאימה

לתפארת, אך כמערכת היא כשלה במלחמת יום הכיפורים, בעיקר באופן שהיא פעלה והופעלה. חיל האוויר לא הוכן כראוי למלחמה בתנאי אמ"ט (אזור מוגן טילים) קשים ובמלחמת פתע. חיל האוויר לא מילא אחר הציפיות שתלו בו גורמי הבטחון האחראים השונים. ראש אמ"ן בספרו "מיתוס מול מציאות" טוען שחיל האוויר לא היה ביכולתו, אף פעם, להשמיד את מערכי ההגנה האווירית הסורית והמצרית. עובדה זו אכן התאמתה ורק כדי לסבר את האוזן, בסך הכול רק 4 סוללות טק"א (טילים קרקע-אוויר) סוריות הושמדו על ידי חיל האוויר שלנו וכמו כן מספר דומה של סוללות טק"א מצריות. רוב סוללות

בהקצאת משאבים מכלל תקציב הביטחון. היו הרבה ראיונות וכתבות בתקשורת ורובם עסקו בלקחי מלחמת יום הכיפורים, אך משום מה לא הזכירו, כמעט, את חיל האוויר ואת מפקד חיל האוויר. גם איש שאינו יוצא חיל האוויר ולא מתמצא בכל רזי החומר הקשור בחיל האוויר ראוי, רשאי וחיוב לבקר מערכת כזו במהות הפעלתה ובתוצאות.

אני מודע היטב, מכיר ומוקיר את כל הנעשה בזרוע האוויר מבחינת טיב האנשים, טיב הכשרתם, טיב הכלים וטיב החימוש. מדינת ישראל וצה"ל לא חסכו במתן אמצעים ותשומת לב מיוחדת, וכאמור, הוקם ונבנה חיל אוויר

אל"ם (במיל') שמעון בן-שושן

לאחר התלבטות של שנים החלטתי לכתוב מספר מילים על לקחים, שלא זכו לתשומת לב מספיקה ומתאימה, ובעיקר לקחים על תפקודו של חיל האוויר במלחמת יום הכיפורים. לקחים שהפיק או היה צריך להפיק חיל האוויר בעצמו בכלל, ולקחים שהפיקו, או היו צריכים להפיק, חילות אחרים מתפקודו והפעלתו של חיל האוויר. לחיל האוויר הועד תפקיד מרכזי בבלימת אויב במקרה של מלחמה בכלל, ומלחמת פתע בפרט, כולל משך כל שלבי הלחימה השונים. עקב כך קיבל חיל האוויר עדיפות של כ-52 אחוזים

טיל קרקע-אוויר אסי-אי-2. מתוך הספר המאבק לביטחון ישראל, בעריכת אל"ם (במיל) בני מיכלסון, סא"ל (במיל) אברהם זהר וסא"ל (במיל) אפי מלצר

מערכת מכ"ם מצרית פגועה במלחמת יום הכיפורים. מתוך הספר "לא על מגש של כסף", בעריכת יהודה ואלך

טילי הנ"מ בשתי הגזרות, ובעיקר בגזרה המצרית, הושמדו על ידי כוחות השריון שצלחו ותקפו בשטחי האויב את סוללות הטק"א והשמידו אותם ורק אז חיל האוויר נכנס לפעולה באופן חופשי. אם כן, איפה היה מפקד חיל האוויר שלא התריע על המצב שנתהווה לפני המלחמה, ואם ידע ולא התריע אז הוא כשל שבעתיים. השאלה העקרת הנשאלת: מדוע מפקד חיל האוויר לא אמר לפני המלחמה ובתכנונים האופרטיביים שאין ביכולתו של חיל האוויר להשמיד את סוללות הטק"א

וגם אין ביכולתו לתת סיוע התקפי קרוב ורחוק לכוחות הקרקע בכלל ולשעות הראשונות בפרט. יש הטוענים שמפקד חיל האוויר הודיע, לפני המלחמה לשר הביטחון ולרמטכ"ל שדרושים לו 48 שעות לחיסול מערכי הטק"א, והרי הנחה זו התבררה כמוטעית, שכן המלחמה נמשכה יותר מ-48 שעות וחיל האוויר לא הצליח לסייע לכוחות הקרקע ולא הצליח להשמיד את מערכי ההגנה נ"מ של המצרים ושל הסורים. אני יכול לשאול היכן היה הסיוע ההתקפי הקרוב ומה היו תוצאותיו? ראה בכתבה **"השריון כבש והשמיד את הטילים ואז בא חיל האוויר"**, מאת אל"ם (במיל) שאול נגר (גיליון שריון מס' 19 עמ' 22, אוק' 2003).

מה שהוסיף להפתעה הכוללת היתה העובדה שחיל המודיעין העריך שסבירות נמוכה לפרוץ מלחמה כוללת באוקטובר 1973. זו הערכה שהסתבר, לצערי, שהיתה הערכה מוטעית, אך לטעמי לא היא מהווה את החלק העיקרי בהפתעה הכוללת. לעומת חלקו של חיל המודיעין בהפתעה הכוללת, אני רואה את עיקר מרכיב ההפתעה בשני תחומים עיקריים:

א. הפתעה בכמות הנ"ט שהפעילו בעיקר המצרים ופחות הסורים, על מנת לנטרל את יכולת התמרון של צה"ל והם גם הצליחו. בבדיקה שטחית הסתבר שכמעט כל חייל מצרי שני היה בידי נשק נ"ט (טיל נ"ט, טנק, תותח נ"ט, תול"ר או אר-פי-ג'). בקבוצות תכנון נהוג היה לשאול כמה טנקים יש לאויב ומה מספר טנקים האפשרי שיכול להתערב בזירה המסוימת? יש להוסיף על שאלה זו, שהיא חשובה, עוד שאלה לא פחות חשובה, כמה כלי נ"ט יש ויכולים להתערב בקרב זה?

ב. המרכיב העיקרי בהפתעה הכוללת במלחמת יום הכיפורים היא ההנחה השגויה והטרגית שהכוח הסדיר יצליח לעצור התקפה כוללת וגם אם היא מתקפת פתע. בדיעבד, לצערי, היה עיוורון גדול בראיית המציאות הנתונה כשיחסי הכוחות במקרים מסויימים היו 50:1 לטובת האויב, על אף התכנון שחיל האוויר יצליח בסיוע מסיבי-התקפי קרוב לכוח הסדיר לעצור התקפה כוללת, כולל מתקפת פתע. בדיעבד גם חיל האוויר לא היה ביכולתו לממש מטלה זו.

ג. עוד מרכיב עיקרי בהפתעה הכוללת, בדומה לסעיף ב' הנ"ל הוא בעובדה שחיל האוויר לא היה ביכולתו לתת סיוע התקפי קרוב ורחוק (בעיקר קרוב) לכוח הסדיר. לא היה ביכולתו לתת סיוע לא רק ב-48 השעות הראשונות של המלחמה אלא גם במשך כל המלחמה. חלק מאי-היכולת לסייע נבע מאי יכולתו להשמיד את מערך ההגנה האווירית המצרית והסורית. אכן צדק מפקד חיל האוויר לשעבר האלוף (במיל) עזר ויצמן, שאמר: הטיל כופף את כנף המטוס. מכל האמור לעיל אני תקווה שחיל האוויר הפיק את הלקחים המתאימים מהפעלת החיל

במלחמה בתחומים הבאים:

א. טיפול נכון בהשמדת סוללות טק"א אם צריך להשמידם בכלל, ובאיזה שיטה לנקוט גם כשמזג האוויר גרוע, וכמו כן התייחסות מתאימה להשמדה או ניטרול כל מערך הגנה אווירי קיים ועתידי.

ב. סיוע התקפי לכוחות הקרקע – בתחום זה אני יודע שנעשה רבות בקידום הנושא. השאלה הנשאלת: האם הפקנו את כל הלקחים שצריך וגם הפקנו את הלקחים הנכונים והמתאימים לקראת העימותים האפשריים בעתיד?

לטעמי מכל מה שאני יודע היום והאמור לעיל עולה שחיל האוויר לא הוכן כראוי לפני מלחמת יום הכיפורים לתרחיש אפשרי, כזה שהיה בפועל ביום הכיפורים. צריך לבדוק בעתיד, אם מפקד חיל האוויר יכול להיות יועץ לרמטכ"ל בנושא חיל האוויר ובאותו זמן גם להפעיל את חיל האוויר. אולי צריך להפריד בין התפקידים האלה, ואולי צריך לחשוב על גוף קטן או צוות קטן (כמו צוות מטרות בגיס או בפיקוד) ליד הרמטכ"ל אשר ייעץ לו בנושא הפעלת חיל האוויר בתכנונים אופרטיביים ובמלחמה. בראש צוות כזה יכול להיות איש שריון או חי"ר, כאשר חלק מאנשי הצוות יהיו אנשי חיל אוויר בכירים (עם ניסיון רב) ועוד אנשי חי"ר, תותחנים ושריון נוספים.

דגשים מיוחדים

א. אנחנו חייבים לזכור שחיל המודיעין שלנו היה והינו אחד מחילות המודיעין הטובים ביותר בעולם. זאת בזכות העובדה שביכולתו לתת מודיעין מדוייק והוא גם נתן לגבי אויב בתחומים כגון: הכנות רחוקות אויב, פריסה, הערכות ומהלכים אפשריים שלו. וכישלוננו במלחמה ישאר כגוף שנתן הערכה שגויה של הסבירות הנמוכה לפרוץ מלחמה. קברניטי המודיעין שילמו מחיר גבוה, גם במקום כאלה שלא שילמו בכלל והיו אמורים לשלם. אינני בא ללמד סניגוריה על חיל המודיעין במחדל זה, אך צריך להתייחס בפרופורציה מתאימה ולא להתלהם, זה לא היה החלק המכריע בהפתעה.

ב. אינני מבין עד היום (עברו מעל 30 שנה) מדוע ועדת אגרנט לא התייחסה למחדל העיקרי במסגרת המחדל הגדול במלחמת יום הכיפורים. הכוונה לגולדה מאיר, למשה דיין ולישראל גלילי, אך הוועדה התייחסה רק לאנשי הצבא ואף החמירה איתם. פליאתי הגדולה ביותר, שבהתייחסותה לאנשי הצבא כאמור, ולא התייחסה למפקד חיל האוויר בכלל ולכישלוננו החרוץ בפרט. לטעמי, כישלוננו האישי של מפקד חיל האוויר במלחמה גדול מזה של הרמטכ"ל ושל ראש אמ"ן, ובנוסף לא התייחסה הוועדה לדרך תפקודו של אלוף פיקוד הצפון במלחמה, ראה בכתבה "הבלימה ברמת הגולן" מאת אל"ם (במיל) יהושע נבו ואל"ם (במיל) בני מיכלסון (גיליון שריון מס' 44 עמ' 19).

השר יוסי פלד בן 70

השר יוסי פלד עם שר הביטחון מר אהוד ברק. צילום: X-POSE צילומים

השר יוסי פלד

ערך אל"ם (במיל') שאול נגר

מסיבת הפתעה לשר יוסי פלד בהגיעו לגיל שבעים נערכה לו ביום 18 בינואר 2011. שרי ממשלה וח"כים הגיעו לאירוע, ביניהם: שר הביטחון, שר האוצר, סילבן שלום, דן מרידור, משה כחלון, יצחק אהרנוביץ, יעקב נאמן, עוזי לנדאו; השרים המתפטרים: פואד, ברוורמן והרצוג; הרמטכ"ל, דובר צה"ל בניהו, דידי הררי, מנחם הרוביץ, רוני מאנה. כמו כן השתתפו ח"כים וסגני שרים. נכחו חברים אישיים רבים של יוסי מהצבא ומתחנות שונות בחייו. בין המברכים היו ראש הממשלה מר בנימין נתניהו ששלח ברכה מוקלטת; יושב ראש הכנסת מר ראובן ריבלין בירך את השר פלד וקרא לו בחיבה רבה "צוציק בן 70", ויוסי עלה נרגש והודה לכל האורחים ושיתף אותם בסיפור חייו המרתק ותחושותיו האישיות בערב המרגש.

השר יוסי פלד עם חברת הכנסת ציפי ליבני. צילום: X-POSE צלמים

השר יוסי פלד עם יו"ר הכנסת מר רובי ריבלין. צילום: X-POSE צלמים

האירוע מספר חודשים. האירוע תוכנן כמסיבת הפתעה, אך ההפתעה התגלתה כשבועיים לפני האירוע.

כתבה על "יוסי פלד - האיש שהתחשל במלחמת ההתשה ובמלחמת יום הכיפורים" פרסמנו בגיליון שריון 36, אוקטובר 2010.

במהלך האירוע יוסי הסתובב בין כל האורחים ודיבר איתם ארוכות והעלה זיכרונות. בין המתנות שקיבל יוסי מחבריו היו גם פסלונים ינשופים בצורות ובגדלים שונים, כי יוסי אוסף ינשופים וברשותו אוסף של כמה מאות. אָרגן את הערב בנו, אור, שעבד על ארגון

מארס דיפנדר

ביטחון של אוטובוס ממוגן, נוחות של אוטובוס תיירותי

המארס דיפנדר הוא פיתוח ייחודי של מהנדסי מרכבים: שילוב בין רכב ממוגן המעניק ליושבי הגנה מרבית מפני התקפות טרור בדרכים, לבין אוטובוס תיירותי נוח ומפנק. המארס דיפנדר עוצב ויוצר על פי הדרישות המחמירות של צבא הגנה לישראל, ובשיתוף פעולה מלא עם משרד הביטחון.

כל אמצעי ההגנה

המארס דיפנדר מצויד במגוון רחב של אמצעי מיגון ומילוט מתקדמים: **המעטפת החיצונית**, הגג והרצפה ממוגנים בפלדות (HHS), **החלונות ממוגנים** בזכוכית משוריינת, **מעטפת המיגון** אפקטיבית כנגד כדורים חודרי שריון, רימוני יד ומטעני חומר נפץ. **מערכת הגנה לגלגלים** וצמיגים מיוחדים, **פתחי חרום למילוט מדי** נפתחים בקלות ומאפשרים מילוט מהיר מהאוטובוס המותקף. **תקן הבטיחות האירופי** R66 מבטיח הגנה אופטימלית במקרה של התהפכות.

כל אביזרי הנוחות

53 מושבים ארגונומיים ומתכווננים, מרחב פנימי מרווח, מקרר פנימי, מערכות טלוויזיה, DVD ו-CD משוכללות, מערכת מיזוג אוויר ומערכת חימום.

כל היתרונות למפעיל

המארס דיפנדר הוא אוטובוס חסכוני להפעלה, עם יחס עלות תועלת מצוין. כל זאת בזכות מרכב מפלדת אל-חלד – המקנים לו חוזק, עמידות וחיי שירות ארוכים

30 שעות באוקטובר

שמואל גורדון

"שני הנושאים הקריטיים והחשובים ביותר שקרו לחיל האוויר במלחמת יום הכיפורים: חשיבה מוטעית של מפקד חיל האוויר, בני פלד, לקראת מלחמת יום כיפור ותוך כדי הימים הראשונים של המלחמה. הפעלה שגויה של חיל האוויר כתוצאה מהחשיבה המוטעית הזו. כל היתר היה פועל יוצא מכך." אלוף מוטי הוד, מפקד חיל האוויר בעבר.

מדוע בזבוז חיל האוויר את עוצמתו ברגע פתיחת המלחמה? מדוע לא הפעלה תכנית למתקפה אסטרטגית מקדימה על צומתי השלטון והצבא המצרי והסורי בבוקר השישה באוקטובר? מדוע לא ניסו בכרי החיל לשנות את החלטותיו השגויות של מפקד חיל האוויר בשלושים השעות הראשונות למלחמה? מדוע נכשלו שתי המתקפות הגדולות נגד הטילים בבוקר היום השני למלחמה? מדוע נוצר משבר אמון עמוק בין מפקדי

חיל האוויר לבין הטייסים הלוחמים שחירפו נפשם מול מערכי הטילים המאיימים? מדוע כשל חיל האוויר, שהיה דרוך ומוכן לקרב, במשימות עיקריות בפתיחת המלחמה?

30 שעות באוקטובר מתמקד בהחלטות האסטרטגיות ובהפעלת חיל האוויר בשלושים השעות הראשונות למלחמת יום הכיפורים, שבמהלכן הופלו 28 ממוטסי חיל האוויר הישראלי ו-32 נפגעו קשה, ודן בהשפעת ההחלטות האלה על תוצאות המערכה לבלית צבאות סוריה ומצרים ועל המערכה נגד סוללות הטילים ברמת הגולן ובתעלת סואץ. הספר, שמסכם שנים רבות של מחקר ייסודי, עושה חשבון נפש נוקב ומצביע על האחראים למפלוא, לשחיקה ולאבדות. אך גם להצלחות. והיו כאלה.

שמואל גורדון, אלוף משנה במילואים, לחם כטייס פאנטום במלחמת יום הכיפורים. בתפקידו האחרון היה מפקד מוצב השליטה המרכזי של חיל האוויר במלחמת לבנון הראשונה. בעל תואר דוקטור למחקרים אסטרטגיים, ביטחון לאומי ויחסים בינלאומיים. קיבל את פרסי יצחק שדה ובן-גוריון לספרות ביטחונית, ואת פרס כרמון למחקר בתחום הביטחון.

אלביון הבוגדני התיק

שאל ברונפלד

מבוא

באוקטובר 2001 התפרסמו בביטאון "שריון" זיכרונותיהם של ותיקי השריון שסיפרו על סירוב ממשלת בריטניה לספק לצה"ל טנקי צ'פטיין. הסירוב הבריטי, שסתר הבטחות קודמות היה, בסופו של דבר, המניע לפיתוח ולבניית טנק המרכבה. הפרסום התבסס על זיכרונות האלוף ישראל טל, שהוביל את הקשר הישראלי-בריטי, ומטבע הדברים עיקר הדגש בו הושם על ההיבטים הטכנולוגיים והמבצעיים¹.

במסגרת מחקר שערכתי על הרכש של חיל האוויר בשנות השישים קיבלתי בגנזך המדינה מסמכים היכולים להשלים את התיאור הצבעוני המופיע בזכרונות טל וקציניו, ולהאיר פן נוסף של החזית המדינית של ישראל בתקופת מלחמת ההתשה².

אלביון הבוגדנית (Perfidious Albion) הוא כינוי שהדביקו הצרפתים לבריטניה בסוף המאה ה-18. התנהגות הקבינט הבריטי בשנת 1969 מצביעה, כפי שיובהר להלן, כי הכינוי "נרכש" ביושר (אגב, צרפת בעידן דה גול הייתה יכולה ללמד את בריטניה בוגדנות מהי).

אין ספק, אלביון בגדה בישראל. עם זאת, לישראל יש חלק בבניית הציפיות הגדולות, שהתבדו בסופו של דבר, שכן מאז סוף 1968 היו סימנים שמשרד החוץ הבריטי פועל לטרפוד העסקה. אפשר אף לטעון כי השגריר קָמֶז ואנשי משרד החוץ בירושלים נמנמו בשמירה, ולא העריכו נכונה את הרפיסות של בריטניה מול

לחצי הערבים.

מהזיכרונות של אלוף טל וקציניו אפשר להבין כי הם קיימו מגעים הדוקים מאד עם הממסד הביטחוני בבריטניה, אך אין בהם התייחסות למעורבות משרד החוץ שם. מתקבל רושם שמשרד ההגנה הבריטי רץ קדימה עם צה"ל, שכן היה לו עניין כלכלי חזק במכר הצ'פטיינים והסנטוריונים, מבלי לקבל את ברכת משרד החוץ. ייתכן שזה מקור התקלה שהביאה לבגידה (וכל השאר הוא, כרגיל, "מחדל מודיעיני" – הפעם של השגריר בלונדון והנהלת משרד החוץ בירושלים). עם זאת, גם בדיעבד קשה להצביע על דרכי פעולה חלופיות לאלה שביצעה ישראל במהלך 1969, הן במישור המדיני והן בהחלטות על הצטיידות. אמנם שנת 1969 בוזזה בגלל שהבריטים "סחבו אותנו באף" (ושידרו מסרים כפולים), אך עד סופה לא היו נתונים שחייבו להרים ידיים.

אני מבקש להודות לשריונר (בדימוס) **יוסי רבון** שכתב עבודת גמר מעניינת בנושא "התנהלותה של הדיפלומטיה הישראלית והתפתחות הקשרים הביטחוניים ישראל-בריטניה בשנים 1949–1969" (אוניברסיטת תל אביב, בית הספר להיסטוריה, ספטמבר 2005). בכתיבת מאמר זה נעזרתי רבות בעבודה המקיפה של רבון.

ההבטחה הבריטית והפרתה

בקיץ 1966 הובאו לישראל זוג טנקי צ'פטיין (כינויו בצה"ל היה "אביר"), כדי שהטנק החדש ייבחן על ידי גיסות השריון, שגם ישתתפו

בשלבים האחרונים של הפיתוח. הטנק צויד בתותח הגדול ביותר באותה עת, תותח עם קנה מחורק בקוטר 120 מ"מ ובשריון עבה במיוחד, שהיו אמור לתת מענה לדור חדש של טנקים סובייטיים.

הצ'פטיין נועד להחליף את הסנטוריון הוותיק, תוצר סוף מלחמת העולם השנייה, ששירת את הצבא הבריטי וגם את צבאות הולנד, דרום אפריקה, אוסטרליה, הודו, ירדן ושוודיה. באמצע שנות השישים נאלצה מערכת הביטחון הבריטית להסתגל מצד אחד לקיצוצים דרסטיים בתקציב ההגנה, ולהיחלשות הביקוש בעולם למערכות נשק בריטיות מצד שני. על רקע זה אפשר להבין את העניין הרב שגילה משרד ההגנה הבריטי בשיתוף פעולה עם ישראל. צה"ל היה לקוח חשוב לטנקים בריטיים. עוד לפני מלחמת ששת הימים רכש צה"ל קרוב ל-400 טנקי סנטוריון משומשים והצרכים גדלו באופן מהותי אחרי המלחמה. יתר על כן, צה"ל שאף לקנות גם טנקי צ'פטיין יקרים, שתרומתם לכלכלה הבריטית היתה חשובה בהרבה מזו של רכש הסנטוריונים המשופצים. נוסף על כך קיוו הבריטים להיעזר בגייסות השריון כדי להטמיע בטנק החדש את הלקחים שהפיק צה"ל מלוחמת טנקים במדבר ובהר בשנות השישים.

כשנתיים אחרי הגעת זוג הצ'פטיינים לנגב הגיעה השעה לתכלית. הביטוי לכך היה מכתב כוונות ששלח אהרון רמז, שגריר ישראל בבריטניה, לשר החוץ מייקל סטיוארט ביום 17 באוקטובר 1968. המכתב נוסח בעזרת אלוף טל,

על טנק הצ'יפטיין ביחידה (מימין): רס"ן (לימים סא"ל) אהרון שץ, אל"ם (לימים אלוף) מנחם (מנדי) מרון, הרמטכ"ל יצחק רבין, אלוף ישראל טל ואל"ם (לימים אלוף) אברהם (ברן) אדן (עם משקפיים על הכומתה).

סנטוריון במהלך ארבע השנים הקרובות, באותם התנאים שבהם התבצעו המכירות הקודמות של סנטוריונים". בחלק הנוגע לטנקי צ'יפטיין הניסוחים אינם חד משמעיים. סטיארט פירט את הדאגות והטרדות של ממשלת בריטניה הנוגעות למכר טנקי הצ'יפטיין וסיכס: "לאחר ששקלתי את כל השיקולים הגעתי למסקנה שאין מניעה עקרונית להספקת 250 טנקי צ'יפטיין לישראל במהלך ארבע השנים הקרובות"... (הדגשות של המחבר).

מהם היו השיקולים שבחן השר? ראשית, צורכי הבטחון של ישראל. שנית, השפעת משלוחי נשק לשני הצדדים על המצב במזרח התיכון והסיכויים להשגת שלום. שלישית, האינטרסים המסחריים של בריטניה. הוא הוסיף כי לסודיות ולעיתוי יש השלכות חשובות על חתימת החוזה. נוסף על כך דחה סטיארט את הבקשה להתיר יצור חלקי של הטנקים בישראל, וסיים בהודעה כי נתן הנחיות לדון עם נציגי ישראל על נוסח הסכם המכר (ראו בנספח).

השגריר בלונדון העביר את תשובת סטיארט

ב-7 בנובמבר 1968 התקיים דיון בבקשת ישראל בוועדת ההגנה של הקבינט הבריטי ("OPD"). זיכרונות השר ריצ'רד קרוסמן, חבר הוועדה וידיד ישראל, מגלים כי בעוד שהממסד הצבאי, בראשות שר ההגנה דניס הילי, תמך בבקשה, הרי משרד החוץ, בראשות השר מייקל סטיארט, התנגד לה. נימוקי משרד החוץ היו כפולים. ראשית ביטחון ישראל אינו בסכנה, שכן לצה"ל יש עליונות מובהקת על צבאות ערב. שנית, מכירת טנקי הצ'יפטיין לישראל תרחיק את הערבים מבריטניה ותפגע בקשרים המסחריים איתם. קרוסמן תיאר את דברי סטיארט כהשתקפות העמדה הפרו-ערבית שהנחתה את משרד החוץ מאז ומתמיד. העמדה הפרו-ישראלית של מספר חברי ועדת ההגנה אפשרה לדחות את סיכום הדיון, שנטה לכיוון של סטיארט, בנימוק שדרושים נתונים נוספים על יחסי הכוחות בין ישראל לערבים.⁴

ב-21 בנובמבר התקבלה תשובת סטיארט שנחלקה לשניים. בחלק הנוגע למכירת טנקי סנטוריון הדברים פשוטים: "ממשלת הוד מלכותה יכולה להסכים למכירת עד 200 טנקי

לאחר מגעים רבים שקויימו עם צמרת משרד ההגנה, והוא הופנה לשר החוץ, שיש לו תפקיד מכריע בהחלטות הממשלה בדבר יצוא נשק. במכתב הכוונות ביקשה ישראל לרכוש 250 טנקי צ'יפטיין ו-200 טנקי סנטוריון, שיסופקו בשנים הקרובות. המכתב התייחס גם לתכניות להקמת תעשיית טנקים בישראל: 150-200 מטנקי הצ'יפטיין יסופקו כמכללים ויורכבו בישראל, תוך מתן אופציה לייצר בהמשך את הטנקים או חלקיהם בישראל.

הסכמה עקרונית של משרד החוץ לבקשה הייתה תנאי מוקדם להמשך הדיונים המפורטים על אפיון, מחירים, זכויות קניין ושאר נושאים הנכללים בחוזי רכש.

השגריר לא הסתפק בפעולה בצינורות הרשמיים, ובמקביל דאג להעברת המכתב לראש ממשלת בריטניה הרולד וילסון באמצעות ג'רלד קאופמן, צעיר ציוני שהיה איש סודו של ראש הממשלה. היו לישראל סיבות להרגיש טוב, שכן קאופמן דיווח לשגריר שווילסון "הגיב בחיוב וביקש להביא לידיעתו המידית אם תארע תקלה כלשהי בקידום העניין".³

בין מדינת ישראל ושכנותיה), ובריטניה שאפה למלא תפקיד חשוב בקביעת ההסדרים באזור, אך לצערה של ישראל עמדתה נטתה מאד לזו של הסובייטים והצרפתים.

מתיאור מהלך הישיבה על ידי קרוסמן עולה כי אף שהחלטה הפורמלית היתה להשעות את הטיפול בבקשה הישראלית, לפחות עד ספטמבר, הרי בפועל היתה הסכמה שלא לספק צ'יפטיינים לישראל. הויכוח היחיד שנותר נגע לשאלה האם לגלות לישראלים מיד את החלטה המהותית. הקצף של קרוסמן (ומאוחר יותר גם של אלוף טל) יצא על התכנית המקיאוולית של סטיוארט – לבטל את עסקת הצ'יפטיינים על מנת לפייס את הערבים, ולא להודיע על כך לישראל. עיכוב ההודעה נועד למנוע תגובה ישראלית נזעמת בדמות ביטול רכש הסנטוריונים והפעלת ידידי ישראל בבריטניה. יתר על כן, סטיוארט דיווח כי על מנת להבטיח שישראל לא תבטל את רכש הסנטוריונים, אם תגלה שאין סיכוי לקבל את הצ'יפטיינים, הוא ביקש מהממשל האמריקאי לסרב לבקשה הצפויה לרכש טנקים בארצות הברית. הוא היה מודע להתנגדות משרד החוץ האמריקאי להספקת טנקי פטון, מטוסי סקיהוק ופנטום לישראל, וניסה להציע לארצות הברית עסקה: בריטניה לא תספק צ'יפטיינים, וכפרס האמריקאים לא יפגעו במכר הסנטוריונים. שגריר ארצות הברית בתל אביב הכחיש הסכמה אמריקאית לתכנית של סטיוארט, ומכאן שהוא הטעה לא רק את ישראל אלא גם את עמיתיו בקבינט.⁷

הצדקים היחידים בוועדה היו השרים ברברה קאסל, ג'יימס קאלאהן וקרוסמן, שהשלימו עם ביטול מכר הטנקים, אך עמדו על כך שהחלטה תימסר לישראל מיד.

הטקטיקה המקיאוולית של סטיוארט מצאה ביטוי גם במידע מטעה שנמסר לשגריר רמז, על החלטת ההשעיה. בפגישות שקיים השגריר עם סטיוארט ואנשיו נרמז לו כי על אף השעיית הטיפול בבקשה הישראלית עד לסתיו, לא ייפגע לוח הזמנים של הספקת הטנקים, שעליו הסכימו הצוותים המקצועיים של בריטניה וישראל. על מנת להסיר ספק השגריר פירט בפגישות את לוח הזמנים המוסכם:

1. במאי 1969 הספקת 2 טנקים [חדשים] לשם ניסויים והכשרה.
 2. בנובמבר 1969 הספקת 15 טנקים נוספים לשם ניסויים והכשרה.
 3. בינואר-פברואר 1970 הספקת 3 "קיטים", להרכבה בישראל לשם הכשרת אנשי תחזוקה.
 4. מאי 1971 עד מאי 1974 הספקת המודל הישראלי של הטנק. על מנת לעמוד בלוח הזמנים הזה יהיה צורך להתחיל בהזמנת חומרים לא יאוחר מיום 15 ביוני 1969 ולהתקשר מיד בחוזים עם מפעלים בישראל.⁸
- אנשי משרד החוץ הישראלי רמזו כי ניתן יהיה לעמוד בלוח הזמנים הזה למרות השעיית

לישראל בצירוף מכתב שופע אופטימיות המפציר לשמור על סודיות המגעים.⁵ הקורא איננו חייב להיות משפטן על מנת לזהות את השוני בהתייחסות למכר שני סוגי הטנקים: ההסכמה למכר הסנטוריונים היא חד משמעית ובלתי מסויגת ואילו ההסכמה למכר הצ'יפטיינים נעשתה בלשון רפה, מסויגת ואף מותנית. יתר על כן, השגריר דיווח על התורה בעל פה שליוותה את מכתב סטיוארט: "החלטה החיובית [בעניין הצ'יפטיינים] תלויה בכך שלא יתרחשו מאורעות בלתי סבירים באזור ביוזמת ישראל. לפי שעה אין ממשלת בריטניה משנה החלטתה, אך מוסרת בזאת התרעה לישראל כי פעולות מסוג זה (מבצע "תשובה" בנמל התעופה בבירות, ב-28 בדצמבר 1968) עלולות לחבל באפשרות ההסכם של אספקת האבירים וביצועו".⁶

השלב הבא אחרי מכתב סטיוארט, היה אמור להיות חתימת מזכר הבנות בין שתי הממשלות, שבו יוסכמו עקרונות העסקה. נציגי הממסד הבטחוני של שתי המדינות אכן גיבשו טיוטת הסכם, אך משרד החוץ הבריטי לא הראה נכונות לחתום עליו. באפריל 1969 נפוצו בלונדון שמועות, שהגיעו גם לשגרירות ישראל, כי בריטניה עומדת לחתום הסכם עם לוב על מכירת מספר גדול של טנקי צ'יפטיין.

שתי התפתחויות אלה הדאיגו מאד את ממשלת ישראל. מצד אחד הוצבו סימני שאלה מעל הספקת הטנקים לישראל, ומצד שני עלה חשש שטנקי הצ'יפטיין יועברו לצבא מצרים, שכן צבאה הקטן והמפגר של לוב לא היה מסוגל להפעיל טנקים רבים ומתקדמים.

ישראל לחצה לקדם את הטיפול במזכר ההבנות ובי-1 במאי 1969 הנושא עלה שוב לדיון בוועדת ההגנה (בזיכרונות אלוף טל תוארה הישיבה כזו שבה התלבטה ממשלת בריטניה בשאלה האם לרמות את ממשלת ישראל). קרוסמן סיפר בזיכרונותיו כי את הישיבה ניהל סטיוארט, שכן ראש הממשלה סבל מחמרמורת ("הנגאובר"). בישיבה זאת, בהמשך לזו שהתקיימה בנובמבר 1968, התגברה הנטייה לסרב למכור טנקי צ'יפטיין לישראל. בששת החודשים שחלפו התלהטה מאד מלחמת ההתשה עם מצרים. בדצמבר 1968 פשט צה"ל על נמל התעופה בבירות ודה גול החמיר את האמברגו, ובאפריל 1969 התחדשה האש לאורך תעלץ סואץ. במקביל התגבר הלחץ הערבי על בריטניה: איומים עליה אם תספק את הטנקים לישראל, ופיתויים בדמות הרכש הלובי. (אגב, בתחילת 1970 הלובים פיצו גם את צרפת על אובדן המכירות של מטוסי "מיראז' 5" בשל האמברגו על ישראל והזמינו 110 מטוסים). במקביל נמשכו באו"ם המאמצים הדיפלומטיים לחדש את שליחות יארינג (ד"ר גונאר יארינג, דיפלומט שוודי ששימש כמתווך מטעם האומות המאוחדות בסכסוך במזרח התיכון,

החתימה על ההסכם הפורמלי.⁸ השלב החשוב הבא התרחש החל ב-11 ביוני, סביב השתתפות ראש הממשלה גולדה מאיר בוועידת האינטרנציונל הסוציאליסטי שהתקיימה בבריטניה. הביקור לא היה רשמי, שכן מאיר היתה אורחת האינטרנציונל הסוציאליסטי ולא של הממשלה, אך ראש הממשלה ווילסון "יצא מגדרו ליצור רושם פומבי של קרבה וידידות: נפגש חמש פעמים עם ראש הממשלה, הרבה להצטלם איתה ודיבר בשבחה בפומבי".⁹ אולם מתחת לפני השטח היו גם דברים אחרים.

את פני מאיר קיבל דיווח קשה של צ'פמן פינצ'ר, הכתב הצבאי של ה"דיילי אקספרס" שהיה בעל קשרים טובים במערכת הביטחון הבריטית, שהתפרסם בבוקר 11 ביוני 1969. פינצ'ר כתב, חד וחלק, כי בריטניה מסרבת

מראה כללי של טנק
הצ'יפטיין בגרסה מתקדמת
יותר המצוי בלטרון

המאמצים הדיפלומטיים והשתדלנות הישראלית, בעד טנקים לישראל ונגד טנקים ללוב, נמשכו והם כללו גם פניות לניקסון ולקייסינג'ר שיתערבו לטובת ישראל. במהלך התקופה נשלחו לכיוון השגרירות רמזים שהדברים יסתדרו. השגריר דיווח בעקבות שיחה עם ג'רלד קאופמן, כי "ווילסון עומד בדיבורו להביא הנושא לדיון בקבינט באוקטובר ויצאנו בהמלצה חמה". בעקבות פגישות עם אנשי מימשל רבים מדווח השגריר: "בסיכום נראה לי כי אפשר להתייחס לבעיה ביתר אופטימיות ברגע זה, אם כי אין כל ביטחון שנוכח להחלטה חיובית וכוללת, שתביא לחתימת הסכם מידי בכל הנושאים כולל עניין הייצור".¹² וועדת ההגנה דנה שוב בעניין טנקי הצ'יפטיין בימים 15 ו-16 באוקטובר 1969, אך שוב החליטה לא להחליט, אף כי הלך הרוחות

לבין תנועת העבודה בישראל (מפא"י ואחדות העבודה). על רקע יחסים אלה אפשר להבין לא רק את אכזבת מאיר אלא גם את הטקטיקה של סטיוארט, שרצה למזער את המהומה שידידי ישראל הרבים היו עלולים לעורר. במהלך הביקור קיבלה מאיר מסרים סותרים. מצד אחד, ווילסון הודיע לה כי בריטניה לא תאפשר ייצור או הרכבה של צ'יפטיינים בישראל, אך לא אמר או רמז כי עצם הספקת הטנקים נמצאת בסכנה (כך גם עשו במגעים קודמים השרים סטיוארט ובראון). מצד שני, המאמר של פינצ'ר ורמזים שקופים מצד קרוסמן למאיר, היו צריכים להדליק נורות אזהרה. מקור נוסף לדאגה היו צריכים להיות הדברים שהושמעו בשני דיונים בפרלמנט בנושא מכירת הטנקים ללוב ב-11 וב-17 ביוני 1969, שיזמו ידידי ישראל.¹¹

למכור את טנקי הצ'יפטיין לישראל וכי נחתמה עסקה למכירת צ'יפטיינים ותותחים מתנייעים מסוג "אבוט" ללוב. האיתותים השליליים הדאיגו מאד את ראש הממשלה מאיר, שכן לאי הספקת הטנקים הייתה גם השפעה מדינית קשה. הדבר ביטא כניעה של ממשלה, לכאורה ידידותית, ללחץ כלכלי ערבי והיווה פגיעה במעמד ישראל, בתקופה שבה התנהלו מאמצים מדיניים להדוף הסדרים כפויים שאותם ניסו לקדם ברית המועצות וצרפת. מאיר קיבלה את הדברים באופן קשה והיא שקלה שלא לרדת מהמטוס ולחזור מיד ארצה ואמרה "כף רגלי לא תדרוך במדינה שבה שולטת ממשלת לייבור ששמה הנרדף הוא בוגדנות".¹⁰ את אכזבת מאיר ניתן להבין על רקע היחסים החמים שהתקיימו בין מפלגת הלייבור הבריטית

נספח: מכתב ההסכמה של סטיוארט מיום 21 בנובמבר 1968

סודי

משרד החוץ והקומונוולט'

21 בנובמבר 1968

מר רמז היקר*

במכתבך אלי מיום 17 באוקטובר, העלית הצעות מסוימות בדבר רכישת טנקי סנטוריון וצ'יפטיינים על ידי ממשלת ישראל.

ממשלת הוד מלכותה יכולה להסכים למכירת עד 200 טנקי סנטוריון במהלך ארבע השנים הקרובות באותם תנאים שבהם התבצעו המכירות הקודמות של סנטוריונים לישראל.

עם זאת, לממשלת הוד מלכותה יש טרדות (preoccupations) מסוימות בעניין הספקת צ'יפטיינים לישראל. כידוע לך, אנו מודעים מאד לצרכי הביטחון של ישראל, והמדיניות שלנו היא לספק, ככל האפשר, את בקשות ממשלת ישראל בטנקים, בתנאי שנשכתנע שהם נחוצים להגנת ישראל.

עם זאת, אנו מודאגים (concerned) מהשפעת משלוחי נשק גדולים לכל אחת ממדינות האזור [1] על המצב ועל הסיכויים לשלום במזרח התיכון [2] ועל משלוחי נשק למדינות האחרות באזור ממקורות אחרים. כמו כן עלינו להתחשב גם באינטרסים המסחריים שיש לנו בכל האזור. לאור כל השיקולים האלה העיתוי והסודיות הם גורמים חשובים הנוגעים לחתימת חוזה.

לאחר ששקלתי את כל השיקולים הנ"ל הגעתי למסקנה כי אין מניעה עקרונית לספק לישראל 250 צ'יפטיינים במהלך ארבע שנים הבאות והנחינו את הגורמים הממשלתיים לנהל משא ומתן עם נציגי ממשלת ישראל במטרה להגיע להסכם בעניין. אני מעדיף, בשלב זה, לא לדון בבקשתך לאפשר ייצור חלקי [של הטנקים] בישראל.

שלך בכנות

מייקל סטיוארט [שר החוץ]

*המכתב בנוסחו האנגלי נמצא בגנזך המדינה, תיק חצ-7312/9

היה באופן ברור נגד המכר לישראל.¹³ ביום 10 בנובמבר 1969 זומן השגריר רמז לטיוארט שמסר לו מכתב עבור אבן בו נאמר כי "בשלב זה אין אנו יכולים לתתם על מזכר הבנות בדבר הספקת צ'יפטיינים". סטיוארט הוסיף בעל פה כי מכר הסנטוריונים ימשך ואף יזורר ויגדל, אם ישראל תרצה בכך, אך אין לצפות למכר של סוגי נשק חדישים. הסיורב לווה במליצות המקובלות בדבר החשיבות הרבה שבריטניה מייחסת לביטחונה של ישראל ועל המשך הבחינה של המצב ויחסי הכוחות באזור. מבין הדברים שעלו בשיחה ראוי לציין את האמירה של סטיוארט כי "הגורמים העשויים לשנות ההחלטה יכולים להיות מסוגים שונים, אך בעיקר אם תהיה הוכחה לכך כי המצרים או אחרים קיבלו סוגי טנקים חדשים כגון טי-62. גם אם יחולו שינויים מרחיקי לכת במאזן הכוחות, לאו דוקא לגבי סוג הטנקים שהערבים מקבלים, ייתכן שיווצר מצב שיחייב שיקול מחדש מצידם".¹⁴

ראוי להתעכב על אמירה זו, שכן היא חזרה ועלתה בהקשר לא צפוי, בעיצומה של מלחמת יום הכיפורים. ביום 18 באוקטובר 1973 דן הפרלמנט הבריטי באמברגו שהטילה הממשלה על משלוחי נשק למזרח התיכון, שמנע בעיקר משלוח פגזים וחלקי חילוף לסנטוריונים של צה"ל. באותה עת הלייבור כבר לא היה בשלטון וראש הממשלה וילסון מתח ביקורת על האמברגו ושפע אמירות פרו-ישראליות. בנאומו בפרלמנט הוא אמר, בין השאר:

"הודענו לממשלת ישראל כי במועד הזה (1969) לא נוכל להיענות לבקשת הרכש לצ'יפטיינים. עם זאת, הייתה הבנה בין ממשלת הלייבור לבין ישראל, שאם הסובייטים יתחילו לספק טנקי טי-62 לשכנותיה, [אנו] נספק לישראל צ'יפטיינים בכמויות משמעותיות" (בהמשך הוא בא בטענות לממשלה השמרנית על שלא סיפקה את הטנקים מיד כשהגיע אליה מידע מודיעיני על הספקת טנקי טי-62 לערבים).¹⁵

את דברי סטיוארט על הסכמה למכירת הצ'יפטיינים לישראל, אם טנקי טי-62 יסופקו לערבים, אפשר לפרש בשני אופנים: הראשון, ניסיון כן של בריטניה להאט את מרוץ החימוש במזרח התיכון תוך מחויבות בריטניה לביטחונה וקיומה של מדינת ישראל; והשני, "זולין דיפלומטי" שירכך את הפגיעה בישראל, ייטע בה תקוות לגבי שינוי ההחלטה בעתיד, וימנע רעש מצד ידידה בהווה.

לצערך, המקורות שעמדו לרשותי אינם מאפשרים לקבוע מהו הפירוש הנכון, אך לתחושת האמירה של סטיוארט לגבי הטנקים טי-62 איננה ממעיטה את עוצמת הבגידה הבריטית: ראשית, הנימוס הדיפלומטי איננו מאפשר לצד הפוגע, במקרה זה בריטניה, להנחית מהלומה כה כבדה מבלי לרכך אותה באמירות לא מחייבות מהסוג שהשמיע סטיוארט. שנית,

מסוג טי-54/55. למרבית הביזיון הבריטי הלובים ביטלו גם רכש של מערכת הגנה אווירית יקרה מאד, והחוזים שבוטלו הסתכמו בכ-300 מיליון דולרים (כ-2 מיליארד דולרים בערך של היום). בריטניה חטפה סטירה נוספת כשהלובים החליטו לרכוש 110 מטוסי מיראז' בצרפת. מאמצי המכר הבריטיים הצליחו רק באיראן, שרכשה קרוב ל-900 טנקי צ'יפטיין, במידה רבה בזכות כישרון השיווק של אלוף טל.

במבט לאחור קל להבין את הכעס והתסכול של אלוף טל וקציניו מהבגידה הבריטית. הם השקיעו ניסיון תפעולי ומבצעי, כסף, זמן בפיתוח טנקי הצ'יפטיין, השיגו תקציבים לרכש טנק מודרני (ויקר), וקיוו להניח יסודות לתעשיית טנקים בישראל. העניין נגמר במפח נפש כפול – צבאי ומדיני. זיכרונות אלוף טל וקציניו מבטאים היטב את הכעס והתסכול הישראלי, אך אנסה להאיר את הנושא מזווית קצת שונה.

לצערנו הרב, מאמצי הרכש של ישראל בשנות החמישים והשישים היו רצופים מפחי נפש ובגידות. נמנה את הבולטים שבהם:

• ביטול מכר מטוסי ה"סייבר" הקנדיים ערב מלחמת סיני.

לא זו בלבד שדבריו לא היו בגדר התחייבות, אלא שלאור הניסיון המר ישראל לא הייתה יכולה להסתמך עליהם כדי לכלכל את צעדיה. שלישיית, צה"ל לא יכול היה להקפיד את פיתוח הסד"כ המשוריין, בוודאי בעת מלחמת ההתשה, ולחכות עד שהטנק טי-62 יגיע לאזור. ישראל נאלצה לחפש פתרונות אחרים – בטווח הקצר טנקים אמריקאיים, ובטווח הארוך ה"מרכבה". מכאן שניתן לאמר לגבי וילסון וממשלתו "עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס" ובעברית פשוטה, בוגדים, משקרים וגם מתחסדים.

סוף דבר וסיכום

זוג טנקי הצ'יפטיין הוחזר לבריטניה בתחילת 1970 ואת מקומם המיועד בסד"כ מילאו טנקי פטון אם-60 שהגיעו מארצות הברית, וסנטוריונים משודרגים שבארץ הותקן בהם מנוע דזל. במקביל הוחל בפיתוח ה"מרכבה" ובסוף העשור החלו להיכנס לשירות הטנקים סימן 1.

לוב לא קנתה צ'יפטיינים, ואחרי ההפיכה שהתבצעה שם (על ידי מועמר קדאפי) בראשית ספטמבר 1969, רכש צבא לוב רק טנקים סובייטיים

במבט ציני לאחור אפשר לקבוע כי הממסד הישראלי סבל באותה עת "מסידורם האישיה הנבגדת" – כולם חוץ ממנו, ראו את הכתובת על הקיר, אך הוא הדחיק את המידע הלא נעים ולא הסיק את המסקנות הבלתי נמנעות.

עם זאת, קשה לראות איך אפשר היה למנוע את בזבוז שנת 1969 מבחינת ההצטיידות בטנקים, שהרי אסור היה להרים ידיים כבר בשלב מוקדם. מה גם שהרצון הבריטי לספק טנקי צ'יפטיין ללוב העניק סיכוי מה שהטנקים יסופקו גם לישראל (כפי שקרה אחרי הספקת טנקי פטון אמריקאיים לירדן).

תהיה זו נחמתנו שהצ'יפטיין היה כישלון מסחרי והצלחה טכנולוגית מוגבלת, ושהכניעה ללחצים של מדינות ערב לא הפכה את בריטניה למדינה חשובה במערכת הבינלאומית. והעיקר – טנק המרכבה, מפותח ומיוצר בישראל ופועל בהצלחה יתרה.

ממשלת ויילסון היא לא הראשונה וגם לא האחרונה שבגדה, שיקרה והתחסדה. זו דרכו של העולם, לצערנו, ומי כאלוף טל, בוגר האוניברסיטה העברית במדע המדינה ופילוסופיה, ידע זאת.

לבסוף, אל לנו לשכוח שחסד עשה עמנו ויילסון כשאישר, ערב מלחמת ששת הימים, החשת משלוחי פגזי טנקים לישראל.¹⁸

מראה ככלי של טנק צ'יפטיין מהדגמים הראשונים

הרולד ויילסון זכתה בבחירות והקימה ממשלה. בין הלייבור הבריטי ותנועת העבודה בישראל שררו יחסים חמים מאד – גולדה מאיר, יגאל אלון, דוד הורוביץ ואחרים היו יקירי הלייבור והאיגודים המקצועיים בבריטניה. למרות כל זאת ויילסון ואנשיו בגדו בממשלת ישראל ובתנועת העבודה ברגע האמת.

האכזבה מהבגידה הבריטית הייתה יכולה להיות חלשה יותר אילו השגריר בלונדון ומשרד החוץ בירושלים היו קוראים בזמן את האותות המדאיגים, והיו רבים כאלה: הניסוח המפותל של מכתב ההסכמה של סטיוארט מיום 21 בנובמבר 1968, התורה בעל פה שליוותה את המכתב, רמזים שהעבירו ידידי ישראל ועוד.

• ביטול מכר טנקי פטון מגרמניה והסיוע הצבאי האחר בראשית 1965.

• המידע המוטעה שמסרו לישראל הדיפלומטים האמריקאיים, הארימן וקומר, על מכירות טנקים ומטוסי קרב לצבא ירדן.¹⁶

• ביטול מכר מטוסי מיראז' 5, אחרי שישראל כבר שילמה את תמורתם, ומכירתם ללוב.

הסיפור העצוב חזר על עצמו שוב ושוב. הממסדים הביטחוניים בחו"ל אהדו את בקשות הרכש הישראליות, ואילו משרדי החוץ פעלו במרץ למנוע הספקת נשק לצה"ל. השיקולים של משרדי החוץ היו דומים ושקופים למדי, גם אם הם בוטאו בכפל לשון דיפלומטי. משרדי החוץ של צרפת ובריטניה מנעו הספקת נשק לישראל ומשרד החוץ האמריקאי הצליח לעכב חתימת הסכמי רכש, להקטין את הכמויות שנמכרו ולמנוע משלוח מערכות חימוש מתקדמות עבור מטוסי ה"עיט" וה"קורנס".¹⁷

מצב זה אִפייין את יחסים של ישראל עם מדינות המערב מאז הקמתה ולא נרחיב על כך. עם זאת ראוי להזכיר מדוע בגידת בריטניה כאבה כל כך. יחסי בריטניה עם ישראל היו מורכבים וקשים בתקופת המנדט, עם הקמת המדינה ובשנות החמישים. בשנת 1964 נדמה היה בישראל כי חל מפנה – מפלגת הלייבור בראשות

מקורות

1. שאול נגר (עורך), "האביר שהוליד את טנק המרכבה", **שריון**, גיליון 13, אוקטובר 2001. ראו גם אלוף ישראל טל, "תוכנית מרכבה", **מערכות**, גיליון 278, מאי 1981.
2. שאול ברונפלד, **מ"עיט" ל"קורנס" תחילתה של ידידות אווירית** (מכון פשר מיסודה של עמותת חיל האוויר, הרצליה, מאי 2010).
3. השגריר בלונדון אל משרד החוץ, 21 באוקטובר 1968, גנז המדינה חצ' 7312/9. סר ג'רלד קאופמן הוא כיום חבר פרלמנט אך למרבית הצער הוא הפך לאנטי-ישראלי קשה וקולני.
4. Richard Crossman, **The Diaries of a Cabinet Minister**, Volume three (London; Hamish Hamilton, 1977) pp. 251–252.
5. השגריר בלונדון אל משרד החוץ ומשרד הביטחון, 22 בנובמבר 1968, גנז המדינה, חצ' 7312/9.
6. השגריר בלונדון אל משרד החוץ, 31 בדצמבר 1968, גנז המדינה, חצ' 7312/9. מזיכרונות קרוסמן עולה כי בישיבה ב-7 בנובמבר הילי וידידי ישראל האחרים ניהלו קרב השהייה והצליחו לעכב קבלת החלטה שתאסור את מכר טנקי הצ'יפטיין. לעומת זאת, מחקר שהתבסס על מסמכי הממשל הבריטי טוען כי באותה ישיבה הילי הצליח להעביר החלטה בעד המכר לישראל. ראה:
- Mark Phythian, **The Politics of British Arms Sales since 1964** (Manchester, Manchester University Press, 2000) pp. 197–198.
- לצערי, אין בידי את המסמכים הבריטיים הרלוונטיים ולכן קשה להגיע למסקנה ברורה. עם זאת, סביר להניח כי אכן הילי גבר על סטיוארט ולכן משרד החוץ נתן תשובה חיובית במכתב ב-21 בנובמבר. עם זאת, סטיוארט הצליח להביע את הסתייגותו מההחלטה באמצעות הנוסח הפתלתל של המכתב, והתורה שבעל פה שתוארו לעיל, שהכילו פתחי מילוט רבים (יתכן שיש בכך הסבר לפער של 14 ימים בין מועד ישיבת הוועדה לבין מועד מתן התשובה לשגריר).
7. קרוסמן, שם, עמ' 466–467. ראה גם גדעון רפאל [מנכ"ל משרד החוץ] ליצחק רבין [השגריר בווישינגטון], 8 במאי 1969, גנז המדינה, חצ' 7312/9.
8. השגריר בלונדון אל משרד החוץ, 7 במאי 1969, גנז המדינה, חצ' 7312/9.
9. מנהל מחלקת צפון אמריקה (מצפ"א) אל השגריר בווישינגטון, 22 ביוני 1969, גנז המדינה, חצ' 7259/7.
10. קרוסמן, שם, עמ' 737.
11. קרוסמן, שם, עמ' 513–514, 522–523, 737.
12. השגריר בלונדון אל משרד החוץ, 28 בספטמבר 1968 ואל אירופה ב', 7 באוקטובר 1969, גנז המדינה, חצ' 7312/9.
13. קרוסמן, שם, עמ' 685–686.
14. השגריר בלונדון אל משרד החוץ, 10 בנובמבר 1969, גנז המדינה, חצ' 7259/8.
15. **Middle East, House of Commons Debate**, 18 October 1973, Vol. 861, cc 419–456.
16. ברונפלד, שם, עמ' 37.
17. ברונפלד, שם, עמ' 39. בעקבות ביטול מכר טנקי הפטון וצידו צבאי אחר, ממשלת גרמניה פיצתה את ישראל בכסף וכרתה איתה יחסים דיפלומטיים מלאים. למותר לציין, כי צרפת ובריטניה לא פיצו את ישראל.
18. עמיעד ברזנר, **אש לפניו תהלך – התפתחויות ותמורות בשריון הישראלי מתום מלחמת סיני ועד מלחמת ששת הימים**; (פתח תקווה; הוצאת המחבר, יולי 2003), עמ' 240–241.

התעשייה האווירית ממריאה ל... יבשה, בתנופה מרקיעת שחקים

התעשייה האווירית היא מותג ישראלי בעל יוקרה בינלאומית, המפתחת ומייצרת טילים ולוויינים, כטב"מים, מטוסי מנהלים, ספינות ומערכות מכ"ם. לאחרונה היא ממריאה לתחום מערכות הלחימה ביבשה ועושה זאת בתנופה מרקיעת שחקים

אל"ם (במיל) שאול נגר

התעשייה האווירית (תע"א)** עומדת היטב עם שתי הרגליים על הקרקע. היקף עסקיה בשנת 2010 הגיע לשיא ובאמתחתה הזמנות המבטיחות תעסוקה לשלוש שנים. התעשייה האווירית זכתה להכרה עולמית כאחת המובילות בפיתוח טכנולוגיות תעופה וחלל בתחום הצבאי והאזרחי כאחד. הכרה ייחודית זו נשענת על קרוב ליובל שנים של עבודות תכן וייצור עבור לקוחות ברחבי העולם. עם זאת גם תחום אמצעי הלחימה ליבשה אינו זר ואינו חדש לחברה. שנים רבות היא מייצרת ומספקת מכלולים שונים ליבשה ובהם מכ"מים לשימוש יבשתי, ערכות לפינוי מוקשים, ערכות מיגון לרק"ם ועוד. לפני למעלה משנה הוחלט בחברה להעמיק בתנופה את האחיזה בתחום האמל"ח ליבשה, ולעסוק במערכות גדולות ומובילות ולא רק במכלולים. תא"ל (במיל) שמואל יכין, לשעבר ראש מר"פ במשרד הביטחון (במסגרת מפא"ת), הצטרף בשנה האחרונה לתעשייה האווירית. יכין הוא לוחם שריון בעברו, בעל צל"ש הרמטכ"ל מקרבות הבלימה של השריון במלחמת יום הכיפורים, וזוכה פרס ביטחון ישראל על מחקר ופיתוח. במסגרת תפקידו, יכין מתאם את פעילויות המר"פ והשיווק בתחום היבשה בכלל החטיבות והמפעלים של החברה, ופועל מול צה"ל ולקוחות פוטנציאליים מקומיים ובינלאומיים. "המשימה שניתנה לי היא להכניס את התעשייה האווירית ליבשה", הוא מציין.

החברה ממחישה חדשנות המתבטאת בטכנולוגיה ובמוצרים המותאמים לצורכי הלקוח במתארי הלחימה השונים ביבשה. החברה מנסה להציג תפיסה חדשנית המבוססת על הצרכים החיוניים של זרוע היבשה, ומאגדת מגוון תרחישים, החל ממערכות איסוף והרכשת מטרות, מערכות בקרת אש צמודות אמל"ח, פלטפורמות לא מאוישות ועד לחימושים מדויקים וסגירת מעגלי תקיפה בצורה אפקטיבית ומהירה. בחברה מציינים כי הלוחמה ביבשה מתמודדת בעשור האחרון עם אתגרים טכנולוגיים מהשורה הראשונה. התעשייה האווירית זיהתה תחומים

בזירת הלוחמה היבשתית שבהם תרומתה משמעותית, על בסיס ידע וטכנולוגיה שנצברו בשנים האחרונות, במיוחד בתחומי מערכי איסוף מודיעין וחימוש מדויק, והחיבור שביניהם. שמואל יכין מציין כי לתעשייה האווירית יכולת בטכנולוגיות ובמערכות מבצעיות מוכחות. התעשייה האווירית מציעה ללקוחותיה סל מוצרים מגוון הכולל מטוסים ללא טייס, מערכות שליטה ובקרה, מכ"מים, מערכות מודיעין אלקטרוני, מערכות תקיפה, מערכות תצפית אלקטרואופטיות ורובוטיקה קרקעית ועוד.

התעשייה האווירית תוקפת את "קרוב היבשה"

טבעי הוא שמרבית המנהלים בתעשייה האווירית הם בעלי רקע צבאי בתחומי אוויר וים, ולכן אחת הפעולות הראשונות שנעשו בחברה היא הקמת פורום יבשה, שחברים בו אנשים עם "עבר ירוק" (כלומר אנשי יבשה בעברם הצה"לי) המפוזרים באגפים, במפעלים

מיקורופופ

Fire Lord - מערכת שליטה ובקרה (שו"ב) בין מערכי איסוף וזיון לבין מערכי אש. המערכת מאפשרת קיצור זמן סגירת מעגל אש, מערך פיקוד לניהול איסוף וחימוש מטרות והקצאת יחידת אש אופטימאלית.

בתחום פלטפורמות בלתי מאוישות - "ETOP" - כלי טיס מרחף, קשור בכבל (למידע ואנרגיה), בעל היכולת להמריא, לשהות בנקודה ולנחות בכל מקום ללא כל אמצעי הנחתה.

בתחום חימוש מדויק - Strikes- רקטת ארוכת טווח (122 מ"מ) מנוהגת לצורך "ביגיע נקודה".

GTADS - מערכת אלקטרו אופטית עם ציין לזיזר המצטיינת ביכולת פריזר. המהירה בשטח ונוחה לתפעול.

ובחטיבות של התעשייה האווירית. מטרתה היא ליצור ביניהם רשת כדי להפיץ את הבשורה ולהביא מידע וליצור שיח פנימי. בין המצטרפים אל יכין הוא מציין את אל"ם (במיל) אמנון בן יאיר מהתותחנים ומיכאל זינגר איש מודיעין שדה ומזל"טים. "גיבשנו חזון ואסטרטגיה", אומר יכין, "ואנחנו רוצים שנתח משמעותי מאד מהמכירות של התעשייה האווירית בכל שנה יהיה בתחום היבשה". יכין מציין שכבר כיום התעשייה האווירית מוכרת מוצרים ליבשה ובהם סוגי חימוש מדויקים המתבייטים על כתם לזיזר, מערכות אלקטרואופטיות, מטע"דים (מנשאים של מטענים ייעודיים), מערכות מכ"ם, מערכות תקשורת, חיישנים ומוצרי סיגינט (SIGINT), קיצור של Signals Intelligence, הוא שם כולל למודיעין המבוסס על האזנה לאמצעי תקשורת ולגלים אלקטרומגנטיים המשמשים להעברת מידע או להפעלת מערכות צבאיות).

התעשייה האווירית מוכרת מוצרים ומתכוונת למכור מערכות. היא עוקבת באופן צמוד אחר התכנית המערכתית ליבשה שגובשה בצה"ל בהובלה של זרוע היבשה ומפא"ת, ונערכת ברצינות "להכניס את התעשייה האווירית ליבשה". יכין מציין בתוך כך שמפקדת זרוע היבשה בוחנת שוב את תחום ציון הלייזר ביבשה וכי מערכת "להט" (תחמושת טנקים המתבייטת על כתם לזיזר, ויכולה להיות משוגרת מכוורת קנים המותקנת על כל רק"ם אחר) מועמדת לתחום זה. יש לתעשייה האווירית מערכות תקיפה ליבשה בדמות פלטפורמה יבשתית נושאת טילים שונים, רחפנים לשימוש היבשה, מערכות פינוי מוקשים המותקנות על טנקים ועוד. האתגרים רבים לנוכח העלייה בערכיות הלחימה בשטח בנוי ובנוכחות אזרחים לא מעורבים, והתפתחות לוחמה תת-קרקעית. אחת המגמות לטיפול בכך על ידי התעשייה האווירית היא ביכולת איסוף ותקיפה, במערכת "רואה-יורה" שעקרונותיה נחשפו בתערוכת ירוסטורי האחרונה בפריז. עוד מתכוונת תעשייה זו לעסוק בתחום הרובוטיקה,

מכלול GTADS - מערכת אלקטרו אופטית עם ציין לייזר

המצטיינת ביכולת פריסה מהירה בשטח ונוחה לתפעול

אמת. בתחום זה נכלל גם ה-ETOP שהוא סוג של פלטפורמה מרחפת לגובה של עד כמאה מטרים, הקשורה לקרקע בכבל המזין אותה בחשמל ומעביר נתוני תצפית למפעיל. בקרת הטיסה שלו מחזיקה אותו יציב בתצפית. רחפן זה יכול לשאת גם מכ"ם טקטי בנוסף למערכת התצפית.

ואם מדובר בקרקע ממש התעשייה האווירית מפתחת גשש הנדסי, שהוא רובוט שלם או רובוט למחצה הנע כ-50 מטרים לפני הכוח ההנדסי ומסייע בגילוי מכשולים. הוא מכיל מכ"ם חודר-קרקע מתקדם וחיישנים נוספים. הוא יצביע על נקודות חשודות שבהן ניטפלו אנשי ההנדסה. לזה אפשר לשלב את מערכת התצפית שברחפן, שתעביר לאיש ההנדסה תמונת מקור של העצם החשוד.

נושא זה יטופל במפעל רמתא במסגרת הקמת מוקד ידע בהנדסת קרקע.

תחום פעילות נוספת של התעשייה האווירית לצורכי היבשה שציין יכין, הוא הנושא בראשיתו ומקודם במסגרת תכנית הדגמה.

סיכום

תחום היבשה אינו זר לתעשייה האווירית, אך היא פועלת כיום בגישה מערכתית ומקפת כדי להטביע את חותמה במערכות הלחימה של צבא היבשה בצה"ל ובצבאות זרים. יש לה בהחלט תחומים ייחודיים וכאלה הטעונים המשך פיתוח עצמאי או בשיתוף חברות נוספות. מצבה הכלכלי איתן והיקף ההשקעות במו"פ בהחלט בולט. מן הסתם נרכב על אחד מאמצעי התצפית המתקדמים שלה או על איזה רחפן ונבדוק אותה בעוד שנים ספורות.

המזל"ט מיני-פנתר (mini-panther) על הקרקע

תאל (במיל) שמואל יכין מתאם פעילות המו"פ והשיווק בתחום היבשה

המכ"ם הטקטי החדש MMR שכבר נטל חלק במבצע "עופרת יצוקה"

לרמה הטקטית הממריא ונוחת אנכית, ונלווים אליו כלי רכב של תצפית ומרכז עיבוד נתונים. יש גם מכ"ם טקטי חדש שכבר הופעל מבצעית במבצע "עופרת יצוקה", ונקרא MMR (multi-mission radar).

מאמץ עיקרי שלנו כיום מתמקד בכלי טיס טקטיים, כלומר מל"טים ורחפנים, ואנחנו רוצים לפתח מגוון גדול של כלי טיס בלתי מאוישים לדרגים השונים ברמה הטקטית, אומר יכין. הוא מצייין בגאווה כי המל"ט מסוג "הרון" של התעשייה האווירית מופעל באפגניסטן בידי הקנדים, הגרמנים, האוסטרלים והצרפתים. הוא מצביע על יתרון לכלי הטיס הממריאים ונוחתים אנכית, שאינו מאבד עקב כך קשר עין עם המטרות בשטח בנוי. בתוך כך הוא מציג את המיני-פופ, שהוא מערכת תצפית מיוצבת יום ולילה שאפשר להתקינה על כלי טיס קטנים להעברת תמונות לאחור בזמן

תחום מרכזי של מערכות אוטונומיות. יכין מצייין כי במלחמת לבנון השנייה נורו מעל 150 אלף פגזי ארטילריה עם מעגלי תקיפה מדויקת, והבעיה כיום היא לסגור ותוך זמן קצר, עם חימוש מותאם למטרה. המטרות נחשפות לזמן קצר במהלך הקרב ובעיקר בשטח בנוי, ודרוש לשלב תקשורת מידית, אמינה וברורה בין הדרג הלוחם הטקטי הנמצא בשטח בקשר עין עם המטרה, ובין גורמי האש לסיוע. כאן נכנסות לתמונה מערכות בקרת אש מתקדמות שתעשייה זו עוסקת בהן. זה לא רק ליחידות מיוחדות אלא לכלל הכוח הלוחם ביבשה. מערכת ניהול האש שמדובר בה נקראת בתעשייה האווירית בשם "הדק". היא אמורה לקבל

מידע ממערכת השליטה והבקרה של צי"ד (צבא יבשה דיגיטלי) ולדווח חזרה למערכת זו. המשקפת של המפקד בשטח יכולה להיות על המזל"ט או המל"ט הטקטי. כחלק ממכלול האמצעים בתחום זה מונה יכין את ה"מנטר" שהוא רקטה ארטילרית מדויקת האמורה לענות על דרישות צה"ל, כנשק לרמה הטקטית. רקטות כאלה המשוגרות אנכית ואחר כך פונות ליעדן, יהיו במארזים שאפשר להתקין אותם על כלים שונים. הרש"ק יכלול כמה עשרות קילוגרמים של חומר נפץ עם ראש ביות לייזר. העוצמה של הרש"ק חושבה לצורכי מטרות בשטח בנוי, ודיוקו יהיה גבוה מאוד. במרעום של הרש"ק תשולב מערכת ניווט ג'י-פי-אס.

התעשייה האווירית מכינה גם מערך גדול של חיישנים אלקטרואופטיים, מכ"מים ועל בסיס סיגינט (אותות), שיותקנו במגוון פלטפורמות. אחת הפלטפורמות היא הברדלס, שהוא מזל"ט

הערות

* כתבה שלישית בסדרת כתבות על התעשיות הביטחוניות בארץ ותרומתן לצה"ל ולתחום היבשה בפרט. כל המידע מקורו בחברות הנסקרות, באחריותן ובאישורן.
** ב-6 בנובמבר 2006 שונה שם התעשייה האווירית לישראל והולגו באנגלית מ-"Israel Aircraft Industries" ל-"Israel Aerospace Industries". על פי החברה, השם החדש מייצג נכון יותר את תחומי העסקים של החברה, לא רק תעשיית מטוסים אלא גם תעשיית מערכות בתחומי החלל, הים והיבשה.

70 שנה למבצע "מצפן"

קרבות השריון הראשונים במדבר המערבי

התבוסה האיטלקית בצפון-אפריקה בחודשים דצמבר 1940 - פברואר 1941 הייתה גדולה אך יותר משל הגרמנים בסטלינגרד שנתיים אחר כך, ומהדהדת יותר - 130,000 שבויים לעומת 60,000 בסטלינגרד, אך סטלינגרד חרותה בתודעה הרבה יותר, ואילו מערכה זו בצפון-אפריקה כמעט ולא זכתה לציון מעל דפי ההיסטוריה

אל"ם (במיל') בני מיכלסון

התבוסה האיטלקית בצפון-אפריקה בחודשים דצמבר 1940 - פברואר 1941 הייתה גדולה אך יותר משל הגרמנים בסטלינגרד שנתיים אחר כך. בשני המקרים הושמדו ארמיות שלמות, ארמייה 10 האיטלקית בצפון-אפריקה וארמייה 6 הגרמנית ברוסיה. אולם התבוסה האיטלקית הייתה גדולה ומהדהדת יותר - 130,000 שבויים לעומת 60,000 בסטלינגרד. מפקד הארמייה האיטלקית נהרג ואילו זה הגרמני רק נפל בשבי (שניהם היו מרשלים). יחד עם זאת סטלינגרד חרותה בתודעה הרבה יותר ואילו מערכה זו בצפון-אפריקה כמעט ולא זכתה לציון מעל דפי ההיסטוריה. עדיין נותר להתחקות אחר תופעה זו שנובעת אולי בשל הופעת הדמות המיתולוגית של ארווין רומל במדבר המערבי מיד אחר כך. במאמר זה נשתדל לתקן, ולו במעט, פער זה במודעות ההיסטורית.

מיד עם תבוסת בעלות הברית בצרפת, בחודש יוני 1940, הצטרפה איטליה למלחמת העולם השנייה בהכרזה מלחמה על צרפת ובריטניה. כמו רבים מבני דורו אשר חיו בטראומת מלחמת העולם הראשונה, מוסוליני - שליט איטליה - היה בטוח כי המערכה בצרפת תמשך זמן רב ותהיה רבת קורבנות לשני הצדדים. אולם משראה את ההתמוטטות המהירה של צבאות צרפת ובריטניה, התאוה להצטרף לצד המנצח ולזכות בחלק מ"העוגה" של פירות הניצחון, הן באירופה והן באפריקה. הצבא האיטלקי פיתח תורת לחימה ממוכנת

בקצה רשת התחבורה הבריטית שבסיסה בדלתה של הנילוס, ועד לשם הגיעו כביש סלול ומסילת ברזל.

המרחב בין מרסה-מטרור לגבול היה שטח מדברי פתוח אשר לאורכו מדרום, מתלול במרחק כ-20°15 ק"מ מחוף הים. בין המתלול לחוף הים היה ציר התקדמות יחיד (על בסיס דרך עפר) שנוצר על ידי מאפייני הקרקע של הגזרה. דרומה למתלול השתרע המדבר אשר כלל מספר דרכי עפר אולם בעיקרון היה שטח מישורי פתוח אידיאלי לקרבות שריון. רק במקום אחד בין מרסה-מטרור לגבול היה מעבר הכרחי במקום בו נושק המתלול לקו החוף בעיירה קטנה בשם סולום. אפשר היה לעקוף עיירה זו מדרום ולתקוף אותה מעבר סידי-עומר אולם היא עדיין היוותה שטח מפתח על ציר ההתקדמות לאורך החוף. גם את מרסה-מטרור עצמה אפשר היה לתקוף מכמה כוונים, מהמדבר, אולם בהיותה קצה רשת התחבורה הבריטית במצרים ובסיס לוגיסטי מרכזי, היא הוערכה כיעד העיקרי למתקפה האיטלקית הצפויה.

בשטח מדברי שומם, חסר מקורות מים ובלתי מפותח זה, רדיוס הפעולה של כוח ממוכן היה תלוי בעיקרו בהיקף התובלה הממונעת שעמדה לרשותו, ולו רק לצורכי הישרדות בסביבה מדברית שוממה זו, ובכלל זה ההספקה הקריטית של מים, מזון, דלק וחלפים לאחזקת הרכ"ם. צבא רגלי שלא היה ממונע ולא ממוכן, היה תלוי באופן מוחלט ברשת התחבורתית הקיימת לקבלת הספקה שוטפת. רק כביש סלול אחד היה קיים לרוחבה של

בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה, בעיקר כלקח ממלחמת האזרחים בספרד והמלחמה בחבש והיה מהראשונים למיכון ושריון הצבא. הוא ראה את זירת הלחימה העיקרית שלו באירופה וערך את צבאו בהתאם, אולם גם בצפון-אפריקה ומזרחה הוא ציפה להילחם והחזיק בזירות אלה כוחות גדולים. בלוב היו 2 ארמיות בסדר גודל של כ-15 דיוויזיות שכללו מאות אלפי חיילים, רובם בגלים. מפקד כלל הכוחות בלוב היה המרשל האיטלקי איטאלו בלב.

הצבא הבריטי במצרים היה בעת הזו כוח משני (לעומת מה שלחם בצרפת ונסוג לבריטניה דרך דנקירק, במהלך המערכה ללא ציוד ונשק) וכלל כ-36,000 חיילים, לרבות דרגי שירותים, והחל מקבץ כוח מְרַחְבֵי האימפריה. היה זה פיקוד המזרח התיכון בפיקודו של גנרל ארצ'בלד וויבל, שמטרתו העיקרית הייתה הגנת מצרים בכלל ותעלת סואץ בפרט, כעורק התחבורה ראשי של האימפריה וחבר העמים הבריטי.

הזירה

הבריטים ציפו לפלישה איטלקית מלוב למצרים שתתרחש זמן קצר לאחר שאיטליה הכריזה מלחמה. דרך הפעולה האפשרית הסבירה שהוערכה על ידי הבריטים הייתה כי מאמץ עיקרי איטלקי יונחת לאורך חוף הים התיכון כאשר יעדו הראשון יהיה נמל מרסה-מטרור (בערבית: مرسى مطروح) במצרים. מרסה-מטרור נמצא במרחק כ-300 ק"מ מזרחה מהגבול (עם לוב) והיה לבסיס התחזוקה העיקרי לכוחות הבריטים שפעלו לאורך הגבול הלובי-מצרי. נמל זה גם ממוקם היה

זוחות מודיעין שהעריכו הערכת יתר את כמות חיילי הרגלים הצרפתיים בתוניסיה והבריטים במצרים (מאות אלפים!!!). העדרם של טנקים בינוניים הוכח כקריטי כאשר נפתחה הלחימה כנגד הצבא הבריטי במדבר המערבי.²

היתקלויות ראשונות

הקרבות בצפון-אפריקה החלו בפעילות מבצעית בריטית שכללה מספר פשיטות ממונעות מעבר לגבול הלובי. פשיטות אלה נערכו באמצעות משורינים ישנים מסוג רולס-רויס שהיוו את ה"רק" של גדוד ההוסארים ה-11, גדוד הסיוור של הדיוויזיה המשורינית ה-7.³ בליל 11 ביוני 1940 חצו כל שלושת פלוגות המשורינים של הגדוד את הגבול ותקפו מוצבים קדמיים של הצבא האיטלקי, תקפו סיוורים איטלקיים והניחו מארבים רכובים לאורך כל הגבול המצרי-לובי. לא כל ההתקפות הללו צלחו אולם הן הוכיחו מיד בהתחלה, כי האיטלקים אינם ערוכים למלחמה ממוכנת במדבר המערבי. כמה מהקצינים והחיילים האיטלקיים שנשבו בפעילות מבצעית זו, כלל לא היו מודעים לכך שהמלחמה החלה; ואילו אחרים מחו כנגד ההתקפות הבריטיות משטחה ה"נייטרלי", כביכול, של מצרים. הבריטים המשיכו בפשיטות מסוג זה מעבר לגבול, ובמהרה השתמשו לשם כך אף בטנקים קלים מסוג קרויסר A-9 מדיוויזיית השריון ה-7 ("עכברי המדבר").⁴

פשיטות בריטיות ראשונות אלה ייצגו את התפיסה הבריטית של העברת המלחמה לשטח האויב. באמצע לחימה ממוכנת הוכיחו הבריטים כי הם ערוכים טוב בהרבה מיריביהם לסוג כזה של לחימה, וכי יש ביכולתם לנתק את הכוחות האיטלקיים שהיו ערוכים לאורך הגבול. המשורינים של גדוד ההוסארים ה-11 שהיוו את המשמר הקדמי של דיוויזיית השריון ה-7, תקפו את המוצבים האיטלקיים לאורך הגבול כולו. פשיטות אלה נועדו לנתק את צירי התחבורה האיטלקיים ולא אפשרו לאיטלקים להעריך היכן תבוצע ההתקפה הבאה. המפקד העליון של הצבא האיטלקי בלוב, המרשל איטלו באלבו, התכוון להתמודד כנגד הפשיטות הבריטיות על ידי כיבוש העיירה סולום, שכאמור היוותה שטח מפתח לאורך החוף וכן של הזירה כולה. אולם הפיקוד העליון ברומא בראשותו של המרשל באדוליו, לא אישרו מהלך מתחייב זה או כל צעד התקפי אחר, ובכך השאיר את היוזמה בשדה הקרב בידי הבריטים. יצא שהאיטלקים איבדו את היוזמה כבר בתחילת המערכה בשל גישה הגנתית ופסיבית שלא אפשרה לעשות שימוש בתורת הלחימה הממוכנת שלהם עצמם, תוך שימוש בכוחות שהיו זמינים בלוב.

עם זאת, התשובה האיטלקית לפשיטות הבריטיות הייתה בהקמת צוותי-קרב ממונעים משלהם, כדי לפעול לפי תורת הלחימה שפותחה על ידם בשנתיים שקדמו למלחמת העולם השנייה. לרשותם עמדו מספיק משאיות לארגון

סגן ויקטור מירקין

גנרל ארז'יבלד הויבל (ממגזין LIFE)

הדוקטרינה הממוכנת שפיתח ערב המלחמה. כמו כן הוקם ערב המלחמה גדוד מהטנקים החדישים יותר שכלל 24 טנקי M-11 עבור הזירה האתיופית, לחימה במושבה חשובה זו בקרן אפריקה. עם פרוץ המלחמה מצא עצמו פתאום הפיקוד העליון האיטלקי מעורב במלחמה בצפון-אפריקה ולא בצפון איטליה. נוספה לכך גם העובדה שהצבא האיטלקי, החל מהרמטכ"ל שבראשו, המרשל פיאטרו בדוליו, הושפע עמוקות מתפיסה שראתה במספר חילי הח"ר כגורם החשוב והמכריע בשדה הקרב ובקידומם בהמון, כפי שבוצע במלחמה באתיופיה כמהלך המרכזי. הדבר גם נסמך על

לוב, ברובו לאורך החוף והוא כונה ויה-בלביה, שהסתים בגבול מצרים. וכיוון שמהצד המצרי היה קיים גם כן רק כביש סלול אחד שיצא מהדלתא של הנילוס והסתים במרסה-מטררוח, נותר התווך בן 300 הק"מ שבין מרסה-מטררוח לגבול כשטח מדברי שומם המהווה מכשול טבעי בין שני הצבאות.

צבא הצועד רגלי, מוגבל ביכולת התמרון שלו למהירות המסע של חייליו והיה תלוי לחלוטין ברשת הדרכים להישדרותו התחזוקתית. לפיכך, צבא רגלי המתרחק מצירי התחזוקה שלו יהפוך במהרה לנחות מבחינה טקטית כיוון שהחיילים יהפכו לתשושים בתוך מספר שעות בשל החום, היעדר מקורות המים ותנאי הסביבה.

התכנון האיטלקי והכנותיהם

התכנון האופרטיבי האיטלקי למקרה של מלחמה בצפון-אפריקה התבסס על כך שהאיום העיקרי הוא מהצבא הצרפתי הערוך בתוניסיה – ממערב – שיעדו הטבעי הוא טריפולי בירת לוב, ועל כן גם ערך את המאמץ העיקרי שלו במגננה כנגד איום זה, בדמות ארמייה 5 האיטלקית בפיקודו של גנרל איטאלו גריבולדי (GARIBOLDI). ואילו כנגד האיום המשני, של הצבא הבריטי מכיוון מצרים, שיעדו האזור שבין טוברוק לברדייה במזרח, נערך מאמץ המגננה המשני – ארמייה 10 בפיקוד הגנרל רודולפו גרציאני (GRACIANI). כמו כן תכנן הצבא האיטלקי כי בזמן כלשהו בעתיד, כאשר יצבור כוח מספיק, יעבור למתקפה. מבחינה אסטרטגית, המפקד האיטלקי בלוב, מרשל-האוויר איטאלו בלבו (BALBO) (אחד מגיבוריה של איטליה בין שתי מלחמות העולם) עמד כנגד שני אויבים משני עבריה של לוב שהעמידו אותו בעמדת מגננה. בתחילת המלחמה לא היה הצבא האיטלקי בעל יכולת לתקוף לכיוון מצרים ולכן, כברירת מחדל, אפשר לבריטים לתפוס את היוזמה.¹

ברשות הצבא האיטלקי בלוב היו גם כוחות שריון שכללו 324 טנקי-תובה קלים מסוג L-3 וכן משורינים ומשאיות משורינות ועוד 8,039 משאיות, אולם כאשר הכריזה איטליה מלחמה ביוני 1940 לא היו לו טנקים בינוניים (או טנקי-צריח). המשורינים היו מיושנים מדגמי פיאט ולנצ'יה, מורשת מלחמת העולם הראשונה ולא הדגמים החדשים והאמינים מדגם AB-40/41 שהיו ברשות הצבא האיטלקי, אך לא בלוב. תורת הלחימה המתקדמת של הצבא האיטלקי דגלה בשימוש נועז והתקפי בטנקים כבדים ובינוניים, ולא בטנקים קלים שבהם צוידו גדודי הטנקים העצמאיים ופלוגות הטנקים הנפרדות בצבא האיטלקי שבלוב. מרבית הטנקים החדשים של הצבא האיטלקי הוקצו לדיוויזיית השריון "אריאטה" אשר חנתה באיטליה. שלוש דיוויזיות השריון של כלל הצבא האיטלקי היו ערוכות 2 בצפון איטליה ואחת על גבול אלבניה. הצבא האיטלקי העריך כי אלה יהיו זירות הלחימה העיקריות שלו, שלהן נועדה

גדודי חי"ר ממונעים, הארטילריה שלהם כבר הייתה ממונעת וכן היו ברשותם גדודי טנקים קלים. הם בנו צוותי-קרב מבוססים על שלושה מרכיבים: טנקים קלים, ארטילריה ממונעת וחי"ר ממונע.

קרב השריון בשריון הראשון במדבר המערבי בין הבריטים לאיטלקים התרחש ב-16 ביוני 1940, שישה ימים בלבד מכניסת איטליה למלחמה, ונערך בין צוותי-קרב איטלקי לבין כוחות מדיוויזיית השריון 7 הבריטית.

עם פרוץ הקרבות, קיבל גדוד השריוניות הבריטי, ההוסארים ה-11, (בפיקודו של סא"ל ג'ון קומב (COMBE)), פקודה להשתלט על השטח המדברי בתווך שבין המוצבים האיטלקיים בגבול מצרים, קאפוצו ומדאלנה. הייתה זו עיקר פעילותו המבצעית של הגדוד שכללה מארבים לסיורי האיטלקים וירי על שיירות שתוצאתם הייתה בתפיסה, מדי פעם, של מספר קבוצות שבויים אשר נשלחו לחקירה בעורף.

ב-14 ביוני, כבש גדוד ההוסארים (שריוניות) 7, מתוגבר בפלוגה חי"ר מקלעי המלך ובסוללת ארטילריה מגדוד 4, את מוצב קאפוצו, ובאותו לילה כבש גדוד ההוסארים ה-11 את מתחם מדאלנה. מנקודת ראות איטלקית היו אלה שני מוצבי חוף חשובים ששלטו על צירי הרוחב המדבריים שלאורך הגבול בין מצרים ללבנון.⁵

תשובתם של האיטלקים למבצעים בריטים אלו הייתה בהקמת צוותי-קרב ממוכן. צוותי-קרב זה הוקם מגורמים נייחים של הקורפוס האיטלקי ה-21 שהיה ערוך במרחב ברדייה בקרבת הגבול המצרי והיה תחת פיקודו של קולונל ד'אואנזו (D'AVANZO), קצין פרשים בעבר שנהרג במהלך הקרב. לאחר מותו הוענק לו עיטור הגבורה האיטלקי "מדליית הזהב" על התנהגותו וביצועיו בקרב זה. משימתו של צוותי-קרב זה הייתה להתקדם ולהביס את האויב שכבש את מוצב קאפוצו.⁶

הקרב החל עם ההיתקלות בין פלוגה ג' של גדוד ההוסארים ה-11 לבין צוותי-הקרב האיטלקי בדרכו למוצב קאפוצו. חלקו הראשון של צוות הקרב האיטלקי כלל 12 טנקי-תובנה קלים מדגם L-3/33 ו-30 משאיות ואילו השני כלל 17 טנקי L-3/33 ו-300 חיילי חי"ר. גדוד ההוסארים ה-11 שלח לתגבור פלוגת השריוניות שלו, פלגת תותחים נ"ט של גדוד חת"ם 3. בינתיים שתי שריוניות תקפו את אחד מצוותי הקרב, תוך שהן משמידות 2 טנקים וסופגות נזקים באחת השריוניות מסוג רולס-רויס. מיד הצטרפה עוד שריונית לקרב והשמדה טנק איטלקי נוסף. אז ריכז מג"ד ההוסארים ה-11 את שארית הגדוד (פלוגה ב' ופלוגה המפקדה) ועוד פלוגה מעורבת מגדוד ההוסארים 7 שכללה 8 טנקי קרוזר A-9, 4 טנקים קלים Mk-6 ופלגת תותחים נ"ט נגררים 2 ליטראות מגדוד התותחנים 3. הוא ריכז את כל הכוחות האלה לפיתוח התקפה כוללת על הכוחות האיטלקיים בקרב אשר קיבל את הכינוי **קרב גירבה** (GIRBA).

בעת ההיא כלל הכוח האיטלקי המשולב, בפיקוד קולונל ד'אואנזו, 26 טנקי-תובנה קלים מסוג L-3 (פלוגה ג' מגדוד טנקים 9 ועוד מחלקת הטנקים של מפקדת הגדוד), 300 חיילי חי"ר (מדיוויזיית החי"ר הלבית ה-1), סוללת ארטילריה לובית מספר 17 מאגד ארטילרי 4 שכללה 4 תותחי שדה 14 פאונד (77 מ"מ), יחד עם המשאיות, שיצרו "ריבוע" כמו בקרבות נפוליון. הריבוע כלל את 4 התותחים, אחד בכל פינה, החי"ר נערך לאורך האגפים כאשר 12 טנקים מסיירים לאורך כל אגף. בשלב מסוים הסתערו הטנקים האיטלקים ללא סיוע החי"ר או החת"ם שלהם והובסו על ידי השריון הבריטי. טנקי-התובנה הקלים האיטלקיים שפעלו בנפרד מהארטילריה או החי"ר שלהם, לא היוו יריב ראוי לכוח המשוריין הבריטי שכנגדו התמודדו. על אף לחימתם האמיצה והסתערותם החזיתית, מהר מאד יצאו כול כלי הרק"ם מכלל פעולה מסיבות טכניות או שנפגעו מאש האויב.

לאחר בלימת ההסתערות של השריון האיטלקי, יצאו טנקי הקרוזר הבריטים (A-9) לעבר הריבוע האיטלקי, ועוד תותחי הנ"ט הבריטים יורים לעבר אגפו הימני תוך כיוונו למטרות הרכות של המשאיות והחי"ר האיטלקי החשוף. רק לאחר התמרון השני סביב הריבוע האיטלקי פתחו תותחי האיטלקים באש לעבר השריון הבריטי. לארטילריה האיטלקית הייתה תחמושת נפיש בלבד וחסרה לה לגמרי קלעים חודרי שריון, אולם גם גזי הנפיץ היו יכולים להסב נזק כבד לשריון הבריטי. הכוח האיטלקי לא כלל תותחים נ"ט, בניגוד לתו"ל שלהם שהתייחס לארגון צוותי-קרב מסוג זה. הקרב התפתח לארבעה קרבות משנה בכל אחת מפינות הריבוע, כאשר התותחים האיטלקים והשריון הבריטי יורים זה בזה, אולם התותחנים האיטלקיים החשופים נפגעו במהרה וקווי החי"ר נפרצו. האיטלקים לא נעדרו אומץ או מיומנות בהפעלת נשקם, הם רק סבלו ממחסור בכדורי חי"ט. במהלך הקרב הושמדו עוד 8 טנקי L-3 איטלקים על ידי גדוד ההוסארים ה-11 ו-9 טנקים הושמדו על ידי גדוד ההוסארים 7, כל 4 תותחי השדה הושמדו ולמעלה מ-100 שבויים איטלקים נתפסו על ידי הבריטים. תוצאת הקרב הייתה, השמדתו למעשה, של גדוד חי"ר איטלקי יחד עם 2 פלוגה טנקים.

בגזרה אחרת, באותה עת, תפס גדוד ההוסארים ה-11 בשבי את הגנרל האיטלקי לסטרוצ'יה (LASTRUCCIE) קצין ההנדסה הראשי של הארמייה ה-10 האיטלקית ברכבו מדגם לנצ'יה, יחד עם ראש מטהו ו-2 בחורות ידידות, ולא פחות חשוב – ילקוט מלא מפות של המכשולים וביצורי הנמל החשוב ברדייה.⁷

המתקפה האיטלקית לתוך מצרים - ספטמבר 1940

חתימת הסכם השלום (הכניעה) בין צרפת לגרמניה בהמשך הקיץ, הסירה את האיום העיקרי

מעל הכוחות האיטלקיים בלבנון, וצבא צרפת של וישי אף החל להיחשב כבעל ברית. או אז הרהיב מוסולוני עוז לתקוף לכיוון מצרים. בבווקר 13 בספטמבר 1940 החלה הפלישה האיטלקית הגדולה למצרים. בינתיים חלו שינויים בפיקוד הכוחות האיטלקיים בצפון-אפריקה: המרשל איטלו באלבו, המפקד העליון והמושל הכללי של לוב מאז 1933, נורה בטעות על ידי אש הנ"מ של צבאו כאשר בא לנחות בשדה התעופה של טריפולי ב-28 ביוני 1940 ונהרג. את מקומו כמפקד עליון בלוב תפס גנרל גרציאני, מפקד ארמייה 10 שהוחלף על ידי גנרל מריו ברטי (BERTI), אולם האחרון היה בחופשת מחלה כשהחלה הפלישה למצרים, וממלא מקומו (הזמני) כמפקד הפלישה למצרים, היה גריבולדי (שהיה מפקד ארמייה 8). מהלך זה התאפשר מפני שהמאמץ האיטלקי העיקרי הועתק כעת מארמייה 5 בגזרת תוניסיה לארמייה 10 בגזרת מצרים. סדר הכוחות של ארמייה 10 האיטלקית כלל בעת הפלישה 3 קורפוסים: 21; 22 ו-23, היה זה המאמץ העיקרי של הצבא האיטלקי בלוב. הקורפוס שהוביל את המתקפה היה קורפוס 23 ועוד שקורפוס 21 היה ערוך במרחב טוברוק וקורפוס 22 היה בעתות הארמייה.

גנרל אניבלה ברגונזולי, מפקד קורפוס 23 התקדם לאורך ציר החוף לעבר סיד-בראני. לקורפוס זה ניתנו מספיק משאיות כדי לנייד חלקית שלוש דיוויזיות חי"ר. תכניתו של מפקד הקורפוס הייתה להתקדם עם צוותי-הקרב המשוריין מספר 1 כמשמר קדמי, אחריו שתי דיוויזיות ממונעות, ודיוויזיה ממונעת שלישית בעתודה. אחרי הכוח הממונע התקדמו רגלית 2 דיוויזיות חי"ר לא ממונעות, וכמשמר עורפי צוותי-הקרב המשוריין מלטי (MALETTI). הדיוויזיות הממונעות היו ה-62 "קירנה" (ממונעת חלקית), ה-63 "מרמריקה" (ממונעת חלקית), דיוויזיית החולצות השחורות "23 במארס" (ממונעת בשלמות) וכן צוותי הקרב המשוריניים מלטי ומספר 1. הדיוויזיות הממונעות חלקית היו אמורות להתקדם בסבבים, כל פעם יחידה אחרת על אותן משאיות. על עוצבות החי"ר היה לנוע רגלית למעלה מ-100 ק"מ.

במהלך ההתקדמות לתוך מצרים, נשמר צוות הקרב המשוריין מספר 1 בעתודה, מלבד גדוד הטנקים הקלים (L-3) מספר 32 שהוצב תחת פיקוד דיוויזיה חי"ר 62 וגדוד טנקים קלים (L-3) מספר 33 שהוצב ת"פ דיוויזיית חי"ר 63. צוותי-הקרב הממונע מספר 2 הוצב בברדייה, מלבד גדוד הטנקים הקלים (L-3) מספר 9 שהוכפף לדיוויזיה חי"ר מספר 2 הלבית. גדוד הטנקים הבינוניים (M-11) מספר 2 השתייך לצוותי-הקרב המשוריין מלטי שכלל גם 3 גדוד חי"ר לובים ממונעים.⁹

הפלישה למצרים נפתחה במסך אש מתגלגל של הארטילריה האיטלקית כשההתקדמות בעקבותיו. האיטלקים כבשו בתוך זמן קצר את יעדם הראשון, העיירה סולום שהייתה שטח מפתח על ציר החוף. לאחר מכן המשיך הצבא

משוריין איטלקי מדגם AB-41 במערכה בצפון אפריקה

טנק קל איטלקי מדגם L-3 שנשבה

טנק קל ויקרס מדגם Mk-6

עד למרסה-מטרות ושם נערכו להגנה תוך כוונה להשתמש בכוח השריון שלהם כנגד האגף האיטלקי החשוף – מדרום, וציר התחזוקה הארוך והפגיע שלהם מעבר לוב ולאורך החוף. אולם האיטלקים נעצרו במרחב סיד-בראני ושם בנו מספר מתחמים מבוצרים¹¹.

עיקר הצבא האיטלקי התבצר בחמישה מתחמים מוגנים. כאן הם בנו את בסיסם הלוגיסטי ותחזקו את צירי התחבורה שלהם תוך ציפייה למתקפת הנגד הבריטית. הבריטים ציפו להמשך המתקפה האיטלקית אשר לא עמדה להתחדש עד אשר יתאושש הצבא האיטלקי מהתקדמותו עד כאן, היערכות מחדש של יחידותיהם ובניית כביש וצינור מים מלוב עד סיד-בראני. כמו כן המתינו האיטלקים להספקה שהגיעה באיטיות רבה, לא מעט בשל תחילת ההתקפה בבלקנים (יוגוסלביה) ב-28 בספטמבר 1940, וכמויות הספקה שיועדו מלכתחילה לצפון-אפריקה קיבלו עדיפות לבלקנים¹².

כאשר הסתבר לבריטים שהאיטלקים אינם מתכוונים לחדש את המתקפה, הם שבו לפשוט באופן מדי על הכוחות האיטלקיים ונתיבי התחבורה שלהם. למשימה זו ארגנו הבריטים את "שדרות ג'וק" (על שם סא"ל ג'וק קמפבל שהיה הראשון להשתמש בצוות קרב כזה), צוותי קרב ממונעים שכללו שריוניות, חת"ם וחי"ר ממונע.

עוצמת השריון האיטלקי כמעט ולא נפגמה לאחר ההתקדמות אל תוך מצרים. ב-21 בספטמבר עדיין היו ברשותם 68 טנקי M-11 (מתוך ה-72 שהגיעו לצפון-אפריקה). מתוכם 31 לא היו מבצעיים בשל בעיות אחזקה, ו-37 היו

הפלישה האיטלקית, עד לעצירה סיד-בראני היו לאיטלקים 120 הרוגים ו-410 פצועים תוך אובדן של מספר טנקים כתוצאה מבעיות מכניות. חיל האוויר האיטלקי איבד 6 מטוסים, 2 מהם בתאונות¹⁰.

שלושת המרכיבים הממוכנים/משוריינים האיטלקיים של ארמייה 10, צוות-הקרב מלטי, צוות הקרב מספר 1 ודיוויזיה החולצות השחורות "23 במארס" לא הצליחו ליישם את הדוקטרינה הממוכנת שפיתח הצבא האיטלקי עצמו בשנים הקודמות, בשל העדר הכנות, אימונים וארגון. סיבות נוספות נבעו מההיערכות והפקודות שניתנו לצוות-הקרב מלטי, השימוש הפשטני בכמות הטנקים המצומצמת של צוות-הקרב מספר 1 והאופן המאולתר של הפעלת דיוויזיה החולצות השחורות ככוח ממונע, כאשר הוא לא אומן או אורגן לכך. לבסוף, ההתקדמות הגיעה ליעדיה אולם לא הצליחה לגרום לבריטים שום אבידות או נזקים רציניים. כתוצאה – נסוגו הבריטים בצורה מסודרת ונערכו למתקפת הנגד שלהם בלא הפרעה.

הבריטים ציפו שהאיטלקים יבצעו איגוף דרומי, דרך המדבר, וריכזו את עיקר כוחם (המצומצם) מדרום למתלול. רק גדוד אחד של חי"ר ממונע (הקולדסטריים-גארדס) ומעט ארטילריה ביצעו נסיגה והשהיה מסודרת לאורך ציר החוף מול ההתקדמות האיטלקית. מרבית השריון של דיוויזיה השריון 7 ("עכברי המדבר") התרכזו באזור מרסה-מטרות. עוצמת השריון הבריטי כללה 85 טנקי קרוזר בלבד, מהם 15 היו מקולקלים. הבריטים חשבו שהאיטלקים יתקדמו

האיטלקי להתקדם לאורך ציר החוף עם שתי דיוויזיות לפנים שנעו בעקבות מסך של אופנועים, טנקים, חי"ר וארטילריה ממונעים. ב-14 בספטמבר החל לנוע אף צוות-הקרב המשוריין מספר 1 בעקבות הכוחות הממונעים לעבר ביר-תידן אל-קדיים. באזור אלם-אל-דאב, לפני סיד-בראני, ניסו הכוחות הממוכנים האיטלקים לאגוף ולכתר את המשמר העורפי הבריטי באמצעות כ-50 טנקים שהסתייעו בחי"ר ובארטילריה ממונעים. תמרון אוגף זה הכריח את הבריטים להמשיך בנסיגה.

בערב 16 בספטמבר נמצא כבר צוות-הקרב המשוריין מספר 1 בכיוון מזרח-דרום-מזרח לסיד-בראני יחד עם הדיוויזיה הממונעת (חולצות שחורות) ה-"23 במארס" וכל הארטילריה של קורפוס 23. צוות-הקרב מלטי נמצא עדיין ממערב ליעד. צוות-הקרב זה לא הצליח כולו להשתתף במתקפה בשל בעיות לוגיסטיות וארגוניות שנתקל בהן בעת ההתקדמות. צוות-הקרב משוריין מספר 1 פעל רק כסיוע לחי"ר. הצבא האיטלקי יכול היה להתקדם רק כ-20 ק"מ ביום כשהוא תלוי בכוחות הלא-ממונעים שהיוו חלק נכבד מכוחו. עם ההגעה לסיד-בראני החליטו האיטלקים לעבור לעצירה אופרטיבית, לבנות מספר מחנות מבוצרים במרחב זה תוך המתנה לחיל ההנדסה (בינוי) שיבנה כביש וצינור מים עד שם. נראה כי הכוחות הממונעים/משוריינים הטובים ביותר של ארמייה 10 האיטלקית וקורפוס 23, לא יכולים היו לפתח שום מלחמת תנועה או תמרונים משמעותיים, ונאלצו להתקדם לאורך ציר החוף במהירותו של החייל הרגלי האיטי ביותר. במהלך

טנק מתילדה בריטי (מאוסף מוזיאון הרק"ם ביד לשריון בלטרון). צילום: מיכאל מס

פעילים ומחולקים בין 2 גדודים. בגדוד הטנקים מספר 1 היו 9 טנקים תקינים ו-23 מקולקלים, ואילו בגדוד מספר 2 היו 28 תקינים ורק 8 מושבתים. עוצמתם של האיטלקים בטנקים "בינוניים" עמדה לגדול בשל הגעתם הצפויה לצפון-אפריקה של טנקים חדישים יותר ועדיפים בהרבה על ה-M-11, היא אלה ה-M-13. הטנק M-13 היה מודרני, בעל תותח מהיר לוע בקוטר 47 מ"מ, 2 מקלעי 8 מ"מ בתובה ומרכב דומה לטנק M-11, כך שיכול היה להשתוות לטנקים הבריטים שעמדו מולו. גדוד הטנקים הבינוניים מספר 2 עם 37 טנקי M-13 הגיע ללוב בימים הראשונים של חודש אוקטובר 1940 ולאחריו בתחילת חודש דצמבר, הגיע גדוד טנקים מספר 5 עם 46 טנקים מאותו סוג. תגבורת זו נתנה לאיטלקים יתרון משמעותי החל ממחצית נובמבר, כאשר לרשותם 417 טנקים "קלים" ו"בינוניים" בלוב ומצרים. בעת הזו תוגברו גם הבריטים בכמות רבה של טנקי "קרוזר" וטנקי "מתילדה" כבדים וכן בעוצבות חדשות מרחבי חבר העמים הבריטי, כך שהיתרון שהיו האיטלקים עשויים ליהנות ממנו קוזז במידה רבה.

לאחר כיבוש סולום הקימו האיטלקים חטיבת שריון מוגברת, על בסיס "פיקוד הכוחות הממונעים של לוב", ואליה צורפו מספר מרכיבים של ארטילריה. כך נוצרה חטיבת השריון המוגברת "ביני" (BABINI). החטיבה הוקמה ב-18 בנובמבר 1940 וכללה את גדוד הטנקים מספר 1 (M-11) ואת גדוד הטנקים מספר 2 (M-13). שני גדודי טנקים "בינוניים" אלה היו עיקר עוצמתה של החטיבה. עוד כללה החטיבה אגד ממונע של חי"ר מובחר – "ברסליירי" – גדוד אופנוענים, 2 פלוגות נ"ט עם תותחי 47 מ"מ מתנייעים על משאיות ואגד נ"מ שכלל גדוד תותחי 75 מ"מ, גדוד תותחי 100 מ"מ, ועוד סוללת נ"מ 75 מ"מ ו-2 סוללות נ"מ 20 מ"מ. חטיבת שריון זו הייתה אמורה להיות הבסיס לדיוויזיה השריון הלובית הראשונה.

גם הבריטים קיבלו תגבורות במקביל. הסנונית הראשונה הייתה פלוגה נוספת של שריוניות רולס-רויס שהיו ברשות חיל האוויר המלכותי בעיראק. הן שוחררו מתפקידן באבטחת צינור הנפט ויצרו את פלוגה ד' של גדוד ההוסארים ה-11.

ב-24 בספטמבר 1940 הגיעו 3 גדודי טנקים חדשים (וכוחות נוספים) לפורט סעיד ויועדו ל"כוח המדבר המערבי". היו אלה גדוד מספר 2 של "חיל הטנקים המלכותי" (טנקי קרויסר מדגם A-9 ו-A-10 אולם רובם מדגם A-13), גדוד טנקים מספר 7 שכלל 48 טנקי "מתילדה" וגדוד ההוסארים 3 שעדיין התבסס על טנקי "ויקס" Mk-6 המיושנים. טנקי המתילדה של גדוד 7 היו הראשונים מדגם "כבד" זה שהגיעו למזרח התיכון. במהלך אוקטובר הוצב גדוד מספר 2 לחטיבת השריון 4, וגדוד ההוסארים לחטיבת שריון 7. מפקד דיוויזיית השריון 7 אומ'ור-קריג (CREAGH-O'MOORE) החליף פלוגות טנקים בין הגדודים כך שבכל גדוד תהיה לפחות פלוגה

בראני וניתקה את הכוחות האיטלקים במזרח. במקביל תקפה הדיוויזיה ההודית 4 את מתחמי תומר (TUMMAR) מערב ומזרח ובודדה לגמרי את אזור סיד-בראני. במקביל הגיע ממזרח מכיוון מרסה-מטרוח, צוות-קרבת-חטיבתי סלבי (SELBI) מתוגבר בטנקי קרוזר מגדוד 6 ומתילדה מגדוד 7 והחל בכיבוש העיר, בסיוע אש מהים מתותחי ספינות הצי "טרור" ו"אפיס".

ההתמוטטות האיטלקית לא איחרה לבוא כאשר ההודים שטפו במהירות את מתחמי ניביווה ותומר ודיוויזיה 7 ניתקה את ציר החוף. האיטלקים במרחב סיד-בראני החלו בנסיגה כוללת. 2 גדודים של החטיבה ההודית 11, בסיוע גדוד ארטילריה וטנקי מתילדה, שהסתבר כי שריונם עמיד לאש הנ"ט האיטלקית, פרצו במהרה את ביצורי ניביווה. יחד עם החי"ר הם השמידו כליל את צוות-הקרבת המשרויין מלטי שנתפס בהפתעה, כאשר המפקד עצמו, גנרל מלטי, נהרג תוך שהוא יורה מהמוותן עם מקלע על הטנקים הבריטים המסתערים. גדוד הקמרון-היילנדרס מהדיוויזיה ההודית הסתער עם כידונים תוך שהוא הורג כמה מאות איטלקים ושובה כ-4,000¹⁴.

גדוד טנקים 7 יצא אז לסייע לחטיבה 5 ההודית לתקוף את המתחם הגדול של תומר מערב. יתרון ההפתעה כבר אבד בעת הזו וההתקפה שובשה על ידי סופת חול שהחלה לנשוב באמצע היום. ההתקפה הראשונה של החי"ר נבלמה על ידי הארטילריה האיטלקית, אולם התקפת חי"ר מכיוון אחר צלחה והמתחם נכבש תוך תפיסת עוד 2,000 שבויים. בינתיים הדף גדוד חי"ר שלישי התקפת נגד של כוח איטלקי שכלל טנקים וחי"ר ממונע, והסב לו 400 אבודות ללא אף נפגע לבריטים. ההתקפה על תומר תוגברה על ידי הסתערות של נהגי פלוגה התובלה הניו-זילנדית מספר 4, שנטלו נשק מכל הבא ליד והסתערו בקריאות קרב, בראש החי"ר הבריטי, על המגנים

קרוזר אחת. גדוד המתילדות החל באימוני שיתוף פעולה עם חטיבת החי"ר בתפקידי סיוע לרגלים¹³.

הצבא האיטלקי החל בשלב זה לתכנן את המשך ההתקדמות ללב מצרים כאשר היעד הראשון הינו מרסה-מטרוח. חידוש המתקפה תוכנן ל-16 בדצמבר. אולם הבריטים היכו קודם.

מבצע "מצפן" דצמבר 1940 - פברואר 1941

שלב א' – גירוש האיטלקים ממצרים

גנרל ארצ'בלד וויבל (WAVELL), מפקד פיקוד המזרח התיכון, הורה לגנרל ריצ'רד אוקונור (O'CONNOR), מפקד "כוח המדבר המערבי" לתקוף את הצבא האיטלקי בגזרת סיד-בראני, סופאפי וימת המלח של אזור בוק-בוק, תוך שימוש בטנקי המתילדה החדשים. על אוקונור היה לבצע זאת באמצעות כוח שכלל את דיוויזיית השריון 7 הדיוויזיה ההודית 4 וחטיבה בריטית נוספת, בעוצמה של כ-25,000 חיילים ו-275 טנקים.

התכנית הבריטית הייתה שדיוויזיית השריון 7 תוביל לעבר פער אנבה (ENBA) בין המתחמים המבוצרים האיטלקיים של סופאפי (בדרום) וניביווה (NIBEIWA), תפנה מערבה תוך מיסוך סיד-בראני ושלושת המתחמים האיטלקיים המקיפים אותה מעיקר כוחה של הארמייה ה-10 האיטלקית. מיד אחריה תגיע הדיוויזיה ההודית 4 יחד עם טנקי המתילדה של גדוד טנקים 7 ותסתער על העיירה ו-3 המתחמים. נוהל הקרב הבריטי למתקפה התנהל ביסודיות במהלך חודש נובמבר, בתחילה בפיקודו של ראש מטה הפיקוד גנרל מייטלנד-וילסון (שהועבר אחר כך לפקד על חיל המשלוח הבריטי בבלקנים) וב-8 לדצמבר נפתח מבצע "מצפן".

ביום המחרת, ב-9 בדצמבר, הגיעה כבר חטיבה שריון 4 לציר החוף מערבית לסיד-י

בבוקר המחרת 10 בדצמבר, נכנעו המתחמים המבודדים וחסרי האונים של תומר מזרח ומוצב 90, בה בעת התקדמה חטיבת חי"ר 16 לעבר העיירה סיד-בראני¹⁵. לרוע המזל, האובך התפזר והתקפת החי"ר הראשונה סבלה אבידות כבדות מהארטילריה האיטלקית, אולם 10 טנקי מתילדה של גדוד טנקים 7 הגיעו לסייע לגדוד חי"ר אחר שתקף ממערב, בסיוע מהים של תותחי ספינת הצי "ליידי וויזיהירד". ההתקפה הסתיימה בכניעתו של הכוח האיטלקי האחרון בעיר – "החולצות השחורות" – שלחם עדיין על העיר. בערב 10 בחודש נלקחו כבר למעלה מ-5,000 שבויים וכאשר גדוד ההוסארים 7 ניתק את ציר הנסיגה של האיטלקים בבוק-בוק, החלו להיכנע איטלקים במספר כה רב שלא ניתן יותר למנות אותם. לבסוף נתפסו כ-20,000 שבויים כאשר לבריטים 700 אבידות בלבד.

אפשר היה להשיג בעת זו אף יותר אלמלא הועברה הדיוויזיה היהודית 4 לקהיר ביום השני לחימה, כדי לשלוח אותה למערכה כנגד האיטלקים בחבש. הייתה זו החלטה של גנרל ויבל שבראותו כי המערכה על סיד-בראני הוכרעה למעשה, הורה להעביר דיוויזיה מנוסה זו לזירה אחרת, ואילו את דיוויזיית החי"ר האוסטרלית 6 שזה עתה הגיעה מארץ ישראל, הורה להחליפה במסגרת כוח המדבר המערבי¹⁶. מצב זה השאיר את דיוויזיית השריון 7 לבד לתקופה קצרה, להמשך הלחימה באזור סיד-בראני. במהרה השתלטה הדיוויזיה על מתחמי רביה וסופאפי שננטשו על ידי האיטלקים. כעת התגלתה דיוויזיה איטלקית נוספת מחופרת ממערב לבוק-בוק. כוח השריון מאולתר על בסיס גדוד ההוסארים 11, ששימש כמשמר הקדמי הדיוויזיוני, ניסה להסתער עליה אולם נבלם, ורק איגוף של כוח נוסף מגדוד ההוסארים 8 עם טנקי קרויסר ממערב הצליח להדביר את האיטלקים.

המומה מהתקופות הבריטית והתבוסות המצטברות, מצאה עצמה כעת ארמייה 10 האיטלקית בנסיגה כוללת כשהיא נרדפה על ידי צוותי-קרב-משוריינים, בריק וקומב (על שם מפקדיהם) ייעודיים של דיוויזיית השריון ה-7 וכמובן גדוד הסיוור הדיוויזיוני, ההוסארים ה-11. מה שסייע לאיטלקים בנסיגתם היה חיל האוויר האיטלקי שתקף לא פעם בהצלחה לא מבוטלת את צוותי-הקרב הבריטיים והצליח להשהותם. חטיבת שריון 7 קיבלה פקודה לכבוש את שטח המפתח, עיירת החוף סולום, ולהתייצב בין מתחם קאפוצו לחוף כדי למנוע מכל כוח איטלקי לסגת לעבר סולום. החטיבה נכשלה במשימה זו כיוון שהמח"ט העדיף לבצע טיפולי אחזקה לטנקים, לתדלק ולאכול ארוחת ערב במקום לבצע מסעות בלילה – למורת רוחו הרבה של גנרל אוקונור. אף על פי כן, האיטלקים נהדפו לעת הזו מעבר לגבול מדרום לסולום אל תוך קירנאיקה, בהשאירים 38,000 שבויים וכמויות עצומות של ציוד והספקה, ובתוך כך 237 תותחים ו-70 טנקים, כל

זאת במחיר של 624 הרוגים בלבד. שבוע אחר כך הועבר מתפקידו מפקד ארמייה 10 האיטלקית, גנרל ברטי, ועל מקומו מונה הגנרל ג'וספה טלרה (TELLERA)¹⁷.

ב-15 בדצמבר, 6 ימים לאחר תחילתו של מבצע "מצפן", סולקו האיטלקים מאדמת מצרים והבריטים עצרו אופרטיבית כאשר שני הצדדים מתבצרים בעמדותיהם. דיוויזיית השריון 7 (פחות חטיבה 4) כיתרה את ברדיה תוך המתנה לדיוויזיית החי"ר האוסטרלית 6 שהובאה לבצע את ההסתערות על העיר, וכן להספקה שהייתה זקוקה לה ביותר לאחר סדרת הקרבות שעברה. המתחם האיטלקי בברדיה הקיף מעל 30 ק"מ של ביצורים ומכשולים (כולל תעלת נ"ט ושדות מוקשים) מחופים היטב באש ארטילרית ומקלעים. במתחם היו כוחות מחמש דיוויזיות איטלקיות שמנו יחד כ-45,000 לוחמים, 400 תותחים, 12 טנקי M-13 ו-100 טנקי L-3. תכניות הביצורים האיטלקיות נפלו לידי הבריטים ביוני ואפשרו את זיהוי נקודות התורפה במערכים האיטלקיים, אולם עוצמת דיוויזיה 7 הבריטית ירדה ל-108 טנקים קלים ו-59 טנקי קרוזר בלבד שרבים מהם סיימו מזמן את שעות המנוע המוקצות לפני טיפול דרג ד'.

בשעה שמרבית הכוח של דיוויזיה 7 והאוסטרלים התכוננו להתקפה על ברדיה, תקפה חטיבת השריון 4 את המתחם האיטלקי שנעקף בסיד-עומר. ב-16 בדצמבר 1940 תקף גדוד טנקים 2 ממערב בסיוע ארטילרי והצליח לפרוץ את מערכי ההגנה, ומיד הצטרפו אליו גדוד ההוסארים ופלוגה ב' של גדוד ההוסארים 3 והקרב הסתיים בתוך 10 דקות. האיטלקים הופתעו כיוון שמרבית עמדותיהם היו מכוונות מזרחה משם ציפו לבוא האויב. הבריטים שבו 900 והרגו 50 איטלקים בקרב זה.

אולם המאמץ העיקרי כעת היה תחזוקתי. הייתה זו משימתו של חיל ההספקה הבריטי להביא מזון, תחמושת מים ודלק מהדלתא של הנילוס לכוחות הערוכים בגבול מצרים-לוב לאחר המערכה שעברו. לדיוויזיה 7 היו 4 פלוגות הספקה ועוד פלוגה הספקה ניו-זילנדית ומחלקת הספקה של חיל ההספקה ההודי. בתקופה זו צבר חיל ההספקה הבריטי מוניטין יוצא מהכלל וחייליו זכו למספר עיטורים וצל"שים בפעילותם הבלתי נלאית במרחבי המדבר ותחת אש האויב. בעת שהאיטלקים בברדיה נהנו מכל המתורות שהעיר סיפקה נאלצו הדיוויזיה המשוריינת 7 והאוסטרלית 6 לשבת מחוץ למתחם ולאכול את ארוחת הסילבסטר שלהם במדבר הפתוח, תוך המתנה להתקפה המתוכננת לשנה החדשה.

לסיכום השלב הראשון של מבצע "מצפן" אפשר לומר כי בחמישה ימי קרבות הצליחו הבריטים להתגבר על המרחב המוגן האיטלקי בן חמשת המתחמים המבוצרים. אמנם מתחמים אלה היו ממוכשלים ומבוצרים היטב, אולם לא היה ביניהם סיוע הדדי באש ובתצפית והאיטלקים נשענו על סיורי אוויר וסיורים ממונעים שיפעלו

ויסגרו את הפערים שבין המתחמים המוגנים, תוך מעקב רצוף על הפעילות הבריטית. היעדר שיתוף פעולה קרקע-אוויר יעיל בצד האיטלקי אפשר לבריטים לתקוף מתחם ראשון מהעורף ואחר כך את כל האחרים בזה אחר זה, תוך הדיפת האיטלקים בחזרה מעבר לגבול הלובי. טנקי M-11 ו-M-13 הספורים שנמצאו בכוח המשמיה המשוריינן מלטי, שהיו היחידים שיכלו להתמודד כשווים-אל-שווים מול השריון הבריטי, הושמדו בעת שחיממו את מנועיהם במסגרת הטיפול לפני תנועה, לפני ארוחת הבוקר, כבר בתחילת המתקפה הבריטית¹⁸.

שלב שני - כיבוש קירנאיקה

ב-1 בינואר 1941 שונה שמו של "כוח המדבר המערבי" בפקודו של אוקונור לקורפוס 13. פעולתו הראשונה בשנה החדשה הייתה, הנעת דיוויזיית השריון 7 וחסיומת ציר החוף ממערב לברדיה תוך ניתוק חיל המצב האיטלקי במתחם זה. מזג האוויר בעונה זו של השנה במדבר המערבי, היה קשה ביותר וכלל גשמים כבדים, סופות חול עם אובך רב ו"קור כלבים". על מנת להקל על הלוחמים, הועברו לחזית 11,500 אפודי צמר במשלוח מיוחד¹⁹. ב-3 בינואר תקפה דיוויזיה 6 האוסטרלית את ברדיה בסיוע 22 טנקי מתילדה של גדוד הטנקים 7. ההתקפה החלה לאחר שבלילות הקודמים הצביעו חיל האוויר והצי, שהפגזי מהים, מטרות במתחם האיטלקי. חטיבת השריון 4 סירה את חזיתו המערבית של המתחם בעוד חטיבת השריון 7 את חזיתו המזרחית לעבר סולום. ההסתערות האוסטרלית כוונה לקטע חזית בן 800 מ' באזור סיד-עזיז תוך ביצוע התקפת הטעיה בדרום. הסתערות זו הסתיימה בריכוז של 120 קני ארטילריה ועוד הפגזה ימית של 3 ספינות מערכה 4- מחתות לעבר חלקו הצפוני של המתחם. המתחם (והעיר) נפל כעבור יומיים לידי הלוחמים האוסטרלים. נתפסו 40,000 שבויים איטלקים (אמאז פתיחת המבצע – 80,000) במחיר של 130 הרוגים אוסטרלים ו-326 פצועים. כמו כן נתפסו בברדיה בארות המים, 33 תותחי חוף ארוכי טווח, 216 תותחי שדה, 26 תותחי נ"מ כבדים, 41 תותחי 65 מ"מ, 146 תותחי נ"ט, 12 טנקים M-13 ועוד 115 טנקי תובה L-3, וכן 708 כלי רכב (משא וטנדרים) בעלי ערך רב לכוחות הבריטים שסבלו ממחסור חמור ביכולת מינוע²⁰. במקביל לטיהור ברדיה, כבר נשלחה דיוויזיית שריון 7 לנתק את טוברוק ממערב לאחר שגנרל ברגונזולי (שהצליח להימלט מסיד-בראני), הצליח לסגת ולהיערך מחדש בנמל חשוב זה.

בטוברוק היה הנמל החשוב ביותר בקירנאיקה, כפול בגודלו מברדיה. העיר והנמל כללו 2 רצועות הגנה, חיצונית באורך כ-55 ק"מ ופנימית באורך כ-30 ק"מ. שתי רצועות ההגנה כללו מכשול מורכב מגדרות ושדות מוקשים ומביצורים השולטים עליהם. חיל המצב של טוברוק כלל כ-25,000 חיילים בפקוד אדמירל איטלקי. לצי האיטלקי הייתה תרומה מיוחדת להגנת העיר בדמות מספר

הטנק הבריטי קרויסר Mk-5

טנק איטלקי מדגם M-11

הטנק הבריטי קרוזר A-9

קירנאיקה במגמה לנתק את דרכה של הארמייה ה-10 האיטלקית שהייתה כעת בניסגיה כוללת מערבה לכיוון בנגזי, ומערבה לכיוון טריפוליטניה.

קרב בדה-פום - "מכת החסד" לארמייה ה-10

ניתוח מבצעי של הקרקע בצפון-אפריקה מעלה כי טוברוק ממוקמת בחלקה הצפוני של בליטת קירנאיקה, בעוד בנגזי, הנמל המערבי שלה, מצוי כ-350 ק"מ מערבה לאורך ציר החוף באזור מפרץ סירטה. אולם המרחק בקו ישר לרוחב המדבר הינו בן כ-280 ק"מ בלבד, כך שמיד נבחנה על ידי הבריטים האפשרות "לחתוך" דרך המדבר מדרום, ולנתק את ציר החוף מדרום לבנגזי. דרך הפעולה שנבדקה הייתה כי האוסטרלים ימשיכו לדחוק את האיטלקים לאורך ציר החוף דרך ברכה (BARCE) לעבר בנגזי, בעוד שדיוויזיית השריון 7 תנתק את ציר החוף באזור סיד-יסלח - בדה-פום.

אולם השטח המדברי שמדרום לג'בל אחדר לא היה ממופה, חסר מקורות מים ועם בעיות עבירות קשות, כך שכאשר הדיוויזיה 7 נעה דרך מסוס ואנטיילאת, התקדמו גדודי הטנקים שלה באיטיות רבה.

האוסטרלים שהמשיכו בהתקדמותם מערבה לאורך ציר החוף, כבשו את קירנה (CYRENE) ב-3 בפברואר וברקה נתפסה נטושה מיד אחר כך. כעת כאשר גדוד הטנקים 6 וגדוד ההוסארים 8 נשלחו לקהיר, צורך גדוד ההוסארים 3 לחטיבת השריון 4, אולם כמות הטנקים הכוללת בדיוויזיה 7, ירדה מאד ונשארו ברשותה רק 80 טנקים קלים (ללא תותחים) ו-40 טנקי קרוזר עם תותחי 37 מ"מ שלהם.²²

במצב זה ב-4 בפברואר 1941 החלה חטיבת שריון 4 לחתוך דרך המדבר, כאשר פלוגות א' ו-ג' של גדוד ההוסארים 11 יחד עם פלוגה ח' ו-ד'

מעמד זמן מה, אולם בתוך 24 שעות נפל הנמל יחד עם המפקד האיטלקי, אדמירל ויאטינה (VIETINA), וכן נפלו לידי האוסטרלים 27,000 שבויים, 230 תותחים, 23 טנקים וכ-200 כלי רכב ב-22 בינואר 1941. אולם גנרל ברגונזולי (מפקד הקורפוס 23 האיטלקי) שוב הצליח לחמוק. בנמל נתפסו בשלמות מספר סירות גרר ותחנת הכוח. המשמעות הייתה שאפשר היה להעביר הספקה בדרך הים ובמהירות לכוחות הבריטים וכמו כן ניתן להפעיל במהירות את שני מטריי המים הגדולים במקום וכן כמה בארות, ועל ידי כך לספק כמויות מים גדולות לכוחות הלוחמים במדבר. תפיסה זו סייעה רבות בפתרון בעיות ההספקה לבריטים ולאוסטרלים.²¹

בעת שהאוסטרלים והבריטים סיימו את טיהור טוברוק, התרחש קרב שריון ראוי לציון ב-24 בינואר, באזור מכילי (MECHILI). בסיום קרב זה הצליח גדוד טנקים מספר 2 להשמיד 9 טנקים איטלקיים מדגם M-13 תוך אובדן טנק קרויסר אחד ו-6 טנקים קלים. בעת הזו קידם גנרל אוקונור את האוסטרלים כ-180 ק"מ מערבה מטוברוק למעגן דרנה. ממזרח לעיר נלכדה החטיבה האוסטרלית 19 בשטח השמדה בתוך ואדי דרנה למשך ארבעה ימים של הפגזות בלתי פוסקות ואש בכינון ישרי. אולם לבסוף נסוגו האיטלקים לעבר ג'בל אחדר (ההר הירוק) והאוסטרלים כבשו את העיר ב-30 בינואר 1941.

מהלך זה השלים את התנופה שהחלה במבצע "מצפן". למבצע היו הישגים יוצאים מהכלל בהתייחס לכך שבוצעו על ידי קורפוס בן שתי דיוויזיות בלבד, האחת חדשה בזירה (הח' ו-ד' האוסטרלית) והשנייה דיוויזיית השריון הבריטית עם מחסור משמעותי בטנקים, כל זה כנגד כוח שנהנה מיתרון של פי 10 בכמות. משמעותה של הצלחה זו הייתה כי גנרל וויבל, אלוף הפיקוד, יכול להשתלט על שדות התעופה במרכז

ותוחים גדולים מהסיירת סן-ג'ורג'יו שהורדו ממנה והותקנו בעמדות מיוחדות על היבשה.

התכנית הבריטית התבססה על אותה "נוסחה" כמו בברדיה שכללה שיתוף פעולה בין השריון הבריטי לח' ו-ד' האוסטרלי. כמהלך מקדים לפני ההתקפה, נשלחה חטיבת השריון 7 (מוגברת) לכתר את טוברוק ממערב בעוד חטיבת השריון 4 תוקפת ממזרח לאורך "דרך קאפוצו" כדי לדחוק את האיטלקים לתוך המתחם של העיר ולהשלים את הכיתור מכיוון זה. שתי החטיבות השלימו את משימתן עד 6 בינואר 1941, המועד שבו הגיעו האוסטרלים המתוגברים בטנקי מתילדה של גדוד הטנקים 7 הבריטי.

כרגיל בכל המערכות במדבר היה לתחזוקה תפקיד מרכזי. עירומי האספקה הקדמיים של דיוויזיית השריון 7 נשארו כ-180 ק"מ בעורף, והמתקנים בברדיה נהרסו בצורה יעילה על ידי חיל האוויר והצי הבריטי בעת המערכה הקודמת. למרבה המזל, המעגן הקטן בסולום היה שלם וחטיבת הח' ו-ד' הבריטית מספר 16 הצליחה להקים מצבור הספקה שם. אולם הטנקים של הדיוויזיה היו במצב מכני גרוע לאחר שעברו את המרחקים והקרבנות, ונדרש להם מאמץ אחזקתי מיוחד. מצב זה שבו יכולת התיקונים ומלאי חלקי החילוף בדיוויזיה היה מוגבל ביותר הצריך ארגון מחדש של העוצבה. ב-18 בינואר, גדוד הטנקים 6 העביר 13 טנקים קלים Mk-6, 11 טנקי קרוזר ו-24 כלי רכב אופניים ליחידות אחרות בדיוויזיה ופונה לקהיר. כך ביצע גם גדוד ההוסארים ה-8.

על אף בעיות אלו, ההתקפה על טוברוק החלה ב-21 לינואר והייתה לחזרה על קרב ברדיה, אולם הפעם כנגד אויב נחוש יותר. בעת שדיוויזיית השריון הבריטית הכילה את המתחם, החלו האוסטרלים יחד עם טנקי המתילדה בהבקעת רצועת ההגנה החיצונית תחת אש חזקה של המגינים. המבצרים פילסטרינו וסולרו החזיקו

נתון	Mk-6 קל בריטי צריח	L-3 קל איטלקי תובה	קרוזר A-9 בריטי	קרוזר A-10 בריטי	קרוזר A-13 בריטי
משקל	5.28 טון	2.7 טון	13 טון	14.4 טון	14 טון
אורך	3.94 מ'	3.03 מ'	5.79 מ'	5.79 מ'	6.02 מ'
רוחב	2.06	1.4	2.4	2.4	2.44
גובה	2.24	1.2	2.65	2.65	2.65
חימוש	מקלע 12.7 מ"מ מקלע 7.92 מ"מ	2 מקלעים 6.5 מ"מ	תותח 37 מ"מ 3 מקלעים 7.65 מ"מ	תותח 37 מ"מ 2 מקלעים 7.92 מ"מ	תותח 37 מ"מ 2 מקלעים 7.92 מ"מ
שריון	14 מ"מ	12 מ"מ	14 מ"מ	30 מ"מ	30 מ"מ
מנוע	בנזין, 88 כ"ס.	פיאט 43 כ"ס	150 כ"ס	150 כ"ס	340 כ"ס
מהירות	56 קמ"ש	42 קמ"ש	45 קמ"ש	26 קמ"ש	48 קמ"ש
צוות	3	2	6	5	4

נתון	M-11 איטלקי	משוריין "רולס-רויס"	משוריין לנצ'יה IZ	טנק M-13 איטלקי	טנק "מתילדה"
משקל	11.175 טון	4.7 טון	4 טון	14 טון	29.6 טון
אורך	4.7 מ'	4.93 מ'	5.4 מ'	4.9 מ'	5.61 מ'
רוחב	2.2	1.93	1.82	2.2	2.59
גובה	2.3	2.54	2.4	2.39	2.52
חימוש	תותח 37 מ"מ 2 מקלעים 8 מ"מ	מקלע 7.92 מ"מ	3 מקלעים 8 מ"מ	תותח 47 מ"מ 3 מקלעים 8 מ"מ	תותח 37 מ"מ מקלע 7.92 מ"מ
שריון	30 מ"מ	12 מ"מ	13 מ"מ		78 מ"מ
מנוע	105 כ"ס	80 כ"ס	35 כ"ס	125 כ"ס	174 כ"ס
מהירות	32 קמ"ש	72 קמ"ש	37 קמ"ש	32 קמ"ש	25 קמ"ש
צוות	3	3	6	4	4

הרק"ם במבצע "מצפן"

הקרב התנהל במשך היום משני עברי כביש החוף, ולמרות הגברת הלחץ האיטלקי ומחסור בתחמושת, הצליחו חטיבת החי"ר וגדוד השריוניות (ההוסארים ה-11) להחזיק מעמד ולחסום את הצייר, תוך לחימה אקראית בעיקר בליל 5-6 בפברואר. למחרת בשעה 10:45 ותחת גשם כבד הונחתה על החסימה התקפה נחושה של גדוד "ברסליארי" בסיוע מספר טנקי L-3. ההתקפה הונחתה באמצעות 3 שדרות, כל אחת בת כ-300 כלי רכב. שתי שדרות נבלמו מיד על ידי אש תותחים נ"ט אולם לחימה של שעה נוספת נדרשה לבלימת השדרה השלישית שהייתה נחושה במיוחד וכללה תותחים וטנקים. האיטלקים החלו להיכנע ומספרם הגיע לאלפים בשני עברי החסימה. מספר השבויים הביך את הקרב גָבַר והלך זרם השבויים והיה צורך לפרוק אותם מנשקם בזהירות ולשלחם ל"מכלאה" זמנית שנשמרה על ידי מחלקת חי"ר מחטיבה 2. רק ב-6 בחודש הדביק הגוף העיקרי של חטיבת השריון 4 את הכוח בחסימה ותקף את האיטלקים באגפם השמאלי, ממזרח, בבדה-פום צפונה לחסימה. בהתייצבות זו נותקו לחלוטין הכוחות האיטלקיים.

כוונה לנתק את הצבא האיטלקי שכבר החל בפניו בנגז²³. תנועת הכוח הבריטי החלה בבוקר 5 בפברואר. הכוח הגיע למסוס מצפון-מזרח לבדה-פום מאוחר יותר באותו בוקר, ולחוף היים ליד סידילסלח בערך בצהרים, כ-18 ק"מ מדרום לבדה-פום. בתוך שעותיים יצר הכוח הבריטי מתחם היקפי החוסם את דרך הנסיגה האיטלקית של כוחות החי"ר שברשותו בתמיכת הארטילריה ותותחי הנ"ט²⁴. האיטלקים הנסוגים שנתקלו בבריטים ניסו לעקוף אותם לאורך חוף היים ממש, אולם גם שם נתקלו. כוח קומב מצא עצמו בדרך נסיגתו של כלל הצבא האיטלקי (ארמיה 10) מקירנאיקה. בעת הזו גדוד ההוסארים 7 מתוגבר בפלוגה א' של גדוד טנקים 2 שכללה 6 טנקי קרוזר A-13 מהירים, נצטווה על ידי המח"ט לתקוף את האיטלקים הנסוגים לאורך הצייר בקרבת בדה-פום. ההוסארים השמידו שיירת תובלה איטלקית וכאשר הצטרפו הטנקים הם תקפו שיירת חי"ר נוספת. בקרב זה, חייל מגדוד הטנקים 2 שבה 2 טנקי M-13 איטלקיים בפעולה רגלית תוך שהוא פופץ עליהם ולאחר פתיחת כיפת המפקד מאלץ את הצוותים לצאת באיומי אקדח.

ממונע של "הדרגונים המלכותיים" משמשים כמשמר קדמי. אחריה נע הגוף העיקרי שכלל 50 טנקי קרוזר ו-95 טנקים קלים ובעקבותיהם חטיבת חי"ר 2, גדוד הארטילריה 4 וסוללת תותחי נ"ט. בשעה 15:30 כבש גדוד ההוסארים 11 את מוצב מסוס מידי המשמר העורפי האיטלקי, אולם היה ברור כי הטנקים נעים באיטיות ונוצר פער גדול מדי בין המשמר הקדמי לגוף העיקרי. במצב זה הוחלט כי הכוחות המהירים יותר ינועו קדימה מבלי להמתין לגוף העיקרי. כך ניתנה הוראה לכוחות מחטיבת החי"ר 2 לנוע על נושאות הברן שלהם ולחבור למשמר הקדמי שהיה מצוי הרחק קדימה. הכוח החדש הוכפף למפקד גדוד ההוסארים 11 ג'ון קומב, וקיבל את הכינוי "קומב-פּוֹרְס" על שם מפקדו. כוח זה כלל את גדוד ההוסארים 11 (שריוניות) מתוגבר בפלוגה השריוניות של חיל האוויר, ופלוגה החי"ר הממונע של "הדרגונים המלכותיים", גדוד החי"ר הממונע 2 מחטיבת החי"ר 2, תותחי נ"ט 37 מ"מ מסוללה ד' של גדוד ארטילריה ממונע 4 וסוללת ארטילריה ג' של גדוד ארטילריה ממונע 4. כוח זה שמנה כ-2,000 חיילים, מיהר כעת לנתק את ציר החוף מדרום לבנגזי. המהירות הייתה חיונית כי הייתה

שריונית בריטית מדגם רולס-רויס

אולם לא הייתה התמוטטות מהירה והאיטלקים המשיכו בלחצם להתגבר על החסימה באמצעות התקפות חוזרות ונשנות בנחישות ובייאוש הולך וגובר, במיוחד בשל כך שנהנו מיתרון מספרי ומכמויות גדולות של תחמושת. 10 ק"מ מצפון לחסימה היה תוואי השטח היחיד הראוי לציון במרחב, היו אלה מסגד לבן ושתי תחנות קמח על רכס נמוך ששלט על סביבתו. צפונה לרכס זה הגיעו גדודי הטנקים הקלים 3 ו-6 של ההוסארים (Mk-6) שהטרידו את האגף האיטלקי המתארך והולך, והעסיקו את מרבית הארטילריה האיטלקית. אולם היה זה גדוד הטנקים 2 עם 19 טנקי קרוזר שגרם לאיטלקים את מרבית הנזק. גדוד ההוסארים 3 העמיד 8 טנקים קלים על רכס המסגד בעמדות אש, ואלה שברו גל אחר גל של הטנקים האיטלקיים שבאו במורד ציר החוף בקבוצות של 30 (גדודים) ואשר נכנסו לשטח ההשמדה של טנקי הקרוזר של גדוד הטנקים 2. גדוד זה השמיד ככל הנראה כ-100 טנקי L-3 איטלקיים בשלושת ימי הקרב, אולם הארטילריה האיטלקית הצליחה להשמיד 4 מהטנקים שלו. אחד הטנקים של הגדוד ירה במהלך הקרב 112 כדורי 37 מ"מ והשמיד לפחות 10 טנקי M-13 איטלקים. בשלב מסוים נגמרה להם התחמושת אולם בשעה 13:00 הגיעו משאיות התחמושת למילוי מחדש כאשר לשני גדודי הטנקים (גדוד 2 וגדוד ההוסארים) נשארו 10 טנקים מבציעים בלבד.

במהלך הקרב עברה השליטה ברכס המסגד מספר פעמים מצד לצד וחטיבת החי"ר 2 שבחסימה נאלצה לבלום חדירות רבות של איטלקים דרך חוליות שפת הים. בפעילות זו הייתה תרומה רבה לגדוד הארטילריה 4 והוא הצליח אף להשמיד 6 טנקים איטלקיים. אולם בשעות אחר הצהריים הגיע הקרב לשיאו והוכרע למעשה בגזרה זו.

על אף שהטנקים הקלים של גדודי ההוסארים 3 ו-7 היו יעילים, בשבירת השדרות המתקדמות של החי"ר האיטלקי, הם היו פגיעים מאד לאש טנקי ה-M-13. התחמושת לטנקים ותותחי 25 הליטרות הלכה ואזלה ועמדת הקת"ק שלהם הושמדה. רק בעת הזו ולאחר בקשות רבות, הסכים מפקד הדיוויזיה לשחרר את גדוד הטנקים 1 מעתודת הדיוויזיה. גדוד טנקים 1 הגיע לזירת הלחימה ותפס עמדות על רכס המסגד כאשר גדוד ההוסארים 7 וגדוד הטנקים 2 עסקו בדיוק במילוי תחמושת ובתדלוק. מפקד טנקי הקרוזר של הגדוד סקר את שדה הקרב וראה קילומטרים על קילומטרים של משאיות, תותחים, אוטובוסים וטנקים, וכן מיני רכב שונים שפקקו את כביש החוף למלוא העין. גדוד הטנקים 1 החל יורה בכל מטרה בטווח והשיירה האיטלקית האדירה החלה נפוצה לכל עבר, ועל אף שכמה מהתותחים האיטלקיים השיבו באש, הייתה זו אש לא יעילה שלא גרמה כל נזק. הגעת גדוד הטנקים 1 גם הסירה את הלחץ מחטיבת השריון 4 שבעת הזו נשארה עם 6 טנקים פעילים בלבד, כשכל השאר

בקרבות הקודמים. אולם המתחם החזיק מעמד ונכון לשעה 22:00 כבר נפלו 500 שבויים איטלקים בידי החי"ר הבריטי שנעזר בשני תותחים נ"ט שזה עתה הגיעו לסייע בלחימה. החי"ר הבריטי זרע מיד עוד מוקשים וכאשר חודשה ההתקפה, הרכב המוביל עלה על מוקש והתפוצץ וכ-150 שבויים נוספים נתפסו. בחצות פוזרה שדרה איטלקית נוספת שתמרנה לרוחב החזית, וב-7 בחודש בשעה 04:00 נלכדו 2 טנקי M-13 איטלקים על ידי 2 חיילי חי"ר בריטים. ברחבי שדה הקרב היו זרועים טנקים פגועים, מקולקלים ונטושים, כלי רכב בוערים והמון איטלקי המבקש ליפול בשבי.

ליל 6-7 בחודש עבר בשקט על חניוני הלילה של חטיבת השריון 4, ועם שחר נשלחו פטרולים של גדוד ההוסארים 7 לצפון ולצפון-מערב ואילו גדוד טנקים 2, שנשלח דרומה לתגבר את כוח החסימה בסידי סלח, הגיע באיחור להשתתף בקרב. קבוצת הסיוע חֲבֵרָה במהרה לגדוד ההוסארים 7. בשעה 11:00 התמסר גנרל וירג'יניו (VIRGINIO) ראש מטה ארמיה 10 האיטלקית לידי מפקדת חטיבת השריון 4 יחד עם קציני מטהו.

מוקדם יותר בדרום, בשעה 06:30, באזור החסימה בסידי-סלח, החל החפ"ק של אחד מגדודי החי"ר של חטיבה 2 לספוג אש ארטילרית חזקה ומדויקת. זמן קצר אחר כך החלה התקפה נחושה של שתי שדרות איטלקיות בסיוע טנקים וארטילריה. השדרה שתקפה לאורך כביש החוף הצליחה לחדור לתוך מתחם פלוגת העתודה הבריטית, לפני שנבלמה באש ארטילרית מדויקת, וטנק איטלקי אחד אף הגיע לעמדת חפ"ק הגדוד לפני שנפגע ונעצר. המשאיות נושאות הרגלים נבלמו במהרה באש נק"ל חזקה ונוסעיהן החלו להיכנע. עם בלימת ההתקפה האיטלקית החלו נראים דגלים לבנים לאורך השדרה האיטלקית

הושמדו, ניזוקו או התקלקלו. במקום אחר, מפקד סוללת ארטילריה נגרת (רס"ן בורטון) שראה כי כל צוותי התותחים שלו חוסלו על ידי האיטלקים, ניגש יחד עם השמש שלו לאחד התותחים והכניסו בעצמו לפעולה תוך השמדת 5 טנקי M-13 איטלקיים.²⁵

בשעה 14:20 תקפו הבריטים שדרה איטלקית נוספת, ושעה אחר כך החל ניסיון איטלקי של נסיגה לכיוון צפון-מזרח. במהלך שעות אחר הצהריים נראה היה כי לא ניתן להגיע להכרעה כי לבריטים לא נשארו טנקים והאיטלקים עלו עליהם במספרם כמה מונים. אולם גדוד ההוסארים 7 מצא את העורף האיטלקי והחל פונה דרומה ללא איש בעקבותיו, כאשר בקצה השני של שדה-הקרב עמד גדוד הטנקים 2 שנשארו לו רק 9 טנקי קרוזר, מול כוח של כ-50 טנקים איטלקיים בסיוע ארטילרי. במרכז רדף גדוד הטנקים 1 אחרי 20 טנקים איטלקיים לכיוון צפון-מערב ושלושת הטנקים שנשארו לגדוד ההוסארים 3 נסוגו אף הם לכיוון צפון-מערב.

עם רדת הלילה, עזבה חטיבת השריון 4 את שדה הקרב ונכנסה לחניוני לילה יחד עם גדוד הטנקים 1, מצפון ומדרום לבדה-פום. לחטיבה (יחד עם גדוד טנקים 1) היו כעת רק 39 טנקים שלא נפגעו, 48 טנקים נפגעו מאש תותחים, 8 הושמדו לחלוטין ו-8 נוספים יצאו מכלל פעולה מסיבות טכניות. סך הכל 101 טנקים. בינתיים התקרבה מצפון קבוצת הסיוע הדיוויזיונית (צוות-קרב משימתי שכלל שילוב של חי"ר וארטילריה ממונעים יחד עם מספר טנקים) שהחל תוקף את האגף והעורף האיטלקיים.

בשעה 21:00 תקפו האיטלקים בשלוש שדרות ובסיוע שריון את החי"ר הבריטי (לאחר שהטנקים הבריטים עזבו). לאחר שעקפו שדה מוקשים קטן הצליחו האיטלקים לפרוץ אל תוך המערך של החטיבה הבריטית, בעיקר בשל העדר שריון ותותחי נ"ט שנפגעו

תוצאות המערכה בין צבא חבר העמים הבריטי לאיטלקים בצפון-אפריקה בשנים 1940-1941 הן אשר הוציאו שם רע לאיטלקים. נפילתם ההמונית בשבי הוציאה להם, שלא בצדק, שם של פחדנים המנעמים מלחימה. יתרה מזאת, כמויות החי"ר הגדולות של חיילי שירות חובה חסרו מיומנות מספקת בלוחמת מדבר וכלל לא חשבו שיצטרפו להילחם בזירה זו – בשל הבטחותיו של מוסוליני לניצחונות מהירים עם התנגדות נרפית של האויב. משהתברר לחיילים מהשורה שהאויב נלחם ובמיומנות רבה, ותנאי הלחימה כלל אינם מתאימים לארגונם ואימוניהם – ירדה בהתאם גם המוטיבציה שלהם להמשיך להילחם ללא תוחלת.

מתחילת הפלישה האיטלקית למצרים ועד לקרב בדה-פום, התאפיינה הלחימה האיטלקית בהעדר גמישות במציעת של עוצבות הצבא, שנוסף לה ניהול לוקה ברמה הטקטית ומעורבות גוברת בלחימה (לרוב שגויה) של המפקד הכללי. הפלישה למצרים הייתה משימת ארמייה 10, אולם מרשל גרציאני המפקד הכללי, התערב במתן פקודות עד לרמת הגדוד, ולעתים קרובות תוך עקיפת דרגי הקורפוס והדיוויזיה. פעמים רבות גרם נוהג זה לבלבל ולשיתוק פעילותן של יחידות איטלקיות רבות במהלך מתקפת-הנגד הבריטית. הייתה זו הפרה בוטה של כלל היסוד בלוחמת שריון בדבר האצלת סמכויות ומתן חופש פעולה טקטי רב ככל האפשר למפקדי העוצבות הממוכנות.

הייתה זו תחילת סופה של ארמייה 10 האיטלקית במצרים ולוב. חמשת הימים של מבצע "מצפן" הבריטי הובילו לפיתוח מערכה שהשמידה את ארמייה 10 האיטלקית והדפה בשלהי פברואר 1941 את האיטלקים חזרה כמעט עד טריפולי. ארמייה 10 האיטלקית חוסלה סופית בקרב בדה-פום ובכך נכשלו האיטלקים בהשגת יעדיהם האסטרטגיים והמדיניים. ארמייה 10 האיטלקית שנהנתה מעדיפות רבה בכוחות, הובסה על ידי כוח של חבר העמים הבריטי שהיה קטן ממנה בהרבה (כ-25,000 חיילים בלבד).

ארמייה 10 האיטלקית אורגנה בעיקרה מדיוויזיות רגלים לא ממונעות או ממוכנות שהתאימו מעט מאד לתנאי הזירה, אולם היא תוגברה גם בטנקים אשר אורגנו בצוותי קרב ממונעים. הטנקים האיטלקיים וצוותי הקרב שלהם לא נפלו באיכותם מאלה הבריטים, ויכולים היו להילחם בהם (לפחות) תוך שימוש בתפיסת הלחימה הממוכנת שפותחה כלקח ממלחמת האזרחים בספרד והמלחמה בחבש. האיטלקים אף נהנו מעדיפות רבה בארטילריה, ובמהלך חודשי הקיץ אף בכמות הטנקים. כל מה שהיה צריך לעשות מרשל גרציאני היה להתאים את כוחות השריון הזמינים שלו ועל פי תורת הלחימה הממוכנת של הצבא האיטלקי עצמו

מפת הקרב באזור הגבול שבין מצרים ולוב

ואילו גדוד משמר הדרגונים של המלך החליף סוף-סוף את גדוד ההוסארים 11 כמשמר הקדמי של הארמייה, בעת שדיוויזיית השריון 2 החליפה את דיוויזיית השריון 7, "עכברי המדבר" המרוטים.

ההיסטוריה הרשמית הבריטית מסכמת: "במשך 10 שבועות התקדם צבא הנילוס 900 ק"מ, השמיד ארמייה איטלקית שכללה יותר מ-9 דיוויזיות ותפסה 130,000 שבויים, 380 טנקים ו-845 תותחים. כיבוש קירנאיקה הושלם במחיר של 500 הרוגים, 1,373 פצועים ו-55 נעדרים".²⁷

הצורך לשלוח כוחות ליוון, מנע מגנרל וויבל מלהמשיך בהתקדמות לטריפוליטניה ולסלק כליל את האיטלקים מצפון-אפריקה. הדיוויזיה האוסטרלית 6 יחד עם הניו-זילנדים וחסטיבת השריון 1 מדיוויזיה שריון 2 נשלחו כולם ליוון, והגנת קירנאיקה נשארה בידי חטיבה אחת ועוד קבוצת הסיוע של דיוויזיית השריון 2. בעת הזו התרכזה דיוויזיית השריון 7 בדלתה של הנילוס בהמתנה לציוד חדש, אולם לא הייתה יכולה לתפקד יותר כמסגרת לוחמת.

על "עכברי המדבר" כתב צ'רצ'יל: "בשלהי חודש פברואר [1941] הוסגה דיוויזיית השריון הבריטית ה-7 למצרים למנוחה ושיקום. עוצבה מהוללה זו העניקה את השירות הנעלה ביותר. הטנקים שלה גמאו מרחקים עצומים ונוצלו עד קצה גבול היכולת. עוצמתם נשחקה בהדרגה תוך כדי הלחימה עד למזער. ומכאן נצרך כוח מנוסה ביותר אשר התמחה בלוחמת מדבר אשר אין לו תחליף. היה חבל לא לנצל את הארגון הזה באמצעות תגבור במשאבים ומתן אפשרות לוותיקי הלחימה במדבר לאמן את הקצינים והחיילים שהגיעו זה עתה מאנגליה, ולצידם בטנקים ובציוד החדשים ביותר. כך שדיוויזיית השריון 7 תמשיך להישמר כעוצבה לוחמת שעוצמתה תשוּקם".²⁸

כולה. הגנרל האיטלקי טלרה, (מפקד ארמייה 10) נפצע ולאחר מכן מת מפצעיו, ואילו הגנרלים בינני, נגרוני, ברדיני וג'ולינו יחד עם עשרות על עשרות של בריגדירים וקולונלים נפלו בשבי, יחד עם גנרל ברגונזולי, שהצליח עד כה להתחמק אין ספור פעמים מידי הבריטים. עם תפיסתו של גנרל ברגונזולי הסתיים למעשה הקרב, וארמייה 10 האיטלקית חדלה להתקיים. לידי הבריטים נפלו 25,000 שבויים, 100 טנקים, 216 תותחים ו-1,500 כלי רכב מסוגים שונים בקרב בדה-פום. במשך שלושת הימים הבאים היו הבריטים עסוקים באיסוף שבויים ורכב שלל של איטלקי שנשאר תקוע בחולות, במאמצים להימנע מהתקלות בחסימה הבריטית. בכל מקום נמצאו מארזי יין, חפיסות שוקולד, שימורי פירות וסוגי מנות קרב שונים. כמו כן נתפס ציוד רפואי ברמה גבוהה ביותר.²⁶

מיד עם הכניעה האיטלקית בדה-פום, המשיך גנרל אוקונור ושלח את צוות הקרב מערבה. פלוגה ג' עם גדוד ההוסארים 11 כבשו את אגדביה והמחנה באל-עגילה. בנגזי נפלה ב-9 בפברואר ונכנעה, בינתיים האוסטרלים כבשו את שדות התעופה החשובים של ברקה, אל-אביאר רג'ימה ובנינה.

המפקד הכללי של הכוחות האיטלקיים ומושל לוב, הגנרל גרציאני הגיש את התפטרותו יומיים אחר כך, ב-11 לפברואר וטס מלוב לאיטליה (התפטרותו התקבלה חודש אחר כך) ועל מקומו מונה גנרל גריבולדי.

קעת עם השמשת נמלי טוברוק ובנגזי הוקלה במידה רבה בעיית ההספקה, אולם שארית דיוויזיית השריון 7 לא הייתה כשירה להמשיך בלחימה, כיוון שנשארו לה בשלב זה רק 12 טנקי קרויסר A-13 ורק 40 טנקים קלים Mk-6 תקינים. לפיכך הוחלט להסיג את הדיוויזיה למצרים לצורך החזרה לכשירות.

מפת הקרב באזור בדה־פום שבמפרץ סידרה בלוב, מדרום לבנוג

להניעם קדימה לעבר הדלתא של הנילוס ותעלת סואץ. תחת זאת הוא בחר להתקדם בשטח המדברי הפתוח תוך התבססות על כמות עצומה של כוחות רגלים. כאשר גילו זאת הבריטים הם ניצלו כוח משוריין קטן ומקצועי כדי לתמרן ולהביס את המסה הרגלית האיטלקית במיומנות רבה, לאחר תגבור משמעותי של פיקוד המזרח התיכון בכוחות מרחבי האימפריה. האיטלקים לא הובסו בשל העדר אומץ או אמל"ח נחות אלא בשל העדר מנהיגות ומצביאות ברמה הלאומית וברמת הזירה.

חיילים יהודים במערכה זו

במערכה זו לחמו חיילים יהודים רבים מחבר העמים הבריטי ובעלות הברית, להלן שתי דוגמאות מייצגות:

סגן ויקטור מירקין

יום לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה, ב־2 בספטמבר 1939, התייצב סגן ויקטור מירקין בהיותו קצין מילואים בצבא צרפת, לשירות במפקדת חיל המשלוח הצרפתי בלבנט אשר בסוריה. חודשיים אחר כך, בנובמבר אותה שנה, הוצב במטה המחוז הצבאי של נהר הפרת, על גבול עיראק. הוא שירת שם כקמב"ץ המחוז עד לכניעתה של צרפת ביולי 1940 ושוחרר מהשירות ב־31 בחודש, כחלק מתנאי הכניעה, וחזר לארץ²⁹. חודשיים וחצי אחר כך, עם הקמת צבא צרפת החופשית על ידי הגנרל שארל דה־גול, היה ויקטור מראשוני המצטרפים לצבא זה והראשון מארץ ישראל. הוא ניגש לנציגות צרפת החופשית בארץ והתגייס. זמן קצר אחר כך הוצב בגדוד הנחתים ה־1 של צבא צרפת החופשית (1er Bataillon d'infanterie de marine). גדוד זה נוצר מפלטי חטיבת הרגלים ה־24, שלאחר כניעת צרפת ברחו מסוריה לקפריסין (שהייתה בשליטה בריטית) ומשם הועברו למצרים. במצרים הוקם הגדוד משתי פלוגות של חיילים צרפתים שלא רצו להיות חלק ממשטר וישי התבוסתני. ויקטור הוצב כמפקד מחלקה בפלוגה ב' של סגן ג'ירו (GIROD). פלוגה ב' הצטרפה לפלוגה א' שכבר הוכפפה במצרים לקבוצת הסיוע של דיוויזיית השריון ה־7 הבריטית. עם הצטרפות פלוגה ב', הוקם למעשה הגדוד, והמ"פ א' פויו (FOLLIO) הפך למפקד הזמני של הגדוד. זמן קצר מאוד לאחר הגעת פלוגה ב' וויקטור לזירה פתח גנרל וויבל, מפקד פיקוד המזרח התיכון במבצע "מצפן", שבמסגרתו השתתפה פלוגה ב' בכיבוש ברדיה ב־6 בינואר 1941 וככיבוש טוברוק ב־21 לחודש. בשתי התקפות אלה הצטיין ויקטור מירקין בהובילו בראש אנשיו. התנהגותו של ויקטור מירקין וביצועיו במערכה זו לא נשארו ללא תשומת לב, וב־15 בפברואר 1941 הועלה ויקטור לדרגת סרן והתמנה לסגן מפקד פלוגה.

רס"ן פול קולן (כהן)

פול קולן התגייס לצבא המילואים האוסטרלי ב־1927 ולאחר קורס קצינים התקדם בסולם הדרגות והתפקידים עד להיותו מפקד סוללת

על הפלוגה בעת כיבוש ברדיה כאשר חטיבה 16 קיבלה את משימת ההבקעה העיקרית, גדוד 2/3 ביצע את הפריצה ואילו הגדוד של קולן, 2/2 עבר דרכו וגלל את החזית האיטלקית מזרחה ודרומה. בקרב זה אף נפצע קולן קלות מכדור איטלקי שסרט את אחוריו. בכיבוש טוברוק היה קולן גם אחראי על תיאום העברת הגזרה בעת מעבר כוח־דרך־כוח של חטיבה 19 דרך גזרת חטיבתו, חטיבה 16³¹. קולן המשיך בתפקידו כמ"פ מסייעת עד לסיום המערכה בצפון־אפריקה והעברת חטיבתו ליוון כעבור חודש.

תותחי חופים 9.2 אינץ' (230 מ"מ). עם הקמת הדיוויזיה ה־6 בפרוץ מלחמת העולם השנייה, הוא הצטרף כמפקד פלוגה חי"ר (פלוגה ב') לגדוד 2/2 בחטיבה 16 של דיוויזיה זו – הראשונה לגיוס באוסטרליה שנשלחה מעבר לים³⁰. במשך כשנה אימן קולן את פלוגתו במחנה ג'וליס בארץ ישראל ועבר קורס טקטי מתקדם בקהיר.

בנובמבר 1940 הועלה קולן לדרגת רס"ן וקיבל פיקוד על הפלוגה המסייעת של הגדוד (למעשה מספר 3 בגדוד) שכללה 6 מחלקות: קשר, נ"מ, מרגמות, נושאות־ברן, הנדסה ותובלה. קולן פיקד

1. צ'רצ'יל, וינסטון ס. **מלחמת העולם השנייה, חלק 2 – ניצחון במדבר**, עם הספר, ת"א, 1986.

2. Baker Kavin, Paul Cullen, **Citizen and Soldier**, Rosenberg Publishing, NSW, Australia, 2005.
3. Christie, Howard R., **FALLEN EAGLES: THE ITALIAN 10th ARMY IN THE OPENING CAMPAIGN IN THE WESTERN DESERT, JUNE 1940 – DECEMBER 1940**, Fort Leavenworth, Kansas, 1999.
4. Forty George, **The First Victory**, Nutshell, Kent, 1990.
5. Hall Edmund, **The Italian Army in Egypt during World War II**, <http://www.egyptstudycircle.org.uk/Articles/p280QC223.pdf>
6. <http://www.ian.a.paterson.btinternet.co.uk/main.htm>, **The History of the British 7th Armoured Division, "The Desert Rats"**.
7. Long Gavin, **Australia in the War of 1939–1945**. Series 1 – Army – Volume I – To Benghazi Australian War Memorial, (1961 reprint).
8. Playfair I.S.O. Major-General, History of the Second world war, **The Mediterranean and Middle East, Volume 1**, the early successes against Italy (to May 1941), her majesty's stationery office, London, 1954.
9. www.ordredelaliberation.fr, les compagnons, Victor Mirkin.

הערות:

1. Howard R. Christie, **FALLEN EAGLES: THE ITALIAN 10TH ARMY IN THE OPENING CAMPAIGN IN THE WESTERN DESERT, JUNE 1940 - DECEMBER 1940**, Fort Leavenworth, Kansas, 1999, p. 39.
2. Christie, **Ibid**, p.40.
3. מבנה הדיוויזיה המשורינית ה-7 "עכברי המדבר" כלל בעת הזו: 2 חטיבות שריון, 4 ו7 (כל אחת בת 2 גדודים), קבוצת הסיוע שכללה את חטיבת החי"ר 2, גדוד ארטילריה מתנייע 4 וגדוד קלעים מלכותיים, וכן את גדוד הסיוע הדיוויזיוני – ההוסארים ה-11 וגדוד ארטילריה דיוויזיוני מתנייע מספר 3.
4. Christie, **Ibid**, p. 39.
5. <http://www.ian.a.paterson.btinternet.co.uk/main.htm>, **The History of the British 7th Armoured Division, "The Desert Rats", Engagements – 1940, June 1940 – The Cherrypicker War.**
6. Christie, **Ibid**, p. 41.
7. Ian Peterson, **Ibid**, **Ibid**.
8. George Forty, **The First Victory**, Nutshell, Kent, 1990, p. 43.
9. Christie, **Ibid**, p. 54.
10. Christie, **Ibid**, p.55.
11. Major-General I.S.O. Playfair, History of the Second world war, **The Mediterranean and Middle East, Volume 1**, the early successes against Italy (to May 1941), her majesty's stationery office, London, 1954, p. 206.
12. Christie, **Ibid**, p. 56.
13. המבנה של דיוויזיית השריון 7 "עכברי המדבר" במבצע "מצפן" כלל: 2 חטיבות שריון, 4 ו7, (בני 3 גדוד מוגברים כל אחד), קבוצת הסיוע הדיוויזיונית כמו חודשיים קודם (חטיבת חי"ר 2 כליבה), 2 פלוגה רפואה, 6 פלוגה הספקה, 6 פלוגה אחזקה, גדוד קשר, גדוד הנדסה מוגבר, גדוד סיוע דיוויזיוני, גדוד ארטילריה מוגבר, פלוגה ביטחון שדה.
14. בעת הזו כבר תוגבר פיקוד המזרח התיכון בעוד 126,000 חיילים מרחבי האימפריה ועל כן יכול היה להרשות לעצמו וויבל לצאת למתקפה. Playfair, **Ibid**, p. 146.
15. חטיבה 16 הייתה חטיבת חי"ר בריטית במסגרת הדיוויזיה ההודית ה-4.
16. Playfair, **Ibid**, p. 271.
17. Kent, **Ibid**, p.43. Playfair, **Ibid**, p. 273.
18. Christie, **Ibid**, p. 57.
19. Ian Peterson, **Ibid**, **Ibid**.
20. Long Gavin, **Australia in the War of 1939–1945**. Series 1 – Army – Volume I – To Benghazi, Australian War Memorial, (1961 reprint), Chapter 8, the battle of Baradia, p.199.
21. Gavin, **Ibid**, Chapter 9, the capture of Tobruk, p.238.
22. Ian Peterson, **Ibid**, Engagements 1941, Beda Fom.
23. Ian Peterson, **Ibid**, **Ibid**.
24. Playfair, **Ibid**, p. 358.
25. Ian Peterson, **Ibid**, **Ibid**.
26. Playfair, **Ibid**, p. 361.
27. Playfair, **Ibid**, p. 362.
28. Ian Peterson, **Ibid**, **Ibid**.
29. www.ordredelaliberation.fr, les compagnons, Victor Mirkin.
30. Kavin Baker, Paul Cullen, **Citizen and Soldier**, Rosenberg Publishing, NSW, Australia, 2005, p. 39.
31. Baker, **Ibid**, p.58.

"טנקים איימו על מדינת ישראל; טנקים הצילו את מדינת ישראל"

בדיונים שלאחר מלחמת יום הכיפורים, טבע האלוף ישראל טל את האמירה: "טנקים איימו על מדינת ישראל במלחמת יום הכיפורים; טנקים הצילו את מדינת ישראל". זאת ידע גם רב־אלוף דוד (דדו) אלעזר, רמטכ"ל המלחמה. מאמר זה, מצביע על כך שמכל זרועות צה"ל סמך הרמטכ"ל ערב המלחמה על השריון הישראלי במקרה של "קטסטרופה", אם תקרה, וזה לא הכזיב אותנו, לפחות בכל הנוגע לזירת הגולן, בה הייתה ביממה הראשונה סכנה מוחשית הקרובה ללב המדינה.

סא"ל (במיל') אברהם זהר,
מנהל המכון לחקר מלחמות ישראל

מקרה ה"קטסטרופה" של דדו במלחמת יום הכיפורים וגולגוליו

ביום שישי 5 באוקטובר 1973 בשעה 12:30, בישיבת מטכ"ל מיוחדת שזומנה בצל החשש ממלחמה, אמר הרמטכ"ל: "...במקרה של הקטסטרופה הזאת, נצטרך לבלום באמצעות חיל האוויר וכל הכוחות שיש לנו בקוים, ולקראת אפשרות כזו אנחנו לא רק מכריזים מצב ג' אלא גם מתגברים את הקוים על ידי כוח סדיר שישנו בארץ".¹

דבריו אלה נאמרו בתשובה לשאלה שהתחבט בה אותו יום: מה אם יקרה הגרוע מכל, ופתאום "בלי מילה נוספת" תיפתח התקפה?² כשיצא מהמטכ"ל בחצות ליל יום הכיפורים, שוב אמר: "אפילו יבוא הרע מכל, (מה שנהג להגדיר כ"קטסטרופה", על פי הביוגרף שלו, חנוך ברטוב), הטנקים שבדרום ובצפון וחיל האוויר בכוננות עליונה. ל-24 שעות אנחנו מסודרים"³ (דגש שלי, א"ז). הבסיס לקביעתו: "ל-24 שעות אנחנו מסודרים" הייתה הוראתו, בבוקר אותו יום, להשלים את מצבת הטנקים בסיני ובגולן, לכדי 300 טנקים בסיני וקרוב ל-200 טנקים בגולן והכרזת "כוננות ג"⁴.

המלחמה לצד השני של התעלה. כותב מאמר זה היה במנהלת התרגיל.

בסיכום התרגיל ביטא דדו הרהורי "כפירה" לגבי המהירות בה עבר פיקוד הדרום למתקפת נגד ואז השמיע לראשונה בקול, מול צמרת המטכ"ל ופיקוד הדרום, את הביטוי "מקרה הקטסטרופה". "מה יקרה", שאל, "אם לא נקבל התרעה מודיעינית של 36 - 72 שעות?". הוא הגדיר מצב כזה כ"קטסטרופה". במצב פתיחה זה, קבע, יושמד הכוח הסדיר ואילו חיל האוויר לא יקבל את הזמן הנחוץ להשמדת הטילים קרקע־אוויר, שכן יאלץ להשתתף בקרב הבלימה, באמצעות **תקיפות "קלע"** של מטוסי "פנטום" שישחררו את פצצותיהם מחוץ לטווח האמ"ט (איזור מוכה טילים).

תנאי לעמידה במצב שכזה, לדעתו של דדו באותו סיכום תרגיל, היה המצאות 300 טנקים בתעלה ו־200 טנקים בגולן.⁵ אכן, זה מספר הטנקים שהיו בשתי הזירות, על פי פקודתו של רמטכ"ל צה"ל, רב אלוף דוד אלעזר בבוקר 5 באוקטובר, ולכן גם אמר בחצות הלילה שקדם למלחמה: "ל-24 שעות אנחנו מסודרים".

למרות שחזר ודיבר על אפשרות הקטסטרופה, לא תרגם את חששותיו לפקודת מבצע. בכל התכנונים סמך רמטכ"ל צה"ל על אמ"ן שישפק את ההתרעה הנדרשת, ויאפשר לצה"ל להיכנס

לא הייתה זו הפעם הראשונה בה השתמש דדו במושג: "מקרה הקטסטרופה". כמה וכמה פעמים עשה זאת בשנה שקדמה למלחמה. מי שעקב אחר התבטאויותיו והחלטותיו ביממה הראשונה ומי שליווה אותו ואת המטכ"ל בדיונים ובמשחקי המלחמה שקדמו למלחמה, הבין כי דדו לא חפץ להיקלע למצב שהתהווה, אך צפה גם צפה אפשרות כזו ואף נערך לה, במידה זו או אחרת. יתר על כן, אף נתן לה שם: "מקרה הקטסטרופה". מה שקרה, בצהרי יום הכיפורים, היה דומה אחת לאחת לתרחיש שדדו הגדיר לראשונה בקיץ 1972 וקרא לה: "מקרה הקטסטרופה". היה זה במשחק המלחמה "איל ברזל" בפיקוד הדרום. במשחק מלחמה זה, תורגל הפיקוד שבראשו עמד אז, אלוף אריק שרון, על ידי ראש מה"ד דאז, אלוף שמוליק גונן.

נתוני הפתיחה שהוכתבו על ידי מנהלת התרגיל, היו שהמצרים חצו את התעלה לכל אורכה, בחסות אש ארטילרית שנמשכה שלושה ימים, כבשו מעוזים רבים ותפסו ראשי גשר בגדה המזרחית. ההפגזה הממושכת נתנה התרעה של 48 שעות. אוגדות המילואים גויסו עם תחילת ההפגזה המצרית, והגיעו לקו הלחימה תוך יומיים ואף יותר, שכן ההערכה הייתה שכוחות המילואים יגיעו לתעלה תוך 72 שעות, ולגולן תוך 36 שעות. כוחות המילואים העבירו את

טנקים סורים פגועים ברמת הגולן

ביום שקדם למלחמה. כל שיכול עתה לעשות היה לשבש את המתקפות היבשתיות על ידי הכוחות הסדירים וחיל האוויר, עד להגעת כוחות המילואים, תוך 72 שעות לסיני ותוך 36 שעות לגולן.

גורמי ה"חיכוך במלחמה" ביממה הראשונה של המלחמה, נבעו מכשל חשיבתי של המודיעין, אך גם מהפרות משמעת מבצעית של מפקדים ברמות של הזרועות, הפיקודים, אוגדות וחטיבות. האירועים בשלושת הימים הראשונים, עברו טלטלות קשות, יותר בסיני מאשר בגולן. משתי החזיתות זו של הגולן התייצבה מהר יותר.

גורם ה"חיכוך במלחמה" הראשון היה מועד פרוץ הקרבות. משום מה סבר המטכ"ל כי המלחמה תפרוץ בשעה 18:00. מועד זה היה ידוע מתכניות המתקפה המצריות שהגיעו לביון הישראלי, אך בפועל חל שינוי בשעה בשל תיאום בין סוריה למצרים, שכנראה לא היה ידוע לישראל.

גורם ה"חיכוך במלחמה" השני היה האיחור בגיוס המילואים. גיוס המילואים לא התבצע לפני השעה 09:20, דהיינו באיחור של חמש שעות ממתן ההתרעה על מלחמה. בשעה 06:20 הסכים שר הביטחון לגייס רק 2 אוגדות ולא 4 אוגדות לפי רצון הרמטכ"ל. האישור לגיוס כללי ניתן רק בשעה 09:20. בפועל החל גיוס 2 אוגדות, אוגדה 36 בגולן ואוגדה 162 בדרום, בשעה 06:20. גם 5 שעות היו קריטיות. על הדחיפות בגיוס כוחות המילואים עמד גם סגן הרמטכ"ל אלוף ישראל טל

כ"דרך פעולה מסוכנת" ובודאי לא הייתה רצויה.

ה"חיכוך במלחמה" במלחמת יום הכיפורים

להוותו נוכח הרמטכ"ל, בשחר יום הכיפורים 6 באוקטובר 1973, כי עומד לקרות מה שחשש ממנו, אך לא התכונן לקראתו. הניבוי שלו על "מקרה הקטסטרופה" הגשים את עצמו. משהו נוסף קרה לרמטכ"ל ביממה הראשונה, משהו התואם את הלז בפילוסופיה של המלחמה בתורת קלאוזביץ', על ה"חיכוך במלחמה". חיכוך זה, קבע קלאוזביץ', הינו חיכוך פסיכולוגי יותר מאשר חיכוך של גופי לחימה אלה באלה. זה חיכוך בו התכונן במטה הממוזג נתקל בקרב בפועל במכשולים – רובם אנושיים – שבהם טעויות, הפרת פקודה ותפקוד לקוי, מונעים את יישום התכנית, חכמה ככל שתהיה. ה"חיכוך במלחמה" על כשלי בתצורה של מקרה ה"קטסטרופה", הוסיפו לקשיי היממה הראשונה במלחמת יום הכיפורים ולקושי במימוש דבריו של דדו "ל-24 שעות אנחנו מסודרים".

משהסתבר לדדו, בשעה 04:30, כי נקלע למקרה ה"קטסטרופה" שממנה כה חשש, לא נקלע למרה שחורה, שכן כפי שהתבטא ביום שישי 5 באוקטובר, הוא הכין את הצבא למצב שכזה. ל-24 שעות אנו מסודרים", על פי מילותיו בחצות הלילה שקדם למלחמה. בסיני היו 300 טנקים ובגולן היו 180 טנקים. נקל לתאר מה היה קורה אלמלא התעקש על תגבור זה, חלקו ממש

למלחמה בתצורת "סלע", כאשר בסיני יהיו 600 טנקים ובגולן 400 טנקים. בעקבות תרגיל "איל ברזל" קיבל חיל האוויר הנחייה לתכנן במקרה שכזה את מבצע "שריטה", בו היו מטוסי אמורים להשתתף בקרב הבלימה בתקיפות "קלע", לצד הכוחות הסדירים, לנוכח תחזית שקווי המגע בגולן ובמערב סיני יהיו בתחום האמ"ט.

הן פיקוד הדרום והן פיקוד הצפון, לא תרגלו תרחישים של מקרה ה"קטסטרופה", אם כי בפיקוד הצפון בוצע בקיץ 1973 תרגיל חטיבתי "תבור", שבו תרגלה חטיבה 188 מתקפה מְעָבֵר לקו הסגול בשטחי הגולן. בפיקוד הדרום הוזזה חטיבת טנקים 401 באחת השבתות של אוגוסט 1973 לעבר התעלה, בפקודת פתע שניחתה עליה מטעם המטכ"ל, שהובאה אליה על ידי כותב מאמר זה, כנציג מחלקת מבצעים במטכ"ל.

תכניות המגננה "שובך יונים" בפיקוד הדרום והתכנית "גיר" בפיקוד הצפון כללו את אותו סד"כ טנקים של מקרה ה"קטסטרופה", אך אלה הוכנו לתרחיש שבו הסד"כ המלא של צה"ל ייכנס למלחמה, בתוך 36 – 72 שעות ממתן ההתרעה על ידי אמ"ן, וכך יצטמצם קרב ההגנה על קווי הגבול בתעלה ובגולן לשעות ספורות, שכן סד"כ המילואים, כמו במתאר "איל ברזל", יגויס בצורה סדירה ולא בבהילות ויגיע למרחבי הלחימה כשהוא שלם ולא כפי שיקרה בפועל.

כאמור בשום שלב לא הועלה מתווה הדומה למה שיקרה במלחמה, שכן מקרה ה"קטסטרופה", לא נראה כדרך פעולה אפשרית, לא נבחנה אפילו

התקדמות כוחות פיקוד הצפון במלחמת יום הכיפורים (מתוך הספר המאבק לביטחון ישראל בעריכת אל"ם במיל' בני מיכלסון, סא"ל במיל' אברהם זהר וסא"ל במיל' אפי מלצר)

הציג אותה אותה קמ"ן פיקוד הצפון שייע בר מסדה, במסגרת דיון בתכניות המגננה בגולן. התכנית הסורית "משרוע 110" הייתה לתקוף ח"ר, מתוגברות בחטיבת טנקים נוספת לכל דיוויזיה. בשלב זה שיימשך 5 שעות, לא היה מאמץ עיקרי. לאחר 5 שעות יוכנסו דיוויזיות השריון לתוך הגולן, דרך המרחב שייכבש בשלב הראשון, ויכבשו את הגולן עד לירדן, שייפסס כבר בשלב הראשון על ידי כוחות קומנדו מונחתים ממסוקים. שעת ה"ט" הייתה 18:00. הסורים הנחו שמומלץ היה כוח צה"ל, כפי שאכן היה במלחמה, דהיינו לא יותר מ-200 טנקים, וכן כי עוצבות המילואים לא יגיעו לרמה לפני כיבושה על ידי הסורים.

לקט מודיעין של אמ"ן מאפריל 1973 גילה כי בתרגיל מפקדות סורי שהתקיים בדצמבר 1972 עלתה על הפרק התכנית הסורית לכיבוש רמת הגולן, שעיקרה: מתקפה של דיוויזיות הח"ר לכל רוחב החזית; כיבוש רצועה של 6 - 8 ק"מ, ולמחרת, תקיפה של דיוויזיית שריון 1 בציר חושניה - גשר בנות יעקב, במגמה להגיע לירדן ולהשלים את כיבוש הגולן. משמעות תרגיל זה הייתה כי המאמץ העיקרי הסורי יהיה בפתחת כודנה. כותבי הלקט קבעו כי אפשר להניח כי התכנית שנבדקה בתרגיל היא התכנית הסורית הבסיסית למתקפה בגולן⁴.

ביום 26 באפריל סקר קמ"ן פיקוד הצפון, סא"ל שייע בר מסדה, בפני הרמטכ"ל את דרכי הפעולה הסוריות, תוך התייחסות ללקט שיצא למחרת. כן עשה ראש אמ"ן בהצגת תכניות צה"ל לראש הממשלה ב-9 במאי 1973, אלא שהוא הציג כאילו המאמץ העיקרי הסורי יהיה של דיוויזיה 3 המשוריינת. שניהם סברו כי דרך הפעולה הסורית הינה בלתי סבירה⁵. אלוף פיקוד הצפון, העריך כי

צורך בשינוי תצורת החימוש, אלא צורך להחליף רק מרעומים, לצורך תקיפת "קלע" 3. עם פרוץ המלחמה, סמוך לשעה 14:00, הוזנקו רוב המטוסים לאוויר והשליכו את הפצצות לים. המטוסים לא היו בתצורת חימוש של "שריטה". כך עד לרדת החשיכה, כאשר טורי טנקים וח"ר של האויב צולחים את התעלה ותוקפים בגולן, ביצע חיל האוויר רק 75 גיחות תקיפה בתעלה ורק 35 גיחות תקיפה בגולן. בלילה, לא בוצעו גיחות תקיפה. כך לא מומש מבצע "שריטה" ולמעשה חיל האוויר לא תרם את חלקו, כפי שהורה דדו, על פי מקרה ה"קטסטרופה". עד לבוקר נותרו לוחמי הסדיר לבדם ועד לבוקר מחציתם אכן לא שרדו.

ביממה ראשונה של המלחמה, הצליחו המצרים לצלוח את התעלה לכל אורכה, הקימו ראשי גשר בהם גם מאות טנקים, אך עצרו "עצירה טקטית", כדי להתארגן ולקדם את כוחות המילואים של צה"ל. בינתיים כוחות המילואים של אוגדת שרון ואוגדת ברן, הצליחו להגיע תוך 36 שעות במקום 72, ובערב שירד על 7 באוקטובר, הצטברו במזרח סיני למעלה מ-400 טנקים נכונים למתקפת נגד.

הכנות פיקוד הצפון למלחמה אפשרית

פיקוד הצפון בפיקודו של אלוף יצחק חופי, עשה בשנה שקדמה למלחמה כמה פעולות חשובות לקידום פני מתקפה סורית: הוא קידם ימ"חים של חטיבות הטנקים למיקום קדמי בעמק החולה, פרץ דרכים לגולן, שיפר את התעלה נגד טנקים בגולן והקים רמפות לטנקים מול נתיבי תקיפה סורים משוערים. חטיבה 179 נועדה להיות במקרה מלחמה, חטיבת ה"גיוס המהיר", שתתערב בקרב במהירות.

תכנית המלחמה הסורית הייתה ידועה בפרטיה העיקריים לפיקוד הצפון. במאי 1973

(טליק) בק"ם (קבוצת דיון מבצעי) שקיים בשעה 12:00. הוא פנה לקצין השריון הראשי תא"ל מוטקה ציפורי, לקציני אג"א (אגף האפסנאות) ולכלל קציני המטה הכללי במילים הבאות: "עלינו לבצע מהפכה קופרניקנית בחשיבה. הלילה ישטפו כוחות סוריים ומצריים את מערב סיני והגולן, ועד לבוקר לא יהיה קיים מחצית הכוח הסדיר שלנו. יש לצוות כל טנק, גם אם לא בציוות אורגני וגם אם לא בחימוש מלא, ולשגר גופי לחימה קטנים למרחבי המגע בשתי הזירות¹". משמעה של פקודה זו, הייתה כי רק הלוגיסטיקה תוכל לשנות את פני המערכה. פקודה זו אכן בוצעה ביעילות ותרמה למהפך במלחמה.

גורם ה"חכיךך במלחמה" השלישי היה חיל

האוויר. מפקד חיל האוויר אלוף בני פלד הכין בבוקר 6 באוקטובר מתקפה אווירית על מערך הטילים קרקע-אוויר הסוריים, אך בשל עננות המיר זאת במתקפת מנע אווירית על שדות תעופה סוריים. גם זו לא אושרה על ידי ראש הממשלה, מסיבות מדיניות, בשל לחץ אמריקאי. למעשה כל שנותר לחיל האוויר לעשות היה לבצע את המתווה של מקרה ה"קטסטרופה" - מבצע "שריטה". למרות רתיעתו של בני פלד מתכנית זו, הייתה תכנית "שריטה" מוכנה ומוכרת לטייס חיל האוויר. מוטי הוד, מי שהכין את "שריטה" לפי הנחיית דדו, תהה ביום עיון שערך כותב מאמר זה בשנת 1999, מדוע לא נערך בני פלד מיד לביצוע התכנית היחידה שהייתה לחיל האוויר, במקרה של מתקפת פתע² והיו לחיל אוויר מטרות לתקיפה, לפחות בפיקוד הצפון.

משלא הותר לו לבצע מתקפת מנע, הורה מפקד חיל האוויר לשנות את תצורת החימוש ממתקפת שדות תעופה לתצורת קרבות אוויר וסיוע לכוחות הקרקע. אלוף דוד עברי, אמר לאחר שנים, כי לצורך ביצוע "שריטה", לא היה

טנקים סורים פגועים בתעלת הנ"ט ברמת הגולן

למרות שהתכנית הסורית לא קבעה כל מאמץ עיקרי בשעות הראשונות, חיפש מטה הפיקוד וכן המטכ"ל את קיומו של מאמץ כזה. עם תחילת המלחמה הורה מפקד הגולן, יצחק בן שהם, נאמן להנחיות אלוף הפיקוד, לכוחות שלו בקו לבצע את פקודת "קפיטל", לפיה יתוגבר קו המוצבים במחלקות טנקים, תוך השארת פלוגת טנקים בעתודה בכל גזרה. פקודת "קפיטל" הינה דומה למקרה של מלחמה ולמקרה של "יום קרב". נאמן להנחיות אלוף הפיקוד הוא גם הורה למח"ט 7 בשעה 14:35 לשלוח גדוד טנקים אחד למרום הגולן, גדוד שני לחושניה ולהשאיר גדוד אחד ב"עגבנייה" (צומת נפח).

כיוון שמח"ט 7 לא קיבל את "מרותו" של מח"ט 188, בטענה שלא נמסר לו על העברת הפיקוד על הגולן למח"ט 188, נאלץ קצין האג"ם הפיקודי לחזור על הפקודה, ככתוב ביומן המלחמה הפיקודי⁷:

"14:47" (קציני אג"ם) נתן פקודה לקדם טנקים: גדוד אחד לצומת יקר – קרטון (מזרחה למרום גולן), גדוד לכביש "פלא" (לכיוון חושניה) ועוד גדוד לעגבנייה (צומת נפח)."

המשמעות של הפקודה הייתה שמח"ט 188 וקציני האג"ם הפיקודי הורו להשאיר את חטיבה 7 כעתודה פיקודית, אך לקדם את גופי הטנקים שלה כדלהלן: גדוד 82 לעבר חושניה בגזרה הדרומית, גדוד 77 לעבר מרום גולן בגזרה הצפונית, ולהשאיר את גדוד 71 בצומת נפח.

אלא שמח"ט 7 היז את כל חטיבתו, למעט גדוד 82, לעבר פתחת קוניטרה, עוד לפני קבלת פקודתו של בן שהם. כך נשאר הפיקוד ללא עתודה.

כאשר חזר חופי לנפח, הוא הביע אי שביעות רצון מכך שאין לו עתודה, אך נראה היה לו כי עד אז, הצליחו הכוחות בקו למנוע חדירה סורית לגולן. הוא קרא אליו את מח"ט 7 וחילק את הגולן בינו למח"ט 188 שגם הוא נשלח לפקד על הגזרה הדרומית.

כיוון שמח"ט 188 פיקד על כלל הזירה, נמנע בן שהם בפתחת המלחמה מלשלוח את הסמח"ט דוד ישראלי לפקד על דרום הגולן, כנראה משום שהיה זקוק לו לענייני לוגיסטיקה בכל המרחב. כך נותרה הגזרה הדרומית בפיקוד מג"ד צעיר, סא"ל עודד ארז.

גורם "החיכוך במלחמה" השלישי, נבע מהקשיים בהעברת גדוד 82 של חטיבה 7 לפיקוד מח"ט 188. למעשה גדוד 77 היה בבוקר יום 6 באוקטובר תחת פיקוד מח"ט 188 וזה נענה להצעתו של מח"ט 7 להחלפתו בגדוד 82. החילופין היו קריטיים לקרב ההגנה: גדוד 77 כלל 45 טנקים וכל פלוגותיו היו מבצעיות. מרבית מפקדי הטנקים אף סיירו בקו המגע ולמדו את דרכי הכניסה למוצבים. גדוד 82 כלל 35 טנקים ורוב לוחמיו היו לא מבצעיים. היו בהם צוותי טנקים שלא ביצעו תרגילים מבצעיים וכאלו שלא ירו כדור אחד בלילה שלפני כן. יתר על כן,

תגבור הגולן היה בשל לחץ אלוף הפיקוד על המטכ"ל, אך תגבור זה גם תאם למקרה ה"קטסטרופה" של הרמטכ"ל. מכיוון שכך, הניחו הרמטכ"ל ואלוף הפיקוד, כי כוח זה וכן חיל האוויר יצליחו לשבש את המתקפה הסורית, עד להגעת כוחות המילואים.

גם בפיקוד הצפון פעל ביממה הראשונה גורם ה"חיכוך במלחמה" של קלאוזביץ⁸.

גורם ה"חיכוך במלחמה" הראשון בפיקוד הצפון היה שלמרות העובדה שאלוף הפיקוד הורה בשעות הבוקר למח"טים להתכונן למלחמה, המשיך מח"ט 188, יצחק בן שהם לנהוג כאילו לפניו "יום קרב" וכך גם מח"ט 820. אלוף הפיקוד לא שינה את תצורת הכוחות, למרות שקבע כי יש להיערך למלחמה ושיקוליו עימו. הוא לא פיצל את הפיקוד על הגולן בין שני המח"טים ולא העלה את מפקדת אוגדה 36 לנפח. בנפח היה חפ"ק פיקודי כבר יומיים, ואילו מח"ט 7 ינוש בן-גל אמור היה לפקד על העתודה הפיקודית, שכללה את חטיבה 7, למעט גדוד טנקים 77 שהוכפף לחטיבה 188. את מפקדת אוגדה 36 הפקיד אלוף הפיקוד על גיוס המילואים והזרמתם לגולן.

בשעה 14:00 פרצה המלחמה בהפתעה בשל הציפייה שתתחיל רק בשעה 18:00. אלוף חופי היה באותה עת במטכ"ל בתדריך רמטכ"ל. עד שובו בשעה 16:30 פיקד על הגולן במשך השעות הראשונות מח"ט 188, שהופקד על הגולן על ידי חופי בשל היכרותו הטובה יותר עם הגולן. במטה הפיקוד לא היה רמ"ט הפיקוד, אל"ם אורי בר און, שהיה במפקדה בנצרת והכין אותה למלחמה. הקצין הבכיר במטה היה סא"ל אורי שמחוני.

גורם "החיכוך במלחמה" השני בפיקוד הצפון, נבע מהיעדרו של האלוף בשעות וחצי הראשונות, אך עדיין לא הקריטיות במלחמה.

לסורים יש כמה דרכי פעולה, אך ראה בפתחת קוניטרה את המרחב המועדף על הסורים, והניח כי בו הם ינסו להפעיל את המאמץ עיקרי, וזאת בשל קרבת הפתחה למרכז הגולן ולירדן.

סמוך למלחמה, פרסם אמ"ן ב-2 באוקטובר 1973 סקירת מודיעין מיוחדת מספר 104/73. הסקירה אינה כוללת את כל הידיעות על התכנית הסורית כפי שנמסרו במקורות. לעומת זאת כוללת הסקירה דיון מפורט בשאלה אם התכנית סבירה. הסקירה מציינת כי "מקור טוב מסר על קיומה של תכנית סורית לכיבוש רמת הגולן החל מסוף ספטמבר 73... בשלב ראשון יתקפו 3 דיוויזיות הח"ר ברצועת ההגנה הראשונה ויכבשו רצועה של 8 – 10 ק"מ של שטח הגולן. שתי דיוויזיות השריון, ינצלו את הצלחת דיוויזיות הח"ר וישלימו את כיבושה של רמת הגולן עד לירדן.

מחברי הלקט קבעו כי ביצוע התכנית עתה ובטווח קרוב, אינו סביר להערכתם, בעיקר מאחר ומצרים אינה מוכנה בשלב זה לחדש את הלחימה. תוספת זו תאמה את ההערכה של אמ"ן, כי מלחמה אינה סבירה⁶.

בשנה שקדמה למלחמה לא התקיים בפיקוד הצפון משחק מלחמה, כדוגמת תרגיל "איל ברזל" בפיקוד הדרום, אך חטיבה 188 ביצעה בחודש יולי 1973 תרגיל חטיבתי מלא, כולל גדוד המילואים שלה, בפיקודו של אל"ם יצחק בן שהם, שנכנס לתפקידו סמוך לתרגיל במקום אל"ם אהרן פלד (פדלה). התרגיל נערך על בסיס מתווה של מתקפה סורית למרכז ולדרום הגולן, וכלל שלב הגנה ומעבר לתקיפה. מח"ט 179, אל"ם רן שריג, היה מנהל התרגיל.

יום הלחימה הראשון

בבוקר 6 באוקטובר היו בגולן 2 חטיבות טנקים: 188 וחטיבה 7, שכללו יחד 178 טנקים.

הרמטכ"ל ל"קסטרופה", הביא לכך שטנקי חטיבת ה"גיוס המהיר" הועברו בשבוע שקדם למלחמה לחטיבה 7, כולל טנקי גדוד 39 מילואים של חטיבה 188 שהיו על הרמה, בבסיס ירדן. בחצות לילה הגיעו כוחות ראשונים של טנקי מילואים לנפח. היו אלה טנקים של גדוד גיוס מהיר 266 של חטיבה 179.

כך נותרה מהתכנית הפיקודית להזרים לגולן את חטיבת הגיוס המהירה יכולת להזרים לגולן תוך 15 שעות רק גדוד אחד. מג"ד הטנקים של חטיבה 179, עוזי מור, הצטרף עם פלוגת טנקים ראשונה לטנק בודד של "כוח צביקה". זו הושמדה על ידי טנקי חטיבה 51 הסורית. פלוגה שנייה ועימה סמח"ט 188, סא"ל דוד ישראלי, הגיעה לאחר שלוש שעות והצליחה לבלום את הסורים עד לבוקר, בציר הנפט וצפונה לו בציר "פלא".

גורם ה"חיכוך במלחמה", פעל גם לרעת הצד הסורי. הסורים הניחו כי יצליחו לכבוש את הגולן לפני שכוחות המילואים יגיעו לשדה המערכה. בפועל הם דיווחו לאחור, כבר בחצות לילה, כי מולם גופי טנקים של מילואי צה"ל. המשמעות הייתה שצומצם פרק הזמן לעליית כוחות המילואים של גופי הטנקים מ-36 שעות, לביצוע בפועל בתוך 12 - 25 שעות. זאת למרות שחטיבה 179 נאלצה לקחת טנקים מצומת גולני ואילו חטיבה 679 נאלצה להביא את החימוש לטנקים מבסיס אחורי. המטכ"ל הסורי נוכח לקראת בוקר היום השני למלחמה, כי נבלם בפתחת קוניטרה וכי למרות חדירת חטיבות השריון שלו ויצירת איום לעבר בקעת כנרות ונפח, הצליחו הישראלים להביא לגולן כוחות מילואים בזמן קצר משייערו.

7 באוקטובר 1973

היום השני של המלחמה, התאפיין במעברים חדים, בניהול הקרב על ידי שני הצדדים. לקראת בוקר היום השני למלחמה הסתמנה סכנה מוחשית לגולן המרכזי והדרומי. המטכ"ל החליט להעביר את עתודת המטכ"ל, אוגדה 146, לגולן ואת מרכז הכובד של פעילות חיל האוויר לגולן. הפיקוד הורה להכין את גשרי הירדן לפיצוץ. בשעה 06:35 הגיע שר הביטחון לחדר המלחמה של הפיקוד בהר כנען. הוא היה פסימי לגבי יכולת העמידה בגולן, וניהל שיחה עם אלוף הפיקוד על אפשרות נטישת הגולן⁸, אך בתוך 20 דקות, לאחר שעקב אחר פעולות הפיקוד, התבררה לו תמונת מצב אופטימית יותר: לקראת בוקר 7 באוקטובר החלה זרימה של כוחות מילואים בהיקפים גדולים יחסית, בכל נתיבי העלייה לגולן. מח"ט 179 אל"ם רן שריג שעלה לגולן בגשר אריק, הונחה על ידי מטה הפיקוד לשגר כוחות לכיוון מיצר אל על וקצביה. גדוד 96 עם 25 טנקים והמח"ט התייצבו בשעה 07:00 באזור קצביה שבו הייתה עד אז רק מחלקת טנקים מחטיבה 679. גדוד 278 עם 24 טנקי שוט קל (סנטוריון עם מנוע דיזל) נע אחרי

מצב הכוחות ברמת הגולן בליל 6-7 באוקטובר 1973

מצב הכוחות ברמת הגולן ביום 7 באוקטובר 1973 בשעות 06:00 - 12:30

מצב הכוחות ברמת הגולן בליל 7-6 באוקטובר 1973 בשעות 12:30 - 20:00

מח"ט 7 לא הורה למג"ד 82 לעבור תחת פיקוד מח"ט 188, וכל פקודה למג"ד ניתנה בתיווכו. רק בערב העביר מג"ד 82 את רשת הקשר שלו לזו של מח"ט 188. הייתה פלוגה של גדוד 82 שנכנסה לקרב רק לאחר חשיכה ודוקא זו כללה תותחנים שלא התנסו בירי בלילה אפילו של כדור אחד, לפני המלחמה.

מח"ט 188 לא הצליח להגיע לכוחותיו. מג"ד 53 שהתקשה לקבל את גדוד 82, פיצל את הגזרה בינו לסגנו ושלט למעשה רק בפתחת ציר הנפט. **גורם "חיכוך במלחמה" הרביעי**, היה שבכל היום הראשון הצליח חיל האוויר לבצע רק 35 גיחות תקיפה. על פי תכנית "שריטה" העביר קצין התותחנים הפיקודי לחיל האוויר רשימה של מטרות למטוסים. מעלה הגולן סומן בחביות לצורך כיוון המטוסים אל המטרות. בשל היות כל הגולן בתחום אמ"ט, אמורים היו המטוסים לשחרר את הפצצות בשיטת "קלע" כשהן מוכוונות מחשב לצירי התקיפות הסוריות. בפועל כאמור, לא פעל כמעט מרכיב האוויר בגולן ביום הראשון של קרב ההגנה, וכוחות היבשה עמדו לבדם במצב ה"קסטרופה".

ליל 7-6 אוקטובר

בשעות הלילה היטיבו הטנקים בפיקוד מח"ט 7, שכללו גם גדוד של חטיבה 188 בפיקוד סא"ל יאיר נפשי, למנוע מהסורים מלהיכנס לפתחת קוניטרה. לא זה היה המצב במרכז ובדרום הגולן. לקראת לילה הצליחו הסורים להזרים את חטיבות השריון שלהם בפרצות שבין כוחות הטנקים שלנו שכללו מחלקות וחלקי פלוגות, דרך ציר הנפט וצפונה לו בפתחת כודנה. **כניסת הסורים ללב הרמה הייתה למעשה ללא קרב**. ההצלחה הסורית הייתה גדולה במיוחד בקצה הדרומי של הרמה, בקרבת מוצב 116. מול מחלקת טנקים של גדוד 53 שאלה נוספה עם חשיכה פלוגת טנקים של צוותים טירונים מגדוד 82, התמידו לחתור פנימה 3 חטיבות סוריות, שיכלו להמשיך ללא כל הפרעה לעבר בקעת פְּרָרוֹת (המקיפה את הכינרת) ועצרו מסיבות הקשורות אולי לתכנית, אך לא בשל התנגדות ישראלית.

כוחות סוריים של חטיבה 51 הצליחו להגיע גם לקרבת נפח וקצביה ונבלמו על ידי כוחות טנקים קטנים: מחלקת טנקים של חטיבה 679 בקצביה, טנק בודד של "כוח צביקה" בציר הנפט. דרומה למוצב 110 בלמה פלוגת "טייגר" של חטיבה 7 את חטיבת השריון 47 הסורית.

חטיבת ה"גיוס המהיר" 179

התעקשות אמ"ן על "אי סבירות" למלחמה, שנמשכה עד בוקר 6 באוקטובר, וכן שיקולי חיסכון, גרמו לכך שעם פרוץ המלחמה נותר לחטיבת ה"גיוס המהיר" 179 רק גדוד טנקים אחד, שהיה גם מזווד, תודות לעקשנות אלוף הפיקוד בסיום תרגיל גיוס. הצורך הדחוף לתגבר את הגולן, ובעיקר ביום שקדם לה, בשל חשש

טנקי חטיבה 179 היו לו עתה שבעה טנקים. עד לשעה 11:00 ריכוז מח"ט 188 כ-30 טנקים מחטיבות 179, ו-679. עם כוח ניכר זה הוא היה אמור לפי פקודת אלוף חופי, לבלום את המתקפה הסורית לעבר נפח. הכוחות נערכו על ציר "פלא" ליד סינדיאנה (כוח מג"ד 82), על ציר הנפט (כוח הסמח"ט) ומדרום לו (כוח סמג"ד 82, עם טנקים של חטיבה 679). למולו ריכוז הסורים עוצמה של יותר מ-150 טנקים, בהם טנקי טי-62 של חטיבה 81 מדיוויזיה 1 וחטיבה 51.

בשעה 12:10 השתררה במטה הפיקוד תחושה של התמוטטות סורית, אך תוך עשר דקות בלבד הגיעו ידיעות על "אבק גדול מכיוון חושניה" (יומן פיקודי). בשעה זו החלה המתקפה הסורית. חטיבה 51 תקפה עם 60 טנקים בציר הנפט ומערבה לו. חטיבה 91 תקפה בשלושה צירים בציר "פלא". בתוך הקרב נהרג סמג"ד 82 והמג"ד נפצע. את הפיקוד על הגדוד נטל רס"ן אלי גבע, מ"פ א'. גדוד 82 נסוג בשל הלחץ הסורי וטנקים מחטיבה סורית 91 איימו על מחנה נפח. מח"ט 188 וסגנו נעו לאחור, לנפח, ונהרגו. מג"ד 82 אלי גבע, רדוף טנקים סוריים, ניסה בשעה 14:00 לקבל הוראות ממח"ט 188. משלא נענה – לאחר שפיקוד חטיבה 188, המח"ט, הסמח"ט וקצין האג"ם כבר לא היו בין החיים – התקשר למח"ט 7 וזה, שלא היה מודע לסכנה לנפח, הורה לו לסגת לווסט עם 17 הטנקים שלו, מחציתם ללא תחמושת.

בשעה 13:00 שוב נטתה הכף במרכז הגולן לטובת הסורים. מרחב נפח עמד ליפול מול ההתקפה הדריחטיבית הסורית שאיימה גם על האגף האחורי של חטיבה 7, וגם לעבר היעד האופרטיבי הסורי – גשר בנות יעקב. בשעה 13:00 דיווח אלוף הפיקוד לרמטכ"ל כי בן שהם לחוץ ליד סינדיאנה וכי יש זרימה של דיוויזיה 1 (ביומן כתוב בטעות דיוויזיה 3 – המחבר). לקצין האג"ם הורה אלוף הפיקוד להוריד את כל חטיבה 679 לנפח, שממנה הגיעו דיווחים בשעה 13:20 כי היא מוקפת כוחות סוריים. גם מח"ט 188 דיווח על כך ונע לעבר המחנה שבו התקיימו קרבות שריון בשריון¹¹.

עוד לפני כן, בשעה 13:00, הורה אלוף חופי ישירות למח"ט 679 לנוע מקוניטרה לעבר נפח. הוא הורה גם להחזיק בציר המרכזי בכל מחיר¹². אורי אור נע עם כוח של 15 טנקים, וסמוך לנפח פגע מן האגף והשמיד 40 טנקי טי-62. הסורים המופתעים הרפו מנפח ונסוגו לעבר חושניה. בכך הסתיים הקרב על נפח. בשעה 17:17 דיווח מודיעין הפיקוד על פקודת נסיגה לכוחות הסוריים בשל מצבם הקשה¹³. מח"ט 679 נטל את הפיקוד על הכוחות במרחב.

בינתיים זרמו כוחות נוספים לרמה. אל גדוד 278 שנלחם במצור אל על חברה בשעה 14:00 חטיבה ממוכנת 9 בפיקוד אל"ם (במיל') מוטק'ה בן פורת עם גדוד טנקי "שרמן" אס-51, שכלל 47 טנקים. אל חטיבה 179 בקצביה הצטרפו פלוגה

טנק סורי שנבלם על גדר אחד המוצבים במלחמת יום הכיפורים (מתוך הספר "בני קשת" בעריכת חני זיו ויואב גלבר)

קוניטרה ופתחת כודנה. במסגרת מגמה זו הורה להכניס את הדיוויזיה המשורינית 1 אל המרחב שנכבש בפתחת כודנה, אך לא במגמה המקורית שהייתה להגיע לירדן, אלא על מנת לסייע לחטיבות השריון הסוריות 51 ו-46 שנבלמו, ואולי בכוונה לכתר את כוחות חטיבה 7 בפתחת קוניטרה, שגם הם הותקפו על ידי הזרוע הסורית הצפונית, בעוצמה של 130 טנקים. בשעה 09:00 החלה חטיבת טנקים 91 הסורית, שכללה 100 טנקי טי-62, לנוע לעבר חושניה ובעקבותיה חטיבה ממוכנת. מפקד דיוויזיה 1 קידם את החפ"ק שלו לתל פזרה בתוך הגולן, במגמה לתאם בין שתי המתקפות הסוריות: בפתחת קוניטרה ובמרחב ציר הנפט – נפח. בדרום הרמה הכניסו הסורים חטיבה משורינית נוספת, חטיבה 47. החטיבה נכנסה בציר הנפט ללא התנגדות והתפצלה לשניים, לעבר מעלה גלאל ובעקבות חטיבה 132. שתי סוללות ארטילריה 155 מ"מ של צה"ל נשטפו על ידי הכוחות הסוריים.

מח"ט 188 שכשל בניסיונותיו בלילה לייצב את קו ההגנה במרכז ובדרום הגולן, ירד לעמק החולה, חזר לגולן וחקר לסמח"ט בציר הנפט. הוא העריך נכונה כי הסורים מרכזים כוח גדול לכיבוש נפח והחל בונה כוח לבלימת הסורים – כוח הסמח"ט, גדוד 82 וכוחות של חטיבה 679 שהיו בעליקה.

כבר בשעה 01:30 קיבל מג"ד 82 ממח"ט 188 אישור לנוע לעבר הר יוספון על מנת למלא בטינים בדלק ובתחמושת. הוא השאיר מחלקה בקו המגע שהיה שקט, ונע עם 11 טנקים לאחור. משהגיע להר יוספון הגיעו אליו הדי הקרב של פלוגת "טייגר" עם כוחות החטיבה הסורית 43 בשעה 08:30, לאחר מילוי הבטנים, חבר אליו – לפי פקודת מח"ט 188 – מ"פ ב', יעקב צ'סנר עם תשעה טנקים ועליהם לוחמי מוצב 111. מג"ד 82 נערך לפי פקודת סמח"ט 188 בסינדיאנה. יחד עם

גדוד 96, פנה דרומה לעבר מיצר אל על וחסם אותו. עד שהגיע היו אלה רק מטוסי חיל האוויר שמנעו את התקדמות הסורים לעבר הדגניות. גם בגישתו של שר הביטחון חל שינוי והוא היה מעט יותר אופטימי. בשיחה בשעה 06:56 דיווח לו אלוף הפיקוד כי מח"ט 679 עם כוח טנקים עולה לעבר נפח ושם תתרכז עוצמה בשעת הצהריים. בשיחתם הועלו שלושה מרכיבים בקרב ההגנה: החזקת הצירים הדרומי והמרכזי על-ידי חיל האוויר עד לצהריים; חטיבה 679 ככוח חוסם בשלב ראשון ואחר כך ככוח מרכזי לשבירת הסורים; הכנת הגשרים לפיצוץ וחסימה⁹.

בשעה 08:00 הנחה האלוף את מפקד אוגדה 36 שלא לשחוק כוח ולא "לקפוץ קדימה" ולהיפגע. הוא חזר על כך בשעה 08:26. עדיף, אמר, ששטח יישאר אצל הסורים וכוח לא יאבד. האלוף גם הורה לרפאל איתן לרכז כוח ולא להכניס אותו "חתיכות חתיכות". בכוונתו, אמר, לרכז אגרופי שריון חזקים בגולן מחטיבות 679 ו-10179¹⁰. בשעה 09:37 גם דיווח אלוף הפיקוד לרמטכ"ל שכוחות מילואים מגיעים, ופה פעם נוספת התערב לו גורם ה"חינוך במלחמה". מח"ט 679 אל"ם אורי אור הגיע לנפח עם 21 טנקים בשעה 07:30, לפי יומן המלחמה הפיקודי. בסביבות 08:26 יצר אורי קשר עם סמח"ט 188. **חרף פקודתו המפורשת של אלוף הפיקוד**, נשלח אורי אור לפתחת קוניטרה, על ידי מפקד אוגדה 36 שנע עם מפקדתו מנפח לווסט, מחשש לנפילת נפח. החלטתו של רפול נבעה כנראה מתחושתו, הלא נכונה, שיש לצה"ל די כוחות בציר הנפט, ולעומת זאת יש חשש לפריצה סורית בפתחת קוניטרה, זאת בעקבות ידיעה לא נכונה על מתקפה צפויה של דיוויזיה 3 הסורית.

גורם ה"חינוך במלחמה" היה גם בצד הסורי. לקראת בוקר 7 באוקטובר החליט המטכ"ל הסורי לחדש את המתקפה הדו-זרועית מפתחת

מגודד 278 וגדס"ר 134 (25 טנקים). בשעות הצהריים הגיע לזירה בציר מעלה גמלא גם מח"ט 4 אל"ם יעקב הדר (פפר) עם גדוד טנקי "שרמן". על פתח המעלה בגולן הגנה עד אז פלוגת חי"ר של חטיבת "גולני" עם תול"רים. מח"ט 4 הכפיף אליו את גדוד 39 מחטיבה 188, שבו היו 30 טנקי "שוט קל" ולפני השעה 15:00 עלה לראש מעלה גמלא ונכנס לקרב עם טנקים מחטיבה 47 הסורית. בלילה חבר אליו כוח הטנקים של מג"ד 53 שנסוג מתל פרס.

בפתחת קוניטרה לחמה כל היום חטיבה 7. בשעות הבוקר חיידו כוחות דיוויזיית החי"ר הסורית 7, שכללו את החטיבה המשוריינת 78 וחטיבה ממוכנת 121 ובנוסף להם עוד גדוד טנקים מכוח ריפעת אסד, את מתקפתם לעבר קוניטרה ובוקעתא. העוצמה הסורית כללה כ-150 טנקים. גדוד 77 של חטיבה 7 נלחם בכוח שכלל כ-70 טנקים מצפון לחרמונית. הקרב העיקרי נמשך שלוש שעות. מרבית הטנקים הסוריים הושמדו. לאחר שלוש שעות הלחימה נפסקה המתקפה הסורית, אך נמשכו תקיפות מקומיות ואש ארטילרית כבדה. בלילה ארגן קהלני מחדש פלוגות, בשל האבידות והיפגעות מפקדים. לגדוד נותרו 22 טנקים כשירים. גדוד 74 שנוותר עם 12 טנקים כשירים, המשיך ללחום עם המוצבים בקו המגע. פלוגת "טייגר" המשיכה בבוקר 7 באוקטובר להילחם בכוחות שזיחתה ליד מוצב 110, לרבות ירי טנקים לעבר ריכוזי ארטילריה סורית שפרסו ממערב לו, לצורך הקרב על נפת, ועם צהריים חברה לחטיבה 7.

בשעה 18:30 הגיע רב אלוף (במיל") חיים בר-לב לפיקוד הצפון כנציג הרמטכ"ל. כאשר הגיע היה קרב הבלימה הפיקודי בשלבי סיום. כוחות פיקוד הצפון שלטו על במת ההר בכל דרום רמת הגולן ומרכזה ועל כל הגולן הצפוני, למעט מוצב החרמון. מול כ-350 טנקים סוריים במרכז רמת הגולן ובדרומה ניצבו קרוב ל-200 טנקים ישראליים.

כך בא לסיומו קרב הבלימה הפיקודי. הכוח הסדיר היטיב למנוע כל ניסיון סורי להבקיע

בפתחת קוניטרה. כוחות המילואים ניהלו ביממה הראשונה מרוץ עם הזמן אל מול הסורים שחדרו לעומק הגולן בגזרה המרכזית והדרומית, והצליחו להשתלט על מבואות הגולן ועל במת ההר. בבסיס הפעלתם הייתה ההחלטה הפיקודית לשלוח כוחות בעוצמה קטנה ובינונית, ללא תיאום כוונות, בציוות קרבי מאולתר ובחימוש חלקי. כל אותו יום, נעה אוגדה 146 לדרום הגולן. האוגדה כללה את חטיבה 205 (שוט קל ושוט מטאור), חטיבה ממוכנת 670 פחות גדוד, גדס"ר ואגד ארטילרי. אל"ם יהודה אשנפלד מונה על ידי אלוף הפיקוד כקצין קישור לאוגדה 146.

החל משעה 05:59 תקף חיל האוויר מטרות קרקע בגולן. בוצעו 97 גיחות, רובן (64 גיחות) לפי הוראת אלוף הפיקוד בגזרה הדרומית, שם הצליחו מטוסי חיל האוויר להאט את קצב ההתקדמות של הטור הסורי עד לחסימת מצר אל על בידי כוחות שריון של חטיבה 179.

בשעה 11:30 החל חיל האוויר לבצע את מבצע "דוגמן": סוללות אסי-איי-6 הניידות שינו את מיקומן ולכן הושמדה רק סוללת טק"א (טילים קרקע-אוויר) אחת ושנייה נפגעה. חיל האוויר איבד שישה מטוסים. בשלב זה נותרה רמת הגולן אזור מוכה טילים (אמ"ט). לקראת הצהריים הועתק המאמץ העיקרי של חיל האוויר לזירת התעלה בשל ידיעות לא נכונות על התקדמות הצבא המצרי לתוך סיני. ושוב נותר הגולן ללא סיוע אווירי מסיבי. אך גם כך, הצליח פיקוד הצפון ל"הכיל" את המתקפה הסורית והחל בהכנות ליום המחר. עוד לפני הגעת מפקד אוגדה 146 למוצב הפיקוד, ועוד לפני הגעת חיים בר-לב למוצב הפיקוד, כבר דן אלוף הפיקוד על פרטי התקפת הנגד שיועדה למחרת.

בזירת סיני תקפו המצרים לאורך כל החזית באורך של 160 ק"מ. המעוזים הפכו למוקד שמשך טנקים כדי לחלץ את החיילים שבהם. גם שם לא נשארה כל עתודה פיקודית, חרף הוראת הרמטכ"ל בלילה הראשון לרכז אגרופי שריון מאחור. יצא אפוא כי המעוזים שנבנו מחדש, הדרכים שנמתחו אליהם, לרבות דרכי הפלסטק

בביצות שמצפון לקנטרה ולהתעוזים – לא תרמו לקרב ההגנה.

המצרים הצליחו להעביר קרוב ל-300 טנקים לתוך סיני, אך נעצרו במה שהם כינו "עצירה טקטית" על מנת לקדם את כוחות המילואים. גם בסיני הצליחו אוגדות המילואים של שרון ואדן להגיע במחצית הזמן המתוכנן. בערב היום השני כבר ניצבו קרוב ל-400 טנקים. נכונים למתקפת הנגד שתונחת למחרת ב-8 באוקטובר, בהצלחה בגולן ופחות בסיני.

לסיכום: קטסטרופה, חיכוך במלחמה, הכלה, משמעת, מודיעין – כל אלה כיבבו בלחימה בגולן במשך היממה הראשונה.

אין "אילו" בהיסטוריה. קרב אמיתי אינו דומה ל"הגנת מעברות פתיים" של סוויטון, שבו כל אימת שהמפקד על הגשר "מעברות פתיים" נכשל ונהרג על לוחמיו, הוא מתעורר ונכשל חלילה, עד להפגמת כל הלקחים. אילו לא נהג הרמטכ"ל, על פי מקרה ה"קטסטרופה", לא היו 300 טנקים בסיני ולא כ-200 בגולן. אילו לא התעקש אמ"ן על ה"קונספציה", הייתה ההתרעה כבר ביום שיש וכוחות צה"ל היו בתצורת "סלע". אילו לא זלזל מפקד חיל האוויר בפקודת "שריטה", היה חיל האוויר תורם רבות לבלימה. אילו התעקשו מפקד הגולן וקצין האג"ם על מילוי הוראתם, היה גדוד שלם של טנקים בעתודה בנפת. אילו היה גדוד 82 מועבר תחת פיקוד מח"ט 188, כבר בצהרי יום 6 באוקטובר... אילו לא שלח רפול מפקד אוגדה 36 את אורי אור לקוניטרה והוא היה נשאר בנפת, בבוקר 7 באוקטובר...

הרבה "אילו" היו גורמים מרכזיים ב"חיכוך במלחמה" ואלה שייבשו את יכולת ניהול המלחמה על ידי חופי. אלמלא הצליח פיקוד הצפון להביא את טנקי המילואים לגולן, לא היה מתאפשר המהפך ולכן, הגורם המרכזי בהישגי הפיקוד היה בלוגיטיקה. התקפת הנגד הפיקודית לא הייתה מתממשת בדרך שבוצעה בפועל אלמלא השיגו כוחות המילואים שליטה מוחלטת על במת ההר.

•

הערות:

1. רישומי אברהם זהר במלחמה
2. גורדון שמואל, 36 שעות באוקטובר, חיל האוויר במלחמה, מעריב 2008, עמודים 265-266
3. שם, 265
4. לקט מודיעין 73 / 87, אמ"ן מחקר, ענף 5, 27 באפריל 1973 – בדוח אגרנט, חלק שלישי, כרך רביעי, עמוד 901
5. שם, עמוד 909
6. שם, עמוד
7. דוח אגרנט, עמוד 942
8. יומן המלחמה של פיקוד צפון, 06.35
9. יומן המלחמה של פיקוד צפון, 06.56
10. יומן המלחמה של פיקוד צפון, 08.00, 08.26
11. יומן המלחמה של הפיקוד, 13.20
12. רישומי נציג מחלקת היסטוריה בחפ"ק הפיקוד
13. יומן המלחמה של הפיקוד, 17.17

דמות המפקד מעוזבנו של סא"ל דוד ישראלי ז"ל

סא"ל דוד ישראלי ז"ל, דודו בפי המשפחה, נפל במלחמת יום הכיפורים בהיותו סגן מפקד חטיבה 188. בהיותו צוער בקורס קציני השריון (קק"ש), 1959, היה נהוג לכתוב מאמרים על ספרים ובהם תיאור קרבות שריון. בעוזבנו העשיר, שכלל דברי הגות ושירה, נמצאה טיוטה שכתב על דמות המפקד. הדברים מובאים כלשונם וככתבם.

הצוער דוד ישראלי

וכל איש בתוך אותה חבורת מפעילי-הכלי - ערך וחשיבות רבה לו, שכן בלעדיו פעולת אותו כלי-זין אינה כתיקונה, או שקשה מאוד או שאינה ניתנת לביצוע כלל. לכן כיום, כאשר איש איש וערכו בצדו בעת מלחמה, מחייב כל איש טיפול מיוחד, וזאת חייב מפקד לדעת ולהבין. וטיפול מיוחד זה מובנו היכרות ויחס אישי הדוקים יותר, הבנה נרחבת, השתתפות בסבלו ושמחתו של החייל שאתה מפקד עליו, ונלחם איתו או עתיד להילחם באויב שיעמוד מנגד.

כל אלה מחד גיסא. מאידך גיסא על המפקד לא לוותר על ביצוע פקודותיו והוראותיו השונות, אלא יש לשלב את כל אלה וליצור את ההרמוניה הרצויה של היחס הידידותי והמשותף, עם ביצוע מושלם על ידי הפקודים, לפי רוח המפקד ושיקולו. וכאשר כולם נתונים במצב קשה, פיסית ונפשית, בשעת לחץ המלחמה ונטלה הכבד - חייב המפקד להבין את פקודיו משני מובנים אלה. אמנם כן, עבודתו של המפקד קשה שבעתיים משל פקודיו, שכן עליו מוטלות

סא"ל דוד ישראלי ז"ל
(נכתב בהיותו צוער בקק"ש, 1959)

כיום, כאשר המלחמה המודרנית מורכבת ממערכות-בזק, דבר המבליט את חשיבות הזמן כפל-כפליים מכפי שהיה אי-פעם, מחייבת היא דברים רבים, שאליהם ועליהם לא נתנו מעינים ומחשבתם בתקופות קודמות, אותם עושי מלחמה.

בהיות הכלים כלי-משחית, כה הרסניים וכה מהירים בפעולתם זו, בהפלטת אשם, בדהרתם וכן בהשמדתם על ידי כלי-אויביהם, חייב המחזיק בהם להיות מהיר מחשבה והחלטה, וכגודל-תכונותיהם המהירות צריכים להיות מהירים שיקוליו וביצועיו של הנלחם באמצעותם. כן מחייבים הם תכונות, הליכות ומנהגים מצד עושה המלחמה, המתאימים לכל אלה.

כיום, כאשר צוות של 3 עד 5 אנשים מחזיקים ונלחמים בטנק אחד, כאשר צוות דומה מבטיח שחקים בפני כנפי אויב, כאשר מספר עשרות-איש מהווה ציוותה של צוללת שאליה נשואות עיני צבא ועם - כל אלה מחייבים פעולה הדוקה ומשותפת של הצוות בפני עצמו ושל הצוותים ביניהם.

ההחלטות הגורליות, השיקולים השונים בנוסף לעבודתו הפיסית, השחורה, שהיא מנת חלקם של הפקודים. אך בהיותו המפקד, בהינתן לו זכות גדולה זו לעמוד בראש מספר החיילים, ולא משנה מה גודלו, חייב הוא לדעת כי עם זכות זאת יש חובה ונטל שהם גדולים משל פקודיו. וכך, בשעה שכולם רעבים, עייפים וצמאים, חייב אותו מפקד

סא"ל דוד ישראלי

סא"ל דוד ישראלי, סמח"ט 188

מפקד מחלקה או טנק יחיד להתעלם ממנה ולבצע את היפוכה מבלי שיצטרך לתת את הדין על הפרת פקודה, ואף החמורה והחיונית ביותר, שכן תמיד יוכל לטעון שהמקלט שלו לא תקין או שבדיק ברגע הניתן הפקודה חלה תקלה כל-שהיא; ולכן, על מפקד-יחידה להרגיל את אנשיו להישמע לו ולבצע הוראותיו, אפילו נראות הן בעיני זה או אחר כבלתי שקולות או מתאימות למצב שהם נתונים בו.

וזאת יוכל מפקד להשיג על ידי דרישתו בתוקף לבצע את הוראותיו, וכן על ידי מתן הסבר לאותה הוראה אך לאחר ביצועה, כדי להביא את החייל או את מפקד-המשנה להכרה בנחיצותה ובחשיבותה הרבה ולהעמידו על שיקול המפקד בעת נתינת אותה פקודה. אך אין לפסוח בשום פנים ואופן על אי מילוי הוראה, ואף אם טמונות בה הכוונות הטובות ביותר; ואם לא בשעת מעשה, הרי בהזדמנות הראשונה יש להעמיד את המפר או הלא-מבצע על חומרת מעשיו ועל הנזק שגרם בפעולתו זו.

כל זאת ישיג הצבא על ידי טיפוח היחסים בין הלוחמים, חיילים ומפקדים, על ידי האמון ההדדי, האמונה של האחד בזולתו, ההכרה במעשיהם וחשיבותם, דבר המוביל אל האחוה, אחוות הלוחמים, ולנכונות ההקרה העצמית למען הזולת. שכן לא יפסוק איש כנגד מפקד טנק, לדוגמה, אשר בלהט הקרב ועיצומו התעלם מטנק אחר שנפגע ולא ניגש להציל את צוותו. שכן תותחו ומקלעו של הטנק השלם, זה שלא נפגע, חשובים לא מעט בהכרעת הקרב, אותו קרב שידידו נפגע

בחופזה ופזיזות יתרה, הוא עשוי לתקן את הרושם, האמיתי או המוטעה, שפקודיו באשר הם, נתונים בו. ולא רק בשעת-לחץ מעין זו כי אם גם לפני פעולה או אחריה, עת מדבר הוא עם חייליו, יכול הוא להוסיף רבות להעלאת המוראל שלהם ולהפחתת המורא מפני הקרב שהם עתידים להשתתף בו. וזאת בהראותו את שליטתו במצב, את עדכנותו וביטחונו בהצלחת המשימה – אך לא ביטחון מופרז הבנוי על מעשי נסים ונפלאות, כי בזאת ישיג את ההיפך ממה שרצה ויעשה את הניגוד מהנדרש ממנו. וכמפקד חייב הוא לדייק בדבריו, בהבטחותיו ובניתוח המצבים השונים שהוא נתקל בהם בקרב ומשמיעם באוזני פקודיו. דבריו אלה צריכים להיות דברי אמת או לפחות קרובים לאמת; שכן בעת מלחמה, כאשר הכל נע, מתקדם או נסוג, אי-אפשר לראות את כל ההתפתחות כפי שתהיה, היינו את האמת לאמיתה. ואל לו לספר בדותות, להבטיח הבטחות-שווא, או להגזים בהערכותיו השונות, שכן בזה רק ימוטט את האמון שרוחשים ונותנים בו נתיניו. וללא אמון זה, הביטחון במפקד ובדבריו, לא יישמע איש להוראותיו ולא יסור תחת מרותו, ועל אחת כמה וכמה בשעת דחק ומצוקה, כאשר יד היריב על העליונה.

על המפקד לחנך את פקודיו ואת מפקדי-המשנה שלו לבצע הוראותיו השונות כלשונן ולא לסור מהן ימין או שמאל. וזאת ישיג אך-דרך על ידי האמון והבטחה שנותנים בו ובשיקוליו; שכן, כיום, כאשר בחיל-השריון, למשל, ניתנות רוב הפקודות, אם לא כולן, באמצעות הרדיו, לא יקשה על מפקד-משנה,

להתחלק עם פקודיו, רעיו למלחמה ולקרב, בכל אשר ימצא, ואם זה בשעת מילוי בטן הטנק, לדוגמה תדלוק הטנק או התקנתו מחדש לאחר פגיעה או קלקול, חייב הוא, גם הוא, להושיט יד-עוזרת לצוותו. בשעת חנייה או חניון, לאחר קרב קשה ומר, חייב הוא ליטול לו, גם לו עצמו, חלק בשמירה או דבר מה דומה.

אך כל אלה אין מובנם כי ישפיעו על מילוי חובתו ותפקידיו כמפקד. הוא ימלא בראש ובראשונה את חובותיו כמפקד וכל הכרוך בהן, ורק אז, ייתן את אשר יוכל לתת להקלת מצב פקודיו מבחינה פיזית, כאמור גם אם זה בעבודות או בשמירה וכ'. ואוי לו למפקד אשר יראה את פקודיו בעמלם וסבלם ויעמוד מנגד. כי אז יראו בו גוף זר ומתנכר להם, אשר כל דאגתו לעצמו ולמצבו, וכל רגש השותפות, אשר בלעדיו לא תיתכן עבודת צוות יעילה, שהיא כה נחוצה ומכרעת בימינו אלה – ירד לטמיון.

בנוסף לכל אלה, וכדי שהמכונה האדם יעשו את המוטל עליהם, חייב המפקד לסייע לפקודיו לא רק פיזית – כי אם גם נפשית-מוראלית. בהיות היחידה נתונה במצב נחות משל היריב ממול, עת אנשיה מוכנים או נאבקים על קיומם, בהיות אש האויב רבה ותכליתית, וכאשר הכול שרויים תחת אש ולחץ מתמיד, לא מעטה עזרתו של המפקד שהוא יכול להושיט להטבת המצב ולהפחתת התוהו-והוהוה השרוי ביחידתו. בנותנו פקודות ברורות, בטון שקול ובוטח, באומרנו למפקד-משנה זה או אחר היאך לנהוג ואנה לפנות, בהשמיעו את קולו, בהעירו הערותיו אך לא

אזכרה והנצחה לרב־אלוף דן שומרון ז"ל, הרמטכ"ל ה־13

אזכרה לרב־אלוף דן שומרון ז"ל, הרמטכ"ל ה־13, התקיימה ביום 25 בפברואר 2011, במלאות שלוש שנים לפטירתו, בהשתתפות בני המשפחה, ידידים ואנשי צה"ל. ביד לשריון נערכים להנצחת כל הרמטכ"לים שנפטרו, והראשון שעליו הוחלט הוא דן שומרון ז"ל. ההנצחה המיועדת תיעשה בפארק העוצבות ותכלול מיצב לכל רמטכ"ל שנפטר, עם פרטים עיקריים מתקופת שירותו ועץ זית שיינטע בתוך מעטפת גלילית שתישא את שלט הנתונים.

יחידתו, יאזין לדיווח פקודיו וממקומו יתן הוראותיו להמשך הקרב (שהוא בגדר האפשר מבחינה טכנית, אך טכנית בלבד!), כי אם עליו להיות בקו יחידתו, לראות ולקרוא את הקרב במו־עיניו, להיות ראשון החוזים בהתפתחותו כדי להחליט היכן להוסיף והיכן לגרוע, מתי לעצור ומתי להתקדם, ובנוסף לכל אלה, לתת ההרגשה לחייליו, למפקדי מחלקותיו, בהיותו מ"פ, ול"גוריו" בהיותו מ"מ, כי אכן עימם הוא ובמצבם הוא חי, נלחם לידם, וכל מעיינו הוא הניצחון והדיפת היריב. מפקד אשר ינהג בכל אלה, אך יוסיף לבניית יחידתו וצורתו, יגביר את האמון של פקודיו ומפקדיו בו כאחת, יוכל להישען על יחידתו ולצפות ממנה כי תביע את כל אשר יידרש ממנה, ואף מפקדיו יבטחו בו בנותנם לו משימה או תפקיד.

בקרו דרך קבע באתר השריון
www.yadlashiryon.com

בו. אך אותה שותפות לנשק מדריכה את הניצול השלם להחיש לעזרת רעיו, ואף רק שעות קודם־לכן חשב כי בהיות שניהם תחת אישו היעילה והמדויקת של האויב, לא ייחלץ האחד לעזרת השני, ידידו, אם נפגע! כי בזאת רק יחרוץ גורלו שלו כגורל שכנו. וברוח זו על המפקד לחנך את פקודיו, רוח של עזרה והסתכנות למען הזולת, גם אם ברגעים קשים במיוחד, כאשר הסכנה נשקפת לנפגע ולניצול כאחד, יש להפנות תשומת לב לראשון ואין להתעלם ממנו. יש לטפל בו ולנסות להצילו. וחינוך חיילים ברוח זו אך ברכה בצדה; שכן יצא החייל למלחמה ורוחו איתנה, בוטח ברעיו שיחלצוהו כאשר גורלו יבגוד בו, כאשר יפגע הוא ראשון מאש האויב. אך כל אלה אין מובנם הפקרת קרב שלם למען נפגע אחד או אחדים. ואחרון אחרון, על המפקד בכלל ומפקד יחידת שריון בפרט, לברור לו את המקום המתאים ברגע הקרב; שלא יהיה בעורף

כרטיס חבר עמותה

חדש

עמותת יד לשריון עומדת להפיץ לחברי העמותה כרטיס חבר חדש במתכונת כרטיס אשראי, ראו תמונה. חברי העמותה שטרם העבירו תמונת דרכון למזל, מתבקשים לעשות זאת בכל ההקדם. זו גם הזדמנות להזכיר למי שצריך - לחדש חברות או לצרף חברים חדשים ולהצטרף לעמותה.

כתובת למשלוח:

יד לשריון בלטרון, לידי מזל, ת"ד 745 לוד, 71106,
או בדוא"ל: mazal@yadlashiryon.com
טלפונים: 08-9255268, 08-9784302

מראה הכרטיס החדש על שני צדדיו

להקת צופי תל אביב בערב הוקרה לפצועי השריון

קצין השריון הראשי תא"ל יגאל סלוביק מברך את המשתתפים

ערב הוקרה לפצועי השריון שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות

הפגש המסורתי השנתי של פצועי השריון לדורותיהם, התקיים בראשות מפקד זרוע היבשה אלוף סמי תורג'מן, ראש עיריית תל-אביב-יפו, תא"ל (במיל') מר רון חולדאי וקצין השריון הראשי תא"ל יגאל סלוביק במוצאי שבת, 19 בינואר 2011, באולם "אושן" בגני התערוכה. באירוע נכחו מפקדי השריון בעבר ובהווה, פצועי השריון ומכובדים נוספים.

**סגן ענת זגורי - ענף נפגעים שריון.
צילום: בר דמרי - יד לשריון**

הכנס המסורתי התקיים השנה בסימן של תקווה. מארח הפגש, תא"ל (במיל') רון חולדאי, ראש עיריית תל-אביב-יפו, אפשר גם השנה את קיומו של ערב חשוב ומשמעותי זה, במסגרת אימוץ חיל השריון על ידי העיר. בערב זה השתתפו מפקדים רבים, ביניהם: מפקד פיקוד המרכז האלוף אבי מזרחי; מפקד המכללות האלוף גרשון הכהן; ראש אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה האלוף דני ביטון ומפקדי חטיבות השריון. כיבדו בנוכחותם גם מפקדי העבר, ביניהם יושב ראש עמותת יד לשריון, האלוף (במיל') חיים ארז, יושב ראש האגודה למען החייל תא"ל (במיל) אביגדור קהלני וקציני החיל הראשיים לשעבר.

גולן אזולאי פתח את הערב בפיט אנא בכוח "שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות"... קו זה היה שזור לאורך כל הערב, גם כאשר סרן (במיל') מר אבנר בן ארצי נשא

ערב זה מהווה אירוע מרכזי וייחודי בחיל השריון. קצין השריון הראשי תא"ל יגאל סלוביק, שקידם את קיומו של הערב, הדגיש בדבריו את המסע שאותו עברו הפצועים לאורך חייהם: "נוכחותכם עימנו הערב הינה עדות לרוח הניצחון של לוחמי השריון. אתם שניצחתם בשדה הקרב, ניצחתם בבתי החולים ובחדרי הניתוחים - ממשיכים לנצח יום-יום ניצחון הרוח והגוף, בהגיעכם לכאן".

בדברים שכתב קצין השריון הראשי לביטאון "שריון" (ראו בעמוד 4), הוא מציין כי: "ערב הוקרה לפצועי חיל השריון בשיתוף עיריית תל-אביב משמר את מסורת הקשר של החיל עם לוחמיו שנפצעו וכן מחזק את הקשר עם מסורת ומורשת החיל. הערכת רבה לכל מי שתרום לערב זה, ובעיקר לעיריית תל אביב-יפו ולענף הנפגעים של חיל השריון".

כל המשתתפים בערב קיבלו שי בדמות ציור על לוח מגנטי, ועליו המילים הבאות:

"אני מלקט ביער פלדה פרחים לבנים, פרחים של תקווה."

דברים בשם פצועי החיל. סיפורו של אבנר מכיל שילוב של התמודדות, שיקום, אומץ, נחישות ואהבת הארץ. אבנר נפצע במהלך מלחמת יום הכיפורים מפגיעת רקטה שקטעה את שתי רגליו. במהלך שיקומו היה שותף לפיתוח פרוטוזות המותאמות לצרכיו ולאחר המלחמה המשיך להתנדב לשירות מילואים בחיל החימוש והועלה לדרגת סרן. דבריו עוררו הדי הזדהות וגאווה כשסיפר כי הוא "חי חיים מלאים ושלמים למרות הפציעה, ואני אסיר תודה לכל אלה אשר האמינו בי ותמכו ועזרו גם ברגעים קשים, ויש הרבה כאלה, כי תהליך השיקום אינו נגמר אף פעם".

אדם גרינפלד, נפצע במהלך שירות מילואים ומרותק לכיסא גלגלים. לאחר פציעתו בחר אדם להמשיך ולשמור על אורח חיים מאושר ומזה כשבע שנים אדם רוקד. לאחרונה זכה עם בת זוגו לריקוד, טל גלאור, באליפות יפן בריקודים סלונים לבעלי כסאות גלגלים. במהלך הערב רקדו אדם וטל לצלילי השיר בשבע. הריקוד הותיר את הקהל נפעם ונרגש.

ראש עיריית תל-אביב-יפו תא"ל (במיל') מר רון חולדאי מברך בערב

מימין: אלוף פיקוד המרכז אלוף אבי מזרחי, מר... מפקד זרוע היבשה אלוף סמי תורג'מן וקצין השריון הראשי תא"ל יגאל סלוביק

שריונר, נשא דברים. "בכל מלחמות ישראל הושתתה עוצמתו של צה"ל על העוצבות המשורייות, ובתוכם אנשי הפלדה שעבורם גבורה ואומץ הם דרך חיים. אני מודה לכם על התרומה לביטחון מדינת ישראל ודעו כי אנו מלווים אתכם ותומכים בכם".

"רוח השריון היא זו שמובילה אותנו כל שנה מחדש לקיים מפגש בו שריונאי ההווה מצדיעים לכם, שריונאי העבר", אמר קשנ"ר, "בנוכחותכם כאן אתם מראים לנו את נכונות המשפט 'האדם שבטנק ינצח'. אתם, שניצחתם בקרב, ממשיכים לנצח יום ביום בגוף ובנפש".

אלוף בריקודים

התכנית האומנותית של הערב כללה הופעות של להקת צופי תל-אביב ושל השחקן והזמר גולן אזולאי. כמו כן, הופיע סמ"ר (במיל') גרינפלד בקטע מיוחד של ריקודים סלונים שעבורו זכה במקום הראשון באליפות העולם בריקודים סלונים לנכים שהתקיימה באחרונה ביפן. ההופעה המרגשת זכתה לתשואות סוערות.

השי שקיבלו משתתפי הערב

יחד את צלקות הפציעה. זה ערב מכבד מאוד".

"גבורה ואומץ - דרך חיים"

האלוף תורג'מן, מפקד זרוע היבשה וגם

"אני מאמין שתבוא רגיעה שהשקט יצעק בין קירות של עוצמה אני מתחזק משעה לשעה ולוחש תפילה ישנה,

אני מחפש איים של שלווה יוצא אל האור מתוך להבה אני מלקט ביער פלדה פרחים לבנים פרחים של תקווה" (מקס ואפי גת מור)

"סוחבים יחד את הצלקות"

ערב הוקרה לפצועי חיל השריון התקיים בעיר תל אביב, המאמצת את האנשים שבטנק כבר 56 שנים. קשנ"ר: "שריונאי ההווה מצדיעים לכם"

אופיר ששון (מאתר זרוע היבשה, 31 בינואר 2011)

ערב הוקרה לפצועי חיל השריון התקיים במוצאי שבת בגני התערוכה בתל אביב. את הטקס ארגנה עיריית תל אביב, המאמצת את חיל השריון זו השנה ה-56. את האירוע כיבדו בנוכחותם, מפקד זרוע היבשה, האלוף שלמה (סמי) תורג'מן, קצין השריון הראשי תא"ל יגאל סלוביק וראש עיריית תל-אביב-יפו, רון חולדאי.

"אחים לנשק ולחיל"

את הזמן עד לכניסה לאולם, ניצלו השריונרים הוותיקים לשיח רעים עם אחיהם לנשק. סמ"ר (מיל') אדם גרינפלד נמצא כאן השנה כמו בכל אחת מ-18 השנים שחלפו מאז פציעתו. גרינפלד נפצע קשה מאוד בזמן שירות מילואים בגיל 38 והפך למשותק כשנפל ממגדל שמירה. "זו הקבוצה שאני משתייך אליה", הסביר גרינפלד, "אנחנו אנשים שחוו דברים דומים, אחים לנשק ולחיל השריון וסוחבים

אדם גרינפלד ובת זוגתו טל גלאור רוקדים בערב ההוקרה לפצועי השריון

מפקד זרוע היבשה אלוף סמי תורג'מן מברך את הבאים

ט"ו בשבט בלטרון - נטיעות של עצים ומורשת

טקס נטיעות של ט"ו בשבט ביד לשריון היה השנה יוצא דופן ומרשים במיוחד. בטקס שהתקיים בפארק עוצבות השריון ביום 19 בינואר 2011 השתתפו מאות רבות של חיילים ומפקדים, שלצד הנטיעות שמעו סיפורי קרבות מלוחמים ותיקים.

אל"ם (בחיל) שאול נגר

טקס הנטיעות המסורתי ביד לשריון בלטרון היה השנה שונה ומיוחד. יער הדורות שמעבר לכביש הביט השנה בקנאה על החיילות והחיילים, הילדים, בני הנוער והמשפחות, מפקדי השריון בעבר ובהווה, ואנשי פרויקט המרכבה, המהווים חלק בלתי נפרד מליבם של חיל השריון ועמותת יד לשריון, שהתקבצו בפארק העוצבות ושילבו נטיעת עצים עם נטיעת מורשת בלב הדור הצעיר. "התכנסנו כאן היום, אור לט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות, חג המבטא את הקשר העמוק של העם היהודי לארץ ישראל." כך פתח המנחה **צבי** מהסדנה החטיבתית של חטיבה 401. עוד אמר המנחה:

אנו נוטעים כאן בפארק עוצבות השריון, בלבו של חורש ארצישראלי, המייצג את מיטב האילנות שהשתבחה בהם ארץ ישראל. החורש עוטף באהבה ובהצדעה אנדרטות של עוצבות השריון, המנציחות את מורשת הלוחמים וגבורתם! לאנדרטות אלה יתוספו אחרות, עליהן עמלים שריונאים ותיקים הפועלים יומם וליל לשימור מורשת חטיבתם והנצחת חבריהם שנפלו. אנו נמצאים באנדרטה של אוגדת הפלדה 162.

כאן, בגבעות לטרון, הופעל לראשונה כוח משוריין של חטיבה 7 במלחמת השחרור. היום מהווה יד לשריון בלטרון נדבך מרכזי בחיי השריונאים לדורותיהם.

אלוף במילואים חיים ארז, יו"ר עמותת יד לשריון, נשא ברכה קצרה לכול הבאים, ולאחריו קרא טוראי נדב צבאח את תפילת הנוטע, שחיבר הרב בן-ציון-חי עוזיאל:

תפלת הנוטעים

ברכת הנוטע שחיבר אותה הרב בן ציון חי עוזיאל. התפילה אומצה מאוחר יותר על ידי הקרן הקיימת לישראל. (ד באלול תשס"ג)

אבינו שבשמים

בונה ציון וירושלים

ומכונן מלכות ישראל.

השקיפה ממעון קודשך מן השמים

וברך את עמך את ישראל

ואת האדמה אשר נתת לנו

כאשר נשבעת לאבותינו.

רצה יי ארצך

והשפע עליה מטוב חסדך.

תן טל לברכה

וגשמי רצון הורד בְּעֵתָם

לרוות הרי ישראל ועמקיה

ולהשקות בהם כל צמח ועץ.

ונטיעות אלה

אשר אנחנו נוטעים לפניך היום

הַעֲמֵק שׁוֹרְשֵׁיהֶם וְגִדְל פֶּאֶרְךָם

למען יפרחו לרצון

בתוך שאר עצי ישראל

לברכה ולתפארה.

וחזק ידי כל אחינו

העמלים בעבודת אדמת הקודש

ובהפרחת שממתה.

ברך יי חילם

ופעל ידם תְּרַצָּה.

אמן

לאחר מכן התפזרו החיילים והחיילות ושאר הבאים לאנדרטות שונות שבפארק שם המתינו להם מפקדים בעבר שסיפרו על מורשת השריון, כל אחד מניסיונו וחוויותיו במלחמות.

סיפורו של דידה מנקין

דידה מנקין היה מפקד בחטיבה 679 במלחמת יום הכיפורים. דידה החל את המלחמה בקרבות הקשים שברמת הגולן, ובהמשך הועבר עם קבוצת טנקים לגזרת סיני שם סיים את המלחמה ליד הקילומטר ה-101 מקהיד בדרום התעלה.

בסרטון שהכין מספר שמואל על המחשבות וההרהורים בפתחת המלחמה לנוכח האבדות שנראו, ועל התחושה הקשה לאור הביטחון העצמי הגבוה שלפני המלחמה, של צבא המנצח בקלות וגובר על נקלה על כל העומד בדרכו. מראה גשר בנות יעקב העמוס בשקים של חומרי נפץ, למקרה של גלישת הסורים לעבר נהר הירדן, היה בגדר מכה על התודעה. מאז המלחמה הוא מחובר למשפחות השכולות ומביא את סיפורו בפני חיילים. במסגרת הפעילות הוא נטע כרם של ענבי יין וקרא לו "כרם פתחיה" על שם ספר בשם זה שכתב סבו ברוסיה, לפני שעלה לארץ בשנת 1934. הוא רואה בנטיעת הכרם משהו יצירתי המנוגד להרס שמלחמה מביאה איתה. הכרם מבטא בעיניו את התגשמות נבואת ירמיהו הנביא: **עוד תטעי כרמים בהרי שְׁמֹרֹן נְטַעו נְטַעִים וְחָלְלוּ** (ירמיהו ל"א, ד'). לאחר המלחמה הוציא מטנק סנטוריון פגוע את ה"תפוח" שבקצה ידית ההילוכים והתקין אותו על הגה מכונניתו, וכך הוא אוחד כל יום את המלחמה

עוד חייל נוטע

חיילים מאזינים בקשב רב לסיפורי המורשת

חיילים נוטעים

חייל צעיר מחטיבה 7 מנחה את מיקום לוחמי חטיבת 401 לשמיעת המורשת

תא"ל (במיל') צביקה קרתור מביא את סיפורו

גם סב (דני בן אריה) ונכדו בין הנוטעים

קהל רב נקבץ לטקס הנטיעות בפארק העוצבות

כשבעקבותינו נוספו גם אחרים. שנים רבות ערכנו במקום התכנסות של אנשי חטיבה 514 ואזכרה לנופלים בהשתתפות המשפחות השכולות. לצערי, ככל שעברו השנים התקשינו בהבאת המשתתפים וכך דעך העניין. תקוותי הגדולה שלקראת מלאות ארבעים שנה למלחמת יום הכיפורים נצליח לעורר מחדש עניין ואכפתיות אצל הציבור שלנו.

כבר מן הרגע הראשון שעמדתי מול האנשים שבאו לטעות עצים וגם לשמוע מורשת קרב, הרגשתי שהם קשובים וסקרנים לשמוע ממני

את הפיקוד על הגדוד בהיותו סמג"ד, לאחר שהמג"ד סא"ל טוביה תורן נהרג.

קבוצה גדולה של נגדים וקצינים ממנת"ק (אנשי פרויקט המרכבה) בצה"ל ניצבה מול האנדרטה של חטיבה 514 ואוגדה 146 בפארק העוצבות בלטרון. התבקשתי לספר לאנשי הקבוצה מעט ממורשת הקרב של החטיבה והאוגדה במלחמת יום הכיפורים.

שתי האנדרטאות שבמקום היו הראשונות בפארק זה. יוצאי החטיבה ואני בתוכם, נרתמנו לפרויקט ובמאמצים רבים הוקמה האנדרטה,

שעברה עליו. ה"תפוח" הזה עובר איתו מרכב לרכב. סיפורו של דידה מנקז נערך בסרטון שכתב, צילם וערך שמואל אדלמן. **לצפייה בסרטון ראו כאן:**

<http://www.inn.co.il/News/News.aspx/180415>

סיפורו של סא"ל (במיל') דוד כספי

סא"ל דוד כספי שירת כמ"פ במלחמת ששת הימים בסיני, וכמג"ד 125 בחטיבה 205 במלחמת יום הכיפורים ברמת הגולן, שקיבל

תא"ל עוזי לב צור מביא את סיפורו

סא"ל (במיל') דוד כספי מביא את סיפורו

רס"ן (במיל') אמנון לב

אלה לא יודעים לאן להגיע. וכך הג'יפים החזירו אליו כל הזמן את כיתות החימוש, והיינו בית חרושת לטנקים.

ברצוני לציין שאת הגוויות של לוחמי גדוד 53 שהוצאתי מהטנקים לפני התיקון, שמנו במחפורות של תל-פארס, ועל נייר של אריזות מלט כתבנו את מצב הגווייה ואת מספר הטנק שממנו הוצאנו אותה. בטקס חנוכת האנדרטה של חטיבה 188 בפארק בעוצבות ביד לשריון בלטרון, אמרו לי בני משפחות החללים מגדוד 53, שבאמצעות נייר המלט זיהו את רוב חללי הגדוד.

בטקס זה הציג אותי סא"ל (במיל') דוד גלעם כמי שהגה את רעיון פארק העוצבות, רעיון שהתקבל על ידי אלוף (במיל') מוסה פלד, שאמר לי, "בבקשה, תתחיל".

בפרוץ מלחמת יום הכיפורים באתי למחנה עופר ליד ירושלים שם היו הטנקים, ואילו התחמושת הייתה בנחל שורק, ולמלגזה היה פנצ'ר. שלחו את הגלגל לתיקון בצריפין ורק

לאנשי החימוש שהיו איתו במלחמה.
זהו סיפור ענק, סיפורם של האנשים שהיו איתי ועבדו לידי, והדרך השונה שבה הופעלו. אספתי את כיתות החימוש מפלוגות הטנקים, וצרפתי אותם למחלקות החימוש של הגדוד,

מכסה השי שקיבל אמנון לב מאנשי יחידתו

יחד כ-80 איש. צרפתי אליי 4 ג'יפים של סיור עם המפקד שלהם, אהוד מקיבוץ דליה. כל זאת מניסיון העבר שכיתת חימוש מתקנת טנק, ואחר כך היא נעלמת ממצבת הגדוד, כי אנשים

שכאשר דהרתי בצריח הטנק, לכיוון המובלעת הסורית - חלקם לא נולדו עדיין וחלקם, שהיום בדרגות סא"ל, היו אז בגן הילדים או בביה"ס היסודי. הצגתי את עצמי כמג"ד 125, בחטיבה 514, בפיקודו של יוסי פלד, באוגדה 146 של מוסה פלד, שלחמה ברמת הגולן.

אוגדתנו הייתה זרובת הכוח האחרונה שהייתה בידי הרמטכ"ל דדו. הדילמה הקשה שהתחבט בה הייתה לאן לשלוח אוגדה זו, האם לרמת הגולן או לסיני, שם המצב באותה עת היה קטסטרופלי. ההחלטה הקריטית משמעותה הייתה שהמהלך חייב להביא לתוצאה חיובית כלשהי במלחמה זו, שהרי אין יותר כוחות לנצל אופציות נוספות.

אכן, דדו קיבל באומץ רב החלטה גורלית ומכרעת שהביאה לשינוי פני המלחמה ברמת הגולן, כאשר החליט לשלוח אותנו לרמת הגולן. אני מניח שבבסיס השיקולים הייתה החרדה מפני גלישתם של טנקים סורים לעבר יישובי החולה והכנרת, שהרי הסורים עמדו כמעט לממש שלב כזה. בהמשך תיארתי את נתיב הקרבות הקשים של החטיבה מדרום הרמה, במקום שבו שהצלחנו להדוף בחזרה את הסורים, ולהביא לידי כך שכבר ביום השלישי למלחמה לא נותר אף חייל סורי בשטח שהיה בידינו בפתיחת המלחמה.

בהמשך סיפרתי על הקרב האוגדתי הכולל בגזרת תלי כודנה, כאשר נאלצנו לסגת לאחר נפגעים רבים, ובתוכם המ"פ רמי גבעוני ז"ל מגדוד 125, שנשאר הרוג בתוך הטנק שלו בשטח הסורי. החטיבה שלנו הועברה בשלב זה ת"פ אוגדתו של דן לנר, ואיתה פרצנו למובלעת הסורית. מאוחר יותר חזר מוסה פלד לקבל פיקוד על גזרת התילים ענתר ועלקייה, ועמדנו מול חמישה ימי קרבות מן הקשים ביותר, ועם סד"כ נחות מאד, מול התקפות טנקים מסיביות של הסורים ותגבורות עיראקיות. בקרבות אלה נפגע ונהרג המג"ד טוביה תורן, ואני קיבלתי הפיקוד על הגדוד במהלך קרבות קשים.

בתום הדברים חשתי שקהל השומעים מאזינים בכבוד ובקשב לדברים, ולחיצות הידיים והתודות שבאו עם הפיזור הוכיחו זאת. אכן היה שילוב מוצלח של נטיעות ומורשת קרב.

סיפורו של רס"ן (במיל') אמנון לב

אמנון לה היה קצין החימוש של חטיבת אגרוף הברזל במלחמת יום הכיפורים. במהלך המלחמה עשה אמנון ואנשי החימוש שקיבוץ פעולות חיוניות ותחת אש כדי להחזיר לכשירות וללחימה טנקים שנפגעו. במהלך פעולות אלה נפצע, אושפז, ברח מבית החולים וחזר לתפקידו. על פעולתו קיבל את עיטור העוז שהוא רואה בו עיטור ופרס הראוי

לשבת בהם ללא הלוחות. לבסוף הביאו לוחות, אך הקדחים שבהם לחיבור אל הטנקים לא התאימו למיקום הברגים שבטנקים, ואז אני עם די ימין הנתונה בגבס יחד עם שמעון כהן וג'רסי, שכידוע אינם יוצאי פולניה, עמדנו וחיברנו בריתוך את לוחות הבזוקה, אני מחזיק את מכשיר הריתוך, שניהם מחזיקים את הלוחות על הטנק בסיוע ברזל זווית שלקחנו מהגדר המפרידה בין הארמיות, ובמשך שלושה ימים ושני לילות הכנו 22 טנקים! צוות הטנק עזב בעת הריתוך. כידוע יש פקודה מפורשת **שאסור לרתך כשהטנק עם תחמושת**, ולמרות זאת, הם עשו זאת בלי לומר מילה. אף אחד מבין כותבי הספרים לא כתב מילה על שני אנשים אלה, שהם קדושים בעיניי.

אנשי החימוש הם מגש הכסף

כשהודיעו לי על העיטור, זה היה בשבילי שוק. העיטור מגיע לכל אנשי החימוש, שעשו עבודה עילאית. אי אפשר לתת עיטור ל-80 אנשים, אז בוחרים אחד. ככה זה בצה"ל, אבל ברור שיש בזה עיוות. הם עשו את העבודה, ואני נתתי להם את היחס הטוב שהביא לתוצאות. זה לא שאמנן לב עשה פעולת גבורה של איש יחיד – אלה היו עשרות אנשים שעבדו בצורה שאין לה אח ורע.

לאחר מלחמת לבנון הראשונה קיבלתי מתנה מהחטיבה שלנו 514, ועל מכסה קופסת הארזיה כתוב: אמנון, אתה מגש הכסף האישי שלנו. רצתי מהר לצומת גולני, למח"ט ששמו כמדומני עין חי, ושאלתי אותו מה הדבר הבלתי נתפס הזה? והוא ענה: אין בהיסטוריה של הסנטוריונים באף מקום בארץ ובעולם, שטנקים כאלה נסעו מכאן ועד ביירות וחזרה. עניתי לו שנעשה פה עוול קשה. במשך שנים הייתי קורא ל-30 אנשי חימוש בהתנדבות ובלי דמי נסיעה לטיפול ב-100 טנקים, **ואנשים אלה הם מגש הכסף** המגיע לאנשים האלה שכל המפקדים וכותבי הספרים שכחו את קיומם.

הפציעה שינתה את חיי

הפציעה שינתה את החיים שלי ואת החיים בבית. במהלך השנים עברתי חמישה ניתוחים. היה לי משק גדול, שלא יכולתי להמשיך לעבוד בו. כיום אני מנוטרל מעבודה, ואני מקנא במי שעובד. בשבילי, לעזוב את העבודה היה יותר גרוע מהכול. האישה והילדים חיים את המלחמה ואת הפציעה. מה שעבר על הבית, זה גיהינום. כיום אני צריך לקחת כדורים כדי לנסוע למקום כלשהו, אבל אני לא מוותר על החיים. אם אשב בבית אהיה סמרטוט.

עוד בין המספרים היו גם תא"ל (במיל') צביקה ק'תור, תא"ל (במיל') עוזי לב-צור.

דידה מנקין מביא את סיפורו

אלוף (במיל') חיים ארז מברך את הבאים לנטוע

מ"פ צעיר נושא דברו אל חייליו

ברצוני להדגיש דבר אחד, כשמינו אותי למג"ד, בכל סיטואציה אחרת הייתי מתמלא גאווה, אולם במלחמה הקשה שהיינו בה, ידעתי שאני קצין חימוש ואין לי ידע מספיק במצב זה להיות מג"ד, וקיבלתי החלטה קשה – הוצאתי שלושה מ"פים פצועים קשה מבית החולים, וכן מג"ד שיום קודם לכן פינינו אותו במסוק לבית החולים רמב"ם, וכך הם ביחד שימשו כמג"ד. אנחנו אספנו בתוך שלושה ימים 26 טנקים מתל שאמס ועד קוניטרה בשדות מוקשים ותוך כדי טירוף. היינו בחזרה גדוד ענק, וירדנו בהמשך לחווה הסינית בסיני לחמישה חודשים וחצי, בין הארמיות המצריות השנייה והשלישית. ברצוני לציין שאפשר להוסיף ולספר, ובעיקר על מעשי גבורה של אנשי החימוש שלא מזכירים אותם ואת מעשיהם, אך הם ניצחו את המלחמה ברמת הגולן!

כשירדנו לחווה הסינית ירדו הטנקים ללא לוחות בזוקה, והטנקיסטים שראו מולם במרחק קצר נשק אנטי-טנקי לא הסכימו

ביום א' בערב קיבלנו תחמושת. כיוון שלא היה במחנה קצין שיחתום, המחסנאים לא נתנו לנו חלפים וכלי עבודה, וכך יצאנו 3 טנקים שלא היו להם מובילים, בנסיעה על שרשרות עד רמת הגולן. לפני העלייה לרמה הייתי עד לפקודה שנתן אלוף פיקוד הצפון חקה (יצחק חופי) למפקד האוגדה מוסה פלד, לעצור ולהגן על היישובים סביב הכינרת. מוסה לא הסכים לפקודה ושלח את המח"ט יוסי פלד עם שני גדודים לעלות לרמה דרך אל-על, ואותנו עם המג"ד משה מלר לעלות במעלה גמלא, וכאשר הסורים נמצאים במורדותיה, וטנק שלנו נפגע מיד בתחילת העלייה. הגענו לחוות הבקר של קצה' 14 טנקים, ולמחרת נשארנו בלעדיהם. אז גילינו את הטנקים הפגועים של גדוד 53 מחטיבה 188 ובתוכם גוויות במצבים הקשים ביותר שאפשר לתאר. עמדתי על טנק כשאני מושך בחבל גווייה, ואז פגע פגז בטנק, עפתי ונפגעתי עם הראש בסלע, נפגעתי גם בצוואר, שברתי יד ימין וקרסול ברגל ימין.

מחזור ראשון של מדריכות שריון

זה כמה עשורים שכל הטנקיסטים לומדים את מקצועם בהפעלת הטנק מפי מדריכות השריון. מדריכות השריון היו בין פורצות הדרך בצה"ל לשילוב חיילות במקצועות שהיו לגברים בלבד. לפניכם סיפורה של רחלי בריזיו (טרבלוב), מדריכת שריון מהמחזור הראשון בשנת 1978

"התגייסתי בפברואר 1978 ורציתי, ללא כל סיבה מיוחדת, לשרת בחיל הים (אולי בגלל צבע המדים...). עם תום הטירונוט התבררתי שאני מיועדת לשרת בשריון כמדריכת טנקים. ניסיתי לברר מה פשר התפקיד המוזר הזה, אבל אף אחד לא שמע ולא ידע במה מדובר. שאר הבנות ואני היינו בתדהמה מוחלטת וכך יצא לו אוטובוס לדרכו מבה"ד 12 לבית השריון, עמוס בבנות דומעות..."

בבית השריון ציפו לנו ראינות אישיים עם מפקד הקורס, ויקטור גויאטה. בראיון טענתי בפני ויקטור שאני "עדינה" מדי עבור הטנקים, והוא מצידו הסביר לי שאמנם הטנק נראה גדול, אבל יש בו מערכות ירי מאד עדינות. למרות זאת הגעתי למדור נט"ר..."

כשהתחיל הקורס, הייתה תחושה שהמפקדים והמדריכים שלנו לא יודעים כל כך כיצד לנהוג כלפינו. עד כמה לנהוג ברכות ועד כמה בקשיחות. מבוכה זאת ליוותה אותנו לאורך הקורס ולעיתים גם בהמשך. אך אנחנו כמובן נהנינו רוב הזמן מעובדה זו. גם החיילים,

(אטומי, ביולוגי, כימי), מערכת מודיעין - תודעת אויב, וכן מרגמות וכלי נשק מסייע לשריון.

רחלי בריזיו (טרבלוב), הייתה במחזור הראשון שהכשיר חיילות להיות מדריכות שריון, והדריכה בנושא נט"ר. להלן סיפורה:

ערך אל"ם (במיל') שאול נגר

באתר של זרוע היבשה בחלק הנוגע לשריון כתוב: "אחד הביטויים למקומו המרכזי של האדם שבחיל הוא באופן השילוב של חיילות במגוון רחב של מקצועות הדרכה ובהכשרה של הטנקיסט. החיילות הן חוליה מרכזית בכל הקשור להכשרת לוחמי השריון, על מכלול מקצועותיהם. פיתוח הסימולטורים ואמצעי ההדרכה המודרניים מאפשר לנשים להשתלב בהדרכת מקצועות הלחימה, שנחשבו עד לא מזמן לגבריים בלבד. תהליך ההכשרה המיוחד של מדריכות השריון כולל התנסות מעשית והכשרה טנקאית מלאה."

מדריכות השריון מלמדות כיום מגוון של מקצועות שריון וביניהם: נט"ר (נהיגה, וטיפולים ברכב קרבי משוריין), תותחנות טנקים, קשר טנקים, מערכת הגנה אב"ך

גם תותח צריך לפעמים קצת קוסמטיקה, קצת ניקיון - אז אנחנו מנקות..."

מדור נט"ר 1979 בפיקודו של אליעזר יופה

מי שנוהגת בטנק, בשדה, אינה יכולה להיות נהגת גרועה על הכביש

שרה שוטפת ומטפלת בטנק בעזרת חברותיה לקורס מדריכות נט"ר

ששמעו על הביקור, תיפקדו להפליא ורגע השיא היה כאשר להבת אש פרצה להדגמת מערכת ה"תחל" שבטנק...

המדור הצטיין אז בעזרי הדגמה רבים ומשוכללים שהוכנו בניצוחו של איש "פטנטים" מופלא, אזרח עובד צה"ל מבוגר ששימש כ"אב" המדור בשם אביגדור.

בגלל תופעה יוצאת הדופן של שירות בנות בתפקיד שזוהה קודם לכן כתפקיד גברי, צולמנו ורואיינו לתכניות רדיו, לעיתונים ואף השתתפתי בהמשך בסרטון פרסומת לעידוד הגיוס לשריון, ששודר בטלוויזיה.

לסרטון ראו כאן <http://www.youtube.com/watch?v=P3ba8IYRjyE>. הסרטון הוא

משנת 1979, והוא שודר בטלוויזיה לעידוד גיוס חיילים לשריון. אני הבחורה שמופיעה בצילומים... נסענו לצילומים במיוחד לרמה כי רק שם היו אז מרכבות...

אין ספק ששירות זה היה מיוחד במינו, הן חוויתי והן תורם ומשמעותי... אני מאחלת לבתי דנה העומדת לפני גיוסה לצה"ל, לעבור שירות מהנה ומשמעותי שבה, ואשמח אם גם היא תשרת כמדריכת טנקים - דור שני למדריכות שריון!

תמונת מחזור של קורס המדריכות הראשון בשריון

בנות בקצב השריון - 17 במאי 1978. לראשונה על מגרש המסדרים של בסיס ההדרכה לשריון: חיילות בוגרות קורסים למקצועות השריון ניצבות במסדר הסיום. החיילות עברו קורסים של מפקדות טנקים, תותחנות ונהיגת טנקים. צילום: משה קל, "ישראל סאן"

שבחלוף הזמן, נראים זיכרונות אלו יותר כמו חלום רחוק מאשר כמציאות...

לאחר הקורס שירתנו כמדריכות בשני מדורים: מדור נט"ר ומדור תותחנות. אני השתייכתי למדור נט"ר והדרכתני בתחילה בחדר מנוע, שמן קירור ולאחר מכן בחדר דלק, אוויר (של טנקי המגה והשוט). באחד מהשיעורים כאשר הדרכתני, הגיע לביקור מפקד הח"ל דאז, אלוף מוסה פלד ז"ל. החניכים

הן המדריכים שבצוות ההדרכה והן החניכים, נהנו מהשינוי ושיתפו פעולה.

גולת הכותרת של הקורס לבנות של מדור נט"ר היו נהיגות השטח. לעולם לא אשכח את התחושה שבהפעלת כלי כל כך עצום, במיוחד בנהיגת "סקיין", הרגע שבו רואים מבעד לפתח את השמיים ואת החבטה בנחיתה שאחרי, המלווה בנפילת גרגרי חול ואבק... אם אינני מדייקת בפרטים, הרי שהסיבה לכך נעוצה בכך

עמותת יד לשריון

- יעדים, הישגים ותכניות

תא"ל (בחיל) מנשה ענבר,
מנכ"ל העמותה

עמותת יד לשריון הוקמה בשנת 1978 והניחה את אבן הפינה לאתר בלטרון בשנת 1982. לנגד עיני העמותה שתי מטרות עיקריות:

- להנציח את זכרם של חללי השריון במערכות ישראל.

- לספר לדורות הבאים את גבורת הלוחמים ולהעביר את מורשת השריון וגבורת לוחמיו.

שתי המשימות נעשות בדרך המשלבת מגוון פעילויות שבהן נוטלים חלק אנשי המקום ומתנדבים רבים יחד עם המבקרים הרבים, ובהם בני כל הגילים, משפחות, בני נוער, תלמידים ואורחים מחוץ לארץ.

אתר יד לשריון נבנה בסיוע של מתנדבים רבים וברוח חלוצית, ובסיוע של תרומות. עד היום גויסו תרומות בהיקף של 75 מיליון ש"ח שהושקעו בפיתוח האתר ובהקמת התצוגות השונות. בין התצוגות והמבנים אפשר למנות את כותל השמות, מכלול הנצחה הפנימי ובו מגדל דמעות השריון, חדר הגבורה, חדר המפקדים, מרכז המידע, מרכז התערוכות, מרפסת התצפית, תצוגת הרק"ם, תצוגת מלחמת יום הכיפורים, קריית החינוך, אנדרטת בעלות הברית, אנדרטת הפרטיזנים, פארק עוצבות השריון, אמפיאטרון שאול, מרכז המבקרים, מרכז הדרכה של"ח ועוד. בין ההישגים אפשר למנות כ-300 אלף מבקרים בשנה (בממוצע), כמחציתם חיילים, כ-50 אלף מהם תלמידים וכן עשרות רבות של משלחות צבאיות ואזרחיות מן הארץ ומחו"ל. כמו כן יש כ-35 אלף לינות בשנה של חיילים בקריית החינוך בסדרות שבועיות ובתנאי פנימייה מלאים.

הכנסה וכספים

ההכנסה השנתית השוטפת היא כ-10 מיליון ש"ח. 50 אחוזים מכך מפעילות אזרחית באתר, כ-35 אחוזים מסדרות החינוך לחיילים, כ-10 אחוזים מפעילות צבאית וכ-5 אחוזים מלינות

אזרחיות של סופי שבוע בקריית החינוך. אנו מאוזנים ואת שנת 2010 סיימנו בעודף של כ-77 אלף ש"ח.

שטחו של אתר יד לשריון מכיל קרקעות של מנהל מקרקעי ישראל ושל המנהל האזרחי. תריסר שנים נאבקנו על תכנית בניין ערים (תב"ע) של האתר, ובהיותנו עמותת הנצחה אנו נאבקים עתה על השגת חוזי חכירה ודמי חכירה סמליים, לאור הדרישה מאיתנו של סכומי עתק במיליוני שקלים.

תכניות לשנים הקרובות

בכוונתנו לממש ארבע תכניות בשלוש השנים הקרובות, בהיקף כולל של כ-50 מיליוני שקלים, שיבואו כולם מתרומות:

- מוזאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה.
- מבנה מרכזי למרכז לחקר נדידת הציפורים.
- מבנה למכון לחקר לוחמת היבשה.
- מבנה של לב קריית החינוך.

פעילות ומשימות המתוכננות לשנת 2011

- בניית מעלית לנכים למרפסת התצפית שעל גג המבנה המרכזי (בשיתוף המוסד לביטוח לאומי, משרד התמ"ת וקרן אריסון).
- גיבוש התכנים לתצוגת מלחמת ששת הימים.
- מתן פתרונות להנצחה נוספת, שבמסגרתה יהיה אפשר להוסיף חומרי הנצחה לחללי השריון וכן למצוא דרך להנציח את הפצועים שנפטרו מאוחר יותר עקב פציעתם.
- הגברת גיוס חברים לעמותה.
- גיבוש תכנית אטרקטיבית לביקורים של תלמידים ומורים של בתי הספר.
- בחינה מחודשת של מטרות מרכז המידע והדרכים למימושן.
- המשך הפקה של הביטאון "שריון" וטיפוח אתר האינטרנט של השריון.
- הגדרה מחודשת של הפיתוח העסקי של האתר.
- המשך הקמת אנדרטות יחידתיות בפארק העוצבות.

- הצבה מחודשת של הרק"ם במוזאון בעקבות תכנית הקמת מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה וחידוש השילוט של מוזאון הרק"ם.
- הקמת כיתת לימוד בקריית החינוך בנושא התיישבות וביטחון, בתרומת קרן ספיר ולזכרם של האחים ספיר שנפלו במלחמת יום הכיפורים.
- חידוש המיציג "רעות ועוצמה" באולם המרכבה, ועדכון התכנים כדי לכלול בו את טנק המרכבה, מלחמת לבנון השנייה ומבצע "עופרת יצוקה".
- שדרוג מרכז המבקרים שבכניסה לאתר, בתרומה של חברת CUBIC, לשיפור התצוגה ותנאי קבלת הקהל.
- בחינת אפשרות התקנת מערכת סולרית

מראה כללי של אתר יד לשריון. צילום: גיא ג'

שותפות ערכית במימוש מטרות עמותת יד לשריון

כל חבר בעמותת יד לשריון וכל מתנדב התורם ממרצו ומזמנו, הינו שותף ערכי למימוש מטרות העמותה בהנצחת הנופלים ובהנחלת גבורת הלוחמים ומורשת השריון לדורות הבאים. כל שריונר בסדיר ובמילואים, שעדיין אינו חבר בעמותה, צריך לראות את עצמו חייב להצטרף כחבר לעמותה, להטות שכם, ולהשפיע גם על התוויית הדרך והיעדים.

אני קורא בזאת לכל השריונאים בסדיר ובמילואים, ולכל שאר המפקדים והלוחמים ביחידות השריון – בואו והצטרפו כבר היום.

גב' דנה גוטסמן
תא"ל (במיל') יום טוב תמיר
תא"ל (במיל') אשר לוי
תא"ל (במיל') אביגדור קהלני
אל"ם (במיל') גדעון בר-און
תא"ל (במיל') יצחק רבין
גב' נחמה בר כוכבא (בריל)
פרופסור אסא כשר

אל"ם (במיל') שאול נגר

תא"ל (במיל') אהוד גרוס
סא"ל (במיל') מיכאל מס
תא"ל (במיל') עמוס כץ
אל"ם (במיל') מרדכי (מקסי)
אביגד

מבקרת הפנים
י"ר ועדת תכנים
י"ר ועדת כספים
י"ר ועדת הנצחה
י"ר ועדת בינוי
י"ר ועדת גיוס
י"ר ועדת חינוך
י"ר ועדת ההיגוי
למרכז המידע

י"ר ועדת הביטאון "שריון"
י"ר ועדת פיתוח עסקי
אוצר מוזיאון השריון
אוצר פארק העוצבות
י"ר ועדת ביקורת

- להפקת חשמל, על גג קריית החינוך.
- שילוט לציון התורמים להקמה ופיתוח של אתר יד לשריון.
- חנוכת המיצב הראשון של הנצחת הרמטכ"לים בפארק העוצבות, במיצב לזכרו של הרמטכ"ל רב-אלוף דן שומרון.
- הקמת מיצב לכבודו ולציון פועלו של אלוף ישראל טל (טליק) אבי פרויקט המרכבה.

סיום תהליך הבחירות בעמותה

בסיום תהליך הבחירות הפנימיות שנערכו בין חברי העמותה, נבחרו החברים הבאים לתפקידים המפורטים להלן:

י"ר העמותה	האלוף (במיל') חיים ארז
רו"ח העמותה	רו"ח קובי זליכה

הצלחה מבצעית ראשונה למערכת "מעיל רוח"

"מעיל רוח" - מערכת ההגנה האקטיבית מטילים נגד טנקים, סיכלה לראשונה במהלך פעילות מבצעית פגיעת טיל נ"ט בטנק במהלך פעילות שגרתית בסמוך לגדר המערכת בעזה. האירוע התרחש ביום 1 במארכ 2011 וזכה להד גדול גם מחוץ לישראל

אל"ם (במיל) שאול נגר

פיתוח מערכת הגנה אקטיבית להגנה מפני טילים נגד טנקים החל בארץ לפני יותר מעשור, לאור ההבנה כי מערכת המיגון הבליסטי מתקשה להתמודד עם כל מגוון האיומים על הטנק, בתרחישים המתחדשים הכוללים גם ריבוי מערכות נ"ט משוכללות, ולחימה בשטחים בנויים והיתקלות במטולים נגד טנקים מטווח קצר. מערכת מעיל רוח מפיתוח וייצור של חברת רפאל עברה ניסויים מפרכים ומוצלחים, ורק לפני חודשים ספורים החלה התקנת המערכת על טנקי מרכבה סימן 4.

המערכת מיועדת גם נגד טילים נ"ט מטווח

ארוך, ללא תלות בסוג הניהוג או הביות שלהם, וכן נגד מטולים מטווח קצר כדוגמת אר-פי-ג'. באירוע שהתרחש על גבול הצועת עזה ביום 1 במארכ 2011, מערכת "מעיל רוח" להגנה אקטיבית מטילים נגד טנקים זיהתה, התריעה וסיכלה את הפגיעה של פצצת אר-פי-ג' 7 בטנק מרכבה סימן 4. המשמעות היא שלא הייתה פגיעה כלל בטנק, כיוון שהטיל הושמד במרחק של עשרות מטרים ספורים לפני הגעתו אל הטנק. מרגע הפעלתה של המערכת לקראת פעילות מבצעית היא פועלת באופן עצמאי ואוטומטי לחלוטין.

מובן שפרטי האירוע נלמדים ונחקרים על ידי המוסמכים לכך, כדי להבטיח הצלחה גם באירועים כאלה ואחרים בעתיד, בין אם על ידי

אימון הצוות להתנהגות קרבית מתאימה ובין אם על ידי שכלול מערכת ההגנה האקטיבית. אין ספק כי הצלחה זו משמעותית חדשות על לחימת השריון והלחימה נגד שריון, וחיוני שנעשה כל מאמץ לקיים את היתרון לשריון שלנו גם בהתקפה וגם בהגנה בצורות הקרב השונות ובתרחישים השונים.

להלן מספר כותרות מהעיתונות היומית ביום 1 במארכ 2011, שדיווחה על אירוע זה:

- באתר עיתון הארץ: **הצלחה מבצעית למערכת מעיל רוח**
- באתר ידיעות אחרונות ynet: **צה"ל חוגג היסטוריה: "מעיל רוח" עונה לנסראללה**
- באתר מעריב nrg: לראשונה: **מערכת "מעיל רוח" מנעה פגיעה בטנק**

מערכת מעיל רוח על טנק מרכבה סימן 4. בצד שמאל של הצריח נראית אחת מאנטנות הגילוי של המערכת ומעט שמאלה יותר מערכת היירוט להשמדת הטיל המתקרב

היינו 22 טנקים מול הארמייה השנייה

אמנון לב קיבל את עיטור העוז על שהחזיר לפעילות, במלחמת יום הכיפורים, עשרות טנקים בחזית תוך סיכון חייו ולמרות פציעתו

אמנון לב. "הטירוף החזיק אותי". צילום: שי סקיף

מריאנה בנסון

(מעיתון "במחנה", 20 בינואר 2006)

"בשער המחנה עמד אדם ושאל אותי אם אני יודע לתקן טרקטור. אמרתי שלא, יש לי פרדה בבית. 'לא חשוב', הוא ענה, 'אתה בחימוש'". כך מתאר אמנון לב את רגע הצטרפותו לכוחות החימוש של גדוד 89. לב התגייס לפל"ם (הפלוגה הימית של הפלמ"ח), עוד לפני קום המדינה, והמשיך לשרת בחיל הים, אותו העדיף לעזוב לטובת הגדוד הלוחם. בשנת 1950 הוא השתחרר, והמשיך להקדיש ימים ארוכים לשירות מילואים כאיש חימוש בגדוד השריון 82. במלחמת ששת הימים היה לב קצין חימוש של גדוד זחל"מים בחטיבה 200, גדוד שנשאר בעזה חודשים אחרי המלחמה. במלחמת יום הכיפורים לב כבר היה בן 43. הוא ואנשיו פעלו לכל אורך המלחמה בצורה יוצאת דופן, תוך הפגנת תושייה וסיכון חייהם. על מעשיו אלה הוענק לו עיטור העוז.

איך הכול התחיל

"כשפרצה מלחמת יום הכיפורים, היינו בדיקו בתהליך מעבר למחנה עופר. הטנקים היו שם, אבל לא כל יתר הציוד. ביום הכיפורים התקשר אליי הביתה המג"ד, משה מלר, וסיפר לי מה קורה. נסענו לירושלים. באנו לשם וראינו חורבן. טנקים בלי ציוד, אין כלי עבודה, ולא חלקי חילוף ותחמושת. כל חצי שעה קיבלנו טלפון, רצו לדעת אם כבר יש פלוגה שמוכנה לצאת לחזית.

"למזלנו קיבלנו תחמושת רק ביום ראשון בערב, ויצאנו כחטיבה שלמה לחזית הצפון. כשרק יצאנו משער מחנה עופר ראיתי פלוגת זלדות (נגמ"שים אם-113), ובראשה הבן שלי, עופר. בכל מקרה, לא היה זמן להיכנס לשוק. הגעתי לאל-על והתחלתי להתקדם ולתקן טנקים. חברתי לגדוד בגמלא".

כך לחמנו

"בעלייה ראינו טנק מהגדוד שלנו שרוף. ראיתי את הסורים עומדים מרחוק, ואולי מאות

גופות. הסורים הפציצו כל הזמן, והאנשים שלי תיקנו. אני עמדתי ואמרתי 'תיכנסו לטנק, הפגזים מתקרבים', ו'צאו, תתחילו לתקן'. קראו לי 'אמנון מכון הפגזים'.

"חייל שלי ירד לתוך הטנק וקשר גופה בחבל. אני עמדתי למעלה ומשכתי. נפל פגז, ואני התהפכתי ונפלתי. חוליות השרשרת של הטנק פגעו בי לאורך כל הגוף. נפלתי על הראש, שברתי שתי חוליות, יד ושתי רגליים.

"שכבתי בלי הכרה, וכשהתעוררתי, לא רציתי להתפנות. כאב לי מכל הכיוונים, אבל לא ידעתי על השברים. למחרת לקחו אותי בכוח לבית חולים 'פורייה', ושם ישנתי לראשונה. צילמו אותי, ואמר לי שיש לי זעזוע מוח. לא מצאו את השברים. ברגע שהאחיות הסתלקו לרגע, שמתי את הנעליים, וברחתי לחזית.

"התחלתי לאסוף טנקים עם האנשים שלי. קיבלתי אנשים שלא רצו לעבוד, שהיו ברמה רק קצת יותר גבוהה מנערי רפול. נתתי להם כבוד וחופש, טיפלתי בהם כמו בחברים שלי, והם עשו דברים מדהימים. אף פעם לא נתתי פקודה, לא היה רס"ל שהעיר אותם בבוקר,

פליטים, קצינים וחיילים, יורדים מהמוצבים, ברגל. ראיתי מלחמות, ראיתי פליטים מצרים, ופתאום אלה היו חיילים ישראלים.

"זמן קצר אחרי תחילת הלחימה ביקש ממני המג"ד להחליף קנים לטנקים שנפגעו פגיעה ישירה. לא היו לי קנים רזרביים ולא היה לי מפתח מתאים. לא היה לי מושג מה אני הולך לעשות, עבדתי על 'היה בסדר'. לקחתי חבל עבה, ליפפתי סביב הקנה, עשיתי טבעת וקשרתי למנוף. כשהמנוף התרומם, החבל רצה להיפתח והקנה השתחרר. זאת המצאה של אותו הרגע. באותו היום יצרתי חוליה של שמונה אנשים. הכנסתי לזלדה שלי שישה אנשים מכל המקצועות, ויחד אתי והנהג נסענו עם המג"ד.

"נשארו 14 טנקים מתוך 30. מהקרב ב-336 חזרו שני טנקים ו-13 אנשי צוות. היינו גמורים. כשירדנו, ראינו מלמעלה טנקים של 188, שהיו בהם גופות. ניגשנו אל הטנקים האלה, שחלקם היו שרופים, והוצאנו אותן. "בכביש הנפט עלינו על טנק שהיו בו שתי

סרן אמנון לב. בהמשך הועלה לדרגת רס"ן במילואים

מפני שהאנשים האלה עבדו 25 שעות ביום. על ידנו היו עוד שני גדודים ועוד חטיבות ושם זה לא היה קיים. בתוך שבוע שלחנו ליוסי פלד 40 טנקים מתוקנים.

"ב-19 בחודש יצאנו עשרה טנקים לכבוש את הכפר אום בוטנה. באמצע הלילה הגיע לשם גדוד בפיקוד אגוזי, ונעמד בינינו לבין הסורים. התחננו, צעקנו, והוא אמר שהוא המפקד הבכיר והוא יודע מה הוא עושה. עוד לא האיר, ושמונה-תשעה זחל"מים שלו נדלקו. שמענו צעקות לעזרה בקשר. המג"ד מר שכב מיושב ואורי הסמג"ד פיקד על הפעולה. מלר נכנס לטנק כאיש חמישי, וכשהתחילה הפעולה הוא עלה לצריח והתחלף עם אורי. הוא קיבל פגז והטנק התפוצץ. אורי נהרג ומלר עף החוצה. הנהג שלו, מוטק'ה, חילץ אותו. לפני שהעלו אותו למסוק מלר אמר לי 'אמנון, נשארת הגבר היחיד כאן. תקים את הגדוד מחדש, ותהיה המג"ד'.

"הודיעו לי שאת חמשת הטנקים האחרונים שנשארו, רוצים להעביר לחטיבה של רן שריג. צעקתי עליהם שלא יפרקו לי את הגדוד. אז בא אליי אדם בשם שלום חגיגי, לימים האלוף שלום חגי, קצין החימוש של מוסה פלד. הוא אמר שאמרו לו שיש משוגע שיכול לאסוף טנקים במובלעת. ביום ראשון בשתיים בצהריים עמדו 26 טנקים כשירים. התחלנו להביא מ"פים מבתי חולים. אחר מהם, שמעון גולן, קיבל את תפקיד המג"ד.

"אז ברמאות לקחו אותי לבית חולים. כל הזמן הזה הייתי פצוע, אבל הטירוף החזיק אותי. אז גילו לראשונה שבר ביד ושמו לי גבס. ברגליים זה היה מאוחר מדי, כי השברים התאחו. את השברים בצוואר הם לא גילו. שלחו אותי הביתה. אז נזכרתי שבמשך שבועיים שכחתי מהבן שלי. זאת הייתה בשבילי מכה. הסיעו אותי בחזרה לרמה ופגשתי את עופר.

אמנון לב בסיני. "ברגע שהאחיות הסתלקו, שמתני את הנעליים וברחתי לחזית"

החופשים שהם קיבלו כשהיינו בסיני, והיחס המיוחד, הם שיצרו כוח אדיר."

העיטור ואני

"כשהודיעו לי על העיטור, זה היה בשבילי שוק. העיטור מגיע לכל אנשי החימוש, שעשו עבודה עילאית. אי אפשר לתת עיטור ל-80 אנשים, אז בוחרים אחד. ככה זה בצה"ל, אבל ברור שיש בזה עיוות. הם עשו את העבודה, ואני נתתי להם את היחס הטוב שהביא לתוצאות. זה לא שאמנון לב עשה פעולת גבורה של איש יחיד – אלה היו עשרות אנשים שעבדו בצורה שאין לה אח ורע".

כך השתנית

"הפציעה שינתה את החיים שלי ואת החיים בבית. במהלך השנים עברתי חמישה ניתוחים. היה לי משק גדול, שלא יכולתי להמשיך לעבוד בו. כיום אני מנוטרל מעבודה, ואני מקנא במי שעובד. בשבילי, לעזוב את העבודה היה יותר גרוע מהכול. האישה והילדים חיים את המלחמה ואת הפציעה. מה שעבר על הבית, זה גיהינום. כיום אני צריך לקחת כדורים כדי לנסוע למקום כלשהו, אבל אני לא מוותר על החיים. אם אני אשב בבית אני אהיה סמרטוט".

"נסעתי הביתה ל-24 שעות, ולא יכולתי להישאר. נסעתי לרמב"ם, שם שכב המג"ד שלי. הוא ברח מבית החולים והצטרף אליי – החזקתי את ההגה ביד שמאל והוא העביר הילוכים. הגענו לגולן, ואמרו לנו שכל האוגדה של מוסה פלד יורדת לסיני. סובבנו את הטנדר, אספנו את הנהג ונסענו לסיני.

"רדנו בלילה. כשהאיר הבוקר, ראינו מולנו את אלפי המצרים עם תותחים. תמונה דמיונית. היינו 22 טנקים מול הארמיה השנייה. הטנקים היו ללא פלטות המיגון (לוחות הבזוקה) שנשארו בצפון, והיינו צריכים לרתך את הפלטות שהיו במקום אל הטנקים. יש פקודה שאוסרת לרתך כשהטנקים חמושים, ובגלל שלא היה זמן, במשך שלושה ימים ושלושה לילות ריתכנו את הפלטות. אנשים לא חשבו שנסכן את עצמנו ככה, אבל לא הייתה ברירה. "היינו שם חמישה חורשים וחצי. כל הזמן היה מתח שקשה לדמיין. הייתה פקודה של אלוף הפיקוד שאף אחד לא יוצא הביתה. מי כן יצא? אנשי החימוש שלי. כולם ידעו, ואף אחד לא אמר מילה.

"כשנגמרה המלחמה האנשים האלה באו בהתנדבות לתקן טנקים בימ"ח. לא קיבלו על זה כלום, לא ימי מילואים ולא נסיעות.

אתר שריון באינטרנט

סקירת אתרי אינטרנט דבורי בורגר

אתר אינטרנט לחטיבה 421 - עדכונים

מאגר נתונים של רק"ם אמריקאי

<http://afvdb.50megs.com>

אתר תכליתי מאוד, הכולל נתונים על רק"ם אמריקאי משלהי מלחמת העולם הראשונה ועד ימינו. עוד בטרם מביא כותב האתר, כריס קונרס, את מפרטי הטנקים והכלים המשוריינים הנוספים, הוא מבקש להדגיש, כי אל לנו לשכוח שהחלק החשוב ביותר בכלי המשוריין אינו אלא הצוות. הוא בחר להתמקד ברק"ם שיוצר בארצות הברית. המידע על הרק"ם ערוך כמסד נתונים טבלאי מפורט מאוד, המלווה בתמונות ובמרשמים. כל מפרט כולל בסופו רשימת מקורות ביבליוגרפיים מהם נלקחו הנתונים, התורמת למקצועיות ולאמינותו של המידע. עוד באתר מילון מושגים, סולם תאריכים משלהי מלחמת העולם הראשונה ועד ראשית שנות האלפיים, ורשימת מוזאונים וארגונים של שריון בארצות הברית, בקנדה וברחבי אירופה.

<http://www.421.co.il>

בגיליון הקודם (36) במדור זה בישרנו על השקת אתר המורשת של חטיבה 421 - חטיבת הצליחה - במלחמת יום הכיפורים. סא"ל (במיל') עודד מגידו, מוותיקי החטיבה וממובילי האתר, מעדכן אותנו כי במרוצת החודשים האחרונים התווספו גם קטעי וידיאו של ראיונות עם מג"דים בחטיבה. האתר מתעדכן ומתפתח - הוסיפו למועדפים ועקבו אחר אתר מורשת מוביל.

אתר הנצחה והמורשת של עמותת חיל הקשר והתקשוב

<http://www.amutakesher.org.il>

עמותת חיל הקשר והתקשוב הקימה אתר הנצחה ומורשת המציג את מפעל הנצחה והמורשת של החיל. במסגרת זו מוצגת הפעילות הענפה שמקיימת העמותה בשיתוף חיל הקשר והתקשוב: טקסים לאומיים וצבאיים, מפגשי ותיקים, אירועים עם בני המשפחות השכולות ופעילויות רבות נוספות. ותיקי חיל הקשר והתקשוב וכן החיילים הסדירים בשורותיו, מזוהים עם חזית טכנולוגיות המידע והמדיה, אך האתר רחוק מלהיות ראוותני בהקשר זה. הוא מעוצב יפה ומאפשר איתור מהיר של המידע השימושי והערכי אודות הפעילות המגוונת והמתקנים על ייעודם. האתר כולל קישורים לאתרי הנצחה ומורשת מומלצים, ביניהם אתר יד לשריון.

המעשה הקרין מנהיגות וסחף את כולנו בעקבותיו

שנתיים לפטירת תא"ל (במיל") אורי בן ארי

"אומרים שדמותו של אדם הולכת ונמוגה עם השנים. משפט זה אינו מתאים לאורי." כך ספד תא"ל (במיל") אריה שחר לידידו תא"ל (במיל") אורי בן ארי, במלאות שנתיים לפטירתו, באזכרה שהתקיימה ביום ו', 14 בינואר 2011

ישנים, שלא היה אפשר להרכיב מהם אפילו פלוגה אחת. אורי עסק בדיונים ובתרגילים לאין קץ ואף בתמרונים. הוכחה למרכזיותו של השריון בצה"ל התקבלה במלחמת קדש, שבעקבותיה התקבלה ההכרה הראויה לחיל השריון בצה"ל ובמלחמות שלאחר מכן.

חיייו של אורי היו גדושים באהבה ובמסירות לארץ הזו – בלחימה, בעשייה אזרחית ענפה ובהתנדבות. יהי זכרו ברוך."

זהבה שחר קראה שיר של נתן יונתן ודברים על בסיס שיר של דליה רביקוביץ בהתאמה לדמותו של אורי בן ארי. להלן הדברים על בסיס שיר של דליה רביקוביץ:

אפילו סלעים נשברים ולא מחמת זקנה.

שנים רבות הם נמצאים בחום ובקור

שנים כה רבות,

וכך נסתרים הבקיעים

ופתאום האבן פצועה.

אמרת לך כשסלעים נשברים זה קורה בהפתעה.

ומה גם אנשים.

תא"ל (במיל") מוטקה בן פורת סיפר על אורי

את הסיפור הבא:

"אני רוצה לאפיין את המנהיגות של אורי באמצעות סיפור מלפני מלחמת העצמאות, מסוף תקופת המנדט. בקיץ 1947, הלכנו יחד לקורס מ"מים שהתקיים בקיבוץ גניגר. לא רחוק מהמאהל שלנו, ביער, הייתה מערה ובתוכה סליק. את מעט הנשק שהיה לנו לאימונים הטמנו מדי ערב במערה ובבוקר לקחנו. בוקר אחד, הלכנו להביא את הנשק והנה אנו רואים כשבעה-שמונה חיילים בריטים חמושים במערה. הזעקנו את כל הקורס ועמדנו כמאתיים מטר מהמערה מופתעים ונבוכים.

מה עושים? מצד אחד לא מפקירים נשק, ומצד שני אנחנו עם מקלות קפ"פ (קרב פנים אל פנים) והם עם תתי-מקלעים טומיגאנים. קם אחד החניכים, אורי בנר (לימים אורי בן ארי), נזכר שיש באוהל המדריכים תת-מקלע סטן, חזר למאהל, לקח את הסטן, והתחיל לצעוד זקוף ובטוח אל המערה. הוא לא אמר מילה, לא ידענו מה הוא הולך לעשות, אבל הביטחון שלו סחף אותנו וכולנו, החניכים והמפקדים שלנו, בעקבותיו.

אורי נעצר בפתח המערה עם הנשק מכוון,

תא"ל (במיל") אורי בן ארי ז"ל כפי שצולם ביד לשריון ביום 17 באפריל 2006

מצבתו של תא"ל (במיל") אורי בן ארי ז"ל בבית העלמין בקיבוץ שפיים

אל"ם (במיל") שאול נגר

תא"ל (במיל") אורי בן ארי ז"ל, היה מהמפקדים היותר בולטים מעצבים ונערצים של השריון. במלאות שנתיים לפטירתו שבו והתכנסו חבריו מימי הפלמ"ח ומהשריון, בני המשפחה ובהם רעייתו מילכה וידידים, לאזכרה בבית העלמין בקיבוץ שפיים. פקודו אל"ם (במיל") **צביקה דהב**, שניהל את האזכרה, פתח ואמר: "אזכרה לחברנו, ידידנו ומפקדנו הנערץ תת-אלוף אורי בן ארי ז"ל, שנתיים לפטירתו.

אורי, אתה חסר לנו ואנו מתגעגעים אליך יומיום."

אורי בן-ארי לחם כמ"פ במלחמת העצמאות במסגרת חטיבת הראל על הדרך לירושלים, ולחם כמפקד חטיבת השריון הראל שהשתתפה בשחרור ירושלים במלחמת ששת הימים, וכן שימש ראש המטה של אלוף פיקוד הדרום במלחמת יום הכיפורים. לאחר מלחמת סיני (1956) היה מפקד גייסות השריון. בין הבאים אפשר היה לראות את האלופים (במיל") צביקה זמיר, עמוס חורב, מנחם (מנדי) מרון, ג'קי אבן, את תתי-אלופים (במיל") מוטקה בן פורת, עוזי לביצור, מנשה ענבר ואריה שחר עם רעייתו זהבה, את יוסקה לוטנברג יו"ר יד לבנים תל אביב, את מפקד חטיבת השריון הראל כיום אל"ם איציק רונן.

תא"ל (במיל") אריה שחר ספד לו כך:

"אומרים שדמותו של אדם הולכת ונמוגה עם השנים. משפט זה אינו מתאים לאורי. עם השנים החולפות רואים ביתר בהירות את הדמות המיוחדת של אורי. דמות שספרא וסיפא חברו בו יחד. הוא כתב ספרים שתיארו את ניסיונו הקרבי, ואשר שימשו אבן יסוד לקצינים הצעירים בקורסים ובכלל; וכן ספר על התקופה שאותה עבר בילדותו בברלין, כאשר החיה הנאצית השתוללה שם והשתלחה ביהודים.

על הסיפא יעידו והיעידו פקודיו הרבים, ויש כבר אגדות על המלחמות והניצחונות לפני קום המדינה ולאחריה, שאורי לקח בהן חלק והנהיג אותם. אזכור תמיד שהניח את היסודות ללוחמת השריון והטנק כגורם המרכזי החשוב ביותר, עוד בתקופה שהיה לנו מספר זעום של טנקים

הרעייה מילכה בן ארי סופדת לאורי ז"ל

מלחמת העצמאות, ו"נוע, נוע, סוף!" על תקופת מבצע קדש ועל גיבוש תורת השריון בצה"ל, ימשיכו לשמש מקור לדמות מופת, ואילו ספרו "בטבעת החנק" על ילדים יהודים בברלין של שנות השלושים, ימשיך לשמש מאור לתקופה האפלה בתולדות האנושות מצד אחד, ולעוצמה של ילד יהודי באותה תקופה ובהיסטוריה בכלל. אורי, אנחנו זוכרים אותך.

מילכה בן ארי רעייתו ספדה לו במילים האלה: "730 ימים חלפו בלעדיך. ימים ריקים ושוממים. ימים שכביכול חלפו ביעף, ועבורי באיטיות מחרידה. עם לכתך חיי עצרו מלכת, והימים מסרבים לחלוף. כן, אני עטופה במשפחה אוהבת ודואגת המעניקה את הכוח להמשיך. ואני מנסה לא להכביד עליהם. וכן, היומן גדוש ומשובץ בפגישות עם ידידים, הרצאות, הצגות, קונצרטים, אופרות... אולם כל זה חולף על ידי. בלעדיך – הכול מחוסר טעם, הכול הבל הבלים.

הספדים – מילים, דמעות, כאב, הכול נכון. האובדן, הזיכרונות. אולם לי, אין לי מילים לבטא ולתאר את מה שהיית עבורי. ניסיתי לעמוד לצידך בכל האתגרים העצומים שעמדו לפניך, ושהצבת לעצמך ויכולת להם. למדתי להתמודד עם הגודש והרבגוניות שנתלוו לחיך. למדתי לקרוא אותך נכון, ולהבין את אישיותך המיוחדת. סגדתי לגדול ולמופלא שבך. כן, וגם הערצתי אותך!

עם לכתך נותרתי עם כול הזיכרונות של חיים גדושי מעש והישגים, לצד בעיות, קשיים, מהמורות ומשברים שאותם ידעת לפתור ולהתגבר בקומה זקופה. אולם מעל לכל עטפת אותי באהבה גדולה ומופלאה כמעט יובל שנים!

עומדת אני בראש מורכב, מבְּהָה זוועקת בליבי עם כל הזיכרונות, כל המכתבים, כל הצילומים, כל ההקלטות, כל הכתובות, כל הסרטים, ועם ים של כאב וגעגועים.

הבן **הראל** קרא קדיש ולאחריו הונחו זרים.

תחילת פיתוח הגן וראשית הבנייה של האנדרטה. **אל"ם (במיל)** שאלו נגר ספד לו כך:

"על אורי בן ארי שמעתי לראשונה זמן מה לאחר שהתגייסתי לשריון, לגדוד 82 בשנת 1957. קראתי את שלושת ספריו; פעם ביקרתי אותו בביתו, יחד עם בני מיכלסון, לצורך הכנת כתבה על מלחמת סיני; ופעמים רבות ראיתי אותו ושמעתי אותו ומפגשים שונים, בעיקר ביד לשריון.

כשלעצמי אני עושה הקבלה בין חייו של אורי ובין הכוכבים הגדולים בשמיים. כאשר כוכבים גדולים באמת המסיימים את חייהם, הופכים ל"חור שחור" שמסתו עצומה והוא משפיע על סביבתו לנצח.

אורי בן ארי היה בחייו כוכב גדול בשמי השריון, שפלט הרבה אנרגיה, שהשפיעה ועיצבה את סביבתו. אך בניגוד לכוכב שמימי, אורי לאחר מותו הוא כוכב קבוע בכותל המזרח של השריון ופולט אור היסטורי על תולדות השריון. אורי יצר מהפך בשריון וצה"ל עוד לפני שהמילה מהפך נולדה בשפתנו. איכות מנהיגותו של אורי ועוצמתו הסגולית התגלו עוד במלחמת העצמאות שבה שירת כמ"פ בחטיבת הראל.

בשנה האחרונה לחייו השתתף אורי במפגש ביד לשריון לציון מלחמת ששת הימים, ובו תיאר את מהלך הלחימה של חטיבת השריון הראל בדרך לירושלים ובשחרורה. הוא סיפר באותו מפגש בלטרון על תחקיר שנערך לאחר המלחמה שבו הוא תיאר בדיקות ספורות את מהלכי החטיבה והישגיה, ואילו מוטה גור שעלה לבמה אחריו, תיאר כשלושת רבעי שעה ובאריכות מה עשה כל חייל וכל ג'יפ. אורי סיים את התיאור באמירה שלאחר דברי מוטה הבין שהפסיד את המלחמה... הדברים מאז השתנו ואורי כמוזן לא הפסיד בתודעה על מלחמת ששת הימים.

מעשיו של אורי חקוקים לנצח בתולדות צה"ל ובתולדות השריון. ספריו "אחרי!" על תקופת

תא"ל (במיל) אריה שחר (מימין) סופד לאורי בן ארי ז"ל, לידו אל"ם (במיל) צביקה דהב

חברים ובני משפחה ליד קברו של בן ארי ז"ל

ודרש מהחיילים להשאיר הכל ולהסתלק. הם הופתעו (אולי מהחוצפה), התייעצו ביניהם, קמו והסתלקו. אנחנו חששנו שהם יחזרו מיד עם תגבורת. לקחנו בקיבוץ שתי משאיות ותוך שעה הקורס עבר לג'וערה.

כעבור כ-4 חודשים פרצה מלחמת העצמאות. אני הייתי עם אורי בקרבות קשים ומרים שבהם הוא פקד על פלוגתו כמ"פ כמ"פ בתוקף תפקידו. אבל כשאני חושב על המנהיגות של אורי, אני חוזר לגניגור. שם, כשנוצר מצב שחייב החלטה ומעשה, וכולם עומדים נבוכים, קם חניך צעיר, בלי מינוי ודרגה, ועשה מעשה, והמעשה הקרין מנהיגות וסחף את כולנו בעקבותיו.

עברו מאז כ-64 שנים, אך כשאני זוכר את אורי, זה לא אורי המח"ט או המ"פ אלא אורי הפלמחניק הצעיר בקורס המ"מים. זה היה אורי נטו. נטו אורי האיש. כך אני זוכר אותו.

תא"ל (במיל) ישכה שדמי שלא יכול היה להגיע שלח את דבריו, שאותם קרא אל"ם (במיל) צביקה דהב:

"אורי, נבצר ממני להיות כאן היום. מאוד מאוד רציתי לבוא ולספר לך, שאנו ממשיכים להתמודד כנגד כל המכשולים שבדרך למימוש יוזמתך, להקים בירושלים אתר הנצחה לתרומתם של לוחמי חטיבת הפלמ"ח הראל, להצלת ירושלים הנצורה במלחמת העצמאות בתש"ח.

אנו כבר לקראת טקס הנחת אבן הפינה באביב השנה. חבל ומצער את כולנו שלא תזכה להיות נוכח במעמד זה של ראשית ההתגשמות של חלומך.

אנו מעדכנים בכל שעשית את מילכה "העזר שכנגד", שהייתה המארכת הנהדרת לכל הפרוים של שרירי המפקדים מהחטיבה, שכינסתם בביתכם מפעם לפעם לקידום הפרויקט.

אורי, אנו נעשה הכל, כאילו שאתה איתנו, כך שנוכל בשנה הבאה לבוא לכאן ולספר לך על

מבט עדכני על מיגון והישרדות הרק"ם והצוות

מבצע עופרת יצוקה הבליט ביתר שָׁאת את המיקום הגבוה של השיקולים להישרדות החיילים בלחימה, במסגרת הערכת המצב וגיבוש תכנית פעולה. לוחם היוצא לפעולה נדרש להישאר בשטח עד לסיומה והסכנה לחייו קיימת בכל רגע. האם נדרשים לעתיד מרכיבי מיגון חדשים ומחשבה מחודשת לכך?

אל"ם (במיל') שאול נגר

מיגון בליסטי במרכבה 4
צילום: מיכאל מס

התשובה לשאלות כיצד משיגים הכרעה צבאית ומתי מסיימים את פרק הלחימה חייבת להיות בשיקולי היסוד ובתכנונים המוקדמים לפני יציאה לחימה, בין אם יזומה מראש (לדוגמה מבצע עופרת יצוקה), או לחימה כפויה מתוקף הנסיבות (כדוגמת מלחמת יום הכיפורים). בעבר נחשבה השמדת חלק ניכר של צבא האויב וחימושו כיסוד להשגת ניצחון צבאי והכרעה בשדה הקרב. הכתישה הצבאית הבלתי נמנעת בשדה הקרב, גם כאשר מתאמצים ומשיגים יחסי שחיקה גבוהים לטובתנו, היא תהליך ממושך ויקר. אין ספק שכיום מרכיבים אחרים משמשים להשגת הכרעה צבאית (כגון מיטוט מהיר ויסודי של מערכות השליטה והפיקוד ופגיעה מורלית קשה בלוחמי האויב), מבלי לפסוח על הזדמנות לשחוק את האויב ככל שאפשר בתהליך העדכני להכרעה, ובלבד שלא ייגע התהליך המהיר והיותר אפקטיבי להשגת ההכרעה. הלחימה "הקלסית" של צבא מול צבא והלחימה בשטחים פתוחים ונעדרי אוכלוסייה אזרחית הולכות ונעשות נדירות יותר, ואילו הלחימה בטרור וגרילה ובשטחים בנויים נפוצה ותכופה כיום הרבה יותר. למרות זאת הלחימה של צבא מול צבא משמשת גם כיום מפתח ובסיס לקביעת מרכיבי הכוח הלוחם והכשרתו. בעוד שטרור, מציק ומטריד ככל שיהיה, כל

עוד אינו מצויד בנשק להשמדה המונית, אינו מסכן קיום מדינה – הפסד במלחמה יכול להביא לחורבן מדינה ולשינוי המשטר. עם זאת, בלחימה נגד טרור וגרילה קשה הרבה יותר להגדיר מהי הכרעה ולהגיע אליה (לדוגמה הלחימה באפגניסטן). יתר על כן, הלחימה בטרור היא כמעט תמיד בעלת משך זמן ארוך ולא מוגדר, עם עליות ומורדות ברמת ההצלחה. לא פעם נראית הלחימה בטרור כמו מס תקופתי שצריך לשלם, כדי שלהבות הטרור לא ירמו ראש יתר על המידה, אך גובהו של מס זה לא ידוע מראש; דוגמה לכך ראו במאבק השלטון המצרי באחים המוסלמים ודומיהם.

ובאשר לגורם הזמן, הנה שאלה רטורית – האם משהו חיצוני הגביל או איים להגביל את משך הלחימה של ארצות הברית בעיראק ובאפגניסטן ושל רוסיה בצ'צ'ניה? אך ישראל כמדינה קטנה, התלויה במרכיבי ביטחון חיוניים בגורמים בחו"ל, ובעלת אורך נשימה כלכלי ואזרחי מוגבל, חייבת להביא בחשבון, חרף ההצהרות הגלויות, כי תמיד מאיים שעון הזמן הבינלאומי על משך הלחימה שלה.

גם אם אותם פרקי לחימה הנקראים **מלחמות** אינם מתרחשים כל שנה, הרי **צה"ל נמצא בלחימה ברמה כלשהי כמעט כל שנה וכל משך השנה**, בדמות מבצעים ופעולות אחרות שכבר קשה לזכור ולמנות את שמותיהם, החל מפעולות התגמול של שנות החמישים, עבור דרך עשרות פעולות אחרות מאז, כמו: אביב נעורים, ליטני, חומת מגן, קיתון, חורף חם, ענבי זעם, דרך נחושה, קשת בענן, ימי תשובה, גשם ראשון, שינוי כיוון, מכת ברק, שמיים כחולים, עופרת יצוקה (אל דאגה, יימצאו שמות גם לרבים אחרים אם יידרש...).

המשמעות מכל זה ניתנת לתמצות כך:

• צה"ל נמצא בלחימה לעתים תכופות לביטחון

המדינה ותושביה.

• במספר מקרים אמנם הושגו **הכרעות צבאיות ברורות**, כדוגמת מלחמת העצמאות שהסתיימה בהסכמי שביתת הנשק עם כל שכנינו, ומלחמת ששת הימים שהייתה הכרעה צבאית ברורה (שבכוונה אינני מציין את תוצאתה ארוכת הטווח), ובמרבית המקרים הייתה רגיעה ברמה כלשהי לפרק זמן קצוב.

• כל עוד לא הושגו הסכמי שלום גם עם סוריה ולבנון ולא הסדר קבע מתואם ומקובל עם הפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה (ולא לי לקבוע אם מדובר בישות אחת או שתיים) – צפויות ככל הנראה עוד פעולות לחימה של צה"ל בתדירות כלשהי.

יודגש כי **התמרון הקרקעי עודנו מהווה מרכיב מרכזי בהשגת הכרעה ביבשה, גם בלחימה בטרור**, ומשום כך ימשיך גרעין הטנקים והרק"ם האחר לשמש את הצבאות המתקדמים עוד שנים רבות מאוד. זה הבסיס לצורך במיגון ובהישרדות הכוח המשוריין.

השאלה האם צריך להיות משקל רב לרמת הסיכון של חיילים בפעולה מתוכננת, ובאיזה נסיבות – לא תידון במאמר זה.

מחשבות על מיגון והישרדות כוחות היבשה

כאשר גובשה לראשונה בישראל תורת הביטחון, בתקופת דוד בן גוריון, נשקלו גורמי היסוד בזירה, ורבים מהם נותרו מאז ללא שינוי, כגון: יחסי המשאבים, כוח האדם והשטחים של כל צד, ובין השאר נקבע כי על צה"ל להכריע מהר ככל האפשר ולהעביר את הלחימה ביבשה מוקדם ככל האפשר לשטח האויב. מכאן נגזר הצורך בכושר תמרון מהיר ובעוצמת אש גבוהה (לצד מרכיבים שלא ידונו

כאן, כגון: מודיעין וחיל האוויר).

כיום זה"ל הוא צבא ממוכן ומנוידי בכלים משוריינים, ומגמה זו ממשיכה להתפתח ולעלות מדרגה עם הקליטה של הנגמ"שים החדשים מסוג נמ"ר. גם הלחימה הרגלית הבלתי נמנעת בטרור נשענת ומסתייעת בכלים משוריינים לניוד החי"ר וללחימה רכובה, וכן בטנקים לגיבוי ולחימה צמודה. העוצמה הסגולית של כל סוג פגז, קלע, טיל וחימוש אחר כלשהו נמצאת בכל העולם בעלייה מתמדת, לצד הפיתוח של תחמושות ייעודיות ללחימה בשטח בנוי, עבור לוחמי היבשה וכלי טיס. יש מהן הנדרשות לדיוק מיוחד ולנזק סביבתי ממוזער ככל האפשר. אין צבא בעולם שלא ישאף לצמצם את משך הלחימה ולהגיע מהר לתוצאה הרצויה מבחינתו. בתוך כך גם צבאות המשופעים בכוח אדם שואפים להקנות לחיילים מיגון איכותי וברמה הגבוהה האפשרית ולמנוע את שחיקתו בשדה הקרב, שבו עוצמת האש הרסנית פי כמה מבעבר. כיצד אפוא יש להיערך למיגון ולהישרדות של כוח לוחם בעת לחימה (המיגון וההישרדות של העורף ושל כוחות ומתקני צבא עורפיים הם פרק לעצמו).

כיום לא יעלה על הדעת לשגר כלי טיס מאויש (ולעתים גם לא מאויש) ללא אמצעי התרעה ומיגון אלקטרוניים, אלקטרו-אופטיים ואחרים. מוטיב זה צריך לשמש גם לגבי כוחות יבשה. במרבית המקרים השיכון הגבוה הוא לא רק לחייל בודד אלא ליחידה שלמה (מחלקה, פלוגה ואפילו גדוד) הנמצאים בתא שטח מוגדר (ראו דוגמת הלחימה בעיר סואץ במלחמת יום הכיפורים).

מסתבר שמערכת מיגון והישרדות היא בראש וראשונה תוצר של השקפת עולם באשר לייעוד המיגון וההישרדות, ולביטוי הניתן לכך בהיערכות הכוח ובאמצעים פיזיים ואחרים. כשם שההגנה על הנוסע ברכב נוסעים היא לא רק כריות האוויר אלא גם מבנה הרכב, מיקום הנוסעים, סוג ואיכות המושבים ומשענת הראש, חגורות הבטיחות ועוד – כך נדרשות גם ברק"ם מערכות מיגון נוספות, מלבד המיגון הבליסטי, כדי שיוכל לעמוד במגוון איומים ולא רק בפגיעת טיל או פגז תותח.

ייעוד ומבנה הרק"ם

טנק המרכבה (סימן 4), שכרגיל נועד לשמש גרעין הכוח הנייד והמשוריין ביבשה, נועד גם לקיים עליונות איכותית ברורה ומובהקת לפרק זמן ארוך, על פני כל מה שקיים או יופיע בזירה. המשמעות היא שהמבנה היסודי שלו נדרש לאפשר עדכון ושדרוג של מערכותיו כדי לשמר עליונות זו לאורך זמן, תוך ניצול הטכנולוגיה שתפתח. במבנה הרק"ם יש ביטוי להשקפת העולם באשר למיגון ולהישרדות. הנה תזכורת למספר מרכיבים במבנה טנק המרכבה:

- הצוות ממוקם במיקום הממוגן ביותר בטנק.

- פתח כניסה ויציאה מצוי מאחור כשהוא מוגן ומאפשר שימוש גם תחת אש.

- במרכבה סימן 4 אין מדף טען ומתאפשר רצף מיגון יעיל יותר בשטח גג הצריח. במובן מסוים זה גם חסרון כי רק המפקד בצריח יכול לפעול בתנאי ראייה היקפית טובה וממוגנת. החיסרון בולט יותר כאשר מדובר בטנק פיקוד.

- אפשר בתוך זמן קצר, לקראת לחימה או במהלכה, לפנות באופן חלקי או מלא את מחסן התחמושת בחלק האחורי של התובה, לצורך נידוחים רגלים או לפינוי פצועים בתוך הטנק.

- המיגון הבליסטי ההיקפי (לרבות בגחון הטנק) הוא מודולרי, כלומר מורכב מתתי-יחידות פריקות, ומאפשר מצד אחד התאמת המיגון לזירה מוגדרת וכן החלפה פשוטה ובתנאי שדה של יחידת מיגון פגועה, או החלפתה בעתיד ביחידה משופרת בעלת רמת מיגון גבוהה יותר.

- גם במערכות אחרות בטנק (כגון מערכות אלקטרוניות ואלקטרו-אופטיות או מכניות) יש בסיס לשדרוג הביצועים ולהחלפה בדורות מתקדמים יותר, כאשר תפתח טכנולוגיה מתאימה.

כיום על הפרק מערכת מיגון אקטיבי המיועד לסכל פגיעה של חימוש נ"ט ייעודי (מבלי ליתר את המיגון הבליסטי, המיועד להגן מפני מגוון רחב של איומים). שילוב של מערכת מיגון אקטיבי מצריך מציאת פתרונות ל"חיים בצוותא" עם שאר המערכות החיצוניות והפנימיות שבטנק (מבחינה גיאומטרית, חשמלית ואלקטרונית). עוד הוא מצריך פיתוח אופני פעולה ועדכון תורת לחימה לאור האפשרויות החדשות שנוצרו.

יציאה מחוץ לחומה

הגנה טובה מותנית במודיעין טוב. התמקדות בהגנה על הטנק רק על ידי מיגון גופו איננה מספיקה כיום. עדיף לתקוף את התוקף לפני שיגיע לגוף הטנק – זה כיום המוטו העומד ביסודה של הגנה אקטיבית.

תזכורת: כשהקים **אורד צ'ארלס וינגייט** (אז קפטן בצבא הבריטי ובעל קשרים דתיים עמוקים ליהודים ולתנ"ך) את **פלוגות הלילה המיוחדות (Special Night Squads)**, שכונו גם **פלוגות האש והגדעונים**, הן היו יחידות של לוחמים יהודיים שמטרתן הייתה מלחמה בכנופיות הערביות המזוינות. הן הוקמו ביוני 1938 בעקבות פרוץ מאורעות תרצ"ו – תרצ"ט (1936 – 1939), שבמהלכן תקפו הערבים מטרות יהודיות ובריטיות. לאחר סיוורם ברחבי הארץ, הגיע וינגייט לכמה מסקנות צבאיות:

- אין להסתפק במארבים נייחים ויש לארגן מארבים ניידים.
- יש לבוא במגע עם האויב בקרב.

- יש לנוע במשמרות קטנים בלילות ולהנחית מהלומות פתע על האויב.

- יש לנקוט בתכסיסי הטעיה.
- חובה להכיר את שטח הפעולה לפני הפעולה ולהשיג חומר מודיעיני על האויב.
- יש ליזום פעולות ולא לחכות להיתקלות באויב.

דומה שעקרונות אלה נכונים כיום גם באשר למיגון רק"ם, בעיקר שלושת האחרונים שבהם.

סייגים ומגבלות במיגון

על אף חשיבותן הגדולה של מערכות המיגון הבליסטי ומערכות ההישרדות האחרות, לרבות מערכת הגנה אקטיבית, יש להן גם מגבלות וסייגים. נמנה אחדות מהן:

- **משקל:** לכל רק"ם יש **תקרת משקל מוסף** שהוא יכול לשאת. ברק"ם מתכנן חדיש ומתקדם מוקצה מראש אחוז ניכר ממשקל הרק"ם לצורכי מיגון בליסטי מוסף ומערכות הישרדות אחרות. שיעור זה יכול להגיע ל-15 אחוזים ואף למעלה מכך.

- **נפח:** נפח גדול יותר של מודולי המיגון מאפשר השגת רמת מיגון גבוהה יותר במשקל נתון, אך הנפח מוגבל בהתחשב בממדי התעבורה ואילווצים אחרים.

- **גיאומטריה:** המיגון המוסף אינו יכול לחסום שדה ראייה של מכשור אופטי ואלקטרו-אופטי ואינו יכול להפריע לגזרות ירי של חימוש עיקרי ומשני. מכאן נובע שיש פרצות או התפשרות על שטחי הכיסוי של המיגון הבליסטי המוסף.

- **מחיר:** כאשר צריך להגן על פריט יחיד וחיוני, לדוגמה מטוסו של נשיא ארצות הברית, או פריטים בכמות קטנה, שאלת המחיר אינה קריטית. אך כאשר מדובר על מיגון מאות רבות של כלי רק"ם ואולי אלפים, יש למחיר משקל כבד בשיקולי הפיתוח וההצטיידות.

- **מגוון האיומים:** האיומים רבים ומגוונים. אם בעבר היו אלה שטחי החזית שספגו סטטיסטיית את מרבית הפגיעות, הרי שכיום אגפי הרק"ם – ששטחם הוא הגדול ביותר – חשופים למטעני צד; הגחון ששטחו גדול – חשוף למיקוש מתקדם ולמטעני גחון; שטחי הגג חשופים לטילים מתוחכמים נ"ט. טילי הנ"ט המתקדמים יודעים גם להתגבר על מיגון בליסטי ריאקטיבי בהיותם בעלי ראש קרבי כפול (טנדם). מטבע הדברים לא אפשרי לכסות במיגון יעיל, כנגד כל מגוון האיומים, את כל שטח הפנים של הטנק והרק"ם האחר. על חלק מהבעיה אפשר להתגבר באמצעות מיגון ייעודי המותקן לקראת משימה בעלת אופי מוגדר, לדוגמה: הוספת מיגון גחון פריק כאשר יש חשש גדול יחסית למטעני גחון, על אף הסרבול בניידות. שיטה אחרת היא ליעד כלי רק"ם מיוחדים לפעילות שגרתית כנגד טרור במהלך פעולות ביטחון שוטף.

- **התאמה לעתיד:** תהליך פיתוח והצטיידות

במערכת מיגון חדשה נמשך שנים לא מעטות. בפרק זמן זה מתקדם גם הפיתוח של נשק ה"ט – טילים נ"ט, כדורים חודרי שריון, מטעני צד, מטעני גחון ואחרים. אחת הדרכים להתמודד עם זאת הוא להמשיך ולפתח את המיגון ומערכות ההישרדות ולהמשיך להצטייד מדי פעם בדורות מתקדמים יותר, ואף לשדרג מערכות מדור קודם. גם תהליכים אלה נמשכים שנים וצורכים תקציב, ותמיד נמצא הצבא, כל צבא, במצב שלא כל הרק"ם שלו באותה רמת מיגון.

• **אתגרים להגנה אקטיבית:** הגנה אקטיבית אמורה להגן מפני מגוון טילים נגד טנקים ופצצות נ"ט כדוגמת ארפיג'י. ככל שטווח האיום קטן יותר, בעיקר בלחימה בשטח בנוי, זמן התגובה היעילה של מערכת המיגון האקטיבי חייב להיות קצר יותר. התקיפה של ירי ארפיג'י עשויה להיות ממרחק של עשרות מטרים וזה אתגר גדול למערכת. אתגרים אחרים הם הצורך לפעול נגד ולהגן מפני יותר מאיום יחיד בעת ובעונה אחת, המגיעים מאותה גזרה או מגזרות שונות, וכן אפשרות לפעול נגד קלעים קינטיים קטלניים הנורים מטנקים, שמהירותם מעל 1500 מטרים בשנייה. קלע כזה הנורה ממרחק 1000 מטרים לדוגמה, מותיר קצת מעל למחצית השנייה לכל התהליך של גילוי ותגובה לנטרול הפגיעה או לשיבוש קשה של כושר החדירה של הקלע התוקף. ראוי לציין כי לאור השכיחות הנמוכה יחסית של לחימת טנקים מול טנקים, לעומת חשיפה של טנק מול טור, אין דחיפות למערכת הגנה אקטיבית המסוגלת לנטרל קלעים חודרי שריון הנורים מטנקים.

• **אמינות וביטחון במיגון:** מיגון מכל סוג שהוא שאינו מוכיח את עצמו בשעת לחימה, מביא לפגיעה מורלית קשה בלוחמים. חיוני לכן שהמיגון של הטנקים אכן יהיה ברמה טובה מאוד וכי ללוחמים יהיה מושג טוב על המיגון שלהם ומגבלותיו, גם מבלי לחשוף בפניהם סודות טכניים של מיגון בליסטי או של מיגון אקטיבי.

אורד צ'ארלס וינגייט אבי פלוגות הלילה המיוחדות ותורת "היציאה מהחומות"

החיים והפעולה, החל משלב ההכנה, עבור דרך הפעולה עצמה, ובסיומה בעת ביצוע תחקירים, סיכומים והפקת לקחים. שאלות כגון: מה אני יודע על האויב, הקרקע, האמצעים, הארגון שאני שייך אליו, חלופות לדרכי פעולה אם משהו משתבש – חייבות להישאל ולהיות נדונות בכובד ראש לפני תחילת כל פעולה. יתר על כן, הפעולה המשולבת הרב-חילית והרב-זרועית, המעצימה את היכולת של כל מסגרת נתונה, הפכה להיות תנאי לכל סוג לחימה, בין אם לחימה בין צבאות ובין אם לחימה בטרור וגרילה.

מיהו בעצם האיום שמפניו יש להגן

בעבר נחשב טנק האויב לאיום המרכזי על הטנק והרק"ם האחר. התחמושת של תותח הטנק הייתה האיום העיקרי. בהמשך הגיע הטיל נגד טנקים (נ"ט) שכושר החדירה שלו עלה בהרבה, ואיתו עלה טווח הפגיעה והדיקו בטווחים ארוכים. יתר על כן, טיל הנ"ט משוגר כיום לא רק מן הקרקע, אלא גם מן האוויר – מכלי טייס מאוישים ובלתי מאוישים. בלוחמה בטרור מהווים מטעני הצד איום רציני וכמוהם

מטעני הגחון. יש גם מוקשים מתקדמים, מהם מוקשים פזירים המוטלים בזמן אמת במהלך הקרב באמצעים שונים בנתיבים ובשטחי מעבר קריטיים. נוסף על כך קיים האיום של מטולי הנ"ט קצרי הטווח, דוגמת ארפיג'י, שלמתקדמים שבהם כיום יש ראש כפול (טנדם נגד מיגון ריאקטיבי) בעל כושר חדירה של כ-900 מ"מ פלדה. איום זה שכוח גם בלוחמה בטרור וגם בלחימה "רגילה".

קשה לתת מענה חד משמעי לשאלה מיהו האויב שמפניו יש למגן כיום את הרק"ם. בעוד שכמובן רצויה הגנה אקטיבית כנגד כול האיומים – שאלת המיגון הבליסטי מצריכה התחשבות במכלול גדול של גורמים. ננסה לפרט מספר שיקולים המשפיעים על תכולת המיגון, במסגרת מגבלות המשקל הקיימות:

• אם יש צבא המקצה ללוחמה בטרור כוח קבוע המתמחה בכך, הרי שלרק"ם שלו רצוי "לתפור" חליפת מיגון ייעודית כנגד משפחת האיומים המופעלים על ידי גורמי הטרור באותה זירה ובאותה תקופה, תוך מעקב ועדכון בהתאם. כך לדוגמה אפשר להצטייד במיגון שאין לו כושר הגנה כנגד תחמושת קינטית הנורית מטנקים (שאינם מצויים כמעט אצל גורמי טרור), ובמיגון מוגבר נגד מטעני צד ומיקוש.

• אם בלוחמה כנגד צבא יש אמצעים יעילים ללחימה-מנגד בשריון אויב, הרי האיום מטנקי האויב קטן והמיגון הבליסטי יכול להיות מכוון בעיקר כנגד טילים ומטולים נ"ט. המומחים מעריכים שבמלחמה ניידת נגד צבא בשטחים פתוחים, קטן מאוד הצפי למטעני צד ולמטעני גחון גדולים.

• אם צבא מבקש להכין את עצמו "לכל האפשרויות" הוא יזדקק למרכיבי מיגון בליסטי חליפיים שיתאימו להתקנה בתוך זמן קצר על חלק מהסד"כ המיועד ללחימה בטרור, כלומר למספר טנקים וכלי רק"ם אחרים יידרשו חליפות מיגון חליפיות (שלמות או חלקיות).

האם הטנק צריך לעשות הכול לבד?

הטנק ביבשה הוא מערכת נשק רבת כישורים, ובלשון הספורט אפשר לכנות אותו אלוף קרב-רב. יחד עם זאת אין הוא יכול לעשות הכול לבדו, לא בהגנה ולא בהתקפה. הוא זקוק לכוחות חי"ר, הנדסה, ארטילריה ומודיעין שיפעלו יחד איתו. יש בעולם לדוגמה טנקים בעלי יכולת מסוימת ללחום ולפגוע במסוקים, אך האם זה תפקידם של הטנקים? כל הקנייה של יכולת נוספת לטנק מכבידה כספית על ההצטיידות במערכות ועל ההכשרה

מערכת ההגנה אקטיבית "מעיל רוח" שהורכבה על טנק המרכבה סימן 4

המתקדמים במערכת "תומכת חיים" שהיא **חליפה אישית המתאימה לחימה בתנאי לחימה כימית והיא כוללת מיזוג אוויר** (צריך לציין כי הטמפרטורה בתוך טנק הפועל בקיץ, עולה מעל 50 מעלות צלזיוס ומאוורר בלבד אינו מספיק). במבדקים ומבחנים חוזרים הוכח כי "התפוקה המבצעית" של איש צוות הפועל בתנאים אלה עולה לאין שיעור על מי שמצוי בטנק ללא מערכת כזו, ובעיקר כאשר הלחימה נמשכת לעיתים קרובות ברציפות למעלה מיממה.

מרכיבים אחרים להגנת הצוות ברק"ם כוללים בין השאר:

- **הגנת העיניים מפני קרינת לייזר:** כל המכשירים לתצפית אופטית מכילים כיום במקור הגנה מקרינה זו.
- **הקסדה** המכילה את מערכת הקשר ומגינה מכנית על ראש הלוחם ברק"ם, מגינה גם מפני רסיסים, במקרה של חדירת הרק"ם, וכמוה גם **שכפ"ץ אישי** להגנה מרסיסים.

מערכות גיבוי כחלק מתפיסת הלחימה וההישרדות ויכולת תיקון בשדה

האם יעלה על הדעת שטנק, שמחירו בעולם עשוי להגיע עד כדי 10 מיליון דולר, יפסיק לפעול בגלל תקלה במחשב ירי, או בגלל שראש האופטי של הכוונת נפגע מרסיס של נשק קל או של ארטילריה? אמנם יש תקלות המשביתות את

וזמינה להיקף גדול יותר בסד"כ. **הערה:** קשה להניח שלהגנה מסגרתית, כאשר תימצא, תהיה תרומה משמעותית או תרומה כלשהי בלחימה בטרור ובשטחים בנויים, ששם ההיתקלות היא מטווחים קרובים מאוד, וכן מפני שלעיתים קרובות עשוי להימצא טנק יחיד בסיוע ליחידת לוחמי חי"ר, ללא כלים נוספים המהווים את המסגרת הצמודה והמסייעת של טנקים.

מערכות מיגון והישרדות נוספות ללוחמים ולרק"ם

לאחר מלחמת יום הכיפורים פותחה בצה"ל **מערכת גילוי וכיבוי אש מתקדמת ואוטומטית** לתא הלוחמים בטנק. לאחר שעד אז היו בטנקים בעולם מערכת כיבוי אש קבועה לתא המנוע בלבד, המופעלת ידנית, ומטפים ניידים וידניים לשאר הצרכים. מערכת הגילוי והכיבוי האוטומטי לתאי הצוות בטנק (ובצבאות שונים גם לתא חטיבת הכוח), שהשתכללה עם הזמן ויעילותה הוכחה לא פעם – הפכה לחלק בלתי נפרד של טנקים מתקדמים בעולם. עוד קודם לכן צוידו הטנקיסטים **בסרבלים ובכפפות מחומר חסין אש** (ליתר דיוק מחומר הקֶפָה מעצמו כשאיננו תחת אש (self-extinguished), שלא בדומה לבגד כבאים שהוא חסין אש). צה"ל המשיך והשתכלל וכיום מצוידים הטנקיסטים בטנקי מרכבה

והאימון של הצוות, ובהכרח גם גורעת מיכולת הצוות להתמקד תורתית ונפשית במשימות שלהן אין תחליף לטנק בשדה הקרב. זהו ויכוח עתיק בצבאות והפתרונות לכך נגזרים ממבנה הצבא והרכבו, ומתורת ההפעלה של כוחות משוריינים או כוחות משולבים.

הקדמה קצרה זו בשאלה האם הטנק צריך לעשות הכול לבדו, נועדה להציג את שאלת המיגון האקטיבי. הפתרונות הראשונים שצמחו הם מיגון אקטיבי "אישי" לכל רק"ם, כלומר כל טנק וכל רק"ם אחר צריך את מערכת המיגון האקטיבי "האישית" שלו, המותקנת עליו ומופעלת על ידו. האם אפשר ורצוי למצוא פתרון של **מערכת הגנה מסגרתית** שתותקן לדוגמה על כלים ייעודיים ואשר תפטור את הצורך של כל טנק או רק"ם אחר לשאת על גבו מערכת מיגון אקטיבי אישית? אם אכן יימצאו פתרונות יעילים של מערכת הגנה אקטיבית מסגרתית תהיה בכך תרומה כפולה:

- טווח הגילוי והנטרול של האיומים יגדל, כלומר אוכלוסיית האיומים שיישאר, לאחר שההגנה המסגרתית תפעל, ויאיימו ישירות על הטנקים והרק"ם האחר – תתדלדל.
- כאשר תהיה מערכת הגנה אקטיבית מסגרתית יעילה ייתכן שמערכת ההגנה האקטיבית "האישית" תידרש לכישורים פחותים יותר, ועקב כך תהיה זולה יותר

כושרו של הטנק בתחום מסוים, לדוגמה ניתוק זחל מסיבה כלשהי עוצר את הניידות, אך על הטנק להיות בנוי עם מערכות גיבוי בתחומים החיוניים כדי לקיים יכולת לחימה, על אף תקלה או היפגעות של מערכת חיונית. במילים אחרות לא כל תקלה או פגיעה צריכה להסתכם באובדן שלם של כושר הפעולה. כיום אכן יש בטנקים מודרניים, והמרכבה בכללם, מערכות גיבוי בתחום מערכת בקרת הצריח, מערכת התצפית ובקרת האש, מערכת הירי ועוד. לכן יש גם משמעות מחיר ומורכבות טכנית אך זהו הכרח בשדה הקרב.

כאשר יש תקלה כמו ניתוק זחל מסיבה כלשהי, חשוב שאנשי הצוות, ולעיתים בסיוע דרג טכני בשדה, יוכלו לתקן את הפגיעה בתוך זמן קצר. עוד יצוין כי טנק מודרני כיום בנוי באופן המאפשר אבחנה מהירה של התקלה ויכולת החלפה מהירה ובתנאי שדה וסמך לשדה הקרב, של מכלל או מערכת תקולה, ובאמצעות ציוד לא מסובך. מצב זה תורם לשמירת הכשירות המבצעית של היחידה, ולשמירה על המורל.

מניעת ירי דו־צדדי

כמעט בכל מלחמה, ולא רק בצה"ל, היו אירועים של ירי דו־צדדי של הכוחות עקב טעויות בזיהוי, ושגיאות של מפקדים וחיללים. התוצאות של ירי זה הן לרוב קטלניות בגלל עוצמת הנשק. במהלך השנים היו ניסיונות לפתח שיטות ואמצעים לזיהוי "בטוח" של כוחותינו, בתוך כך צבע הרק"ם שונה מצבעי הרק"ם של האויב, גם סוג הרק"ם שונה לרוב, יש סימני צבע של סימון טקטי, היו ניסיונות לשימוש ביריעות צבע שונות ועוד. בסופו של דבר – יש להימנע מזיהוי אופטי בלבדי באמצעות עינו של הלוחם הנתון לטעויות מחמת עייפות, ומחמת חוסר זיהוי בגלל תנאי ראות קשים וכיסוי באבק ועוד. המערכת האידיאלית נדרשת לענות על מספר תנאים: זיהוי אוטומטי (אלקטרוני / אלקטרו־אופטי) בכל מזג אוויר ותנאי ראות, מכול כיוון של תצפית אל הרק"ם הנבדק, חסינות משיבוש והטעייה, ומתן אות ברור לטנק העומד לירות כי לפניו אכן רק"ם ידיותי. המערכת צריכה גם למנוע גילוי מיקום על ידי האויב (כפי שעשוי להתגלות מכ"ם פעיל). ועם זאת מה עושים כאשר לא מתקבל איתות חיובי על הזיהוי? האם חל קלקול או שיבוש במערכת והרק"ם שלפנינו והוא בכל זאת ידיותי? האם המפעיל ברק"ם המטרה שכח להפעיל את מערכת הזיהוי? המצב כיום הוא כי למרות המאמצים הרבים אין בנמצא מערכת "בטוחה ואמינה" והעתיד יוכיח אם תימצא. כפתרון מבצעי חלקי יכולה לשמש מערכת הנותנת בידי המפקד ובידי כל טנק את מיקום הכוחות של היחידה והכוחות הידיותיים.

תורת לחימה כמרכיב בהישרדות רק"ם

נושא זה ראוי לכתבה נפרדת אך כמה נושאים יועלו כאן. בהילות אוויר היה נחשב בעבר קרב

אוויר-אוויר לפסגת היכולת של טייס ובשריון קיים המושגש' ב-ש', כלומר לחימת שריון בשריון, דהיינו קרב של טנקים מול טנקים. הטנקים כיום אינם לבד והקרב המשולב הבין-חילי והבין-זרועי הוא אבן יסוד בלחימה. שימוש בכטב"מים (כלי טייס בלתי מאוישים) בצבא ארצות הברית בלחימה בעיראק ובאפגניסטן זוכה לפרסום רב ואף צה"ל עושה בהם שימוש נרחב. אין ספק ששימוש מושכל בנשק-מנגד בשילוב עם התמרון היבשתי יביא תוצאות טובות מבעבר. אך לא רק כטב"מים "בוחשים בקלחת לחימה". קביעת יעדי הלחימה, השיטה, מכלול האמצעים והדוקטרינה של ההפעלה – כל אלה ואחרים משפיעים מאוד על רמת ההישרדות של הרק"ם וכלל הלוחמים גם מחוץ לרק"ם.

מדרג המיגון וההישרדות

לכאורה השלב הקריטי בהישרדות רק"ם הוא למנוע חדירה או נזק במקרה של היפגעות מחימוש כלשהו – קלע, פגז, טיל, מטען וכד'. למעשה הבינו כבר לפני מספר עשורים כי יש לטפל בכל השלבים של האיום על הרק"ם ולנקוט באמצעים בכל המדרג של ההישרדות.

נזכיר בקצרה את המדרג:

כיצד לא להתגלות.

- אם התגלית – כיצד לא להיפגע.
 - אם נפגעת – כיצד לא להינזק או למזער את הנזק.
 - אם נגרם נזק – כיצד לחזור בהקדם לכשירות מלאה או מרבית במצב שנוצר.
- עבור כל אחד משלבי המדרג מפותחים אמצעים ושיטות. להלן מבט חטוף על כך:

מניעת התגלות:

כאן מדובר על בחירת נתיבי תנועה מוסתרים מתצפית קרקעית ישירה; תצפית מעמדות שאינן חושפות את הרק"ם (קיימים בעולם פיתוחים של תרנים אלקטרו־אופטיים המתורממים מעל לקו הרכס הקרוב לצורכי תצפית מוסתרת, לפני עלייה לעמדת אש); הסוואה בתחום האור הנראה ובתחום תת־אדום קרוב; הקטנת חתימה כלפי מכ"ם וכלפי אמצעי גילוי קוליים (אקוסטיים), מגנטיים וכד'; שימוש בעשן להסתרה (בתחום האור הנראה והתת־אדום). ההישגים בתחום זה של הקטנת חתימות עודם בראשית הדרך ותרומתם הפוטנציאלית חשובה מאוד. תחום זה מצריך פעילות פיתוח מתמשכת.

מניעת היפגעות:

זה שדה פעילות של מערכת הגנה אקטיבית המיועדת להסיט, לשבש או להשמיד את האיום התוקף, לפני שהוא פוגע ומסב נזק. רמת ההגנה האקטיבית היא בראשית הדרך והיא מחייבת תשומת לב והשקעה גם בהמשך, בהיותה הדרך היחידה כמעט להשגת מיגון סביר בתנאים הקשים של לחימה בטרור ובשטחים עירוניים.

הקטנה ומזעור הנזק:

כאן מדובר על מבנה מושכל של הרק"ם כך שהצוות והמערכות היותר חיוניות יהיו מוגנות יותר וכי למערכות החיוניות יהיה מבנה המאפשר הפעלה מלאה או חלקית על אף נזק או יציאה משימוש של מרכיב אחד או יותר. לדוגמה אין לבסס את יכולת התצפית והכינון של החימוש העיקרי – התותח – על מכשיר אופטי יחיד, היכול להיפגע מקליע נק"ל או מרסיס ארטילריה.

חזרה לכשירות בהקדם:

כאן בא לביטוי מבנה הרק"ם המתוכנן לאחזקה פשוטה ומהירה בתנאי שדה, כגון: יכולת החלפה מהירה של חטיבת הכוח במקום להשקיע זמן ממושך ובתנאי לחץ לצורכי תיקון במקום, וכן יכולת "קניבלזציה" מהירה בין שני כלים פגועים כדי להשמיש לפחות אחד מהם לכשירות סבירה לצורך החזרה למעגל הלחימה.

טכניקות להקטנת גורמי הסיכון

בנוסף על אמצעי מיגון ושרידות, המהווים כיום חלק ממערכות הטנקים והרק"ם, יש משקל רב לטכניקות הלחימה בהגברת השרידות, וניצנים לכך ראינו במבצע "עופרת יצוקה". כבר בראשית ימי השריון בארץ הייתה קיימת תרגולת "בדיקת עצם חשוד" לפיה "מגששים" בירי של צורר מקלע לעבר עצם חשוד בשדה הקרב, כדי לבחון את תגובתו ולעמוד על טיבו ועל מידת הסיכון שבו לכוחותינו. כיום בלחימה בשטח בנוי המצב מורכב יותר בגלל החשש להימצאות "בלתי מעורבים". במבצע עופרת יצוקה ראינו שימוש בכרוזים, בקריאה ברמקולים וכד'. כבר ראינו "סיכול ממוקד", שגם אם עושים מאמץ מיוחד, המיקוד הוא לפעמים מוגבל. מצד שני בהפעלת כוח משוריין בלתי אפשרי לנהל "לחימה בפינצטה". כשאובד מזל"ט בלחימה – האובדן כספי בלבד, אך כאשר נפגע כלי לחימה יבשתי מאויש המחיר גבוה לאין שיעור. מכך יובן כי פיתוח טכניקות לחימה למתארים שונים, במיוחד בלחימה בטרור ובשטחים בנויים צריך להיות מרכיב חיוני בהקטנת הסיכון לכוחותינו.

אחרית דבר

מיגון והישרדות הם כאמור השקפת עולם שלמה על שיטות ואמצעי לחימה המיועדים בראש וראשונה לא לפגוע ביכולת לבצע את המשימה בהצלחה, לפי אמות מידה שנקבעו להצלחה, ומצד שני לשמור את הכוח הלוחם ואת כלי הלחימה שלו ככל שאפשר. המצב אינו סטטי לרגע ויש להוסיף ולהשקיע מחשבה (ומשאבים) בחיפוש פיתרונות הולמים בהתאמה לתרחשי שדה הקרב ולאמצעים והשיטות המתחדשים לבקרים שבהם נוקט האויב.

המיגון לעולם לא יהיה מושלם, כיוון שהמיגון והאיומים עליו הם כוחות בתחרות מתמדת ושינוי המשקל ביניהם דינמי. עם זאת לאימונים טובים תרומה גדולה להשגת מיגון יעיל.

מרכז המידע להלטרון

דבורי בורגר

היענותם של ותיקי השריון לקריאתנו לתרום למרכז המידע בלטרון גדלה והולכת. הם פונים ביוזמתם ומוסרים למשמרת אוספי צילומים, יומנים אישיים ומסמכים צבאיים מסוגים שונים. להלן ציון תרומות ייחודיות מהחודשים האחרונים

הגזרה הצפונית של תעלת סואץ טרומ מלחמת יום הכיפורים

מאוסף עווד שמש

עווד שמש, תושב תל אביב, היה בעיצומו של קורס מדריכי טנקים בג'וליס במסגרת גדוד 198 בחטיבה 460 כשפרצה מלחמת יום הכיפורים. לאחר שלושה ימי כוננות יצאו הוא וחבריו לפלוגה מ' ביום ששי, 5 באוקטובר 1973 בטיסות מחצרים לרפידים, וביום ששי בצהרים קיבלו טנקים מהמחסנים, זוודו והכינו אותם כל הלילה, ובצהרי השבת, 6 באוקטובר, כשמטוסי האויב החלו בהפגזות, עלו על שרשראות הגזרה הצפונית לעבר המעוזים מילנו ומפרקת ולחמו בכל עוזם. הצילומים שאותם תרם עווד למרכז המידע מתעדים את האימונים באוגוסט 1973, כחודשיים לפני המלחמה, בגדות התעלה בגזרה הצפונית, בקנטרה הממוקמת בחלקה הצפוני של תעלת סואץ, במהלך אחזקת הקו, כשהיה נהג טנק.

עווד מקדיש את אוסף הצילומים לחבריו הגיבורים, שלחמו בחירוף נפש ונפלו בקרב

תח"ש - היסטוריה מצולמת

מאוסף רס"ב (במיל") דני בן-אריה

דני בן-אריה, חברנו בעמותת יד לשריון, הוא ממקימי אתר יד לשריון. דני לחם בקרב על המים בשנת 1964 במסגרת פלוגה ז' בגדוד 82, היה מדריך בקורס מפקדי טנקים לצד מפקדו אז נתקה ניר. בשנות ה-60 וה-70 שימש קצין ניהול בקורס מ"פים ובקורס מג"דים. את הצילומים שתרם למרכז-המידע צילם בהיותו קמב"ץ תח"ש בין השנים 1975 - 1982. דני הוא ממביאי סימולטור הנהיגה של השריון מאנגליה בשנת 1984.

לראשונה עלה ללטרון עם מפקד הגיס אלוף משה ברכובא (בריל). בשנת 1986 התמנה לנציגו של קצין השריון הראשי תא"ל יוסי

רס"ב (במיל") נפתלי ארבל מחזיק סרבל שריון לא חסין אש ממלחמת סיני (1956) ונרתיק לאקדח שנתרמו ליד לשריון מהאוסף שלו

בן-חנן ושימש כקצין הקישור מול העמותה להקמת יד לשריון. "עד היום אני מתנדב בכיף ליד לשריון" מבקש דני בן-אריה שנצטט אותו. ואכן דני איש נמרץ ומעורה מאוד בחיי עמותת יד לשריון. בכל הזדמנות, שלעיתים הוא אף דואג "ליצור" אותה, הוא נותן יד וכתף במעשים קטנים כגדולים. דני הוא חלק בלתי נפרד מהנוף של אתר יד לשריון בלטרון. דני - המשך להיות כזה! תודה על תרומתך החשובה למרכז המידע.

אוסף מודיעיני עלום

לידינו של הצלם המתנדב בצוות מרכז-המידע, **אבנר גאגין**, נמסר בדיסקרטיות רבה אוסף צילומים של תוד"א רס"ב בצבאות ערב בשנות החמישים. וכפי שאיש המודיעין בחר לא לדבר, ניתן גם אנו לצילומים לדבר בעד עצמם.

טנק קל יביל אוויר לוקסט (ארבה) M22, תוצרת ארצות הברית. היה בשרות הצבא המצרי. נתפס על ידי צה"ל בחוליקת (כיום חלץ) במלחמת העצמאות. טנק כזה מוצב כיום בקיבוץ נגבה, אף שאינו מזהה כ"טנק של נגבה" (שהיה טנק איטלקי מסוג קארו ארמאטו M13/40. מאוסף עלום

טנק קל ויקרס סימן 6-בי (Mk.6B). זה אותו דגם של הטנק שנעצר ביד מרדכי על ידי פגיעת פצצה של מטול נ"ט מסוג PIAT. הטנק נתפס על ידי צה"ל במלחמת העצמאות. מאוסף עלום.

אוצר השריון

בגיליון פרסמנו במדור זה על גיבוש של צוות, הפועל לשימור ההווי השריונאי. איש הצוות **זוהר ברעם** שמח לקבל עבור יד לשריון פריטים אישיים מרס"ב (במיל") **נפתלי ארבל**. רס"ב (במיל") נפתלי ארבל, יליד ישראל, היה מפקד פלוגת זחל"מים בגדוד 89 בפיקודו של משה דיין, בחטיבת השריון 8 (חטיבת הזקן). הוא בוגר קורס הקצינים הראשון בהגנה בשנת 1947, יחד עם דוד אלעזר (דדו) לימים הרמטכ"ל במלחמת יום הכיפורים, ונוספים שהמשיכו בתפקידי מפתח בצה"ל. בתפקידו האחרון בצה"ל פיקד על מוצב הר אביטל ברמת הגולן אחרי מלחמת יום הכיפורים.

נפתלי ארבל בחר לתרום 9 פריטים חשובים לאוצר השריון:

סרבל שריון (לא חסין אש), שניתן לו במערכת קדש ב-1956 כשפיקד על טנקי אי-אם-אקס-13 במסגרת תפקידו כעוזר קצין אג"ם בחטיבה 7. "אני מבקש שכמו ששמרתי עליו 55 שנים ימשיך להישמר היטב בלטרון". אמר במעמד מסירת הסרבל.

"צעירף" ממערכת קדש 1956 - למעשה חלק ממצנח צרפתי שמצאו הלוחמים בסיני ואלתרו ממנו צעירף.

תיק מפות לקצין שניתן לו בתש"ח, וליווה אותו עד יומו האחרון במילואים. נפתלי מצוין "המפות

עודד יושב על הטנק משמאל, אוגוסט 1973. מאוסף עודד שמש

ניסויים בטנק מרכבה סימן 1. מאוסף דני בן-אריה

טנק קל יביל אוויר לוקסט (ארבה) M22

תרגילי צליחה בנהר הירדן. מאוסף דני בן-אריה.

טנק קל ויקרס סימן 6 בי (Mk.6B)

העיר קנטרה, אוגוסט 1973. מאוסף עודד שמש

שריונר ותיק,

בימים אלה מתגבש ביד לשריון צוות, אשר עם חבריו נמנים ההיסטוריון גיאוגרף זוהר ברעם ואל"ם (במיל) שלמה ארבלי בשיתוף מרכז מידע לטרון, שמטרתו לאתר פריטי אוסף מהווי השריונאים לאורך השנים, שיעשירו את אוצר יד לשריון, וימחישו לדורות את סיפורו של חיל השריון בשגרה, באימונים ובשדה הקרב.

ברשותך כלי אוכל שאיתו חלקת את מזונך עם רעיך הלוחמים? אביזר לבוש שריונאי טיפוסי או מיוחד? אמצעי לחימה שלא נפרדת ממנו עד היום? מזכרת ייחודית שלקחת איתך? פריטי שלל? אנא צור קשר ותרום אותם לאתר המורשת וההנצחה ומוזיאון השריון - יד לשריון! הפריט וסיפורך האישי, העומד מאחוריו, שאותו תספר לצוות, יתועד וישתמר לדורות.

במדור זה נפרסם את תרומתך וסיפורך!

ליצירת קשר:

זוהר ברעם: 054-4480463. מרכז מידע לטרון: 08-9784302/4.

שרתו אותנו בתש"ח היו מפות בריטיות בקנה מידה 1:20,000 ו-1:30,000, שאפשר היה לתכנן עליהן היטב נתיבי התקפה".

נרתיק לאקדח מפקד. האקדח שבמרוצת השנים נמסר למשטרה, נלקח שלל מידי המצרים במבצע "אסף" (לשחרור הנגב המערבי).

תיק תחבושת אישית מצויד ב-3 תחבושות אישיות שקיבל כשלחם במסגרת גדוד 89 ב-1948.

תיק כלי רחצה לחייל, שנשמר עם הפריטים החיוניים - תער, אבן, מברשת וסבון. גם אותו קיבל מאפסנאות גדוד 89 ב-1948.

אולר דו-להבי. לאולר ערך סנטימנטלי, משום שליווה אותו בכל מערכות מלחמת העצמאות. "הוא היה שימושי מאוד במהלך המלחמה הארוכה ההיא", מדגיש נפתלי ארבלי.

משמנת לכלי נשק, שניתנה לו באפסנאות בתש"ח. **מחמם אוכל בשדה** שגם אותו קיבל באפסנאות בתש"ח, שקל להניח עד כמה היה חיוני ללוחמים.

כל הפריטים במצב מצוין. המעוניינים במידע נוסף יפנו למרכז-המידע, ויוכלו לקבלו מדו"ח הפריטים. תודה רבה לרס"ן (במיל) נפתלי ארבלי על תרומת הפריטים האותנטיים והאישיים, הממחישים את הרוח והעוצמה של לוחמי השריון בצה"ל מראשיתו.

•

נבו: מנהיגות ומנהיגים בתנ"ך על השפה והטבע שבו

מאת: שלמה נדב, *Contento de Semrik*, 2010, 416 עמודים

"אני מסתער הוא הודיע בקשר!

ומאז נדם קולו,

קראו לו איציק בן-שהם, מפקד חטיבת ברק,

הלא היא חטיבה 188.

טנק כמעט בודד מול ארמיה שלמה,

אני קראתי לו בליבי דקל כי כך הוא היה בשבילי.

....

לא הייתי ברמת הגולן באותה מלחמה, הייתי בדרום, באוגדה 252. איציק בן שהם, שבליבי קראתי לו "דקל", היה חברי. כאשר איציק אמר, אני מסתער! הוא ידע כי אל מותו הוא עושה זאת, כי לא מלאנו לבו להישאר בחיים לאחר שכל כך הרבה מחייליו נפלו. שלום לך יקירי, ראה שמתים שני דקלים בספר זה, אותך ואת דודו". (עמ' 9)

ללהטוטן הוא מתעתע בנו; מידיעה לחוסר ידיעה, מהסכמה לדילמה, מהבנה פשטנית לסוגיות פילוסופיות. הוא מזמין אותנו, הקוראים, פעם אחר פעם, לחוות עמו את תחושת המנהיג במשחקי סימולציה ובניתוח מצבים. כמי שעסק שנים בייעוץ ארגוני הוא עושה שימוש במונחים הלקוחים מתחום זה, ומיישם שיטות המנחות את הקורא להגיע אל התשובות שלב אחר שלב. מתחורר לנו פעם אחר פעם, שהאמת, כפי שראו אותה אבותינו וחכמינו, לרוגנטית עד עצם היום הזה.

היטיב פרופסור משה גרסאל (המחלקה לתנ"ך, אוניברסיטת בר-אילן) לציין בהקדמה לספר כי הספר "מתאר את חוויית הקריאה בתנ"ך" (עמ' 19). אמנם, הספר אינו ספר מחקר במובן האקדמי, אך הוא רחוק מלהיחשב עממי. אנו נחשפים לחוויה תובענית ביותר, מנטאלית ואינטלקטואלית, של הליכה עקב בצד אגודל עם המחבר, המתחקה אחר התהליכים ההיסטוריים, תוך שהוא מתעקש למצוא להם מקבילות בימינו, בדמות מנהיגיו וגיבוריו. לדוד בן גוריון – המנהיג שהתנ"ך ליווה אותו במחשבה ובמעשה – הוא מייחד פרק מיוחד.

לאורך הספר מלווה את הקורא תחושה, שלמחבר יש קשר אישי לנושא שבחר לכתוב עליו. ואכן הצצה ראשונית בחייו מאששת את תחושתו. שלמה נדב, יליד 1936, נולד לתוך פרעות תרצ"ו בתל-אביב. במלחמת ששת הימים, כטוראי בחטיבת הראל, התגלה בו ניצוץ המנהיגות, כאשר חילץ נפגעים תחת אש מבלי שקבל פקודה לעשות זאת, ועוטר על כך בעיטור המופת. במלחמת ההתשה שירת כקצין כושר קרבי באוגדה 252. בין תפקידיו היה גם עוזר ראש מה"ד ועוזר ראש אכ"א.

הספר יצא לאור בסיועו של בנק דיסקונט. מנכ"ל בנק דיסקונט, גיורא עופר, שריורג בעברו, התחבר מאוד למסריו. באירוע ההשקה המרשים של הספר, שהתקיים ב-9 בדצמבר 2010, במוזיאון הרצלילינבלום בתל אביב הועלו על נס הגיבורים, להם הוקדש הספר, אשר גילו מנהיגות צבאית, דרגת המנהיגות התובענית ביותר, זו הדרשת הקרבת חיים במסגרת קבלת החלטות הגורליות בשדה הקרב. בכך היו חוליה דורית נוספת בשושלת עתיקת יומין של מנהיגות וגבורה יהודית.

ספרים חדשים: טנקי השרמן הראשונים בצה"ל

The first IDF Sherman Tanks: Meir / Mania, Tamar, Rut II, Ada, The Complete Guide to Israeli Shermans, [Lion & Lioness of the Line; Vol. 5]

Robert Manasherob, SabIngaMartin Publications, 2010, 80 pp.

Early IDF Sherman Tanks: The Complete Guide to Israeli Shermans, [Lion & Lioness of the Line; Vol. 6]

Robert Manasherob, SabIngaMartin Publications, 2010, 80 pp.

דוד דור ומנהיגיו. דוד דור וגיבוריו. מהמנהיגים והגיבורים שאב עמנו את כוחותיו באלפי שנות קיומו – בשיא גדולתו כמו גם בעיתות משבר לאומי. זהו סוד קיומנו כעם.

הספר מוקדש לארבעה גיבורים בצה"ל: שני הדקלים – אל"ם איציק בן-שהם ז"ל, מוח"ט 188 במלחמת יום הכיפורים וסא"ל דוד ישראלי ז"ל – דודו – סמו"ט 188 במלחמת יום הכיפורים. שני המפקדים הנערצים לחמו בחירוף נפש והקריבו את חייהם על מנת לבלום את הסורים ברמת הגולן בשעות הראשונות והקריטיות של מלחמת יום הכיפורים. שתי דמויות המופת הנוספות, להן מקדיש שלמה נדב את ספרו, הן אורי אילן ז"ל, לוחם גולני שנפל בשבי הסורי בשנת 1955 והתאבד בכלאו מחשש שיישבר תחת עינויי התופת, כשהוא מצמיד פתק לרגלו, עליו כתב "לא בגדתי. התאבדתי". השנייה היא דמותו של נתן אלבוז ז"ל, לוחם גבעתי, אשר יצא בריצה מאוהל עם רימון, שנצרתו השתחררה, על מנת להציל את חבריו באוהל, ותוך כדי ריצה נתקל בקבוצת חיילים נוספת. במודע נצמד לרימון ומנע בגופו את הפגיעה בחיילים.

ארבע הדמויות בנות-זמננו מעוררות השראה והשתוממות. הניע אותן הצורך לשמור על חבריהן ועל מדינתן. שלמה נדב מכוון אותנו אל מקור עוצמתן, השאוב מן התנ"ך – מדמויות מופת עליהן התחנכו, ובגבורתן המשיכו שושלת מפוארת של גבורה ומנהיגות יהודית.

שלמה נדב סוחף אותנו בכישרון כתיבה אפילירי למסע זמן אל מקורותינו – אבותינו ומנהיגנו הקדומים, שהתנהלותם, כפי שתועדה בספר הספרים, התנ"ך, מהווה נר לרגליהם של מנהיגי האומה, מפקדיה ולוחמיה.

אופן הצגת הסיפור המקראי מיוחדת במינה. בגוף ראשון מנסה שלמה נדב לפענח את הצופן האלוהי, חונך המנהיגות, ואת התנהלותם של מנהיגים בציר הכרונולוגי מציאת מצרים ועד מלכות דוד ושלמה. בדומה

להחליף את המנוע, הקנה והמקלע, אך עדיין היו נכונים להם אתגרים רבים בדרך להכשרתם המלאה של טנקי השרמן. בכרך מובאים סיפורם של הכלים הראשונים ולוחמי המח"ל שהפעילו אותם במלחמת העצמאות, ביניהם סיפורו של הטנק "מאיר" במבצע חורב, סיפורו של הטנק "תמר" בעוג'ה אל חפיר ואחרים.

כרך 6 הוא המשכו הישיר של כרך 5. הוא מספר על השינויים המבניים בחיל השריון לאחר מלחמת העצמאות, כאשר נקבע כי חטיבת השריון של צה"ל היא חטיבה 7, וגדוד השריון 82 הועבר אליה, ואילו חטיבה 8 הפכה להיות חטיבת מילואים. כן הוא מרחיב על התעצמותו של חיל השריון הישראלי בעקבות עסקות רכש והתמקצעות החיל. שני הספרים מלווים בצילומים נדירים ממלחמת העצמאות ולאחריה, וכן במידע טכני טקסטואלי וחזותי, הכולל שרטוטים וצילומי צבע בתקריב. את הספרים אפשר להשיג בחנות המכר של יד לשריון, בחנויות הספרים המובחרות ודרך אתרי האינטרנט.

ד"ר רוברט מנשרוב, מומחה בינלאומי לזיהוי כלים קרביים ומשוריינים בפרט, הוציא לאור שני כרכים נוספים על חיל השריון הישראלי בראשיתו, המתמקדים בטנק השרמן. הספרים כקודמיהם, מיועדים בראש ובראשונה לבוני דגמים, שהסיפור מאחורי הכלי, חשוב להם לא פחות מהמידע הטכני, המסייע להם בבניית הדגם.

בכרך מס' 5 סוקר מנשרוב את הרקע להקמת חיל השריון בצה"ל, כאשר בדמדומי שלטונם של הבריטים בארץ, נרקמו בינם לבין הערבים עסקות נשק, שכללו אימונים ואפילו הצטרפות לשורותיהם. נטייתם הברורה של הבריטים לצד הערבי הקשתה מאוד על ההגנה בהצטיידות באמצעי לחימה. חרף הקשיים הצליחה ההגנה לחלץ מהבריטים תמורת תשלום ובדרכים אחרות טנקים, שהיו מיועדים להשמדה. הכלים היו רחוקים מלהיות כשירים. חסרו בהם רכיבים רבים, ברובם קריטיים לצורך תפעולו של הכלי בצד המכני ובצד המבצעי. בזכות העובדה שלטנק השרמן יתרון שמרכיביו קלים להסרה ולהחלפה, הצליחו המהנדסים

צעדת לטרון ה-21

21 באפריל 2011

צעדת לטרון המסורתית ה-21 תתקיים בחול המועד פסח, י"ז בניסן תשע"א, 21 באפריל 2011 במעמד:

אלוף (במיל') חיים ארז יו"ר עמותת יד לשריון
אלוף סמי תורג'מן מפקד זרוע היבשה
תא"ל יגאל סלוביק קצין השריון הראשי

בצעדה מתוכננים:

- מסלול צעדה משפחתי
- מסלול צעדה ארוך יותר בהשתתפות לוחמי שריון סדירים לקהל הרחב
- מרוץ ניווט ליחידות מכלל צה"ל

התכנסות ורישום בשעה 08:30 באתר יד לשריון בלטרון.

ההזנקה בשעה 09:00

מחיר ההשתתפות: 20 ₪.

כל משתתף יקבל כובע, בקבוק מים ומדליית השתתפות בצעדה ה-21

ללובשי מדים ההשתתפות ללא תשלום

פרטים מלאים ופירוט המסלול יופיעו בקרוב באתר השריון www.yadlashiryon.com

כל שריונאי חייב לזכור ולהמשיך תנו ידכם ל"יד לשריון"

רבבות שריונאים יש בסדיר ובמילואים, ולכל אחד חלק במורשת השריון, אך לא רבים מהם שותפים למפעל ההנצחה, הזיכרון והמורשת של רעינו שנפלו במערכות ישראל. אתה השריונר, בוא להיות שותף ערכי וחבר בעמותת יד לשריון כבר מהיום, ופתוחות בפניך דרכים רבות נוספות לתת כתף ולסייע.

240 ש"ח לשנה יקנו לך מעמד של חבר העמותה וכן: 4 ביטאוני "שריון" בשנה; כרטיס חבר העמותה; כניסה חינם לאתר; הזמנות לפעילות חברתית; הנחות בחנות המזיאון ובמסעדת "נוף לטרון"; זכות לבחור ולהיבחר למוסדות העמותה ובכך להשפיע על העשייה הברוכה ברעיונות ובתוכן.

✂ **תלא, גזור ושלה**

תשלום דמי חבר באמצעות התחייבות למת"ש

לכבוד עמותת "יד לשריון" - לידי הנהלת חשבונות

ת"ד 745 לוד, 71106

1. תרומת איש קבע / גמלאי

שם פרטי	שם משפחה	דרגה	מ"א	אירוע

2. תרומה מקצבת שארים

שם פרטי	שם משפחה	דרגה	ת"ז	אירוע

מבקש/ת לתרום משכרי, לפיתוח עמותת "יד לשריון", לפי האפשרות הבאה:
סך של ש"ח לחודש, החל משכר/קצבת וכלה בשכר/קצבת (כולל)
סכום התרומה חודש ושנה חודש ושנה
בתשלום אחד לשנה בסך של ש"ח, בחודש בלבד מדי שנה
תאריך: חתימה:
טלפון בבית: טלפון בעבודה: טלפון נייד:
כתובת ומיקוד:

תשלום דמי חבר באמצעות כרטיס אשראי

לכבוד עמותת "יד לשריון" - לידי הנהלת חשבונות

ת"ד 745 לוד, 71106

אנא חייבו את כרטיס האשראי שבידי בסך: 20 ש"ח 30 ש"ח 40 ש"ח 50 ש"ח אחר ש"ח
מידי חודש למשך תקופה של: 12 חודש 24 חודש 36 חודש 60 חודש
סוג כרטיס האשראי ויזה 24 ישראלכרט דיינרס
מס' כרטיס האשראי:
הכרטיס בתוקף עד: / חתימת בעל הכרטיס:
שם משפחה: שם פרטי: ת"ז:
טלפון:/.....

✂ **תלא, גזור ושלה**

תשלום דמי חבר באמצעות שיק

לכבוד עמותת "יד לשריון" - לידי הנהלת חשבונות

ת"ד 745 לוד, 71106

הסכום: ש"ח

שם משפחה: שם פרטי: טלפון:/.....

כתובת ומיקוד:

קבלה תישלח עם קבלת ההמחאה. פטור ממס הכנסה - 935111526

ברכותינו להצטרפותך

מילוי חובה זו חשוב לנו מאוד ומחזק את התוקף המוסרי שלנו לדרוש תרומה מאחרים.

מנוי לביטאון "שריון" בלבד

המעוניין להיות מנוי שנתי רק על הביטאון "שריון" (4 גיליונות) מתבקש לשלם רק 60 ₪
באמצעות כרטיס אשראי או בשיק, ולציין על גבי טופס זה: לביטאון "שריון" בלבד

ליקט וערך תא"ל (במיל') יצחק רבין
בסיוע דבורי בורגר מרכז מידע לטרון
צילומים: ססיל ריזנפלד, בר דמרי, אבנר גאגין

ביקור סגן קצין השריון הראשי של צבא הודו

▶ לצבא הודו הערכה מיוחדת לאתר יד לשריון. משלחת נוספת של קצינים בכירים בצבא הודו, בראשותו של סגן קצין השריון הראשי התארכה באתר ב־1 בספטמבר 2010, והביעה את התרשמותה מעוצמתו של חיל השריון, כפי שבאה לביטוי בסיורם. את המשלחת ליווה מנהל אתר יד לשריון סא"ל (במיל') דוד גלעם.

סגן קצין השריון הראשי של הודו ביד לשריון

מפקד זרוע היבשה של גרמניה

▶ מפקד זרוע היבשה של צבא גרמניה, **הגנרל פולקר הלבוואר** (MG Volker Halbauer) התארח ב־21 באוקטובר 2010 ביד לשריון. מלווה במשלחת מטעמו וקצינים בכירים ממפקדת זרוע היבשה, סייר באתר, בהדרכתו של תא"ל (במיל') צביקה קן-תור, חבר הנהלת עמותת יד לשריון העומד בראש העמותה להקמת מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה.

האורח מגרמניה גנרל הלבוואר במרכז. מימין תא"ל (במיל') צביקה קן-תור מסביר בתצוגת מלחמת יום הכיפורים

ביקור גנרל מהצבא היווני

גנרל סטפניס אלקיויאדיס (במרכז) שומע הסברים מתא"ל (במיל') גדעון אבידור (עם הגב למצלמה)

גנרל סטפניס אלקיויאדיס

▶ **גנרל סטפניס אלקיויאדיס** (BG Stefanis Alkiviadis) מהצבא היווני (בשמו הלועזי Hellenic Army) התארח ביד לשריון ב־11 בנובמבר 2010. ליוו אותו **נספח ההגנה קפטין פנאיוטיס סינאוגלו** (Captain Panagiotis Sinanoglou H. N.) ו**קולונל גיאורגיוס לציס** (Col. Georgios Letsios) מנהל לשכת רמטכ"ל הצבא היווני. הגנרל אלקיויאדיס גילה הבנה רבה לנעשה באתר, על רקע עברו כמח"ט שריון בצבאו. הדריך אותו במקצועיות רבה ידידנו תא"ל (במיל') גדעון אבידור, העומד בראש מכון צבי מיתר לחקר לוחמת יבשה, הממוקם ביד לשריון בלטרון. בתום ביקורו חתם האורח בספר האורחים וציין את הערכתו ותודתו על ההדרכה המצוינת.

ביקור נשיא CUBIC ביד לשריון

◀ **מר בראד פלדמן**, נשיא חברת CUBIC (Advanced Combat Training Systems Ltd) התארח ב-14 בנובמבר 2010 ביד לשריון. התלוו אליו האלוף (במיל') משה עברי-סוקניק, מנכ"ל עמותת יד לשריון תא"ל (במיל') מנשה ענבר ומר דוד פלד. הביקור הרשים מאוד את מר פלדמן, שהתרגש במיוחד למשמע סיפורים אישיים על הנופלים ועל מגדל הדמעות. את תודתו והתרגשותו ביטא בספר האורחים (בתרגום חופשי): "תודה לכם על שהראתם לי את מורשת חיל השריון על תמיכתו והגנתו על מדינת ישראל. אני אסיר תודה! אתם ודאי גאים באלה שנפלו ובממשיכי דרכם המשרתים אחריהם..."

נשיא חברת CUBIC מר בראד פלדמן (משמאל), דוד פלד (שני מימין) ומנשה ענבר (מימין).

ביקור חפקד צבא היבשה של איטליה

◀ **גנרל ג'וספה ולוטו** (LTG Giuseppe Vallotto), מפקד צבא היבשה של איטליה, ואיתו הנספח הצבאי שלה, ביקרו ביד לשריון ב-13 בדצמבר 2010. קיבלו את פניו מפקד זרוע יבשה אלוף סמי תורג'מן וקצינים בכירים נוספים מזרוע היבשה. הגנרל התקבל במשמר כבוד שחלקו לו צוערי בה"ד 1. ניכרה התרשמותו והתרגשותו מן הביקור. מזג האוויר הסוער במיוחד לא מנע ממנכ"ל העמותה תא"ל (במיל') מנשה ענבר ומתא"ל (במיל') גדעון אבידור, ראש מכון צבי מיתר לחקר לוחמת יבשה, להשלים ביקור כך שהמפקד החשוב יזכה להכיר את האתר על כל היבטיו.

גנרל ג'וספה ולוטו, מפקד צבא היבשה של איטליה ולימינו אלוף סמי תורג'מן מפקד זרוע היבשה

ביקור אלוף איתן דנגוט - חתאם הפעולות בשטחים

אלוף איתן דנגוט

מתאם הפעולות בשטחים, מלווה בקציניו, התארח ביד לשריון ב-15 בדצמבר 2010. ליוו אותו מנכ"ל העמותה תא"ל (במיל') מנשה ענבר, היועץ המשפטי של העמותה אל"ם (במיל') עו"ד חיים עדיני ומנהל האתר סא"ל (במיל') דוד גלעם. האלוף איתן דנגוט

אלוף איתן דנגוט (שני מימין) ולידו אל"ם (במיל') חיים עדיני ותא"ל (במיל') מנשה ענבר

הוקיר את ההדרכה של מדריכת המוזיאון רב"ט ירדן רוזנמן ומן הדגשים שאותם הוסיפו המלווים מעמותת יד לשריון. את רשמיו מן הביקור ביטא אלוף דנגוט בספר האורחים: "לחברי עמותת יד לשריון, הערכה ותודה על מפעל לאומי מחמם את הלב, ותורם לגאווה לאומית, לחיזוק הקשר למורשת ולצורך לשמור על מדינה חזקה וערכים. שמירת זכר חללי מערכות ישראל, הלוחם היהודי, חשוב למורשת, לכבוד המשפחות ולשמירת הרוח שציוו הנופלים. תודה לכל העוסקים ביום לשימור מקום חשוב זה. ישר כוח!"

ביקור משלחת נכי מלחמה מצבא ארצות הברית

◀ חוויה מרגשת במיוחד הייתה לארח ביד לשריון חיילים אמריקאים שנפצעו בעיראק ובאפגניסטן. ביקורם ביד לשריון ב-20 באוקטובר 2010 התקיים במסגרת מסע אופניים שאותו קיימו לאות הזדהות עם צה"ל ומדינת ישראל. המסע הינו בחסות האגודה למען החייל. החיילים האמריקאים, בדרגות נכות שונות, שידרו חוסן רב והביעו הזדהות עם ערכי המורשת והגבורה, הבאים לידי ביטוי באתר.

חברים ממשלחת נכי המלחמה מצבא ארצות הברית

טקס החלפת מפקד בית הספר לשריון

▶ טקס החלפת מפקד בית הספר לשריון התקיים ביד לשריון ב-21 בספטמבר 2010. בטקס השתתפו מח"ט אל"ם גיא בר-לב, המפקד היוצא של בית הספר לשריון סא"ל חיים עידו והמפקד הנכנס סא"ל אוהד נג'מה. כולנו מאחלים הצלחה רבה למפקדים בדרכם החדשה והמשמעותית במסלול הכשרתו של השריונר.

מימין: סא"ל חיים עידו, אל"ם גיא בר-לב וסא"ל אוהד נג'מה

כנס ותיקי חטיבה 421

▶ ותיקי חטיבה 421, חטיבת הצליחה, התכנסו לציון יום השנה למלחמת יום הכיפורים. במהלך הכנס המרגש נשאו דברים מפקד החטיבה במלחמת יום הכיפורים, אלוף (במיל') חיים ארז ומפקדים ולוחמים נוספים. חטיבה 421 פועלת רבות לשימור מורשתה ולהנחלתה. לאחרונה הושק אתר האינטרנט של החטיבה (ראו בגיליון הקודם במדור סקירת אתרי שריון ועדכון במדור גם בגיליון זה).

מראה מכנס של ותיקי חטיבה 421 ליד האנדרטה של החטיבה בפארק העוצבות

גיבור ישראל הזמין את ידידו ממיצובישי לבקר ביד לשריון

▶ ידידנו היקר, גיבור ישראל משה לוי, יזם ביקור של ידידיו, מחברת מיצובישי, ביד לשריון ב-3 בספטמבר 2010. הדגש בביקור היה תצוגת מלחמת יום הכיפורים, ולמשה לוי היה מאוד חשוב לשתף אותם בחוויותיו ובתחושותיו כלפי הלוחמים במלחמת יום הכיפורים. תצוגת מלחמת יום הכיפורים נחנכה בספטמבר 2009 בזכות תרומתו הנדיבה של משה לוי, בעל אות הגבורה ממלחמה זו.

את האורחים ליוו אלוף (במיל') חיים ארז יו"ר העמותה ותא"ל (במיל') שמעון חפץ. בספר האורחים כתב משה לוי בתום ביקורו: "אחי גיבורי התהילה, המשיכו להנחיל את סיפורי לוחמי מערכות ישראל, כי זו הדרך בה הדורות הבאים ילמדו ויחנכו על הערכים וינחילו ניצחון למדינת ישראל".

משה לוי גיבור ישראל (מימין לזר) ומימינו אלוף (במיל') חיים ארז עם חברי המשלחת מחברת מיצובישי

סיום מסע עדים במדים ביד לשריון

▶ יד לשריון בלטרון נבחר להיות המקום שבו תסיים משלחת קציני צה"ל ומלוויהם מקרב ניצולי המחנות, את המסע "עדים במדים". מיד עם רדתם בשדה התעופה ב-22 באוקטובר 2010 נסעו חברי המשלחת לאתר וקיימו טקס פרידה מרגש ברחבת התערוכות וטקס הצדעה מול כותל השמות. טקס ההצדעה ליד כותל השמות היווה סיום משמעותי עבור הקצינים הגאים, שחזו בעדויות על מעשי הזוועה של הנאצים בעם היהודי, ועבור הניצולים שחוו על בשרם את אימי הזוועה, וזכו לראות את מדינת ישראל מצמיחה דור של קצינים צעירים, שאינם שוכחים את שקרה לעמם לפני קום מדינה.

מסדר של משלחת עדים במדים ביד לשריון

הצילום הפותח של תערוכת איתי שטיינברג ביד לשריון. איתי ז"ל שני משמאל

תערוכת יצירות של סמ"ר איתי שטיינברג ז"ל ומפגש מעניין בערב הרעות

ערב רעות שבמסגרתו נחנכה תערוכת צילומי האמנותיים של סמ"ר איתי שטיינברג ז"ל, לוחם פלס"ר 401 שנפל במלחמת לבנון השנייה, התקיים ב-28 באוקטובר 2010. על התערוכה המרשימה ניתן לקרוא באתר האינטרנט של יד לשריון בכתבה מורחבת. במעמד חנוכת התערוכה נשאו דברים מח"ט 401 אל"ם עינב שלו, ואריק שטיינברג, אביו של איתי ז"ל, שריגש בדבריו את הנוכחים.

בחלקו השני של ערב הרעות התקיים קָפֶר דיון בנושא התהליך המדיני במזרח התיכון בעידן מדיניות הנשיא אובמה, והמנהיגות הנוכחית של הרשות הפלסטינית. הרכב חבר הדיון כלל את ד"ר עודד ערן ראש המכון למחקרי ביטחון לאומי ותא"ל (במיל") שלום הררי עמית במכון לחקר הטרור במרכז הבינתחומי בהרצליה. הנושא עורר עניין רב ואולם המרכבה המלא מפה לפה.

מפגש בוגרי מחזור ח' של הפנימייה הצבאית בחיפה

מפגש בוגרים של בני מחזור ח' של הפנימייה הצבאית בחיפה התקיים ביד לשריון ב-5 בנובמבר 2010, ביוזמת חברנו תא"ל (במיל") יום-טוב תמיר בוגר מחזור זה. בוגרי המחזור התרגשו לבקר ביד לשריון והעלו זיכרונות נוסטלגיים. בין הבוגרים במחזור ח' נמנה גם סגן שר הביטחון אלוף (במיל") מתן וילנאי, השמח על כל הזדמנות לבקר באתר ולהביע את הערכתו והזדהותו עם העשייה הרבה של עמותת יד לשריון ולהנצחת הנופלים ולמורשת גבורתם.

בוגרים ממחזור ח' של הפנימייה הצבאית בחיפה ובני המשפחות, יחד עם תא"ל (במיל") אשר לוי (במרכז) ליד מצבת זיכרון של גדוד 23 מחטיבת אלכסנדרוני במלחמת העצמאות (המצבה לא הרחק מאתר יד לשריון)

כנס ותיקי גדוד 79 במלחמת יום הכיפורים

ותיקי גדוד 79 של חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים התכנסו ביד לשריון ב-14 באוקטובר 2010. בזה אחר זה עלו המפקדים והלוחמים הוותיקים והעלו זיכרונות מן התופת, ביניהם כמובן סיפורו המופלא של "טנק החילוץ" המפורסם, שאותו הוביל רמי מתן (כיום אל"ם במילואים) בקרבות החווה הסינית. את החוויה ביטא האמן סא"ל (במיל") קובי לפיד, שהיה תותחן בטנק של רמי מתן במלחמה, ביצירות התלויות במתחם התערוכות המתחלפות ביד לשריון.

ותיקי גדוד 79 באולם המרכבה

כנס 55 שנה לפלוגה א' במלחמת קדש

▲ אחרי הכנות מרובות, בניצוחו של ידידנו אל"ם (במיל') שלמה ארבלי, שלחם כמט"ק בפלוגה א' קדש, התכנסו אנשי הפלוגה לערב זיכרונות ומורשת מרתק ביד לשריון. הצטרף אליו צוות מסור מקרב לוחמי הפלוגה בקדש, ובכללם הגב' נחמה בר-כוכבא בריל, רעייתו של משה בר-כוכבא (בריל) ז"ל שהיה המ"פ במלחמת סיני. המאמצים נשאו פרי והכנס, שהתאפיין בקהל הרב-דורי ובלוחמי הפלוגה במלחמת סיני (1956) ובלוחמי פלוגה א' הסדירים כיום, התקיים ב-13 בנובמבר 2010 ביד לשריון, והותיר רושם עז. לאורך כל הערב לא פסקו הלוחמים הוותיקים להלל ולהתגעגע למפקדם הנערץ **האלוף משה בר-כוכבא בריל ז"ל**, שהוביל את פלוגתו בקרב המפורסם על מוצב סכר הרואיפה בסיני, שזיכה את כל הפלוגה בצל"ש.

כתבה מורחבת על הערב התפרסמה באתר האינטרנט של יד לשריון. סיפורה של פלוגה א' מגדוד 82 של חטיבה 7 במבצע קדש, הופיע בספר בשם "הפלוגה ששינתה את ההיסטוריה בשריון במלחמת קדש" המצוי במלואו באתר השריון. הספר מבלית את חשיבות מערכת סיני לתפיסת השריון בצה"ל כחיל מכריע בקרבות יבשה.

נחמה בר-כוכבא (בריל), אלמנתו של אלוף משה בר-כוכבא (בריל) ז"ל שהיה מפקד פלוגה א' המיתולוגית במלחמת סיני, מניחה זר למרגלות כותל השמות. לידה אל"ם (במיל') שלמה ארבלי מאנשי פלוגה א'

ערב רעות כסיחן גבורות וגבורה בחנוכה תשע"א

▲ ערב רעות שהתקיים בחנוכה תשע"א (ב-7 בדצמבר 2010) הוקדש גם לציון גבורות למספר חברי העמותה ולהרצאה מאלפת של תא"ל (במיל') אשר לוי על מבצע "ירקון" שהתקיים בשנת 1955. בערב שהנוכחות בו הייתה מלאה, הדליק נר חנוכה אל"ם (במיל') הרב ישראל זינגרביץ, שנשא דברים נשגבים באווירת "חילך לאורייתא". באולם המרכבה הצדיעו המשתתפים לחברי העמותה שהגיעו לגבורות: אלוף (במיל') ידידיה יערי, רס"ן (במיל') אמנון לב, ולחברים נוספים שנבצר מהם להגיע. על מבצע "ירקון" סיפר תא"ל (במיל') אשר לוי שהיה מפקד החוליה שנשלחה לסירוב בשטח האויב אז בתוככי סיני שבשליטה מצרית, לבדוק אפשרות תנועה של כוחות ממונעים בדרך לשארם א-שייח'. החוליה שכל ששת משתתפיה היו מתנדבים, חולצה בפעולה נועזת אף היא של שישה מטוסי פיפר, והממצאים שהביאו עמם הלוחמים סייעו רבות בתכנון מערכת קדש, היא מלחמת סיני ב-1956.

משמאל: אלוף (במיל') אביעזר יערי, אלוף (במיל') חיים ארז, רס"ן (במיל') אמנון לב, תא"ל (במיל') מנשה ענבר

לוחמי שריון באימונים צילם: מיכאל חס

שריון - ביטאון עמותת יד לשריון, לטרון, ד"ג שמשון 99762 טל' 08-9255268, פקס: 08-9255186
כתובתנו באינטרנט: www.yadlashiryon.com